ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ
ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಅನುರಾಧಾ ಕೆ.ಪಿ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೧೫

ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ
ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಅನುರಾಧಾ ಕೆ.ಪಿ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೧೫

ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

ಡಾ. ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ **ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಎಂಬ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿಗಾಗಿ ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ **ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ** ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಇನ್ನಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ನನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅನುರಾಧಾ ಕೆ.ಪಿ.
ಸಂಶೋಧಕಿ
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ–೫೮೩೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : ೦೪-೦2-೨೦೧೩
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

ಅನುರಾಧಾ ಕೆ.ಪಿ ಅವರು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ **ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ **ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ** ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಇನ್ನಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ–೫೮೩೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : 6-7-2015
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ೧

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಪೀಠಿಕೆ

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಂತರ ಕಂಡು ಬಂದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ. ೧೯೪೩ ರಿಂದ ೧೯೪೭ ರವರೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಓದುಗ ವರ್ಗವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಲಖನೌದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘದ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಂಘಿಕವಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾಯಿತು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಲೇಖಕರಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಚಳುವಳಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಪ್ರೇಮಚಂದ್, ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರು, ಆಚಾರ್ಯ ನರೇಂದ್ರ ರಾವ್, ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್, ಮುಲ್ಕ್‌ರಾಜ್ ಆನಂದ್, ಸುಮಿತ್ರಾನಂದನ್ ಪಂತ್, ಉಮಾಶಂಕರ್ ಜೋಶಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪರವಾದ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿಯಾದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ. ಕೆ.ಎ ಅಬ್ಬಾಸ್, ಮಾಮಾವರೇರ್ಕರ್ ಮೊದಲಾದವರು, ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪರ ನಿಲುವು ತಳೆದವರಾದರೆ ಹೀರಾಲಾಲ್ ವಾತ್ಸಾಯನ್, ಮುಲ್ಕರಾಜ್ ಆನಂದ್ ಮೊದಲಾದವರು ಕಮ್ಯೂನಿಸಂನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಗುಂಪುಗಳ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮತಾವಾದ, ಸಮಾಜವಾದ, ಗಾಂಧಿವಾದ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ವಾದಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದರೂ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದು ವಾಸ್ತವ.

ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಐದನೆಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದ ಈ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರಹಗಾರರು ಲೆನಿನ್, ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ರಂತಹ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳ ದಟ್ಟ ಪ್ರೇರಣೆ, ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಬರಹಗಾರರು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಶಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು 'ಮಾನವನ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಸಮಾಜದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಸಾಧನವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದರು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಸಮಾಜದ ಬಾಹ್ಯ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ಬೂಟಾಟಿಕೆಯಾಗಿ, ಹೊರಗೆ ಸೌಜನ್ಯ ಸಭ್ಯತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಸುಳ್ಳು ಮುಖ, ಅವುಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯಬೇಕು. ಆ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಕ್ರೂರ, ನಿಜರೂಪದ ದರ್ಶನಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬದಲಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹೆಣಗುವ, ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಬರವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜರಗುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು, ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳ ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವುದು, ಬಡತನ ಬವಣೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡುವುದು, ಚರ್ಚೆ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಸಾಮಾನ್ಯ

ಜನತೆಯ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಅವರ ಬದುಕಿನ ಬವಣೆಯ ಅರಿವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ, ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳೂ ಆ ಬವಣೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವುದೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಗುರಿ ಎಂದು ಪ್ರಗತಿ ತಂಡದವರು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಪ್ರಮುಖ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವೇ ಬದುಕಿನ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದಾಸ್ಯತೆ, ಜನತಾ ವಿರೋಧಿ, ಬಂಧನ, ಮೋಸ, ಕುತಂತ್ರ, ಹಸಿವು ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರಲಿ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಕೂಲಿಕಾರರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ರೈತರ ರಕ್ತ ಹೀರುವ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಹಾಗೂ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ಕಪಟತನವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವುದು, ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗದವರ ಬವಣೆ, ದುಃಖಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವುದು, ಸಮಾಜವಾದವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಂತಹ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರು ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ದಮನಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ದನಿ ಎತ್ತಿದರು. ಅ.ನ.ಕೃ, ತರಾಸು, ನಿರಂಜನ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ, ಶ್ರೀರಂಗ, ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ, ಮೊದಲಾದವರು ದಮನಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ದನಿ ಎತ್ತಿದುದಲ್ಲದೇ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಸಾಹುಕಾರರು ಬಡವರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವುದು, ದಲಿತರ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶೋಷಣೆ....ಹೀಗೆ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟವರು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ನವೋದಯದ ಸಹಜ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಬದುಕನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಅನುಭವವನ್ನು ವಾಸ್ತವರೀತ್ಯಾ ಹೊರಹಾಕುವ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವಂತದು, ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೇ

ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿರಂಜನರು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕೈದು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದವರು. ಕಾದಂಬರಿ, ಕತೆ, ನಾಟಕ ಅವರ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಧಗಳಾದರೆ, ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಮುನ್ನುಡಿ, ಭಾಷಣಗಳು ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಮೋಚನೆ, ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯದಂಥ ಪುರೋಗಾಮಿ ಚಿಂತನೆಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿವಾದಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಗಾರ್ಕಿಯ 'ತಾಯಿ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುಟ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಯಾವುದೇ ಮುಚ್ಚು ಮರೆ, ಭಯ, ಭೀತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಬದುಕಿನ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ದೃಢವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಬಲು ಆಳವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು, ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದ್ವಿತೀಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾದ, ಭೌತಿಕವಾದ, ವರ್ಗ ಸಮರ, ವಿಕಾಸ, ಪ್ರಗತಿವಾದಗಳಂಥ ತಾತ್ವಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾದ ಚಿಂತನಪರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡಿಸಿದ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಶತಮಾನದ ಓರ್ವ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕ ಎಂದೂ ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಕಥಾ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿವಾದಿ ನಿಲುವಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು 'ವಾಸ್ತವತೆ ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿಚಾರಗಳ ಕಲೆ' ಎಂದು ನಂಬಿದವರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ದುಡಿಮೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ, ಮಾನವನ ಕಾಯಕದಲ್ಲೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ ನಿರಂಜನರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಶೈಲಿ ನಿರಂಜನೀಯವಾದದ್ದು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಹಲವಾರು ಹಿರಿಯ ಕಿರಿಯ ಲೇಖಕರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ವಿಕೃತಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಖಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸಕರಾಗಿ ನಿರಂಜನರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ ಪ್ರಣೀತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಂದೋಲನ ಆರಂಭಗೊಂಡಾಗ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಅಪಮೌಲ್ಯವನ್ನೂ ಸಹಿಸದೆ ಸಿಡಿದು ನಿಂತರು. ಮನರಂಜನೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ, ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಸಾರಿದರು.

ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅವರ ಬದುಕಿನ ಅನಂತ ದಾಖಲೆಯೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳಾಗಿ, ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಸಂಘಟನೆಯ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡವರು. ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಮಾರುಹೋದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ 'ಕಮ್ಯೂನಿಸಂ' ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಟತಮ ಮಾನವೀಯತೆ[೧] ಎಂದು ಅಚಲವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದರು. ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ತೋರಿಸಿದವರು ನಿರಂಜನರು.

೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಬಹಿರಂಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೆರೆದಷ್ಟು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಷ್ಟೇ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಸಮಾಜದ ಕಟುಸತ್ಯವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿತ್ತು. ೧೯೪೪ರ ನಂತರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡವರು ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಮಂದಿ. ಅ.ನ.ಕೃ, ತರಾಸು, ಚದುರಂಗ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ನಿರಂಜನ ಮೊದಲಾದವರು, ಅದರಲ್ಲೂ ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಂಡು ಬರದೆ ಅವರು ಕೇವಲ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಚಳುವಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರಷ್ಟು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡವರು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕತೆಗಾರರಾಗಿ ಕಾಲಿರಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು ೧೯೩೦ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕಿಶೋರ, ಕತೆಗಾರ, ಕುಳಕುಂದ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜದ ನೊಂದ ಜನರ ಮನದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವರು.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕೃತಿಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ, ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೃತಿಗಳಾದ ವಿಮೋಚನೆ, ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ, ಬನಶಂಕರಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲದೇ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು, ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಪಂಥದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಪಾತ್ರ, ನಿರಂಜನರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಈ ನಿಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಇದು ಅಲ್ಲ. ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಇತರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ಲೇಖಕರುಗಳಾದ ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ಚದುರಂಗ, ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ನಿರಂಜನರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿದೆಯೇ? ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಇತ್ಯಾದಿ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ತರುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಅನಕೃ, ತರಾಸು ಹಾಗೂ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಮೊದಲಾದವರ ಕುರಿತು ನಡೆದಿರುವ

ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಆಕ್ಷೇಪಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವರನ್ನು ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಅಲ್ಲವೆಂದೋ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಪೀಡಿತರೆಂದೋ ಟೀಕಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಿರಂಜನರನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಬಹುತೇಕ ವಿಮರ್ಶಕರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಿರಂಜನರನ್ನು ಕೂಡ ಹೀಗೇಯೇ ಟೀಕೆ ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಬರಹಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೇಯದೇ ಆದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಬರಹಗಾರರು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಗಜರಾಗಿದ್ದವರು. ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಇಂದಿನ ಹಾಗೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮಟ್ಟ ತೀರಾ ಕೆಳ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ, ಜನ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಮುಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾದಂಬರಿ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಕಾರವೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇವರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂತು. ಹಾಗೆಂದು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ನನಗೆ ಮುಖ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಾದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣ ವಿಷಯವನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡದ ವಿಮರ್ಶಕರು, ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಇಂತಹ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ? ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೧ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ನಿಬಂಧವು ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯ ಯನ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿರಂಜನರ ಬದುಕು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು, ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ನನಗೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ ಕೆಲವುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಬಂದ ಕನ್ನಡ

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ಇವರ ಕೃತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಮರು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೨ ಇದುವರೆಗೆ ಆಗಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕುರಿತು ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ನಿಬಂಧವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕಾದ ಹೊಸ ಚಿಂತನಾ ಕ್ರಮದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೩ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ– ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಗೂ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಈ ಚಳುವಳಿ ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ನಡೆದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಚಳುವಳಿ ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲೂ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಕಷ್ಟು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಘಟ್ಟ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಉಗಮವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೪ ನಿರಂಜನರ ಬದುಕು

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಬದುಕು, ಅವರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಆರಂಭದ ದಿನಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೫ ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕರು ದಾಖಲಿಸಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೬ ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು

ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ ಆರಂಭವಾದುದೇ ಕಥಾ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ. ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ವಸ್ತು ಆಶಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೀಡುವ ಕಿರು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನೂ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ನಿರಂಜನರು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಕಥೆಗಾರರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೭ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು

ನಿರಂಜನರು ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರದ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಪಸರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದವರು. ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟಗಳು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೮ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಒಂದು ಮರು ಪರಿಶೀಲನೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಸ ವಿಧಾನಕ್ರಮವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಮರುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಈವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೯ ಸಮಾರೋಪ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯ ನಿಬಂಧದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಫಲಿತಾಂಶದ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೨

ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಪೀಠಿಕೆ

ನಿರಂಜನರ ಬರಹಗಳ ಕುರಿತು ಗಂಭೀರವಾದಂತಹ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಅವರ ಬರಹ, ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿರುವಂತಹ ಬರಹಗಳು ಬಂದಿರುವಂತದು ತೀರಾ ವಿರಳ. ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯವರು ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದ 'ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸವಮಕಾಲೀನತೆ', ಡಾ.ಸಿ.ಎಸ್.ರಾಮಚಂದ್ರನ್‌ರವರ ಶಿಲ್ಪವಿನ್ಯಾಸ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ, ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿಯವರ 'ಕೃತಿ ಶೋಧ'ದಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಹಾಗೂ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನಾ ಅಭಿನಂದನ' ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಅವರ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾದಂಬರಿ, ಕತೆ, ಅಂಕಣದ ಕುರಿತಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬಂದಿರುವುದನ್ನಷ್ಟೇ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಸಂಪಾದನೆಗಳು

ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ 'ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನತೆ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ಕತೆಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗುಡಿಹಳ್ಳಿ ನಾಗರಾಜರು 'ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆ'ಯ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ, 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸವಾಲಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಲ್ಲದ ಜಾಡು ಹಿಡಿದರು. ಅದನ್ನು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಶೋಷಕ ಶೋಷಿತರ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಪ್ಪು-ಬಿಳುಪಿನಂತೆ ಸರಳೀಕರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿತಂಡವಾದಕ್ಕೆ ಅವರು ಧೃತಿಗೆಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಶೋಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಸರಳೀಕರಣಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಹಲವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳು ಸರಳೀಕರಣಗೊಂಡದ್ದು ಬಹುಶಃ ಘೋಷಣೆಗಳಿಂದಾಗಲೀ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧೋರಣೆಯಿಂದಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೇಲ್ಪದರದ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ದೀನ ದಲಿತರು ಬಾಹ್ಯ ವರ್ತನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದರೇ ವಿನಾ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ವಾಸ್ತವತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದ ಮಾತು, ಸಮಾಜದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಪೂರಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಆ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಯಕರು ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಪರಿಷ್ಕರಣ ವಾದದತ್ತ ವಾಲಿದರು. ಆದರೆ 'ಬದ್ಧ' ಲೇಖಕ ನಿರಂಜನರು ತಾವು ನಂಬಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ, ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊನೆವರೆಗೂ ನಿಷ್ಠರಾಗೇ ಉಳಿದರು.[೧] ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರು ಯಾವ ರೀತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಗುಡಿಹಳ್ಳಿ ನಾಗರಾಜರು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೋರಾಟಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಿತ್ರಣ, ಸಮಕಾಲೀನ ಆಶಯಗಳ

ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಳು ಸಂಘಟಿತ–ಅಸಂಘಟಿತ, ನೇರ–ಪರೋಕ್ಷ, ಮೂರ್ತ–ಅಮೂರ್ತ, ಮಾನಸಿಕ–ವೈಚಾರಿಕ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರ ಹುಟ್ಟು, ಬದುಕೇ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೋರಾಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲೇಖಕರು ನಿರಂಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿ ಸೌಧಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಪಂದನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಮಾನವೀಯತೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ನೋಡಲು ಹಂಬಲಿಸುವ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ನಿರಂಜನರು ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೨] ಕೃತಿಯ ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಬಿಗುಮಾನ (ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ) ಆಶೆ–ಆಶೋತ್ತರಗಳೆಲ್ಲಾ ಕೈಗೂಡದೇ ಹೋದಾಗ ಆಗುವ ಹತಾಶೆ, ಕೈಗೂಡಿದಾಗ ಆಗುವ ತೃಪ್ತಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಲೇಖಕರು 'ಆಳುವವರು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾಗ ಅವರನ್ನು ಮೋಸದಿಂದಲೇ ವಿನಃ ಬೇರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಮಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ'[೩] ಎಂಬ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಅವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಅಪರಂಪಾರ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ವಸ್ತು ಮತ್ತು ತಂತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೊಂದು ನಮಗೆ ನೀಡುವುದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಅನುಭವ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದ ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಕೋಟೆ ಪ್ರವೇಸಿಸುವಾಗ ಇದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.[೪] ಎಂದು ಲೇಖಕರು ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ವಸ್ತು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಲ್ಯದ ಕತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ಆಗು ಹೋಗುಗಳನ್ನು ಕಥಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಥಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡ ಹೊರಟವರು ನಿರಂಜನರು ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳು

'ಶಿಲ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿ.ಎನ್ ಆರ್ ನಿರಂಜನರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಸಾಹಿತಿಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಪುರುಷರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಒತ್ತು ಬೀಳುವುದು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಆಶೋತ್ತರಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯ ಮೇಲೆ. ನಿರಂಜನರ ಯಶಸ್ವೀ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಈ ವಿಧದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ'[೫] ಇವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತೀಯರು ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟವಿದೆ, ಶೋಷಕರ ವಿರುದ್ಧ ಶೋಷಿತರು ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಿರಂಜನರು ಬಹಳ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಗತ ಜೀವನದ ಪುನರ್ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಚ್.ಎಸ್.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್‌ರವರು ತಮ್ಮ 'ನಿಲುವು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೧೯೫೩ರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚರ್ಚಿಸಿದ ಲೇಖಕರು ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಾರೆ. 'ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೊಂದು ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಒಂದು ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು, ಸಾಂದರ್ಭಿಕತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?'[೬] ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ವಾದವಾಗಿತ್ತು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಓದುವ ಅವಕಾಶ ಪಡೆಯುವುದರಿಂದ

ಅವನಿಗೆ ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಕಾಲದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕಿಂತ ಆ ಕೃತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮೌಲ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಅನುಭವ, ಅನಿಸಿಕೆ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳ ಲೋಕವನ್ನು ಕೃತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಯಶಸ್ಸು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮರುಜೀವ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದುದು, ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಜನಶಕ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಕೂಡ ಅವರು ದುಡಿದುದು ೧೯೪೧ರಿಂದ ೧೯೫೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ. ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ೧೮ ರಿಂದ ೨೮ರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದ ನಂತರ ನಿರಂಜನರ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ 'ವಿಮೋಚನೆ' ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ೩೦ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಂತರ ಅವರು ರಾಜಕೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೊಂದರ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿ, ಸಾಹಿತಿಗಳಾದರೇ ವಿನಃ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದುದು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಪರವಾದ, ಜನತೆಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಅವರ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಮೂವತ್ತನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರವೇ ರಚಿತವಾದುವುಗಳು 'ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಬಗೆಗಿನ ಭ್ರಮನಿರಸನ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟ್ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಒಲವು ಎರಡನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಆ ಪಕ್ಷದ ಚಳುವಳಿಗಳು ಎಂದಿಗೂ ವಸ್ತುವಾಗಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಮಹತ್ವದ ಮಾತು'[೭] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷದ ವಾಸ್ತವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದುದರಿಂದ ತಾನು ನಂಬಿರುವ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆದಂತಾಗುವುದು ಎಂದು ನಿರಂಜನರು ಭಾವಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರು 'ಜನಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ, 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಆಕ್ರಂದನದಲ್ಲಿ ಸಂಕಟದ ಹತಾಶ ಚಿತ್ರಣವೂ ಅಲ್ಲ, ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುವ ಮಾನವೀಯ ಕಲಾಕೃತಿ'[೮] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಬಿ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ 'ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕುರಿತು, 'ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಅಡಿಪಾಯವಾಗಿರಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅದ್ಭುತ ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದು ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಮೂಡಿ ಬಂತು. ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ಪಾತ್ರಗಳು ಸಹಜ ಸನ್ನಿವೇಷಗಳು, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರಗಳು, ಶೈಲಿಯ ಸಮ್ಮೋಹನದಿಂದ ಕಾದಂಬರಿ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ'[೯] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ

ಅದೇ ರೀತಿ ನಿರಂಜನರ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಮಿಂಚು, ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ, ನಿರಂಜನ ಸಂಚಯ, ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂಗಾರ್ಕಿಯ 'ತಾಯಿ' ಹೀಗೆ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಒಂದಷ್ಟು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಬಾಲ್ಯ, ಬದುಕು, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ' ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ'ದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಸಮಕಾಲೀನರು ಅವರ ಎಳವೆಯ ಒಡನಾಟದೊಂದಿಗಿನ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಇವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಚದುರಂಗ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ, ಹಂಪನಾ ಮೊದಲಾದ ಸುಮಾರು ೬೩ ಲೇಖಕರು ವಿವಿಧ ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರಂಜನರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರ ಆತ್ಮೀಯ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು 'ನೇರ ನುಡಿ, ನೇರ ನಡೆ' ಲೇಖನದಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ರೈಲು ದಾರಿಯ ಎರಡು ಹಳಿಗಳಿದ್ದಂತೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದವರೇ ನಿರಂಜನರು'[೧೦] ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ನಿರಂಜನರು ಕಾರಣಕರ್ತರು ಮತ್ತು ಅವರೋರ್ವ ಅಪ್ಪಟ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಕತೆಗಳು, ನಾಟಕಗಳು, ಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು, ಅನುವಾದಗಳು ಮತ್ತು

ಇತರ ಬರಹಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವೀಯತೆಗೂ ಬದುಕಿಗೂ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಬಾಳಿದ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥದ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಭಾಗದ ಅರವತ್ತಮೂರು ಲೇಖನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಪುಲವಾದ ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲ ಹಾಗೂ ಸೃಜನೇತರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಕುರಿತಾದ ೨೮ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಕೃತಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಬರಹಗಳು ಅವರ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ' ದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ.

ನಿರಂಜನರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿಯವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿ 'ಕೃತಿಶೋಧ' ದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡಲು ಹಾಗೂ ಅರ್ಥೈಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರು ಓರ್ವ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ 'ನಿರಂಜನರು ಕಚ್ಚಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವುದು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಮನೋಧರ್ಮ, ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಪಾತ್ರಗಳು ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತವೆ, ಅಲ್ಲದೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕತೆಗಳು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶದ ಮುಕ್ತಾಯ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ, ಇದನ್ನು ಮೀರುವ ಯತ್ನವನ್ನು ನಿರಂಜನರು ಮಾಡಿದ್ದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಾದರೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯು ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು'[೧೧] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪಿಎಚ್. ಡಿ ನಿಬಂಧಗಳು

ಬೆಳ್ಳೂರು ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಿಹೆಚ್ ಡಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥನ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರಾದ ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ನಿರಂಜನ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಮತ್ತು ಚದುರಂಗರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಅವರು ಈ ಐವರು

ಬರಹಗಾರರನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಒಂದು ಶ್ರೇಣೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಕೃ, ಅವರನ್ನು ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದುದಲ್ಲದೇ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ನಿರಂಜನರು ಓರ್ವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರಾಗಿ, ಅದರ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ, ಜಮೀನ್ದಾರ ವರ್ಗ, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಮುಖಗಳ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಶೋಷಿತರ ಹೋರಾಟ, ಸಂಘರ್ಷ, ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಜರುಗುತ್ತವೆ.'[೧೨] ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನೈಜತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅವರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ ರಚಿಸಿದ ಹೆಚ್.ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ' ಕೃತಿಯು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಉಗಮ, ಉದ್ದೇಶ, ಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ, ಪರಿಮಿತಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ವಿಕಾಸ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರು ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಅನಕೃ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಸುದೀಪ್ ಬಿ ಎಸ್ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿದ 'ಅನಕೃ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಮಹಿಳೆ' ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ನಿಬಂಧದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅನಕೃ ಅವರು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಂಡ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹೇಗೆ ಅಧೀನಳು, ಅನ್ಯಳು ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ತ್ರೀವಾದಿಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ ಪುರುಷನು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ತನ್ನ ಹಾಗೆ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮನುಷ್ಯ ಜೀವಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದರ ಬದಲಾಗಿ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಗ್ರಹಿಸಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಸ್ತುವಾಗಿ (ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿ)

ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನು ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು, ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹೇರುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ಅನ್ಯದೊಡನೆ ಸೇರಿ ತನ್ನನ್ನು ಪುರುಷನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪುರುಷ ನಿಯೋಗಿಯೂ, ಸ್ತ್ರೀ ಅನುಭೋಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ರೂಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ಆರ್ಥಿಕ ಒತ್ತಡಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಇಡೀ ನಾಗರೀಕತೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಪುರುಷ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕ ಜೀವಿಗಳ ನಡುವಿನ ಜೀವಿ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದೆ ಅಥವಾ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾನವ ಜೀವಿಗೆ (ಪುರುಷನಿಗೆ) ಅನ್ಯಳಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತನ್ನ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಲೇಖನಗಳು

ನಿರಂಜನರು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಲೇಖನಗಳು ಬಂದಿವೆ. ವಸಂತಕುಮಾರ್ ತಾಳ್ತಜೆಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಜನಪರ ನಿಲುವು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಕಾರ್ನಾಡರು 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರ ಇಳಿಯಲು ಕಾರಣವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು, ಅದು ಕೇವಲ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಮೆನಿಫೆಸ್ಟೋದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಲ್ಲ, ಸಹೃದಯಿ ಸಾಹಿತಿಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಮ್ಯವಾದಿ ಸಮಾಜದ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು, ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಗಗ್ರಸ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತಿ ಶೋಧಿಸಿದರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಸುಮಾರಾಗಿ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಂದಿನ ಸ್ವರೂಪಗೆಟ್ಟ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ'[೧೩] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ವ್ಯಾಸರಾಯ ಬಲ್ಲಾಳರ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತು ವಿಶ್ವನಾಥ ಕಾರ್ನಾಡರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹಾನ್ ಗ್ರಂಥ – 'ಪ್ರಗತಿ ಪಂಥ'. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ನಿರಂಜನರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದ ಈ ಕೃತಿ ೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಭಾಷಣ, ನಿಬಂಧ, ಘೋಷಣೆ, ಮತ್ತಿತರ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದುದು. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ವಾಗತ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪಂಪಾಪತಿ 'ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತರು, ನಿರಾಶ್ರಿತರು, ಆಗಿರುವ ಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದವರ ಬಾಳಿನ ಗೋಳಿನ ಚಿತ್ರಣವು ಬರಹ ಬಣ್ಣಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುವಾಗಬಲ್ಲುದು, ಆಗಬೇಕು, ವರ್ಗರಹಿತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕು, ಜಾತಿ ಪಂಥಗಳ ಸಂಕುಚಿತ ಅಭಿಮಾನ ಸಲ್ಲದು, ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನೆಯಾಗಬೇಕು, ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕು'[೧೪] ಎಂದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿ ಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಆಳವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುದುದಲ್ಲದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು, ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಸಮಾಜವಾದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿತು. ಇದೀಗ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದು ೩೦ ವರ್ಷಗಳೇ ಸಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಸಮ್ಮೇಳನದ ಉದ್ಘಾಟನಾ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿಲ್ಲ, ನಿರುದ್ಯೋಗತೆಯ ಪೆಡಂಭೂತ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ತಿನ್ನುವ ಬಾಯಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದರೂ ದುಡಿಯುವ ಕೈಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ

ಬರುವ ಬದಲು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ನೂರು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಾತೀಯತೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಜಾತಿಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಿ ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಾದ ರಾಜಕೀಯ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಮಾಜವಾದದ ಕನಸು ಈಗಲೂ ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.'[೧೫] ಎಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾ ನಂತರದ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೊಂಡ ನಂತರವೂ ದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗದೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಗತಿ ಪಂಥದ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿದ ವೆಂಕಟರಾಜ ಪಾನಸೆ 'ಕೇವಲ ಬಡತನದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವುದಷ್ಟೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವೊಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ, ಈವರೆಗಿನ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅದು ಪ್ರಬುದ್ಧಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅದರ ಅರ್ಥ, ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಿಜ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬದುಕಿನ ಯಾವ ಮುಖವೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಲ್ಲ, ನವ್ಯ ಪಂಥದವರಂತೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತೀರಾ ಅಪಹಾಸ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೋಡಿದರು. ಏನೇ ಇರಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೀವಂತಿಕೆಗೆ ಇಂಥ ವೈಚಾರಿಕ ಘರ್ಷಣೆ ತಾಕಲಾಟಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇಂತಹ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆಯುವಂತದ್ದು'[೧೬] ಎಂದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಡತನದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಬರೆಯುವುದು ಎಂಬುದು ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ. ನಿರಂಜನ, ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕೆಲವೊಂದು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಡತನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ರೈತನ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸಮಾನತೆಯ ತುಡಿತ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ವೈಚಾರಿಕ ಘರ್ಷಣೆ, ತಾಕಲಾಟಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೇ ಬೆಳೆದುದು ಸತ್ಯ. ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಷಯಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನತೆ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳು ಹಾಗೂ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಲ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಕೆಲವೊಂದು ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿರಂಜನರ ಕುರಿತು ಕನ್ನಡದ ಬರಹಗಾರರು ಕೆಲವೊಂದು ಪೂರ್ವ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಟ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಪೂರ್ವ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗುವುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಪೀಠಿಕೆ

ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಗೂ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬನ ಸೃಜನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಬಂಧವು ಅವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಚಳುವಳಿಯೊಂದರ ಆಶಯಗಳೇ ಸಾಹಿತಿಯ ಆಶಯಗಳಾಗಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಆ ಸೃಜನಶೀಲ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯಗಳು ಬಿಂಬಿತವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಒಂದು ಚಳುವಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥಹ ಚಳುವಳಿ ಜಾಗತಿಕ

ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲೂ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ನಡೆದಿದೆ. ಆ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆದ ಹಾಗೆ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆದಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡ ಪ್ರಮುಖ ಹೆಸರು ನಿರಂಜನರದು. ನಿರಂಜನರ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇವುಗಳ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಳುವಳಿಯ ಜೊತೆಗೆ ನಿರಂಜನರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿರಂಜನರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲುದು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆ

೧೮ ಮತ್ತು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಾಗೂ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರಮಿಕವರ್ಗ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವರ್ಗವು ಶ್ರಮಿಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಸಾಧನಗಳು ಹಾಗೂ ಅಪರಿಮಿತ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಸರ್ವಸ್ವಾಮ್ಯ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳದ್ದೇ ಆಗಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರತಿಫಲ ಸಿಗದೆ ಅವರು ದಾರುಣ ಬದುಕನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ನಿರಂತರವಾದ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ಅತೃಪ್ತಿ-ಅಸಂತೋಷಗಳ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಎದುರು ಬಂಡೇಳಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗದ ಜನತೆಗೆ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳೆದುರು ಬಂಡೇಳಲು ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾದ. ಆತ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ 'ಕಮ್ಯೂನಿಸಂ' (ಸಮತಾವಾದ/ಸಾಮ್ಯವಾದ) ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ವರ್ಗರಹಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದ ಆತ ಅಸಮರ್ಪಕ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಬಗೆಹರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದನು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನಾಗಿ, ಬಡವರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಡವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿನ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಗುಲಾಮಗಿರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ೧೯ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾದ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯು ಬಡವ-ಶ್ರೀಮಂತ ಎಂಬ ಎರಡು ಸ್ಪಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನ್ನು ಆತ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದನು.

ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಗತಿ, ಸಂಘರ್ಷದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಸಾರ. ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪ್ರತಿಗಾಮಿಯಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ದಮನಿಸಿ ಸಾಮ್ಯವಾದವನ್ನು ತರುವುದೇ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳೆದುರು ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟವೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ (Progressive movement) ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.[೧]

ಕಾರ್ಲ್ಸ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನು ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳೇ ಬೆಳೆಸಿದ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರದೇ ಸರಕಾರವನ್ನು ತರುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿದನು. ಆದರೆ ಆತ ಜೀವಂತವಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕ್ರಾಂತಿ ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಎಂಗಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ಲೆನಿನ್ ಮೊದಲಾದವರು ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನವೆಂಬರ್ ೧೯೧೭ರ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಸಾಮ್ಯವಾದ (Communism) ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು.[೨] ಅನಂತರ ಜಗತ್ತಿನ ಬಹುತೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಈ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ

ಪ್ರಸಾರವಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಮಿಕ – ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೇಳುವಂತಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಶ್ರಮಿಕ ವರ್ಗವು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಇಂತಹ ಚಿಂತನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೂಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಅದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತವಾಯಿತು.

ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಎಂಗೆಲ್ಸ್ ಜತೆಗೂಡಿ ಬರೆದ 'ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಮ್ಯಾನಿಫೆಸ್ಟೋ' ಕೃತಿ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗದ ಜನತೆಯ ಬೈಬಲ್ ಆಯಿತು. ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನ ಬಂಡವಾಳ ಕೃತಿ ಸಂಪುಟಗಳು ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದವು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ವಿಶ್ವದ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು.

ಭೌತಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ ನಡೆಸಿದ ಚಳುವಳಿ ಜಗತ್ತಿನ ಬಹುಪಾಲು ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ, ಚಿಂತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಐರೋಪ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂ ಗಾರ್ಕಿ, ರೊಮೆರೋಲಾ, ಹೆನ್ರಿ ಬಾರ್ಬೂಸೆ, ಮೊದಲಾದವರು ಅನುಪಮವಾದ ಕೊಡುಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ತಾನೂ ಅಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸ ಬಯಸಿದನು. ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ಜಾಹಿರ್, ಮುಲ್ಕರಾಜ್ ಆನಂದ, ಘೋಷ್, ರಾಲ್ಫಫಾಕ್ಸ್ ಮೊಲಾದವರು ಸೇರಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[೩]

ಪ್ರಗತಿ–ಪ್ರಗತಿಶೀಲ

ಪ್ರಗತಿ ಎಂದರೆ–ಮುನ್ನಡೆ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೋಗಿರುವುದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದರೆ ಅದು ಪ್ರಗತಿ. ಅಂದರೆ ಪುರೋಗತಿ, ಊರ್ಧ್ವಗತಿ ಉತ್ತಮಗತಿ, ಸುಗತಿ ಅಥವಾ ಸದ್ಗತಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಗೌರವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು, ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಇದ್ದುದು ಸಾಲದು ಎಂಬ ಭಾವವು ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ

ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಬಯಸುವವರು ಪ್ರಗತಿಪರರು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.[೪] ಪ್ರಪಂಚವು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಪ್ರಗತಿ ನಿಸರ್ಗಧರ್ಮ, ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ.

'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು, ಪ್ರಗತಿಯೇ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯ ಧಾಟಿ, ಭಾಷಾವೈಖರಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ನಿಲುವನ್ನು ತಾಳಿ ನಿಂತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ. ಆ ನಿಲುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುನ್ನಡೆದಾಗ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು.[೫]

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ತಮಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಗೊತ್ತುಗುರಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮಾ.ನಾ.ಚೌಡಯ್ಯ ಅವರು ೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಪ್ರಥಮ ಸಮ್ಮೇಳನದ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರು. ಅವುಗಳು–

ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳು

೧. ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ, ರಸಾಭಿಜ್ಞತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ದೃಷ್ಟಿ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಕೇವಲ ಭಾವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಇರಬಾರದು.

೨. ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಭಾವಶೀಲತೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದರಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತರಾಗಬಾರದು.

೩. ನಿಜ ಜೀವನವನ್ನು ತೆರೆದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಆಗುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಬೇಕು, ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಗಳ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೂ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕು.

೪. ಇಂಥ ನಿರೂಪಣೆ ಶುಷ್ಕವಾಗಿರಬಾರದು, ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವರ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೂಡಾ ಬೆಳೆಸುವಂತೆ ಇರಬೇಕು.

೫. ನಿರೂಪಣೆಯ ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ, ವಿಧಾನ ಸರಳವಾಗಿರಬೇಕು; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆ ಇರಲೇಬಾರದು ಅಂದರೆ ಬರವಣಿಗೆ ಆಡು ಮಾತಿಗೆ ಆದಷ್ಟು ಹತ್ತಿರವಾಗಿರಬೇಕು. ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನುಡಿಕಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಬು ದೊರೆಯಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು, 'ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು: ಈ ಅಜ್ಞಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಅವರು ಅನುಭವಿಸುವ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಕಷ್ಟ ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವುದು'[೬].

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಮಾನವನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಹಮಾನವನ ಶೋಷಣೆ ನಿಲ್ಲಲು ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಜನತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿರುವ ನಾವು ಚಿಕ್ಕವರು, ಅವರು ದೊಡ್ಡವರು ಎಂಬ ಅಸಮ ಭಾವನೆ ತೊಲಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ನಿಯಮವಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡವರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವವರು ಅಸಮ ಭಾವನೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಆದರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಉಳ್ಳದ್ದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರು ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವರೋ ಅವರೇ ಅದನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂಬಂತೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಭಾರತ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ

ರಷ್ಯಾ, ಚೀನಾ, ಇಂಡಿಯಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಾ ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದವು. ಜಗತ್ತಿನ ಸಾವಿರಾರು ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಹೊರಳುವಿಕೆಗೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು, ಲೇಖಕರನ್ನು, ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಕಟ್ಟುವ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಮುಲ್ಕರಾಜ್ ಆನಂದ್ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಾಹಿರ್ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ತಿಂಗಳಿಗೊಂದಾವರ್ತಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಎಂದರೆ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಚಳುವಳಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಏನು? ಅರ್ಥ ಏನು? ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ

ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್‌ನ ಹೆನ್ರಿ ಬಾಬೂಸೆ, ರೊಮೆರೊಲಾ, ರಷ್ಯಾದ ಮಾಕ್ಸಿಂಗಾರ್ಕಿ ಮೊದಲಾದವರು ಸೇರಿದ್ದ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ' ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ್ದು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಚಾಲನೆ, ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದಂತಾಯಿತು.

೧೯೧೭ರ ರಷ್ಯಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ತರುವಾಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತೀವ್ರವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಗಾರ್ಕಿಯ 'ಮದರ್' ಕಾದಂಬರಿಯಿಂದ ಭಾರತದ ನಿರಂಜನ ಅವರ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಯವರೆಗೂ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮೂಡಿದವು. ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡತೊಡಗಿದವು. ಶ್ರಮಜೀವಿ ವರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಡತೊಡಗಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ನಡೆದದ್ದು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ. ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಾಹೀರ್, ಮುಲ್ಕ್‌ರಾಜ್ ಆನಂದ್ ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದರು. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಸಂಘ' ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ನೋದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕ ಪ್ರೇಮಚಂದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘ'ದ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನ ಜರಗಿತು. ನಂತರ ದೆಹಲಿ, ಕೊಲ್ಕತ್ತಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿವೇಶನಗಳು ಜರಗಿದವು. ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ, ಆಚಾರ್ಯ ನರೇಂದ್ರ ದೇವ, ಪ್ರೇಮಚಂದ್, ಸುಮಿತ್ರಾ ನಂದನ್ ಪಂತ್, ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್ಕರ್, ಕೆ. ಎ. ಅಬ್ಬಾಸ್, ಮುಲ್ಕ್‌ರಾಜ್ ಆನಂದ್ ಮೊದಲಾದ ಲೇಖಕರು ಈ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಉದಯವಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಶಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೇಮ್ ಚಂದ್, ಶರತ್ ಚಂದ್ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ವೇದಿಕೆಯಾಯಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಾಹಿರ್ ಅವರು ತಾನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಗೆ ಧುಮುಕಲು ಕಾರಣವನ್ನು ತಾನು ಬರೆದ ಉರ್ದು ಲೇಖನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ 'ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೆಲವೊಂದು ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ 'ವಕೀಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಡನ್‌ಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಜಾಹೀರ್‌ಗೆ ೧೯೩೩ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಷವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ, ೧೯೩೩ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಣಾಮದ ವಿರಾಟ್ ರೂಪ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ನುಂಗಹೊರಟಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಫಾಸಿಸ್ಟ್ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ದುಃಖಪೂರ್ಣ ಕಥೆಗಳೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಜನತೆ ಈ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗೆ ಇದಿರಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲೂ ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿಯಾಯಿತು. ಜರ್ಮನಿಯ ಮಹಾ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಥಾಮಸ್ ಮಾರ್ನ್, ಅರ್ನೆಸ್ಟ್ ಟಾಲದ್ ಮತ್ತಿತರರು, ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್, ಹಾಬರ್ ಮತ್ತಿತರರು, ಕಲಾವಿದರು, ಸಂಗೀತಗಾರರು, ಡಾಕ್ಟರರು, ಇವರೆಲ್ಲಾ ಆಗ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಊಟಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಆಗ ಜನ ಸಮುದಾಯ ಫಾಸಿಸ್ಟ್ ಶಕ್ತಿಗಿದಿರು ಎಚ್ಚೆತ್ತುಗೊಂಡಿತು. ಜನತೆಯ ಮುನ್ನಡೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಾವೂ ನಿಂತರು. ಕಣ್ಣೆದುರು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಘಟನೆಗಳು, ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಚರ್ಚೆಗಳು ಇವರನ್ನು ಸಮಾಜವಾದದ ಸಿದ್ಧಾಂತದತ್ತ ಸೆಳೆಯಿತು'[೭].

ಓರ್ವ ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಸಾಹಿತಿಯೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜಾಹೀರ್ ತನ್ನ ಜೊತೆ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ತರುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಸ್ಥೆ ಕಟ್ಟಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿ ರಚಿಸಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಅರ್ಥ, ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶ, ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್, ಲಂಡನ್, ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್‌ನ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಮುಲ್ಕರಾಜ್ ಆನಂದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದರು. ತಿಂಗಳಲ್ಲೊಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕಥೆ, ಪ್ರಬಂಧಗಳ ವಾಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಹಿತಿ ಹೆನ್ರಿ ಬಾರ್ಬೂಸೆ, ರೋಮೇರೋಲಾ, ರಷ್ಯಾದ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂಗಾರ್ಕಿ ಮೊದಲಾದವರು ಶ್ರಮಿಸಿ

ಸಂಘಟಿಸಿದ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ' ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿ ಇವರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದುದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ಅಂಶ ಇವರ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಉದ್ಘೋಷ ಪ್ರೇಮಚಂದ್‌ರ 'ಹಂಸ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಿ.ಆರ್.ಎರವಿನ ತೆಲಿಮಠ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮಹತ್ತರ ಅಂಶಗಳು ಇಂತಿವೆ.

ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳು

೧. ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಲೇಖಕರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು, ಸಭೆ, ಸಮ್ಮೇಳನ, ವಿಚಾರಸಂಕಿರಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಯ ಲೇಖಕರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತರುವುದು.

೨. ಪ್ರಗತಿಪರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಮುಖೋದ್ಘೋಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವುದು.

೩. ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡುವುದು.

೪. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಹಿತಾಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು.

೫. ಲೇಖಕರಿಗೆ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದು.

೬. ಭಾರತೀಯ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು. ಆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಿಪಿ ಇಂಡೋ ರೋಮನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

೭. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಗಾಲಾದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು.

೮. ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು. ಕಾರಣ ಅದು ಭಾರತೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿತ್ತು.

೯. ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು.

೧೦. ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು.

೧೧. ಕೋಮುವಾದವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು.

೧೨. ಕಾರ್ಮಿಕರ ಉದ್ಧಾರ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಯತ್ನಿಸುವುದು.

೧೩. ರೈತಾಪಿ ಜನರ ಉದ್ಧಾರ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸುವುದು.

೧೪. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಅದೃಷ್ಟವಾದ ಮತ್ತು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಅದು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.[೮]

ಹೀಗೆ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಹಾಗೂ ಪ್ರೇರಕವಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳು, ೧೯೨೧ರ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ, ೧೯೨೯-೩೦ರ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟು, ೧೯೩೦-೩೧ರ ಆಜ್ಞೋಲ್ಲಂಘನ ಚಳುವಳಿ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳಗಾರರ ನಡುವಿನ ತಿಕ್ಕಾಟ, ಬಂಗಾಲದ ಬರಗಾಲದ ದಾರುಣತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರವಾಹ.[೯]

೧೯೩೬ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಮ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದದ ಪ್ರಭಾವ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿತ್ತು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘ ಅದಕ್ಕೆ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಾಹಿರ್ ಮತ್ತು ಸೋಹನ್ ಸಿಂಗ್ ಜೋಶ್ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಚಿನಗಾರಿ' ಪತ್ರಿಕೆ ಅದರ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾಯಿತು.

ಮುಂಬಯಿ ಸಮ್ಮೇಳನ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಲಕ್‌ನೌ ಪ್ರಥಮ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಪ್ರೇಮಚಂದ್, ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ಠಾಗೋರ್‌ರಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬರಹಗಾರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು ನಡೆದವು, ಆದರೆ ಅದು ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳೆಂದೂ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರನ್ನು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ತತ್ವದ ಪ್ರಚಾರಕರೆಂದೂ

ಭಾವಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಟೀಕಿಸಿದ್ದರು.[೧೦] ೧೯೩೯ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಸು ಬದಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗಳು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾದ ಜನರ ಹಾಹಾಕಾರ, ಕೂಳಿನ ಕೂಗು, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ಶೋಷಣೆ, ಬೆಲೆಯೇರಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಹವಣಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಸಹಜವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ೧೯೪೩ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ೨೨, ೨೩, ೨೪ ರಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತಲ್ಲದೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಸಾಂಘಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.

ಮುಂಬಯಿಯ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಂತದ ಸಾಹಿತಿಗಳ ವಿಚಾರವಾದಿಗಳ, ಚಿಂತಕರ ಹಾಗೂ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದಂತೆ ತೋರಿತು. ದೇಶವು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ ಸಮ್ಮೇಳನ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆದುರು ಸಾಹಿತಿಯಾದವನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವುದರೊಂದಿಗೆ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘ' ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು, ಸಜ್ಜಾದ್ ಜಾಹಿರ್ ಅವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿತ್ವದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದಲೂ ಸದಸ್ಯರು ನೇಮಕವಾದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ವಿ. ಎಮ್. ಇನಾಂದಾರ್ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ ಕಲ್ಲೂರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿಯೂ ಜಾಗಿರ್‌ದಾರ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.

ಪರ-ವಿರೋಧಗಳು

೧೯೪೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪರ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಉಂಟಾಯಿತು. ೧೯೪೩ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ೨೨ರಿಂದ

೨೪ರವರೆಗೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಮಹಾ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಈ ಒಡಕು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ ರಷ್ಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಫಾಸಿಸ್ಟ್ ಜರ್ಮನ್ನರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ತೀವ್ರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸೋವಿಯತ್ ಸೈನ್ಯ ತೋರಿದ ಛಲ ಹಾಗೂ ಗಟ್ಟಿತನ. ನಾಜಿಗಳ ಧಾಳಿಯನ್ನೆದುರಿಸಿ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವಾದದ ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಷ್ಯಾ ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವವಿದ್ದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಆ ದೇಶದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಂಟಾದ ಹೊಸ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ[೧೧]. ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಕೇವಲ ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟರ ಸಮ್ಮೇಳನವೆಂದು ದೂರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪರ ವಿರೋಧ, ಗುಂಪುಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಇದು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಹಾಗೂ ನವ್ಯ ರೀತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಘಟ್ಟ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ನವೋದಯ, ವಾಸ್ತವವಾದಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ಕವನ ಸಂಕಲನದಿಂದ ನವೋದಯ ಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ನವೋದಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು ರಮ್ಯವಾದವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರೆ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ವಾಸ್ತವತೆಯತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಹಳ ಅಲ್ಪ ಕಾಲವೇ ಉಳಿದು ಬೀರಬಹುದಾದಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದ ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಅದು ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಆದರೆ ಅದರ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತೆ ಇಲ್ಲ.

ನವೋದಯದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಡಿತನವನ್ನು ನೀಗಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೂಗು ಹಾಕಿದ್ದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ. ಮುಂಬಯಿಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಸಂಘಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ

ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಈ ಸಂಘಕ್ಕೆ ನಾಡಿಗೇರ ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಪದ್ಮನಾಭ ನೋಗಾಲ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತಿಗೊಂಡರು. ದೇವುಡು, ಭಾರದ್ವಾಜ, ಅರ್ಚಕ ವೆಂಕಟೇಶ, ನಿರಂಜನ, ತರಾಸು, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಕೋ.ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಬೀಚಿ, ಪಾಟೀಲ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಎಂ.ಜಿ ನಂಜುಂಡಾರಾಧ್ಯ, ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ, ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲಾ ಈ ಸಂಘದ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿ, 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲಾರಂಗ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಅಂಗವಾಗಬೇಕು, ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ, ಕಲೆ ದೈವಿಕವಾದದ್ದು, ಅದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ತರುವ ಸಾಧನ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಅಭಿಮತಕ್ಕೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ, ಮಹಾರಾಜರ ಮೇಲಿನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ದುಡಿದ ಬಡವನ ಬದುಕಿನ ಲಾವಣಿ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವಾದದ್ದು'[೧೨]. ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುರಿದು ವಸ್ತು, ನಿರೂಪಣೆ, ಶೈಲಿ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಹೊಸತನ ಸಾಧಿಸುವುದು, ಹೊಸ ಹಾದಿ ತುಳಿಯುವುದು, ಇವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಡಜನರ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಮೂಲ ನಿಲುವುಗಳಾಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಭಾವನಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸದೆ ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕವಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರ ಆಶಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹತ್ತಿರವಾಯಿತು. ಆಡು ನುಡಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂತು, ವಾಸ್ತವಿಕತೆಗೆ ತುಂಬು ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯಿತು. ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಬಿಡುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲುಂಟಾಯಿತು.

ಜನರನ್ನು ಅಂದು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಉಷಾ', 'ಕಥಾಂಜಲಿ', 'ಜನಪ್ರಗತಿ', 'ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ', ಮುಂತಾದ ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಓದುವ ಜನತೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಇತ್ತ ೧೯೪೫ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅನಕೃ ಹಾಗೂ ನಿರಂಜನರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನ ನಿಲುವು ತಳೆದರು. ಎಡಪಂಥೀಯ ನಿಲುವಿನ ಭಾರತೀಯ ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟರನ್ನು

ಅನಕೃ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ಅಮೇರಿಕಾದ ಹಿಮ್ಮಡಿಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಕೆಡವಬೇಕೆಂದು ಭಾರತದ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ರಷ್ಯಾದ ಹಿಮ್ಮಡಿಯ ಕೆಳಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಭಾರತದ ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಆಪಾದಿಸಿದರು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ವಿಷಯ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಅನಕೃ, ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ತರಾಸು, ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯರಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಒಬ್ಬರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರೂ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಬಂದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಪರ ಅಂಶಗಳೆಷ್ಟು ಎಂಬ ಚರ್ಚೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆ, ಅನಕೃ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಹ ನಿಲುವು ತಾಳುವುದಿಲ್ಲ. 'ಅನಕೃ ಮತ್ತು ತರಾಸು ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ನಂತರವೂ ಅವರ ಯಾವುದೇ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲವೆಂದು ಹೆಸರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ'[೧೩.] ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಗುಂಪಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರು ಒಂದು ಗುಂಪಾದರೆ, ನಿರಂಜನ ನೇತೃತ್ವದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಗುಂಪು ಮತ್ತೊಂದಾಯಿತು. ಸಂಘಟನೆ ವಿಘಟನೆಯ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಕರ ಬೆಳಕಿನೆದುರಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಮಂಕಾಯಿತು. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ನಿರಂಜನರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ, ತರಾಸು ಅವರು ಅನಕೃ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ, ಶ್ರೀರಂಗರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿತವಾದುದು. ಕಲೆಯ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆ ನವೀನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಚಲನೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ 'ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ', ನಿರಂಜನರ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಚದುರಂಗರ ವೈಶಾಖ

ಕಾದಂಬರಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಮಾಜವಾದದ ಪುಸ್ತಕದಂತೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ದುರ್ಬಲರು, ದಲಿತರು, ಬಡವರು, ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಕಥೆ–ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕ್ರೌರ್ಯ, ಶೋಷಣೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಜಾತಿ ವೈಷಮ್ಯ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳ ವಿವರ ಕಥಾ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣ, ಆದರ್ಶದ ಕಲ್ಪನೆ, ಲೇಖಕರ ಹಟ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಯಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತರು, ಒಡೆಯರು, ಕುಲೀನರು, ಬಲಾಢ್ಯರು, ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಅವನತಿಯ ಹೇತುಗಳಾದರು. ಈ ನಿಲುವಿನ ಹರವು ಇರುವ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಅನಕೃ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನಾಡು ಸುತ್ತಾಡಿ, ಭಾಷಣಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಕಾದಂಬರಿ, ಕಥೆಗಳಿಂದ ಓದುಗರ ಮನಸನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ತರಾಸು ಅವರ 'ಮುಂಜಾವಿನಂದ ಮುಂಜಾವು', 'ಬಿಡುಗಡೆಯ ಬೇಡಿ', ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ 'ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ', 'ನಾನೂ ಪೋಲಿಸನಾಗಿದ್ದೆ' ಹಾಗೂ ನಿರಂಜನರ 'ವಿಮೋಚನೆ', 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ'ಗಳಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘವು ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ ಅವರ 'ಭಾರತ ಶಕ್ತಿ', ಅನಕೃ ಅವರ 'ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡೆ', 'ದೀನವಾಣಿ ಗಾರ್ಕಿ', 'ರಷ್ಯಾದ ಕತೆಗಳು', 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕತೆಗಳು', 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಹಾಗೂ ನಾಡಿಗೇರ್ ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಮತ್ತು ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ ಅವರ 'ಸೋವಿಯಟ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಯುವ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಈ ಕೃತಿಗಳು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾದವು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೇವಲ ಕನಸಿನ ಮನೆಯಾಗದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹೆಣಗುವ ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ

ಹೊಂದಿದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಬರವಣಿಗೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಆ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು.

ಅ.ನ.ಕೃ ಅವರು 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ (೧೯೪೪) 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಗುರಿ ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕತೆಯೂ ಇರಬೇಕು. ಅಜೇಯ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಅದು ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಶೆ, ಆಶಯ, ಸುಖ ದುಃಖಗಳ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಬೇಕು. ಸಾಹಿತಿ ಜನತೆಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಬಾಳಿನಿಂದ, ಭಾವನೆಯಿಂದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ನಿಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ'[೧೪] ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಘೋಷಣೆಯಿಂದ ಅಂತಹ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೇನು ಅನಕೃ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಫಲಬಿಟ್ಟದ್ದು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಘಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾದಂಬರಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಾಲಿಟ್ಟದ್ದಾದರೂ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಅವಿರತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ. ಅನಕೃ ಪ್ರಭಾವಿ ಬರಹಗಾರರಾಗಿ ೧೧೨ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹೊಸ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ತ.ರಾ.ಸು, ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಮೊದಲಾದವರು ಅವರದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಟಕದ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಆದರೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ, ರಾಮಚಂದ್ರಶರ್ಮ, ಗಂಗಾಧರ ಚಿತ್ತಾಲ, ಎಸ್ ಆರ್ ಎಕ್ಕುಂಡಿ, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರು ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳೆದು, ನವ್ಯ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಕೊನೆವರೆಗೂ ಉಳಿದರು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ತನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ವದೇಶಿ ಆಂದೋಲನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಲೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕಲಾರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಎಚ್ಚರ ಮೂಡಿಸಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಂತೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜನತೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ನಿರಂಜನರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಸಾಮ್ಯವಾದದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತರೆ, ಅನಕೃ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಭಾರತೀಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕರೆ ನೀಡಿದ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ, ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆ, ಗ್ರಾಮ ಸುಧಾರಣೆ, ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯಂತಹ ಅಂಶಗಳು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಮನೋಧರ್ಮ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಅನಕೃ ಬಣದ ಧೋರಣೆ ಬದಲಾಯಿತು. ಅನಕೃ ಅವರು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಯುಗಧರ್ಮ' (೧೯೫೨) ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಾಮ್ಯವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ತತ್ವದಿಂದ ರಷ್ಯಾದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದಿತೆಂದು ಜನ ತಪ್ಪು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥವರು 'ಅರಣ್ಯಕ'ಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಬೇಕು. ಭಾರತ ತನ್ನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದೇ ಸಾಮ್ಯವಾದದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ. ಇಂದು ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಸಾಮ್ಯವಾದಿಯಾಗಿರುವುದು ಈ ಹಿರಿಯ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿ, ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ತತ್ವವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು'. ಅನಕೃ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅನಕೃ ಅವರು ಎಡಪಂಥೀಯ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಿರಂಜನರ ನಿಲುವು

ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪರವಾಗಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅನಕೃ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ, ಭಾರತೀಯತ್ವ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತಹ

ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ವಾದವನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗಿದರು. 'ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ಲೀಲತೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಯಥಾ ರೀತಿಯ ಸಮರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದವರು ನಿರಂಜನರು. ಅನಕೃ ಅವರ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ನಿಲುವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಗೊಂದಲಗಳಿದ್ದವು. ಅನಕೃ ಮತ್ತು ತರಾಸು ಅವರ ತದನಂತರದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈಭವೀಕೃತವಾದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಅವರು ಸಾಮ್ಯವಾದದ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯ ತೊಡಗಿದರು ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ'[೧೫]. ೧೯೪೫ರ ನಂತರವೂ ಈ ಅಂತಃಕಲಹ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಸ್ಥಗಿತವಾಯಿತು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ನಿಂತಂತೆ ಆದರೂ ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂಟಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಉಳಿದರು. ಒಡಕಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅದನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ, ಪ್ರಗತಿಯತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಜ್ವಲಂತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಬೇಕಿದ್ದ ಹಲವು ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಒಲವಿನ ಲೇಖಕರು ಬೂರ್ಜ್ವಾ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಹತಾಶೆ, ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಮತ್ತು ಉದಾರವಾದಗಳ ನಡುವೆ ಓಲಾಡತೊಡಗಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ದಶಕಗಳ ಕಾಲದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೈಲಿಯೇ ಸಮಸ್ತವೆನ್ನುವ ರೂಪವಾದದ ಪ್ರಭಾವ ಅತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾದರೂ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಲೇಖಕರ ಗುಂಪು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚೈತನ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ ಹಲವರು ಹೊಸ ಆಳುವ ವರ್ಗದ ಮೌಲ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬರೆದರು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸಮ್ಮೇಳನ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬದುಕಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೊಂದು ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಜೂನ್ ೪ ರಿಂದ ೭ರವರೆಗೆ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇದನ್ನು 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸಮ್ಮೇಳನ' ಎಂದು ಅನಕೃ ಕರೆದರು. ಇದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ ಆರೋಪಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲು ಮತ್ತು

ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ವಿರೋಧದ ಬೊಬ್ಬೆ ಹಾಕಲು ಅನಕೃ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲಿಗರ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಸಮ್ಮೇಳನವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರಂಜನರು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಅವರ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಪ್ರಚೋದನೆ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಸಮ್ಮೇಳನದ ನಂತರ ಅನಕೃ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೫೨ರಿಂದ ೧೯೭೬ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಹೆಸರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಲೇಖಕರಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆದ ನಿಧಾನಗತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಒಟ್ಟು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದವು. ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ಕರ್ಷ, ಅಪಕರ್ಷಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತೇಜಸ್ವಿ, ದೇವನೂರು ಮಹಾದೇವ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಲೇಖಕರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವೊಂದನ್ನು ಸೇರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಷದಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಡುವೆ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಗೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಅಸ್ಥಿತ್ವಕೊಡುವ ಮತ್ತೊಂದು ಅಲ್ಪಾಯು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಅದೇ ೧೯೭೬ರ ಜನವರಿ ೧೧ ಮತ್ತು ೧೨ರಂದು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ 'ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನ'. ಅದರ ಮುಂದಾಳತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದವರು ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು. ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದ್ದರೂ, ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಗತಿಪಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ವಿರುದ್ಧ ಸೆಳೆತಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಅಂದಿನ ಪ್ರಧಾನಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧೀಯವರ ಸಮರ್ಥಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಉದ್ಘಾಟನಾ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಆಗ ನಿರಂಜನರು ಸಿಪಿಐ(ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್) ಪಕ್ಷದ ಪರವಾದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಪಿಐ ಪಕ್ಷ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ತಳೆದುದು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ೧೯೭೭, ೭೮ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯುವ ವೇಳೆಗೆ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ನಿರಂಜನರು ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ

ಮತ್ತು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ನಿಲುವುಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದವೆಂದೂ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಪಂಥದ ಅವಸಾನವೂ ಆಯಿತು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ : ವಿವಿಧ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ' ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ,

೧. ಅನಕೃ, 'ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ಧೂಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಅದರ ಶುಷ್ಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬದುಕನ್ನು ಯಾವುದು ಧಾರೆ ಎರೆಯುವುದೋ ಅದೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ.'[೧೬]

೨. ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, 'ವಾಸ್ತವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕಿವಿ ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡುವಂತ ಕೃತಿ ರಚಿಸುವುದೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ'[೧೭]

೩. 'ಮಾನವೀಯತೆಯ ಆರಾಧನೆಯೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ'[೧೮]

೪. 'ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ವಾದಕ್ಕಿಂತ ಧ್ಯೇಯವಾದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಆತ್ಮ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಸ ಧ್ಯೇಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದೇ ಪುರೋಗಾಮಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ'[೧೯]

೫. 'ಪುರೋಗಾಮಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ತತ್ವಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಜಗತ್ತಿನ ಅನಂತ ವಿಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ತಂತು ಇದೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.'[೨೦]

೬. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ (ಜ್ಞಾನ ಗಂಗೋತ್ರಿ)ದ ಪ್ರಕಾರ, 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಎಂದರೆ ಪ್ರಗತಿಯೇ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು ಎಂದರ್ಥ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುಳಿಯಲ್ಲೇ ಸುತ್ತುತ್ತ ಇರದೆ, ಆ ವಿಷವೃತ್ತವನ್ನೊಡೆದು ಹೊರಬಂದು ಹೊಸಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ...ಬಡವರ, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ,

ಶೋಷಣೆಗೆ ವಿರೋಧ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಷಮ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ ಇವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲ ನಿಲುವುಗಳು.'[೧೧]

ನಿರಂಜನರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು, ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತದ ಪ್ರಗತಿವಾದಿಗಳ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು? ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಧ್ಯೇಯಗಳೇನು? ಅವರ ಗುರಿಯೇನು? ಎಂಬುದೆಲ್ಲವೂ ಈ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೧. ಭಾರತದ ಜನರು, ತಮ್ಮ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ತಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ದೇಶ ಪ್ರೇಮ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ, ಕಲಾವಿದರೂ ಜನತೆಯ ಈ ನ್ಯಾಯವಾದ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು, ಹಿರಿದಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಅವರು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

೨. ನಮ್ಮ ಜನತೆಯು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ, ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಜನಾಂಗಗಳೊಡನೆಯೂ ಅವರು ಶಾಂತಿಯುತ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಮಯ ಸಂಬಂಧದೊಂದಿಗೆ ಬಾಳ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

೩. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾನವೀಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿರಬೇಕು, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ, ಉಜ್ವಲ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

೪. ಮಾನವನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಒಂದು ಕುಲ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಅಧಿಕಾರ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಮತೀಯ ದ್ವೇಷ– ಇವು ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಹಿತಕರವಾದ ಪರಂಪರೆಗೆ ದೂರವಾಗಿವೆ. ಧ್ಯೇಯ ರಹಿತ ಜೀವನ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ನಿರಾಶೆ ಮತ್ತು ವಿಧಿವಾದ ಇವು ನಮ್ಮ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತವೆ.

೫. ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ, ಕಾಮ ಪ್ರಚೋದನೆಯ, ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತೇವೆ.

೬. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ, ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು; ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿಯೂ, ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಲು ಪೂರ್ಣ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಾವು ಆಶಿಸುತ್ತೇವೆ.

೭. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಬೇಕೆಂದೂ, ಸುಖಮಯ ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವನದ ಕಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವಂತೆ ಜನತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾತ್ಮಕ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರೇರೆಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಾವು ಕರೆಕೊಡುತ್ತೇವೆ.[೨೨]

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬ ಅರ್ಥ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಮಂಡಿಸಿದ ರಾಜಕೀಯಾರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಸಿರು. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರಮಜೀವಿ ವರ್ಗದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಕಳಚುವುದು ಅದರ ಗುರಿ. ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದು, ಧರ್ಮ ದೇವರುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದು, ಅಸಂಖ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪೀಡೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರುವುದು, ನೊಂದವರ, ಶೋಷಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವರ ಪರವಾಗಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರುವುದು, ಪ್ರಗತಿ ವಿರೋಧಿ ದುಷ್ಟ

ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದು, ಆರ್ಥಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆಗಳಿಗೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡುವುದು, ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ ಅಲ್ಲ, ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು, ರೈತರು, ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಯಕರಾದರು. ಮನರಂಜನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಸ್ತವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಲುಪುವ ಭಾಷೆ-ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲದರ ಮೂಲಕ ಸಮಾನತೆಯುಳ್ಳ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಮಾಜ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ನಿಲುವುಗಳಾಗಿದ್ದವು.

'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಗುರಿ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವುದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಲು ನಮ್ಮ ಲೇಖನಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲು ಮಾಡುವುದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೆರವಾಗುವುದು. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕು ನರಳುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಅದರ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವುದು. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ (Capitalism), ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ (Imperialism) ಮತ್ತು ಫ್ಯಾಸಿಸಂ, ನಾಸಿಸಂಗಳನ್ನೂ ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವುದು. ಸಮಾನ ಧರ್ಮ, ಸಮಾನ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು, ಕೋಮುವಾದವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು'[೨೩] ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವೈಚಾರಿಕ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ತಳೆದಿದ್ದರು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ನಿರಂಜನ, ಚದುರಂಗ, ಶ್ರೀರಂಗರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿತವಾದುದು. ಕಲೆಯ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆ ನವೀನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಚಲನೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದು ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದವು. ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾರತದ ಕನಸುಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕನ ಬವಣೆಗಳು, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ

ಅಟ್ಟಹಾಸ, ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಮತೆಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿದವು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಪಾತ್ರ

'ವಿಮೋಚನೆ', 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ', 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ'ದಂತ ಪುರೋಗಾಮಿ ಚಿಂತನೆಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು, ತಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿವಾದಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಗಾರ್ಕಿಯ 'ತಾಯಿ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು, ಮೂಲಕೃತಿಕಾರನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಅಷ್ಟೇ ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಗೆ ಅಕ್ಷಯಸಾಕ್ಷಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲವು. ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಬರಹ–ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಪಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಪುಟ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಮುಚ್ಚು–ಮರೆ, ಭಯ–ಭೀತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಹಾಗೂ ಬದುಕಿನ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಅನೇಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿ, ಕವಿಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಪರ ನಿಲುವುಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಯ್ದಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಿರಂಜನರು ತಾವು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಆಜೀವನ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಬಂದವರು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಬಲು ಆಳವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಅದ್ವಿತೀಯರು.

ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಚಿಂತನಶೀಲರಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರ ಚಿಂತನೆ ಏಕಾಂತವಾಸದ್ದಲ್ಲ, ಲೋಕಾಂತವಾಸದ್ದು, ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇ ಆಳವಾದದ್ದು. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕೃತಿ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಬೇಕಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದವರು.

ಕಥಾ ರಚನೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿವಾದಿ ನಿಲುವಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು 'ವಾಸ್ತವತೆ ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿಚಾರಗಳ ಕಲೆ' ಎಂದು ನಂಬಿದ ನಿರಂಜನರು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ದುಡಿಮೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ, ಮಾನವನ ಕಾಯಕದಲ್ಲೇ' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಹಿಡಿತ ಆಕರ್ಷಕವಾದದ್ದು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಪ್ರಣೀತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಂದೋಲನ ಆರಂಭಗೊಂಡಾಗ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಅಪಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಸಿಡಿದು ನಿಂತರು. ಜನರಂಜನೆ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ, ಪ್ರಗತಿಪರ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಏಕಾಂಗ ವೀರರಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದವರು ನಿರಂಜನರು. ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಈ ರೀತಿಯ ಹೋರಾಟಗಳೇ ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಅಪರಾಜೇಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದೆ.

ನಿರಂಜನರ ಜೀವನವೇ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಯಾಗಿಸ ಹೊರಟವರು ನಿರಂಜನರು. ತಾರುಣ್ಯದ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳಾಗಿ, ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಸಂಘಟನೆಯ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡವರು. ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಮಾರುಹೋದ ಅವರು ಕಮ್ಯೂನಿಸಂ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಮಾನವೀಯತೆ ಎಂದು ಅಚಲವಾಗಿ ನಂಬಿದವರು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಜನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಆಳವಾದ ಚಿಂತನಾಪರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಲೇಖಕರಾಗಿ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಪುರೋಗಾಮಿ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದರು. ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಸಕ್ತರ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ನಿಂತು 'ಪ್ರಗತಿಪಂಥ' ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅವರೇ ಅದರ

ಸೂತ್ರದಾರರಾಗಿ ನಿಂತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅನೇಕ ಹಳೆ-ಹೊಸ ಲೇಖಕರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದತ್ತ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕೈದು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮೆರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದವರು ನಿರಂಜನರು.

ದಾವಣಗೆರೆ ಸಮ್ಮೇಳನ

೧೯೭೬ ಜನವರಿ ೧೧, ೧೨ರಂದು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಥಮ 'ಪ್ರಗತಿಪಂಥ' ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಗತಿಪರ ಬರಹಗಾರರ ವೇದಿಕೆಯಾದ 'ಪ್ರಗತಿಪಂಥ'ಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು. 'ಪ್ರಗತಿಪಂಥ'ದ ಧ್ಯೇಯ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು, ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಖಡಾ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತ ನಿರಂಜನರು 'ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸದ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವವರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಉಳ್ಳವರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ, ರಾಜಕೀಯ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುವವರು, ಬದುಕಿಗೆ ಅದರ ವ್ಯಾಪಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬದ್ಧರಾದವರು, ಮಾನವೀಯತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು, ಇಂಥವರಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ಥಾನವಿದೆ' ಎಂದು ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಿದರು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಉತ್ತುಂಗ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ 'ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ' ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಧ್ವನಿತಗೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯ ಪಡೆದದ್ದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅದು ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಸವಾಲುಗಳೂ ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ತರವಾದದು. 'ಸಾಹಿತಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಾನಂದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡು ತೃಪ್ತರಾಗುವಿರೋ – ಇಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆನಂದಾನುಭವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವಿರೋ? ಚಿತ್ತದಾಸ್ಯದ ಶೃಂಖಲೆಯೇ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಿರೋ, ವಿಚಾರದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಜೀವನದ ಅನುಭವ

ಪಡೆಯುವಿರೋ? ರೂಢಿಯ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಕಡಿದು ಜನರ ಬಾಳುವೆಯು ಪ್ರಗತಿಪಥದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಲು ಸಹಾಯಕರಾಗುವಿರೋ - ಇಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಈ ಅಂಧಕೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಳೆಸುವಿರೋ?'[೨೪] ಎಂದು ಅನಕೃ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ (ನವೋದಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ) ನೇರ ಸವಾಲನ್ನೆಸೆದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರ ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ, 'ಜನತೆಯ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, ಅವರ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ, ಜನತೆಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರಿಗಾಗಿ ಬರೆದು ಹಾಡುವ ಬದಲು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹೃದಯವಿಲ್ಲದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮನೆ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ನಮ್ಮ ಜನ ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಮನೆ ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ವಾಗ್ವಾದಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.'[೨೫] ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಸಾಹಿತಿಯಾದವ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಕೆಲಸ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿದ ಅನಕೃ ಅವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ೧೯೪೬ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೬ರಂದು ಧಾರಾವಾಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾ, 'ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಲಾಸ ಸಾಧನವಲ್ಲ, ದೇಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ, ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುವ ಗಾಯತ್ರಿಯದು. ಸಾಹಿತಿ ತನ್ನ ಸುಪ್ತ ಚೇತನದ ಅರಿವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತನ್ನ ನಾಡಿನವರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಅವನ ಕ್ರಾಂತಿ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಲೋಕದ ತಾಮಸ ಕಲೆಗಳು ನಡುಗಬೇಕು. ಅದು ದುರ್ಬಲರ, ದಲಿತರ, ಬಡವರ ರಕ್ಷಾ ಕವಚವಾಗಬೇಕು. ಆಗಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ, ಸಾಹಿತಿಯ ಜನ್ಮ ಸಾಫಲ್ಯ.'[೨೬] ಎಂದರು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು.

ಅನಕೃ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನ

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದ ಅನಕೃ ಹಾಗೂ ನಿರಂಜನರ ನಡುವೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅನಕೃ ಅವರ ದ್ವಂದ್ವ ನೀತಿ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರ

ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪರ ಒಲವು ಅನೇಕ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಹಾಗೂ ಒಳ ಜಗಳಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟವು. ೧೯೫೦ ರಿಂದ ೧೯೫೨ರ ನಡುವೆ ಅನಕೃ ಬರೆದ 'ನಗ್ನಸತ್ಯ', 'ಶನಿಸಂತಾನ' ಹಾಗೂ 'ಸಂಜೆಗತ್ತಲು' ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಒಂದು ಬಣದಿಂದ ತೀವ್ರ ವಿರೋಧವನ್ನೆದುರಿಸಿತು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕೋಲಾಹಲವೇ ಎದ್ದಿತು. ನಿರಂಜನರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹಲವರು ಈ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿತೆಯರ ಬದುಕನ್ನು ಅನಕೃ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ರೀತಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದು ಅಶ್ಲೀಲತೆಯ, ಕಾಮ ಪ್ರಚೋದಕ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೂ ದೂಷಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಈ ಮೂರು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ ನಿರಂಜನರು 'ಅನಕೃ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಗತಿಯ ದಾರಿಗೆ ಎಳ್ಳು ನೀರು ಬಿಟ್ಟುದಲ್ಲದೇ ನಮ್ಮ ಬರಹಗಾರರು ಪ್ರಗತಿಗಿದಿರಾದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಜಾರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವು. ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನೆಯೇ ತಮ್ಮ ಗುರಿಯೆಂದು ಅವರು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಒಳಗಿನ ತಿರುಳು ಜಳಸಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾಮಕೇಳಿಗಳ ವಿಕೃತ ವಿಲಾಸಿಗಳ ರಸಪುಷ್ಟ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿತ್ತು.'[೨೭] ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅನಕೃ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರ ನಡುವೆ ಉಂಟಾದ ಈ ಬಿರುಕು ಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅವನತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಹಿರಿಯೂರು ಸಮ್ಮೇಳನ

ಈ ನಡುವೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದವು. ೧೯೫೨ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪರ ಸಾಹಿತಿ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಿರಂಜನರ ಬಳಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸಮ್ಮೇಳನ' ಎಂದು ಕರೆದರೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಅವರ

'ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಪ್ರಚೋದನೆ' ಕೃತಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಣಗಳು

೧. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವೈಶಾಲ್ಯ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದು ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಓದುವ ಚಟ, ಕನ್ನಡದ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಮುಂಬಯಿ ಮೊದಲಾದ ಹೊರನಾಡಿನಲ್ಲೂ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತ್ತು.

೨. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾಷೆಗೆ ಹೊಸ ರಸವು ಬಂದಿತ್ತು. ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ಭಾಷೆಯ ಮೋಡಿಗೆ ಅನೇಕರು ವಶವಾದರು. ಕಥೆ – ಕಾದಂಬರಿಯ ಸತ್ವಹೀನತೆಯ ಅರಿವಾದರೂ ಒಂದನೆಯ ಪುಟದಿಂದ ಕೊನೆಯ ಪುಟದವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಓದಿಸುವ ಗುಣ ಅಪೂರ್ವವಾಯಿತು.

೩. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು.

೪. ಇಂಗ್ಲೇಂಡಿನ ಆಚೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

೫. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವವರೇ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೇ ನಡೆಯುವಂತೆ ಬರೆದರು.

೬. ಕತೆಗಳಿಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳು, ಪ್ರಕಾಶಕರಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು.

೭. ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸರಳವಾಯಿತು. ನಿರ್ಭೀಡೆಯಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತ್ತು.

೮. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಮಹತ್ವ ಬಂದಿತ್ತು.[೨೮]

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಸಾಧನೆಗಳು

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಪ-ದೋಷ, ಕೊರತೆ, ವಿರೋಧಾಭಾಸ, ಕಿತ್ತಾಟ, ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡುಗೆಗಳು ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಘಟ್ಟಗಳ ಲೇಖಕರ ಕೊಡುಗೆಯಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅದರದ್ದೇ ಆದ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು –

೧. ಹೊಸದಾಗಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಾದವರಿಗೆ ಓದಲು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ವಿಫುಲ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಓದುವ ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದರು.

೨. ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ನಿರಂಜನ ಮುಂತಾದವರು ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು.

೩. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬಳಗದ ಬರಹಗಾರರು ನಾಡಿನ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಓಡಾಡಿ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬೆಸೆಯಲು ಕಾರಣರಾದರು.

೪. ಒಂದು ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಧೋರಣೆ, ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಂದಿನ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಬರಹಗಾರರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದರು.

೫. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನತೆಗೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟರು.

೬. ವಸ್ತು ಪ್ರಯೋಜನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದವರ, ಶೋಷಿತರ, ದಲಿತ, ರೈತ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಂತಕ್ಕೆ ಒಯ್ದರು.

೭. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಕೊಳಕನ್ನು, ದುಷ್ಪಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು, ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ ಹಾಗೂ ವಿಡಂಬಿಸಿದ ಧೈರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊಡುಗೆ.

೮. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಕೂಡದು ಎಂಬ ವಾದವಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ.

೯. ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು.

೧೦. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿ, ಓದುಗ ವಲಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದಿನ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿದವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು.[೨೯]

ಹೀಗೆ ನವೋದಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯ, ದಲಿತ–ಬಂಡಾಯ ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುರುತಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಗಳಾದರೂ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಚಳುವಳಿಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಯುಗ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಚಳುವಳಿಗಳು ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರವಾಹದ ಹರಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿವೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಮನೋಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಬರಹಗಾರರು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ, ಒಗ್ಗಟ್ಟು, ಮಾನವೀಯತೆ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಿವಿನಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಹಂಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನಿರಂಜನರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂಬಂಧ, ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾತ್ರ ಏನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೪

ನಿರಂಜನ ಬದುಕು

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ಅಂದಿನ ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯರೇ ಇಂದಿನ 'ನಿರಂಜನ'ರು. ಜೂನ್ ೧೫, ೧೯೨೪ರಂದು ಸುಳ್ಯ ತಾಲೂಕಿನ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬಳಿಯ ಪುಟ್ಟ ಊರು ಕುಳಕುಂದದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಶಿವರಾಯರೇ ನಿರಂಜನರಾಗಿ ಮೆರೆದವರು. ತಾಯಿ ಚಿನ್ನಮ್ಮ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ಕುಳಕುಂದದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ತಾಯಿ ಚಿನ್ನಮ್ಮ ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಗುವಿನೊಂದಿಗೆ ಕುಳಕುಂದವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮಗುವಿಗೆ ಕೇವಲ ಆರು ತಿಂಗಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೇರವಾಗಿ 'ಕಾವು' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಮಂಜುನಾಥ ಪೈಯವರ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಮಂಜುನಾಥ ಪೈಯವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಯ ಕಾವುವಿನಲ್ಲಿ ಲೋವರ್ ಎಲಿಮೆಂಟ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಪೆರ್ನಾಜೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಉಂಗ್ರಿ ಪುಳತ್ತಾಯ ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಕಷ್ಟದ ಬದುಕನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡ ತಾಯಿ, ಮಗನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಲೆಂದು ಪ್ರತೀದಿನ ಉಪದೇಶ

ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಳು. ಆದರೆ ಶಿವರಾಯರಿಗೆ ಓದಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಪಂಚ ಬೇಡವಾಗಿತ್ತು. ಅವರೇ ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಓದಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, 'ಗುರುಗಳು ಬೈಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಕರಿಮರದ ಗಾತ್ರದ ರೂಲರ್‌ನಿಂದ ತಮ್ಮ ಮುಂದಲೆಗೆ ಏಟು ಕೊಟ್ಟಾಗ ತಲೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಅಕ್ಷರ ಕೋಶಗಳು ಚುರುಕಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವು. ಬೇಗ ಅಕ್ಷರವಂತನಾದೆ, ಜೊತೆಗೆ ಓದುವ ಹುಚ್ಚು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು' ಎಂದು.

ಬಾಲ್ಯ

ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಬಹಳಷ್ಟು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರು ಅನುವಾದಿಸಿದ ಬಂಕಿಮರ 'ಆನಂದಮಠ' ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ಬಯಲಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಶಿವರಾಯರು ಆಗಿಂದಾಗೆ ಬಯಲಾಟ ನೋಡಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು, ನಾಟ್ಯ, ನಟನೆಗಳನ್ನು ಹಾವ ಭಾವಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿವರಾಯರು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜೀವನದ ಪಯಣ. ತಮ್ಮ ಪುಟ್ಟ ಗಂಟು ಪಾತ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ಸುಳ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ಮಗನ ಪ್ರಯಾಣ. ಸುಳ್ಯದ ಹೈಯರ್ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆ (ಈಗಿನ ಮಾದರಿ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ)ಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟದಾದ ಜೋಪಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಮಗನ ವಾಸ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಪ್ರಭು, ಮನಮೋಹನ್ ಪ್ರಭು, ಫ್ರಾನ್ಸಿ ಮಹಮ್ಮದ್, ಸೀತಾರಾಮ ಶೆಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬಾಲ್ಯದ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಭು'ಗಳೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಪ್ರಭುಗಳ ಮನೆಗೆ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ನಿರಂಜನರು ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಳ್ಯದ ವೆಂಕಟೇಶ ಪ್ರಭುಗಳು ಆ ದಿನಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, 'ಶಿವರಾಯರನ್ನು ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಶಿವ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಟೀ ಕುಡಿಯಲೆಂದು ಬಂದಾಗ

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಜೊತೆಗೆ ಟೀ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಓದು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಲಕುಂದರಿಗೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೋರ್ಟ್ ಮಾಡಿ ಪರಸ್ಪರ ವಾದ ವಿವಾದಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರಂಜನರು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಓದು, ಬರಹ, ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನೈಪುಣ್ಯ, ಅಭಿರುಚಿಯಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಜಾಣನಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಣ ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದೇ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು. ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ತಾಯಿ ಹೋಟೆಲ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಿರಂಜನರು ಬೀಡ ಕಟ್ಟುವುದು, ಮಾರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜನರು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿದ್ದಾರೆ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಶಿವರಾಯರು ಬಟ್ಟೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊದ್ದು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳು ಇದ್ದವು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹೋರಾಟ ನಿರಂಜನ ಅವರ ಸಂಗಾತಿಯೂ ಆಯಿತು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ

ಕಷ್ಟದ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯ ಹೈಯರ್ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಮುಂದಿನ ಓದಿಗಾಗಿ ತಾಯಿ ಚಿನ್ನಮ್ಮ ಶಿವರಾಯರನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರು. ಆಗ ಸುಳ್ಯದ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿಯೂ, ಜನಾರ್ದನ ವಾಗ್ಲೆ, ಬಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ರಾವ್, ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯ ಭಟ್, ರಾಮಚಂದ್ರ ಭಟ್, ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರು ಶಿಕ್ಷಕರುಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು.

ಸುಳ್ಯದ ಹೈಯರ್ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆ ಶಿವರಾಯರ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ಬಹಳಷ್ಟು ಲೋಕಾನುಭವ ಗಳಿಸುವಂತಾಯಿತು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸುಳ್ಯದ ದಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕಂಡದ್ದೇ ತಡ ಶಿವರಾಯರಲ್ಲಿ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಉಕ್ಕಿಬಂತು. ಕೆಲವು ಹುಡುಗರು ಸೇರಿಕೊಂಡು 'ಭಾರತ್ ಮಾತಾ ಕೀ ಜೈ', 'ವಂದೇ ಮಾತರಂ' ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿದರು. 'ಝಂಡಾ ಊಂಛಾ ರಹೇ ಹಮಾರಾ' ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿದರು. ಭಾರತ ಮಾತೆ ವಿದೇಶಿಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ನಲುಗಿ

ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾಲ ಅದು. ಅವಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳಾದ ನಮ್ಮ ಮೇಲಿದೆ ಎಂದು ಜನರೆಲ್ಲಾ ನಂಬಿದ್ದ ಕಾಲ ಅದಾಗಿತ್ತು. ನಮಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕೇ ಬೇಕು ಎಂಬ ಗಲಾಟೆಯೊಂದಿಗೆ ಜನರ ನಿದ್ರೆ ಗೆಡಿಸಿದ್ದು ಇದೆ.

ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಜೊತೆಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನರು ಮಣ್ಣುಗೋಡೆಯ ಮುಳಿಹುಲ್ಲಿನ ಛಾವಣಿಯ ಮನೆಯೊಳಗೆ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷೆ ತುಳು. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಿವರಾಯರ ಕೈಗೆ ಫಣಿಯಾಡಿಯವರ 'ತುಳುನಾಡ್' ಪತ್ರಿಕೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ತುಳು ಭಾಷೆ, ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ವಿ.ಹೆಗಡೆಯವರ ಗೀತೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಬಾಲಕ ಶಿವರಾಯರಿಗೆ ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವನ ಬರೆಯಲು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಮಕ್ಕಳಕೂಟ

ಸುಳ್ಯ ಹೈಯರ್ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ 'ಮಕ್ಕಳಕೂಟ' ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಯರು ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆಗಿನ್ನೂ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪದ ಸೌಕರ್ಯ ಸುಳ್ಯ ಪೇಟೆಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿನ ಎಸ್ ಕೆ ರಾಮಚಂದ್ರಭಟ್ಟರು ಜನರೇಟರ್ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯುತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. 'ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ'ದ ಆವರಣ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ವೈಭವದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು. ಶಿವರಾಯ ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗಿ ಬೆಳೆದನು. ಅದರ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾನ, ವಿಟ್ಲಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಶಿವರಾಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವರ ರಥೋತ್ಸವ

ಶಿವರಾಯರು ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುಳ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆ ರಥೋತ್ಸವ. ಹತ್ತು ದಿನಗಳ

ಕಾಲ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಅಂಗಡಿ ಮುಂಗಟ್ಟುಗಳು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅತ್ತ ಕಡೆ ಸೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿಗಳು, ಮಿಠಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳು, ಮಣಿಸರ ಅಂಗಡಿಗಳು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಕಾಸಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಮೂಗಿಲ್ಲದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ವಾನರಾಯ ಸಂತೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದು ಎಂದೇನಿಲ್ಲವಲ್ಲ" ಎಂದು ಶಿವರಾಯರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ರಥ ಎಳೆಯುವ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಅಮೂಲ್ಯ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಓದುವ ಹಂಬಲ

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಓದು, ಬರಹ, ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಯರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನೈಪುಣ್ಯ, ಅಭಿರುಚಿಯಿತ್ತು. ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿ ಕಂಠ ಪಾಠ ಮಾಡುವ ಪರಿಪಾಠ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನವೂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಣ್ಯ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ, ಬರಹಗಾರರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವುದೇ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಲಿ, ಮ್ಯಾಗಜಿನ್ ಆಗಲಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಓದುವ ಹಂಬಲ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಶಾಲೆಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮ್ಯಾಗಜಿನ್‌ಗಳಿಂದ ದೈನಂದಿನ ವಿಶೇಷ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಸಮಚಾರಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಕರಿಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ದೇಶದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದರೂ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕ ಅಂಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ, ತೃಪ್ತಿಕರ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಸರಾಗವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಪ್ರೀತಿ, ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಬಂಧ, ಭಾಷಣ, ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನ ಅವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ನಿರರ್ಗಳ, ಗಂಭೀರ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆತುರ, ಉತ್ಸಾಹ, ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಕೈ ಬರಹದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವರು

ಶಿವರಾಯರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು 'ಕಿಶೋರ'ಎಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಶಿವರಾಯರು ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಮೇವುಂಡಿ ಮಲ್ಲಾರಿ' ಎಂಬವರು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಸುಳ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿತ್ತು. ಊರಿನ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ ಇಲ್ಲವೇ ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮಾತ್ರ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಲ್ಲಾರಿಯವರು ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಮರುದಿನ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುವವರಿದ್ದರು. ಶಿವರಾಯರು ಮರುದಿನ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾಸಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಜಿ ಪಿ ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ

ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರೀತಿ ಅಪಾರವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬಡತನದ ಕಾರಣ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕದ ಆಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಓದಿನ ಜೊತೆಗೆ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಬೀಡ ಮಾರಾಟ, ಕಾಫಿ ವಿತರಣೆ, ಅಂಗಿಗೆ ಗುಂಡಿ ಹಾಕುವುದು ಹೀಗೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ತರಗತಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬುಕ್ ಬೈಡಿಂಗ್, ಮಾಡುವುದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವರಾಯರು ಕಾಸಿನ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಬುಕ್ ಬೈಡಿಂಗ್, ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಯಾರಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಕೊಳ್ಳುವವರಿಲ್ಲದೇ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಬುಕ್ ಬೈಡಿಂಗ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜಿ ಪಿ ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ 'ರತ್ನನ ಪದಗಳು' ಕವನಗಳು ಶಿವರಾಯರಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು.

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಜಿ ಪಿ ರಾಜರತ್ನಂರನ್ನು ಮುಖತಃ ಭೇಟಿಯಾದ ನಿರಂಜನರ ಬಾಳಲ್ಲಿ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜಗತ್ತು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ೧೯೩೬-೩೭ರಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಾಡಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಗೊರೂರು

ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ತೀ ನಂ ಶ್ರೀ, ಅನಕೃ, ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನ್ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಭಾಷಣವನ್ನು ಆಲಿಸುವ ಅವಕಾಶ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ದೊರಕಿದುದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು.

೧೯೩೭ ಶಿವರಾಯರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು. ಶಿವರಾಯರು 'ಕಿಶೋರ' ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. 'ನವಯುಗ'ವೆಂಬ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ತುಳು ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ರಚನೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಥಾ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡರು. 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ಕಿಶೋರ, ಕುಳಕುಂದ, ಕತೆಗಾರ, ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕಥೆಗಳು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಳಾಸ ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ, ಟಾಲ್‌ಗೇಟ್ ಬಳಿ, ಸುಳ್ಯ ಎಂದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಸುಳ್ಯದ ಬದಲು ನೀಲೇಶ್ವರ ರಾಜಾಸ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ವಿಳಾಸದಿಂದ ಕಥೆಗಳು ಬರತೊಡಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬಳಗದವರು, ಕಿಶೋರ ಅರ್ಥಾತ್ ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ ಶಾಲಾ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿರಬೇಕು, ಮಾಸ್ತರರಿಗೆ ಸುಳ್ಯದಿಂದ ನೀಲೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾಗಿದೆ.[೧] ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ನೀಲೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಪಯಣ

೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿ ಮುಂದೆ ನೀಲೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದ ಶಿವರಾಯರು ೧೯೩೮ರಿಂದ ೧೯೪೧ರವರೆಗೆ ನೀಲೇಶ್ವರದ ರಾಜಾಸ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀವಾದ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಅದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸಂನ ಪರಿಚಯ ನೀಲೇಶ್ವರದಲ್ಲಾಯಿತು. ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಕಾಸರಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆದಾಗ ಅದರ ಸಂಘಟನಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಶಿವರಾಯರು ದುಡಿದಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಹಾಯಕ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಕೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ

ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಮ್ಮೇಳನದಿಂದ ಮರಳಿ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲಷ್ಟೆ, ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯರು ಅಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲ, ಅವರು ಕೇವಲ ೧೬-೧೭ ವರ್ಷದ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧುವಿನ ಬಳಗದವರಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಆ ವರ್ಷ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧುವಿಗೆ ಬರುವುದಾಗಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಆಗಮನವನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೆವು.[೨]

ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬಂದು

೧೯೪೧ರ ಬೇಸಿಗೆಯ ಒಂದು ದಿನ ಬಿಳಿ ಖಾದಿ, ಮುಂಡು, ಬನಿಯನ್‌ನಂಥ ತುಂಡು ಕೈಯ ಖಾದಿ ಜುಬ್ಬ, ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಧರಿಸಿದ್ದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನ ಆಗಮನ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕಛೇರಿಗಾಯಿತು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಕಡೆಂಗೊಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟರ ಹಾಗೂ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಕೆ. ಆರ್ ಆಚಾರ್ಯರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಶಿವರಾಯರು 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು'ವಿನ ಸಂಪಾದಕ ಬಳಗ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಜೊತೆಗೆ ಹಲವಾರು ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಅವುಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾಗಿ ದುಡಿಯತೊಡಗಿದರು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ 'ನವಭಾರತ'ದ ಸಂಪಾದಕ ವಿ. ಎಸ್ ಕುಡ್ವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಶಿವರಾಯರು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧುವಿನ ಜೊತೆಗೆ 'ನವಭಾರತ'ದ ವರದಿಗಾರ ಕೂಡ ಆದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳ ಮಹಾ ಸಮ್ಮೇಳನವೊಂದನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅತೀ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದ ಹಿರಿಯ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಯರು ವಿ. ಎಸ್ ಕುಡ್ವ, ಹಿರಿಯಡ್ಕ ರಾಮರಾಯ ಮಲ್ಯ, ಹುರುಳಿ ಭೀಮರಾವ್ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕೀಯ ದುಡಿಮೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ 'ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸುದ್ದಿಗಾರರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್‌ಗೆ ನಿಷ್ಠೆ

೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿದ್ದರು. ೧೯೪೩ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಂಗ, ಅನಕೃ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಪ್ರಕಾಶ ಎಸೋಷಿಯೇಶನ್ಸ್, ಚಲನಚಿತ್ರ ವಿಮರ್ಶಕರ ಸಂಘ, ಇಂಡೋ-ಸೋವಿಯೆಟ್ ಮೈತ್ರಿ ಕೂಟ, ಮೊದಲಾದ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರೀಯವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ 'ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ'ದೊಂದಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ತಾಯಿನಾಡು', 'Daily news' ಹಾಗೂ 'ಜನವಾಣಿ' ದೈನಿಕಗಳಿಗೂ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಸುದ್ದಿಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದರು.

ಬೆಂಗಳೂರು- ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ೧೯೪೫ರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ನಗರ ಕಿರಿದೆನಿಸತೊಡಗಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಜಾಮತ' ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಉಪಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಕಣಕಾರರಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ 'ಅಯ್ಯನ್ನೈ' ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದರು.

೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. 'ಉಷಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಸರೋಜ ಸಂಚಯ' ಅಂಕಣ ಬರಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಜನಶಕ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರಂಜನರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು 'ಸಂಗಾತಿ ಸಂಚಯ' ಅಂಕಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹಲವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವುದು, ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಭೀಡೆಯಿಂದ ಹೇಳುವುದು, ವಿವಿಧ

ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಖಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ಬರೆಯುವುದು ನಿರಂಜನರ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

೧೯೪೮-೪೯ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ವಿರುದ್ಧ ಅಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ ನಿರಂಜನರು ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜನಶಕ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಕ್ಷದ ಬಗೆಗೆ, ಪತ್ರಿಕೆಯ ಬಗೆಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ಸರಿ – ತಪ್ಪುಗಳ ತಾಕಲಾಟದಲ್ಲಿ ಬೆಂದು, ಪಕ್ಷದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಿ ವರಿಷ್ಠರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಭೂಗತವಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಲ್ಲಿಯೇ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಅನುಪಮಾ) ಎಂಬ ಹುಡುಗಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಅನುರಕ್ತರಾದರು.

ನಿರಂಜನರಾದರು

೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಮರಳಿ ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯರು ನಿರಂಜನರಾದರು. ಜನಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ನಿರಂಜನರನ್ನು ಕೈಕೊಳ ತೊಡಿಸಿ ಬಂಧಿಸಿ, ಕಾರವಾರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ದೀರ್ಘ ವಿಚಾರಣೆಯ ನಂತರ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಹೊರ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅದಾದ ಬಳಿಕ ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ೧೯೫೧-೫೨ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂ ಎಸ್ ಭಾರದ್ವಾಜರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ 'ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತ್ತು. ಜನಪ್ರಗತಿ, ಉಷಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಂಕಣಗಳು ಮೂಡಿಬಂದವು. ಹೀಗೆ ಅಂಕಣಕಾರರಾಗಿ, ಪತ್ರಿಕೆಯ ವರದಿಗಾರನಾಗಿ ದುಡಿದ ಹಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಂಜನರು ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ

೧೯೫೦ರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆಯ ೩ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆಯ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀರಾಂಪುರದ ವಠಾರದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ವಾಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಡಿ ಶಿವರಾಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಮ್ಮನವರ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎರಡನೆಯ ಇಂಟರ್

ಮೀಡಿಯೇಟ್ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹತ್ತಾರು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಆಕೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಯಾವುದೇ ರಚನೆ ಮುದ್ರಿತಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ನೇಹಿತೆಯೊಬ್ಬಳು ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ, ಕತೆಗಾರ, ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸ್ತೀನಿ ಬನ್ನಿ ಎಂದು ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರಾದ ಮೂವರು ಗೆಳತಿಯರನ್ನು ಕರೆದಳು. ಈ ಕಲೆಗಾರ ವಯೋವೃದ್ಧರಿರಬೇಕು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತಾ ನಡೆದ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಮಿತಭಾಷಿಕ, ನೇರ ನಡೆನುಡಿಯ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತಿನ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ ಯುವಕನನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಗೆಳತಿ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ 'ಇವರು ಕಥೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರು ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಬಳಿಕ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಆಕೆ ಬರೆದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರು ಆತ್ಮೀಯರಾಗುತ್ತಾರೆ.[೩]

ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಘಟಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಅನಕೃ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಡಾ ನಂದೀಮಠ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೦ನೇ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಹೊರಬಂದ ನಿರಂಜನರು 'ವಿಮೋಚನೆ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೮ನೇ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು ಲೇಖಕರ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಹಲವಾರು ಹಿರಿ-ಕಿರಿ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತಿಗಳ ಒಡನಾಟದೊಂದಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನರು ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಅನುಪಮ(ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ)ಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾರೆ. ವಿವಾಹ ನಂತರ

ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೯ನೇ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಬಂದು ನೆಲೆ ನಿಂತರು. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರಜಾವಾಣಿ’ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ‘ಬೇವು-ಬೆಲ್ಲ’ ಅಂಕಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇವರ ‘ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು’ ಕಥಾ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೂ ಘೋಷಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಸೀಮಂತಿನಿಯ ಜನನವಾಯಿತು. ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರತ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯಾದರು. ‘ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ’, ‘ದಿನಚರಿಯಿಂದ’ ಎಂಬ ಹೊಸ ಅಂಕಣಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು.

ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ

೧೯೬೯ರಿಂದ ೭೧ರವರೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸೆನೆಟ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ೧೯೬೯ರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರಾದರು. ೫೦೦೦ ಪುಟಗಳ ಏಳು ಸಂಪುಟಗಳ ಕಿರಿಯರ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ಬಡಿದು, ಎಡಗೈ ಮತ್ತು ಎಡಗಾಲುಗಳು ಹತೋಟಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವು. ಆದರೆ ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಇವರ ‘ಚಿರಸ್ಮರಣೆ’ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ‘ಸೋವಿಯತ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ನೆಹರೂ ಪುರಸ್ಕಾರ’ ದೊರೆಯಿತು. ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ‘ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ’ ಲಭಿಸಿದ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿದ್ದ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಸಾವು ಆಘಾತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡ ಪ್ರಗತಿಪಂಥದ ಸಂಸ್ಥಾಪನಾ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪುರಸ್ಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನರು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ರೋಗಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ

ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕಥಾ ಕೋಶ (೨೫ ಸಂಪುಟ)ವನ್ನು ನವ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ಹೊರತರುತ್ತಾರೆ.

೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಗೌರವ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರು ಸಂತ ಫಿಲೋಮಿನಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೮೬ರಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದಿಂದ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ನಿರಂಜನ ವಾಚಿಕೆ 'ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ'ಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನರದು ಶಿಸ್ತಿನ ಜೀವನ. ಏನೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಕೈಗೊಂಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನರು ಇವರ ಎಲ್ಲಾ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿರಂಜನರು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದಂತೆ ತಮ್ಮ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ವಿರುದ್ಧವು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದವರು. ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಉಂಡವರು ನಿರಂಜನರು. ತಮಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ತಗುಲಿದಾಗ ಪತ್ನಿ ಅನುಪಮಾ ಎದೆಗುಂದದೆ ಬಾಳರಥವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದವರು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಪಮಾ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ತಗುಲಿತು. ಸಾಹಿತಿ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಈ ರೋಗಗಳು ಇಡೀ ಸಾಹಿತಿ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿತು. ಆದರೆ ನಿರಂಜನರು ಇದ್ಯಾವುದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ನಗುತ್ತಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ನಿರಂಜನರ ಮೇಲೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಭಾವ

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದುದರಿಂದ ಕರಾವಳಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ಮೇಲೆ ದಟ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಕರಾವಳಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜನಪದ ಕಲೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ಬಯಲಾಟದ ಮೋಡಿಗೆ ನಿರಂಜನರೂ ಮನಸೋತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಅಭಿನಂದನಾ

ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರ ಲೇಖನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.[೪] ಪಟೇಲ್ ಶೀನಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳೀಯ ಉತ್ಸಾಹಿ ತರುಣರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಯಕ್ಷಗಾನ ಬಯಲಾಟಗಳನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ, ಶಾಲೆಯ ಆಸುಪಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವರಾಯರಿಗೆ ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಅಭಿರುಚಿ ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನ. ಬಯಲಾಟ ನೋಡುವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಬೇಗನೇ ರಂಗಸ್ಥಳ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಕರ್ಷಕ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು, ನಾಟ್ಯ-ನಟನೆಗಳನ್ನೂ, ಹಾವ ಭಾವಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿವರಾಯ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಗೆಳೆಯ ಪಿ ರಾಮಭಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಅವರು ಯಕ್ಷಗಾನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಒಂದು ಅಭಿರುಚಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬದಲಾಗಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಗಿತತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಕತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣ ತೊಡಗಿದವು.

ನಿರಂಜನರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದವರು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳೆದು ಜೀವನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಇವರು ಜನಿಸಿದ ಆ ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಭಾವ ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತರನ್ನು ಊರಿನವರಾರೂ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಒಡೆದಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಯಜಮಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ಹೊರ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗುವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರೂ ಮೇಲು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಕೆಲವು ಕಹಿ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ನೋವನ್ನುಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವಮಾನದ ಕಹಿಯನ್ನುಂಡ ನಿರಂಜನರು ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಬಡವರ ನೋವು, ಕಷ್ಟಗಳು ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿರಬಹುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕು- ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಿರಂಜನರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭ ಅವರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಅದನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೇ ಎದುರಿಸಿದವರು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಚಲನಶೀಲವಾದ ಜನಪರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದವರು ನಿರಂಜನರು.

ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನಿರಂಜನರು ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿದವರು. ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ-ಭಾವ-ಬದುಕು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೈಚಾರಿಕ ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದರ ಹುಟ್ಟಿಗಾಗಿ ತವಕ ಪಡುತ್ತಾ, ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಲೇ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯ ಹುಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದವರು. ಹೊಸ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು.

ನೋವಿನಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ನೋವಿನಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಬಡವರು ಕಾರ್ಮಿಕರು ಹಾಗೂ ನಿರ್ಗತಿಕರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಮಮತೆಯಿತ್ತು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರ, ಗರ್ವ ಅವರ ಬಳಿ ಸುಳಿದದ್ದೇ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಎಡಪಂಥೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರೂ ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯಶೀಲರಾಗಿದ್ದವರು ನಿರಂಜನರು. ನಿಜಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದ ನೇರ ಮಾತಿನ ನಿರಂಜನರ ಬದುಕು- ಬರಹ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಮೂಲಕ ಅನೇಕರ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಅವರ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಸಮಾಜದ ಕ್ರೂರ ವರ್ತನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಅರಸಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಅವರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರ

ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಅಪಾರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೇ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂಬಂತೆ ಅವರಿಗರ್ಪಿಸಿದ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ೬೩ ಲೇಖನಗಳು. ನಿರಂಜನರ ಗುರುಗಳು, ಹಿರಿಯರು ಬಂಧುಗಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಿರಂಜನರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಜನಾರ್ದನ ವಾಗ್ಲೆಯವರು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ 'ನನ್ನ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬ ಇಂದು ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ನನಗೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯ, ಸಂತೃಪ್ತಿ ಕೊಡುವ ಸಂಗತಿ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ನಿರಂಜನರ ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡ ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣಿಯವರು ನಿರಂಜನರನ್ನು 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ' ಎಂದೇ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ನಿರಂಜನರು ಜಡದ ಮೇಲೆ ಚೇತನದ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಅವರ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸೋಲೆಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಇಲ್ಲ, ನಿರುಪಮ ಪ್ರೇಮದ ಪತ್ನಿ ಅನುಪಮರು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪದೇ ಪದೇ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ದುರ್ಭರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ನಿರಂಜನರನ್ನು ಕಾಡಿದರೂ ಕಂಗೆಡಿಸಲಿಲ್ಲ.'[೫] ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನದಲ್ಲಿ ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನರ ನುಡಿಗಳು ಅವರ ಬದುಕಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಒಂದೇ ಸೂರಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಬರವಣಿಗೆಯ ರೀತಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರಂಜನರು ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಬಹಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ. 'ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಹಿ-ಕಹಿ, ನೋವು-ನಲಿವು, ಸುಖ-ದುಃಖ ಇವೆಲ್ಲ ಧಾರಾಳವಾಗಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ನಾವು ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗಲಿಲ್ಲ, ದುಃಖ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಮಧ್ಯೆ ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಅನುಪಮಾ ಅಚಲರಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ'[೬] ಎಂದು ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಿರಂಜನರು ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ-ಮತ, ಗುಂಪು-ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಹೋರಾಟದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿ ವೀರನಂತೆ ಮುನ್ನಡೆದವರು. ಅವರು ನಡೆದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು-ಮುಳ್ಳುಗಳೇ ಹಾಸಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೂವಿನಂತೆ ಅರಳಿಸಿದವರು. ಮಾನವೀಯತೆಯ ಹರಿಕಾರರಾಗಿ ಬದುಕಿದವರು. ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು

ತೋರಿಸಿದವರು. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಎಡಪಂಥೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಸಾರ್ಥಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ೧೯೬೨ ಮಾರ್ಚ್ ೧೩ರಂದು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೫

ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ

ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದದ್ದು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಹಲವು. ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದುದರಿಂದ ಅವರ ಸಣ್ಣಕತೆ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಬಂದ ಕೆಲವು ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಬರಹಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿರಂಜನರ ಬಾಲ್ಯ, ಜೀವನ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಬದುಕನ್ನು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಕೃತಿ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ'. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಕೃತಿ ವಿಭಾಗ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪಿ.ವ್ಹಿ.ವಜ್ರಮಟ್ಟಿಯವರು 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ನಿರಂಜನ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಬಗ್ಗೆ

ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತಾ, 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಕ್ಷಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾದ ಕುವೆಂಪು, ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರಂತಹ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರೂ ಒಬ್ಬರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಇವರಿಂದ ತೀರಾ ಭಿನ್ನರಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಲೇಖಕರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದಲಿತ ಹಾಗೂ ಜನಪರ ಲೇಖಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತಿಕೆ, ವ್ಯಕ್ತಿವಾದೀ ಭಾವುಕತೆಯ ಧರ್ಮಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರದು ಭಾವಗೀತೆಯ ಲೋಕ, ಒಮ್ಮೆ ಜನಪರವಾಗಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮನಪರವಾಗಿ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು..... ಆದರೆ ನಿರಂಜನರದು ಕೇವಲ ಸಮಾಜ ಪರವಾದ ಅಪ್ಪಟ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದ, ಬಲು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಹೀಗೆ ನಿರಂಜನರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಮಗ್ರ ಭಾರತೀಯ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಪುರೋಗಾಮಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ನಿರಂಜನರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎನ್ನುವ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿಯವರು ಅವರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ, 'ಅ.ನ.ಕೃ, ತ,ರಾ,ಸು, ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಹಾಗೂ ನಿರಂಜನರು ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಅತಿಮುಖ್ಯ ಬರಹಗಾರರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕಥೆಗಾರರಾಗಿ ಕಾಲಿರಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಅಶಕ್ತ ವರ್ಗವನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿರುವ, ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದ ವಿರುದ್ಧ ಮಸೆಯುವ ಸಿಟ್ಟು, ಕ್ರಾಂತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳು ಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ. ಕಥಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯದಿದ್ದ ಕಾರ್ಮಿಕ, ವೇಶ್ಯೆ, ಪತ್ರಿಕಾ ಕೆಲಸಗಾರ, ಸೈನಿಕ, ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದಿಂದ ಅಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದುವರಿದು ಅವರು, 'ನಿರಂಜನರ ಕತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯ ಬದಲಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಭ್ರಮಾತ್ಮಕ ಉತ್ಸಾಹ ಅಥವಾ ಕನವರಿಕೆಗೆ, 'ವಾಸ್ತವ'ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕನಸುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು. ಅಂದರೆ ಕಥೆಯ ವಸ್ತು ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವದಿದ್ದರೂ ಅದು

ಕಥೆಯ ಶರೀರದಲ್ಲೇ ಸಂಭವನೀಯ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ನಾಯಕರ ಹಿಂದೆ ನಿರಂಜನರೇ ನಿಂತು 'ಪ್ರಾಂಪ್ಟ್' ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅನಿಸುವುದರಿಂದ ಕಥೆ ಉದ್ರೇಕಕಾರಿ ಏಕಮುಖ ಬರವಣಿಗೆಯಾಗಿ ರೂಪು ತಳೆದಿದೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಕಥೆ ನಿರಂಜನರ ಮಾಧ್ಯಮ ಅಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿ ಅವರ ಮಾಧ್ಯಮ. 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ, ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯಂತಹ ಮಹತ್ತಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಅಷ್ಟೇ ತೂಕದ ಮಹತ್ವದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರಂಜನರು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಈ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲಾ 'ಅಂಚಿನ ರಚನೆ'ಗಳಂತಿವೆ. ಅವರ ಅನುಭವದ ಬೀಸು ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಒಗ್ಗಿದಂತೆ ಸಣ್ಣಕಥೆಗೆ ಒಗ್ಗುವಂತದಲ್ಲ ಎಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ನಿರಂಜನರು ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರೆದು ಕೊಂಡಷ್ಟು ಉಳಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ'[೧] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ನಿರಂಜನರ 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಕುರಿತು ಡಿ.ರಘುನಾಥ ರಾವ್‌ರವರು, ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ ನಿರಂಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವಾದುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ೧೯೪೩ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ೧೯೪೮ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ನವ್ಯ ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥದ ಪ್ರಮುಖ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ನಿರಂಜನ ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದರು. ೧೯೫೦ರಿಂದ ಮುಂದೆ ನವ್ಯ ಪಂಥ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ತ.ರಾ.ಸು, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರಂತಹ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳು ವಿಮರ್ಶಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ' ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ. ಹೊಸ ವಸ್ತು, ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ, ವಾಸ್ತವತೆ, ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಹದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ, ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ-ಬಿಗಿಯಾದ ಬಂಧ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಕುಶಲತೆ, ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸದ ಸಂಯಮ-ಮಿತಿ; ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಥೆಯಾಗಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಇರುವ ಕಾಳಜಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಗಮನಾರ್ಹರಾಗುತ್ತಾರೆ.' ಮುಂದುವರಿದು ಅವರು, 'ನಿರಂಜನರದು ಶೋಷಿತರ, ಅಸಹಾಯಕರ, ಸ್ತ್ರೀಯರ

ಪರವಾದ ದನಿ. ವಾಸ್ತವದ ಅರಿವಿನ ಜತೆಗೆ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರದಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನವುರಾದ ಹಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆ- ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರದಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಅತಿ ಭಾವುಕವಾಗದಂತೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿವೆ. ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಧಾವಂತ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಕರ ಧನಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ'[೨] ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದೇ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಮಲ ಹಂಪನಾ ಅವರು 'ಎಲ್ಲೂ ಅಡೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು, ಓದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಕೃತಿ ಇದು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಶಂಕರ-ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಈ ಎರಡೂ ಪಾತ್ರಗಳು ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ಪ್ರೀತಿ, ಕಷ್ಟ, ಸುಖ, ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ, ಅನಾಥಾಶ್ರಮ-ಸಂಸಾರ ಎಲ್ಲವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅನಾಥಳಾದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹಂಗಾಗಿ ಕಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಇರುವ ಪರಿಸರದಲ್ಲೇ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅವಕಾಶದಲ್ಲೇ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಲ್ಲರದು ಆಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ'...... 'ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾಶೀಲ ಗುಣವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಂತರಂಗದ ತರಂಗವನ್ನು ಮಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅಬಲೆಯಲ್ಲ, ಸಬಲೆ ಎನ್ನುವ ಚಿರಂತನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುವಲ್ಲಿ 'ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದೇ' ಕಾದಂಬರಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ'[೩] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ನಿರಂಜನರ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಹಲವು. ಕಿ ರಂ. ನಾಗರಾಜ ಅವರು 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಭದ್ರರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ವಿಷಜಾಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಹೋರಾಟದ ರೂಪು ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವರು, 'ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಮತೆಗಳನ್ನು ಮೂಲೋತ್ಪಾಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹಂತವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ಅಚಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಪಟ್ಟಭದ್ರರನ್ನು

ಎದುರಿಸಲು ಸಜ್ಜಾಗುವುದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ'...... "ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಯ್ಯೂರು ವೀರರ ಕಥೆಯಾದರೂ ಈ ಹೊತ್ತಿನ ನಮ್ಮ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಸಂಘಟನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿಯಾಗಲೀ, ಅದರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾದ ಗುತ್ತೇದಾರಿಯಾಗಲೀ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಯ್ಯೂರಿನ ವೀರರ ಈ 'ಗಾಥೆ' ಹೊಸ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ'[೪] ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಿ.ಎಸ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅವರು ನಿರಂಜನರ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ 'ತಮ್ಮ ಜನಪರ ನಿಲುವುಗಳಿಗೆ, ಮಾನವೀಯತೆ ಮಿಡಿಯುವ ಹೊಸವಿಚಾರಗಳ ಸಮರ್ಥ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಾಸ್ತವ ಘಟನೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಿರಂಜನರ ನಿಲುವಾಗಿತ್ತು, ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಅಡಿಪಾಯವಾಗಿರಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅದ್ಭುತ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಮೂಡಿಬಂತು'...... 'ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದರ ಯಶಸ್ಸು ಪಾತ್ರಗಳ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ತರುಣರು, ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರು, ಮಾಸ್ತರರು ಮತ್ತು ಊರಿನ ಜಮೀನುದಾರನಾದ ನಂಬಿಯಾರ್– ಈ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಭಾವನ ಪ್ರಧಾನ ಗುಣವುಳ್ಳ ತರುಣ ಅಪ್ಪು, ಚಿಂತನಾಶೀಲರಾದ ಚಿರುಕಂಡ, ಮಾಸ್ತರರೂ ಹಾಗೂ ನಂಬಿಯಾರ್ ಕಾದಂಬರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮುಗ್ಧ ರೈತ ಕುಂಞಂಬು, ಸಂಘಟಕ ಅಬೂಬಕರ್ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಬಹುತೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದಿತ್ವವನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು'[೫] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ನಿರಂಜನರ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, 'ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾ ಬಂದವರು ನಿರಂಜನರು....... ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಯ್ಯೂರು ಗ್ರಾಮದ ಜನತೆ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಯ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಆಕ್ರಂದನವಲ್ಲ.

ಸಂಕಟದ ಹತಾಶ ಚಿತ್ರಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುವ ಮಾನವೀಯ ಕಲಾಕೃತಿ'[೧] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸಿ.ಎನ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಅವರು 'ನಿರಂಜನರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು: ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಅಪರಂಪಾರ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾ ಇತಿಹಾಸದ ಸರಳೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ಇಂದಿನದನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಗತಕಾಲದ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಪೂರ್ವ ನಿಶ್ಚಿತ ಭಾವನೆಗಳ ನೆಲೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಪಾಯವೆಂದರೆ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಇತಿಹಾಸದ ಸರಳೀಕರಣವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಜಾಡು, ಭಾವನೆಗಳ ಓಟ, ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ, ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ತರಹ ಸುಲಭ ಸಿದ್ಧ ಪಾತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೃತಿಕಾರ ಹೊಸತನ್ನೇನೂ ನಿರ್ಮಿಸುವುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ', 'ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ' ಹಾಗೂ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ'ಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆ ಏನೇ ಇರಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನಮಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಕೊರತೆ ಎಂದರೆ ಇದೇ ಇತಿಹಾಸದ ಸರಳೀಕರಣ ಮತ್ತು ಸುಲಭಸಿದ್ಧ ಪಾತ್ರ, ಭಾವನೆಗಳ ಚಿತ್ರಣ, ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಿನ್ನತೆಗಳ ಬದಲು ನಾವು ಕಾಣುವುದು ಅಚ್ಚ ಬಿಳಿ ಕಪ್ಪು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಸಮಾಜ'[೨] ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, 'ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿರಂಜನರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಶೋಷಣೆಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಸಿ ಎನ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಅವರು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕರು ಎರಡು ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧. ಸತ್ತೆಯ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆಗಿಂತ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಕರಾಳವಾದುದು ಮತ್ತು ತೊಡೆಯಲು ಕಠಿಣವಾದುದು. ೨. ಪರಸ್ಪರ ಬಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳೇನೇ ಇರಲಿ, ತಂತಮ್ಮ ಸತ್ತೆಗೆ ಅಪಾಯ ಬಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ತೋರಿಕೆಗೆ ನೂರಾರು

ವರ್ಗಗಳಿದ್ದರೂ ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು ಎರಡೇ ವರ್ಗಗಳು; ಉಳ್ಳವರು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲದವರು.'[೮]...... 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯವನ್ನು ಒಂದು ಖಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವುಳ್ಳ ಇತಿಹಾಸವಾಗಿಯೂ, ದೃಢ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಸಮಾಜದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೂ ತನ್ನ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆರ್.ವ್ಹಿ. ಭಂಡಾರಿಯವರು 'ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಬಂಡಾಯದ ಧ್ವನಿ' ಎನ್ನುವ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ 'ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂದಿನ (ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭ) ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವಾಹ. ಜನಪರವಾದ ಆಶಯ, ಗಂಭೀರ ಕಾಳಜಿಯುಳ್ಳದ್ದು'. ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಬನಶಂಕರಿ' 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ', 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ', 'ವಿಮೋಚನೆ' ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಒಲವನ್ನು ಒಡಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬನಶಂಕರಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕುರಿತು, 'ನಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ವಸ್ತು 'ಬನಶಂಕರಿ'ಯದು. ಎಳವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಧವೆಯಾದ ಬನಶಂಕರಿ ಅನಾಥಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲೇ ಬಂದ ಬನಶಂಕರಿಯ ಗೆಳತಿ ಸುಂದರಮ್ಮ ಹೇಳುವ ಮಾತು 'ನಮ್ಗೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಇದ್ದಿದ್ರೆ, ನಾವೂ ಸಂಪಾದ್ನೆ ಮಾಡಿ ಯಾರ ಹಂಗೂ ಇಲ್ದೆ ಇರೋ ಸ್ಥಿತಿ ಇದ್ದಿದ್ರೆ?' ಹೆಂಗಸಿನ ದುಡಿಮೆ ಹಣವಾಗುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ'[೯] ಎಂದು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಮಾಡಾವು ಅವರು 'ಬನಶಂಕರಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ, 'ಬನಶಂಕರಿಯ ಬದುಕಿನ ಸಾಹಸದ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಬಾಲವಿಧವೆಯ ಜೀವನದ ದಾರುಣತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಘೋರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಕಾದಂಬರಿ. ನಿರಂಜನರ 'ಬನಶಂಕರಿ' ಸಾವು-ಹುಟ್ಟು, ನೋವು-ನಲಿವು, ಹಳತು-ಹೊಸತುಗಳ ದ್ವಂದ್ವ ನಿರೂಪಣೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿ ಸರಳ

ಸುಂದರ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ಪೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿರೂಪಿತವಾದ ಕಾದಂಬರಿ' ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಸ್ಥಾನ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಡಿ.ಆರ್.ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು, 'ನಿರಂಜನರು ಮಾನವ ಜೀವನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾವುವು'? ಎನ್ನುವುದರ ಕಡೆ ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಮಾಜದ ವಾಸ್ತವ ಶಕ್ತಿಗಳ–ಶೋಷಣೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸಿದರು. ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ, 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರವಾದಿ'ಯ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಲು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಕಾರಂತ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪರಿಗೆ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರಾಳವಾದ ಬಿಡುವು ಇದೆ. ಒಂದು ಮಳೆಗಾಲ, ಮಳೆಯ ರಾತ್ರಿ, ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯಗಳನ್ನು ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯನಂತೆ ಅವರು ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲರು. (ಕಾರಂತರ ಬೆಟ್ಟದ ಜೀವ, ಮರಳಿ ಮಣ್ಣಿಗೆ) ನಿರಂಜನರಿಗಾದರೋ ಈ ರೀತಿಯ ಬಿಡುವು ಇಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಒಂದು ಆತುರ, ಒಂದು ಆರ್ತತೆ ಇದೆಯೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಯಾಕೆ ಹೀಗಾಗಿದ್ದಾನೆ? ಎಂಬ ತುಡಿತ. ನಿರಂಜನರು ಬಸವಣ್ಣನವರಂಥ ಆರ್ತತೆ, ತೀವ್ರತೆ ಇರುವ ಬರಹಗಾರ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದುವರಿದು, 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾ, 'ನಿರಂಜನ ತಮ್ಮ ಬಹುಪಾಲು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಅಧಃಪತನದ ಮೂಲ ಎಲ್ಲಿ ಎಂದು ಶೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. 'ಶೋಷಣೆ' ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಯಿತು. ಯಾವುದನ್ನು ಸಮಾಜದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾ ಬಂದರೋ ಅದು ಒಂದು ಮಹಾನ್ ರೂಪಕ ಆಗಿ, ಸೋಸಿಯಲಿಸ್ಟಿಕ್ ಮಿತ್ ಆಗಿ ರೂಪು ತಾಳಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ' ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನಿರಂಜನರ ಈವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಗಳನ್ನು ಮೂರ್ತೀಭವಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವ ಕೃತಿ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಳಕಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಅದಕ್ಕೊದಗಬಹುದಾದ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಿತಿಯ ಸಂಕೇತ ನಿರಂಜನ' ಎನ್ನುತ್ತಾ ನಿರಂಜನರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮೂಲರೂಪಗಳ ಒಂದು ಹಟ ಇದೆ. ನಿರಂಜನರ ಪ್ರತಿ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆ ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ, ಪುರಾಣದ ಆಕೃತಿ ಇದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅದರ ವಾಸ್ತವತೆಯಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಮಹಾನ್ ರೂಪಕವಾಗಿ, ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಛಲ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅಖಂಡ ಶೈಲಿ ಇರುವವರು ನಿರಂಜನರೊಬ್ಬರೇ'[೧೦] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಡಿ.ಆರ್.ನಾಗರಾಜ್.

ಎಚ್.ಎಸ್.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರು 'ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು-ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು' ಎನ್ನುವ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ರಚಿತವಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. 'ನಿರಂಜನರು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಬಗೆಗಿನ ಭ್ರಮನಿರಸನ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಕಿಸ್ಟ್ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಒಲವು ಎರಡನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಆ ಪಕ್ಷದ ಒಳಜಗಳ ಎಂದಿಗೂ ವಸ್ತುವಾಗಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಮಹತ್ವದ ಮಾತು. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷದ ವಾಸ್ತವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವುದರಿಂದ ತಾನು ನಂಬಿರುವ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆದಂತಾಗುವುದೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು...... ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲಾ ಆದರ್ಶವಾದೀ ತುಡಿತಗಳೊಂದಿಗೆ, ಎದೆ ಝುಲ್ ಎನ್ನುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಮೋಚನೆಯಿಂದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯದವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪರ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಪರಸ್ಪರ ಕಚ್ಚಾಡುವುದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಈರ್ಷ್ಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕಲುಷಿತವಾಗಿರಬಹುದಾದ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಬಾರದೆನ್ನುವ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಆಯ್ಕೆಯು ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.....[೧೧] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ ಅವರು ನಿರಂಜನರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವನ, ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ, ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಂತಾದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ 'ನಿರಂಜನ' ಎನ್ನುವ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ.

'ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ' ಎನ್ನುವ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರನ್ನು ಓರ್ವ ಅಪ್ಪಟ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ

ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅ.ನ.ಕೃ, ತ,ರಾ.ಸು ಅಂತವರು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರಂತಹ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಬದುಕು, ಬರಹ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲರಾಗಿದ್ದರು' ..... 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಪೈಕಿ ಎಡಪಂಥೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಬರೆದವರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಮುಖರು. ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗದಂತೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಜೀವನಾನುಭವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಸರಾಯ ಬಳ್ಳಾಲ ಈ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡಿ ಆ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡದೇ ಇದ್ದವರು ಅ.ನ.ಕೃ ಹಾಗೂ ಅವರ ಗುಂಪನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಕವಲೊಡೆದಿರುವ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಏಕೈಕ ವೀರನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಬದುಕು-ಬರಹಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದಾರೆ'[೧೨] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಬೆಳ್ಳೂರು ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧ 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ'ವನ್ನು 'ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥನ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದ್ದು, ಆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನಿರಂಜನರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಗತಿತಾರ್ಕಿಕತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಂಶ. ಅವರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೋಷಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದೆ. ಬಿಡುಗಡೆ ಸಂಚಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಲೈಂಗಿಕ ಶೋಷಣೆಗೊಳಗಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರಂಜನರು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಎರಡೂ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ, ಜಮೀನ್ದಾರ ವರ್ಗ, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಮುಖಗಳ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ನಿರಂಜನರು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ಶೋಷಿತರ ಹೋರಾಟ, ಸಂಘರ್ಷ, ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಜರುಗುತ್ತವೆ'.

ನಿರಂಜನರು ನಾಸ್ತಿಕರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ನಾಸ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ನಂಬುವಂತದ್ದು, ಆಸ್ತಿಕತೆ

ಸಮಾಜವನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಭೌತವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳು ಸಮಾಜದ ಅಫೀಮು ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ. ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿಯಾದ ನಿರಂಜನರು ಅಂತಹ ವಿಚಾರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು', 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ', 'ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿ ಮುಕುಟ' ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಹುಂಬತನಗಳನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.[೧೩] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಬೆಳ್ಳೂರು ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಅವರು ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಕೂಡ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕುರಿತು ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರು, 'ಇವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಬಲ್ಲ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ....... ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ನಿಜವಾದ ಕಲ್ಪಕ ಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಾದಂಬರಿ ಈ ರೀತಿಯ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವಂತಿದೆ'[೧೪] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಟಿ ಪಿ ಅಶೋಕ ಅವರು 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ, 'ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ಇತ್ಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಂಕೇತಿಸುವ ಕಾದಂಬರಿ. ಈ ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಫಲ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಅರಿವಾಗದೇ ಇಲ್ಲ.'[೧೫]

ಮೇಲಿನ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಿರಂಜನರನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರಹಗಾರ ಎಂದೇ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಿ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು ನಿರಂಜನರನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಬರಹಗಾರರಾದ ಕುವೆಂಪು, ಕಾರಂತ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಸರಿಮಿಗಿಲಾಗಿ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಿರಂಜನರ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಯ ಹಿಂದಿನ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಈ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ

ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಎಂದೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅದು ಅವರ ಮಿತಿ ಎಂದೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅದು ಅವರ ಶಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು, ಮಿತಿಯೂ ಹೌದು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೬

ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು

ಪೀಠಿಕೆ

೧೯೩೬–೪೭ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆದ ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಲೆನಿನರ ತತ್ವಜ್ಞಾನಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದವು. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿ ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ೧೯೪೩ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ರಂಗದಲ್ಲಿ ದುಡಿದವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ, ನಿರಂಜನ ಮೊದಲಾದವರು.

ಭಾವನಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ವಿಹರಿಸದೇ ನಿಜ ಜೀವನವನ್ನು ತೆರೆದ ಕಣ್ಣು–ಮನಗಳಿಂದ ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರು. ಇವರ ಧೋರಣೆಗಳು ಕೆಲವರ

ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ, ಖಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದದ್ದು ಈಗ ಇತಿಹಾಸವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆದ ಪರಿಣಾಮ ಗಣನೀಯವಾದದ್ದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯ ದೃಷ್ಟಿ-ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು ನಿಜ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಯಿತು. ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುಮಾತಿನ ಬಳಕೆಯಾಯಿತು. ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೊನಚು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಯಿತು. ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯಿತು. ದೇಶದೊಳಗಿದ್ದ, ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಅತೃಪ್ತ ವಾತಾವರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂತು. ಅದುವರೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಾಗವೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿವೇಚನೆಗೆ ದಾರಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ದೊರೆತು ಅದು ಕಥಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿತ್ತು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದ ದೃಷ್ಟಿ, ನಿಲುವು ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಲೋಕವನ್ನೇ ತೆರೆಯಿತು. ಈ ಹೊಸ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದ ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರವೇ 'ನಿರಂಜನ'. ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಖರತೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಡಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅನ್ಯ ಭಾಷಾ ವಲಯಕ್ಕೆ ಪರಿಚಿತರಾದ ಇವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಾತಾವರಣದೊಳಗೆ, ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ಎಂದೆಂದೂ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಅಂತರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಒಂದು ಶಿಸ್ತನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು, ಬದುಕಿನ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು, ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು. ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡುದು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ರಚನೆ.

ಹೀಗೆ ಕಥೆ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಥೆ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭ, ಕಥೆಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಕೊಟ್ಟ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಕಥೆ ರಚನೆಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ

ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವನ್ನು, ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಕೊಟ್ಟ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು, ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ನಿರಂಜನರ ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಹಿಂದಿ, ತೆಲುಗು, ರಷ್ಯಾನ್, ಮಲಯಾಳಂ, ಮತ್ತಿತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದವಾಗಿವೆ. ಇವರ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು ೧೯೮೬ರಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನರ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ಕಥೆಗಳು ೧೯೮೬-೮೭ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ, ಬಿ.ಎಸ್ಸಿ, ಬಿ.ಬಿ.ಎಂ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಉಪಪಠ್ಯವಾಗಿ ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ನಿರಂಜನರ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನದವರು 'ಧ್ವನಿ-ಒಂದು' ಮತ್ತು 'ಧ್ವನಿ-ಎರಡು' ಎನ್ನುವ ಸಮಗ್ರ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೀಮಂತಿನಿ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬಂದಿವೆ.

ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹದಿಮೂರರ ಹರೆಯದ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ನಿರಂಜನರು ಕನಸುಗಳ ಬುಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಂದೆಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡರಿಯದ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದ ತಿರಸ್ಕಾರ ಬಹಿಷ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂದ ತಾಯಿ ಜೀವವೇ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿತ್ತು. ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಡಾ ಬೀಡಾ ಎಂದು ಕೂಗಿ ಮಾರಲು ಹಚ್ಚುವಂತ ಬಡತನವಿದ್ದ ದಿನಗಳವು. ನೋವುಗಳು ತಿವಿದಷ್ಟು ಭಾವಗಳು ಅರಳುತ್ತಿದ್ದ ಪುಟ್ಟ ಹೃದಯ. ಯುಗಪುರುಷ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ, ಕಾರಂತರ ನೇತೃತ್ವದ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಿ, ಹಣ, ಪದವಿ, ಪೀಟಗಳ ಸನ್ನೆಗೋಲಿಲ್ಲದ ನಿರಂಜನರು 'ಕಿಶೋರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕ ಕಥೆಗಾರರಾಗುತ್ತಾರೆ. 'ಕಿಶೋರ' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಕಥೆಗಾರರಾಗಿ, ಕುಳಕುಂದ

ಶಿವರಾಯರಾಗಿ, ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಲೇಖಕ ನಿರಂಜನರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಗ ೧– ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳು – ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯ

ಮೊದಲ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳು

ಮೊದಲ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಹದಿಮೂರನೇ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಹದಿನೇಳರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿ ಹುಡುಗನ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಬಡ ವಿಧವೆಯೂ, ಕಷ್ಟ ಜೀವಿಯೂ ಆದ ತಾಯಿಯ ಕಳವಳ, ತುಮುಲ, ನೋವು, ಸಂಕಟಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. 'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ', 'ಬಾಳಿನೇಳ್ಗೆ', 'ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು', 'ಬಿಡುಗಡೆ', 'ಮೂರು ದುಡ್ಡು', 'ತಿಂಡೀ ಭಾವ', 'ಅವರು' ಮೊದಲಾದ ಕಥೆಗಳು ಇಂತಹ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಹೊಂದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಕ್ಕು, ಸುಬ್ಬಿ, ಚಿನ್ನಮ್ಮ, ಸೀತಮ್ಮ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತಿದೆ.

ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ

ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ 'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ' ಕಥೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಅನುಭವಿಸಿದ ನರಕ ಯಾತನೆಯ ಕಥೆ. ಚಾಲಕನೊಬ್ಬನ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಶಾಮೆ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯ್ತನದ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಮಗನಿಗಾಗಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಶಾಮೆಯ ಮೇಲೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮೊಕ್ತೇಸರ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಕಾಮದೃಷ್ಟಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಧರ್ಮೋದ್ಧಾರಕ ಸಂಘವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನೀನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ(?) ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನಾದರೂ ಒಪ್ಪಿದರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಮಗು ನಿನ್ನ ಗಂಡನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದಲ್ಲವೆಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳಂತೂ ಸದ್ಯದಲ್ಲೇ ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನೂ ಹಾಕಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಬೆದರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಪಾಧರ ತೀರ್ಥಂಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಂಟಕ ಪ್ರಾಯಳು ಎಂದು

ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಕೆ ತನ್ನ ಮಗುವಿನೊಂದಿಗೆ ಬಾವಿಗೆ ಹಾರಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಆಕೆ ಬಾವಿಗೆ ಹಾರುವ ಮೊದಲು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಒಂದು ಪತ್ರ ಹೀಗಿದೆ, 'ಕ್ರೂರ ಸಮಾಜವೇ ನಿನಗೆಷ್ಟು ನರಬಲಿ ಬೇಕು? ಹೇಳು. ನಮ್ಮೀರ್ವರ ಬಲಿಗಳನ್ನೇ ಅಂತ್ಯದ್ದಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೋ.....ಹು.......ಮೃತರ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ 'ದೇವರು ಶಾಂತಿಯನ್ನೀಯಲಿ' ಎಂದು ಪತ್ರಿಕಾ ಕರ್ತರು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾರೆ.[೧] ಎಂದು ತನ್ನ ಮನದ ಅಳಲನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅವರು

'ಅವರು' ಕಥೆ ವೃದ್ಧೆಯೊಬ್ಬಳ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಥೆ. ವೃದ್ಧೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೇಖಕರು ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದ ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಔಷಧಿಗೆಂದು ಅವರ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವರ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನತೆ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ವೃದ್ಧೆಯನ್ನು ಅಜ್ಜಿಯೆಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಲೇಖಕರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ದೂರ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ದಸರೆಯ ದಿನ ಅಜ್ಜಿಯ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಆ ಮನೆಯ ದುರವಸ್ಥೆಯ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಜಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಬೇಗನೆ ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಅಜ್ಜಿಯಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದ ನಿರಂಜನರು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ತಿಂಗಳುಗಳ ಬಳಿಕ 'ನಿರಂಜನ' ಪತ್ರಿಕಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶುಭ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಬಂದ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಅಜ್ಜಿಯ ಸಾವಿನ ಸುದ್ದಿ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಬಾಳಿನೇಳ್ಗೆ

ಬಾಳಿನೇಳ್ಗೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟು ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ತನ್ನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದ ಅಮ್ಮನನ್ನು ಸಾಕಲು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹೂಮಾರಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೆಂಕುವಿಗೆ ಮಾಧವರಾಯರ

ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಔಷಧಿಗೆಂದು ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಮ್ಮನ ಕಾಲಾ ನಂತರ ಹೋಟೇಲಿನಲ್ಲಿ 'ಮಾಣಿ' ಆಗಿ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯರು ವೆಂಕುವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಉಡುಪಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಲಿಕನ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅವನೇ ವೆಂಕು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಐದು ವರ್ಷ ಅಲ್ಲೇ ಇರ್ತೇನೆ ಎಂದು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಏನು ಆದ ಎಂದೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಮಾಧವರಾಯರು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾನು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬ ಬಂದು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ವೆಂಕು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ನಿಷ್ಠೆಯ ಕೆಲಸದ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಕಲಿತು ಪೋಲಿಸ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಲ್ ಆಗಿ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು

ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು ಕಥೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪಟೇಲರು, ಜಮೀನ್ದಾರರು ಬಡಜನರನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸುಬ್ಬಿ ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆ. ಗಂಡಸರ ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಮೈ ಒಪ್ಪಿಸದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮಗ ವೆಂಕುವಿನ ಜೊತೆ ಎರಡು ದನಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಾಲು ಮಾರಿ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ದನ-ಕರು ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕರುವಿಗಾಗಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಮನೆಯ ತೋಟದಿಂದ ಹುಲ್ಲು ಕದ್ದು ತರಲು ಸುಬ್ಬಿ ಹೊರಟಾಗ ಮಗ ತಪ್ಪು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯ ಎಂದು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ತಾನೇ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಲ್ಲು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ ಸುಬ್ಬಿಯನ್ನು ಬರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನ

ಮನೆಯ ಸದಸ್ಯರು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಬ್ಬಿಯನ್ನು ಮನಬಂದಂತೆ ಬಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಗ್ರಾಮ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಸುಬ್ಬಿಯ ಮೇಲೆ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಬಯ್ದ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಕೆ ತಾನು ಬಯ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿರೋಧಿಸಿದಾಗ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ ಆಕೆಯನ್ನು ಒದೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ಬಿದ್ದು ತಲೆ ಒಡೆಯುತ್ತದೆ. ನೆತ್ತರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಜನರೆಲ್ಲಾ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲಿಗಾಗಿ ಸುಬ್ಬಿ ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾಳೆ. ವೆಂಕು ಆ ಊರು ಬಿಟ್ಟವನು ಮತ್ತೆಂದೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಬಿಡುಗಡೆ

ಬಿಡುಗಡೆ ಕಥೆಯು ಪುರುಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸೀತಮ್ಮ ಮಗ ಕಿಟ್ಟು (ಕೃಷ್ಣರಾಯ) ವನ್ನು ವಿದ್ಯೆ ಕೊಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಕಿಟ್ಟು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಉದ್ಯೋಗ ಅರಸಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಗಾಂಧಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅಸಹ್ಯ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜಕ್ಕೆ ವಂದಿಸಿ ಜೈಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಗನಿಗೆ ಜೈಲುವಾಸವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾಯಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ಗುಣಮುಖವಾದರೂ ಅದು ಕಿಟ್ಟುವನ್ನು ನೋಡುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ಕಿಟ್ಟು ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವಾಗ ತಾಯಿ ಸೀತಮ್ಮ ಇಹಲೋಕದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ.

ಮೂರು ದುಡ್ಡು

ಮೂರು ದುಡ್ಡು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತ ಮುಕುಂದರಾಯರಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಲಸದಾಕೆ ಅಕ್ಕು ಹಿಂದಿನ ಬಾಕಿ ದುಡ್ಡು ಕೇಳಲು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ರಾಯರ ಹೆಂಡತಿ ದುಡ್ಡನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಲು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಯರು ದುಡ್ಡು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅಕ್ಕು ಮತ್ತು ಮಗ ದೇಜುವನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಕು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆವೇಶ ಭರಿತರಾದ ರಾಯರನ್ನು ಕಂಡು 'ಆವೇಶ ಎಂತದ್ದು? ನನ್ನ ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು......ಹೋಗುತ್ತೇನೆ........ನಿಮಗೇನು

ಗೊತ್ತು ಬಡವರ ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿ? ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ್ದು ನಾನು ಕೊಡಿ ದುಡ್ಡು' ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಯರು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದೆ ಅಕ್ಕುವನ್ನು ಹೊರ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕಾರ ಎಂಬಂತೆ ಅಕ್ಕು 'ಆ ಮನೆಯವರು ನೋಡಿ ...... ನನ್ನ ಋಣ ತಿಂದವರು........ ಮೂರು ದುಡ್ಡು ಅಳಸಂಡೆದ್ದು ಕೇಳುವಾಗ ಹೊಡಿಯೋದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಮಂಗಳಾರತಿ .... ಅವರ ಮುಖಕ್ಕೆ......'[೨] ಎಂದು ಊರೆಲ್ಲಾ ಡಂಗುರ ಸಾರುತ್ತಾಳೆ.

ಅಕ್ಕು ನಿಜಕ್ಕೂ ದಿಟ್ಟೆ, ರಾಯರಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಅವಳಲ್ಲುಂಟಾದುದು ಆಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರಳಾದುದರಿಂದಲ್ಲವೇ? ಆಂಗ್ಲ ಸಮಾಜದ ಹೇಯ ವರ್ತನೆಯನ್ನುನನುಸರಿಸಿ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿಡುವ ಅಂಜುಬುರುಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿಂತಲೂ ಅಕ್ಕು ಮೇಲು. ತಾನು ದುಡಿದು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸುವ ಅವಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರಳು'[೩] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಾತು ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಮಗ ದೇಜು ರಾಯರಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರು ದುಡ್ಡು ಕೇಳಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಯರು ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ದೇಜನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿ ದೂಡುತ್ತಾರೆ. ದೇಜು ಬಿದ್ದು ತಲೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ತಾಗುತ್ತದೆ. ನೆತ್ತರು ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಾಗ ದೇಜನ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಯು ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕುವಿನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ.

ರಾಯರು ಈ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕವರ ಕೈಬಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಗನ ಸಾವಿನಿಂದ ತಾಯಿ ಅಕ್ಕು ಹುಚ್ಚಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ತಿಂಡಿಭಾವ

ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಶೀನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನವನಾಗಿದ್ದ. ಲೇಖಕರ ಮೂಲಕ ವಾಸುದೇವ ಭಟ್ಟರ ಹೋಟೇಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಲೋಟ ತೊಳೆಯುವ ವೆಂಕಟುವಿನ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಪರಿಚಯ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಶೀನುವಿನ ಜೊತೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ, ಶೀನುವಿನ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕ ರಾಜೀವಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಿಚಯ ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊರಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯ ದುಃಖ ಶಮನ ಮಾಡಲು ರಾಜೀವಿ

ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದ ವೆಂಕಟು ರಾಜೀವಿಯನ್ನು ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಳಿ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ರಾಜೀವಿಯ ಕೈಯನ್ನು ವೆಂಕಟುವಿನ ಕೈಗಿಟ್ಟು ಶೀನುವಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ.

ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೋವಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಆಯ್ದುಕೊಂಡರೂ ಇತರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎಲ್ಲೂ ನಿರಂಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ದಲಿತರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವ ಧರ್ಮದ ವಾರಸುದಾರರ ಬಣ್ಣ ಬಯಲಾಗಿಸುವ 'ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿಮುಕುಟ', ನಿಯತ್ತಿನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪದ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಸುಡುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ 'ಹುಚ್ಚು', ಸಂಪಾದಕರುಗಳ ರಸಿಕ ಸಾಹಸವನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡುವ ಕಥೆ 'ವಿದಾಯ', ಶಿಖ್ಖರ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ಶೌರ್ಯ ಬಲಿದಾನವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ 'ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ', ಕಥೆಗಳು ಈ ಮೊದಲಿನ ಮಜಲಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿ ಮುಕುಟ

'ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿ ಮುಕುಟ' ಕಥೆ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುವ ಜನರ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು, ಮೋಸ ವಂಚನೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕುತ್ತದೆ. ಕೂಲಿ ನಾಲಿ ಮಾಡಿ ಸೋಮ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಗನೊಡನೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಹೆಂಡತಿ ನಾಗಿ ಊರಿನ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಹೊರ ಅಂಗಳವನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ದೇವರ ನೈವೇದ್ಯದ ಒಂದು ಪಾಲನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕ್ರಮೇಣ ನಾಗಿ ಕಾಯಿಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಮಗ ಒಂದು ದಿನ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾರನೇ ದಿನ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ 'ನಾಳೆಯಿಂದ ನೀನು ಬರುವುದು ಬೇಡ ಗುಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಜನ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಕೂಳಿಗೂ ಕಲ್ಲು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಸೋಮನಿಗೆ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣವೂ ಆಪತ್ತುಗಳು ಬಂದೊದಗಿದವು, ದೇವರ ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ ಮತ್ತು ಕೈಲಿದ್ದ ತ್ರಿಶೂಲ ಕಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೋಮನ ಮೇಲೆ ಕಳ್ಳತನದ ಆರೋಪ ಬರುತ್ತದೆ, ಊರೆಲ್ಲಾ ಸುದ್ದಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಊರ ಗೌಡ, ಪಟೇಲರು, ಮೊಕ್ತೇಸರರು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ದೇವಾಲಯದ ಅಯ್ಯ ಭಟ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಟ್ಟರು ಕಳವಾದ ಘಟನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೋಮ ಕೂಲಿಗೆಂದು ಪರ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಸೋಮನ

ಮೇಲಿನ ಆರೋಪದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾರಾಳಿ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಸೋಮನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸುತ್ತಾರೆ, 'ನಾನು ಕದೀಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೋಲೀಸರಿಗೊಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಸೋಮನಿಗೆ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷ ಜೈಲುವಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಹೆಂಡತಿ ಅಸು ನೀಗುತ್ತಾಳೆ. ಮಗ ತಿಮ್ಮನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏನಾಯಿತೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಕಿರೀಟವನ್ನು ತೊಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಳವಾದ ಕಿರೀಟ. ತ್ರಿಶೂಲದ ಪತ್ತೆಯಿಲ್ಲ. ಘಟನೆ ನಡೆದು ತಿಂಗಳೆರಡು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಊರಿನ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ತ್ರಿಶೂಲ ಕರಗಿ ಬೆಂಡೋಲೆಯಾಗಿ ಅಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕಿವಿ ಸೇರಿತ್ತು.

ಹುಚ್ಚು

ಲೇಖಕರು ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ 'ಹುಚ್ಚು' ಒಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಥೆಯಾದರೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ನಿಜ ಘಟನೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಗುತ್ತಿ'ನ ಮನೆಗೆ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದೆ. ಗುತ್ತಿನ ಮನೆಯ ದೇಜಪ್ಪ ರೈಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯನಾಗಿದ್ದವನು ದಾಸಪ್ಪ. ಅವನತಿಗಿಳಿದಿದ್ದ ಗುತ್ತಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಉನ್ನತಿಗೇರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟವನು ದಾಸಪ್ಪ. ದೇಜಪ್ಪ ರೈಗಳ ಪತ್ನಿ ಮಾಯ್ಲಕ್ಕ ಗಂಡಿಗೆ-ಗಂಡನಿಗೆ ಸರಿಮಿಗಿಲೆನಿಸಿದವಳಾಗಿದ್ದಳು. (ರೈ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಾತೃ ಮೂಲಿಯ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು) ಸತಿ-ಪತಿ ಜೀವನ ಎಣ್ಣೆ ಸೀಗೆಕಾಯಿಯಂತಾಯಿತು. ಮಾಯ್ಲಕ್ಕ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಮನೆಯಿಂದ ಬರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೂರದ ಸೋದರಳಿಯನೆಂಬ ನೆಪದಿಂದ ಸಂಕಪ್ಪನೆಂಬವನೊಬ್ಬ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಿದ್ದ. ಇವರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬ ಕೀಟಲೆಯಾದ. ಮಾಯ್ಲಕ್ಕನಿಗೆ ತಾನು ತಂದ ಆಸ್ತಿ, ತನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಆಸ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ, ದುರಭಿಮಾನ. ಚಿಕ್ಕ ಪೋರ ಸಂಕಪ್ಪ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ. ಇವರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹುಳಿ ಹಿಂಡತೊಡಗಿದ. ಸಂಕಪ್ಪನ ಬೇಳೆ ಬೇಯಲಾರದೆಂದು ದಾಸಪ್ಪ ಅರಿತಿದ್ದರೂ ಮಾಯ್ಲಕ್ಕನ ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವಭಾವ ಮನಃಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕದಡುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ದೇಜಪ್ಪ ರೈ

ದಾಸಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆದು ಮನೆಯ ವ್ಯವಹಾರ, ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದ್ದ ಅಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಮಾರಲು ದಾಸಪ್ಪನ ಮುಖಾಂತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ಮಾಯ್ಲಕ್ಕ ಮತ್ತು ಸಂಕಪ್ಪ ದೇಜಪ್ಪ ರೈಯ ಕತೆ ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಹೃದಯ ಸ್ತಂಭನ' ಎಂದು ಕಥೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಸಂಕಪ್ಪ–ಮಾಯ್ಲಕ್ಕ ಹೊಸ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದಾಸಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಕಳ್ಳತನದ ಆರೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಅನುಭವಿ ವಕೀಲರ ಮೂಲಕ ಮಾಯ್ಲಕ್ಕ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದ ಮೆಟ್ಟಿಲೇರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ದಾಸಪ್ಪನಲ್ಲಿ 'ವಕೀಲರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದೀರಾ? ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಹ್ಞೋ! ಹೋಗಲಿ ಸ್ವಾಮೀ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ದೇವರ ಮೇಲೆ ಬಾರ ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ........ ಜೈಲು ವಾಸವಾದರೆ ಸಂತೋಷವೆ! ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಾದರೂ ಈ ನರಕದಿಂದ ದೂರವಾಗಿರಬಹುದು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ದಾಸಪ್ಪನಿಗೆ ಜೈಲುವಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ದೇಜಪ್ಪ ರೈಗಳ ಮಗಳನ್ನೂ ಸಂಕಪ್ಪ ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹತ್ತು ತಿಂಗಳ ಜೈಲುವಾಸದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಬಂದ ದಾಸಪ್ಪ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮಾಯ್ಲಕ್ಕನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಸಂಕಪ್ಪ ನಾಯಿಯನ್ನು ಛೂ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದಾಸಪ್ಪನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಿ ಗಾಯಗೊಳಿಸಿ. ಹರಕು ಅಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಬೀದಿಗಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಕಪ್ಪ 'ಹುಚ್ಚ' ಎಂದು ಕೂಗಿದ.ಅದಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಹುಡುಗರು ಧ್ವನಿ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹುಚ್ಚ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ದಾಸಪ್ಪ ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಮಾಯ್ಲಕ್ಕ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಾಗ ಆ ದೋಣಿಯನ್ನು ಮುಳುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಮಾಯ್ಲಕ್ಕನನ್ನು ಸಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಕಪ್ಪನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹೊರಟಾಗ ರಾಮಕ್ಕನ ನೆನಪಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ದಾಸಪ್ಪ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ.

ವಿದಾಯ

ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವ ಕಥೆ ವಿದಾಯ.'ಪ್ರೇಮಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಥೆ ಹೆಣೆಯುತ್ತಾ ಪತ್ರಿಕಾ ವಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಕೆಲವು ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು

ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಥಾ ನಾಯಕ ನಾಣಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಪ್ರಸಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು 'ಪ್ರೇಮಾ' ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ನುಡಿಗನ್ನಡಿ ಸಂಪಾದಕರು ನಾಣಿಯ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ 'ಯಾರ್ರೀ ನೀವು? ನನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸೋರು! ಮಾನನಷ್ಟ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡುತ್ತೇನೆ ಹೆಂ?'[೪] ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಣಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸಂಪಾದಕರು ಶಾಂತವಾಗದೆ ಹೊರನಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳು

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ, ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿ, ರಕ್ತ ಸರೋವರ, ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ, ಇಬ್ಬರು ಗುಂಡರು, ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು, ಎಣ್ಣೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕಾವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. 'ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಆಶಿಸುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಈ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು: ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ನಾನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು'[೨] ಎಂಬಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ನೆಲೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನರಸಿ ಹೊರಟಿರುವುದರ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿ

ಕಥೆಗಾರ ತಾನು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡು ದೇಶ ಸೇವೆಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಥೆ ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿ. ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕಥೆ.

ರೈತರು ದುಡಿದ ಫಸಲೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಕೈಗೆ ದಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲಾ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಕಣಜದಲ್ಲಿ ದಾಸ್ತಾನಾಗಿದೆ ಎಂದು ರೈತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅದು ರಾತ್ರೋ ರಾತ್ರಿ ಕಳ್ಳ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಪಾಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾವು ಮಾಡಿದ ಆಹಾರ ತಮಗೆ ದಕ್ಕದಾದಾಗ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ ಮುಂದಾದರು. ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದ ಪುಣ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಆ ಸುಪುತ್ರರು 'ಹೊಲದೊಡೆಯರ ಕಣಜಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ದಾಸ್ತಾನು ಇರುವವರೆಗೆ ನಾವು ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ಸಾಯಲಾರೆವು' ಎಂದರು. 'ಅನ್ನ ಕೊಡದ

ಸರಕಾರ ಇನ್ನಿರಬಹುದೇ?' ಎಂದು ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದರು. ರೈತರು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ದಾಸ್ತಾನನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಸಮನಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾನೂನಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಅಪರಾಧವೆನಿಸಿ ಲಾಠಿಚಾರ್ಜು, ಗುಂಡಿನೇಟು, ಅನ್ಯಾಯ, ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಬಶೀರ್ ಮತ್ತು ಕಥಾನಾಯಕ ಚಿಚಾ(ಕಥೆಗಾರ) ಒಂದಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಾರೆ.

ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ

ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಿರುಗಥೆ. ಸಿಖ್ಖ್ ೯ನೇ ಗುರು ತೇಜ ಬಹದ್ದೂರ್ ಮೊಗಲರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಬಹದ್ದೂರ್‌ನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಖ್ವಾಲಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸೈನ್ಯ ಧಾಳಿಯಿಡುತ್ತದೆ. ಬಹದ್ದೂರ್ ದೆಹಲಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬ್ ಬಹದ್ದೂರ್‌ನನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ, ಅವಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡ ಅವನ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಔರಂಗಜೇಬ ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಬಹದ್ದೂರ್ ...... ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವು ನಿನಗೇ ಇರಲಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಶರತ್ತು, ನೀನೊಂದು ಜಾದುಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸಬೇಕು'[೫.] ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹದ್ದೂರ್ ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ನಾನು ಒಂದು ಚೀಟಿ ಬರೆದಿಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದ ಮೇಲೆ ನೀನು ಅದನ್ನು ಓದು. ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡವಾಗಬಹುದು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕೂಡಲೇ ಬಾದಶಹನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸೈನಿಕರು ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲೇ ತುಂಡರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಬಹದ್ದೂರ್‌ನ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ತೆಗೆದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ 'ನಾನು ತಿಲಾಂಜಲಿಯಿತ್ತುದು ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಾದ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಧರ್ಮಕ್ಕಲ್ಲ' ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. ಬಹದ್ದೂರನ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು, ನಂತರ ಸಿಖ್ಖರು ಮೊಗಲರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪಣ ತೊಡುವಲ್ಲಿಗೆ ಕಥೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಕ್ತ ಸರೋವರ

ಕಾಶ್ಮೀರ ದಲ್ ತಟಾಕದ ಸುತ್ತಲು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ಕಥೆ ರಕ್ತ ಸರೋವರ. ಶ್ರೀನಗರದಲ್ಲಿರುವ 'ದಲ್‌ತಟಾಕ' ಶ್ರೀಮಂತರು ವಿಹರಿಸುವ ವಿಹಾರ ಸ್ಥಳ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅರಳುವ ಕೆಂಪು ತಾವರೆಗಳು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೋಹಕಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ, ಕೆಂಪು ತಾವರೆಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅರಳಿಯೂ ಬಾಡಿಹೋಗುವ ಅಥವಾ ಅರಳದೆಯೂ ಮುದುಡಿ ಹೋಗುವ ಮಾನವ ಹೂಗಳು ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ಮುದುಡಿ ಹೋದ ಮಾನವ ಹೂಗಳ ಕರುಣಾಜನಕ ಕಥೆಯ ಹಂದರ ರಕ್ತಸರೋವರದಲ್ಲಿದೆ.

ಜೈನಬಿ ಮದುವೆಯ ಹೊಸತರಲ್ಲಿ ದಲ್ ತಟಾಕದ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹಾರಕ್ಕೆ ತೆರಳಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ 'ಹುಚ್ಚಿ! ಬೇರೆ ಊರಿನಿಂದ ಬರುವ ಶ್ರೀಮಂತರು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವುದು. ಅದು ರಾಜರ ಸರೋವರ, ನಮ್ಮಂಥವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು' ಎಂದು ಶೇಕ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಹೊಲ-ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಜನರ ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳು ಒಳಗೊಳಗೆ ಅದುಮಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಈ ಸಂಕಟದ ಬಡಬಾಗ್ನಿ ಹೊರಬರಲು ಕಾಲ ಕಾಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಕಾಲ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಊರ ಯುವಕರು ರಾಜರ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ರೈತರು ತಮ್ಮ ಹೊಲದ ಒಡೆಯರು ತಾವೇ ಆಗುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ, ದಲ್ ಸರೋವರವನ್ನು ದಾಟಿ ಅತ್ತಕಡೆ ರಾಜನ ಬೀಡಿನ ಮೇಲೆ ಯುವ ಜನರು ಏರಿ ಹೋಗುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುವುದರೊಳಗೆ ಊರ ಗಂಡಾಳುಗಳು ತಟಾಕದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಶೇಕ ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಕಂದನನ್ನು, ಜೈನಾಬಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೂ ಹುಡುಗ ಕಿಶನ್ ಚಂದನ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ತಾನೇ ವಿವಾಹವಾದ ಕಿಶನ್ ಚಂದನ ಹೆಂಡತಿ ಹೋಗಲೇ ಬೇಕೇ? ಎಂದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಿಶನ್ ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಊರಿನ ೭೬ ಗಂಡುಗಲಿಗಳು, ತಾಯ್ನೆಲದ ಮಮತೆಯ ಮಕ್ಕಳು ೬ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸಿದ್ದ ಸರೋವರವನ್ನು ಸೀಳಿ ಹೊರಟರು. ಅಲ್ಲಿ

ಹೋಗಿ ಏನು ಮಾಡುವುದೆಂದು ಚರ್ಚೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ 'ಆ ರಾಜನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳೋಣ. ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಿಸೋಣ' ಎಂಬ ಮಾತು ಬಂದಾಗ, ಒಬ್ಬ ಥೂ ಥೂ, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೆತ್ತರಿಲ್ಲದ, ಹೃದಯ ಕಲ್ಲಾಗಿದ್ದ, ಮಾನವತೆಯ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಮಹಾರಾಜನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದೇ? ಎಂದ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ 'ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯೆಂದರೆ! ಅವನಿಗೆ ಹೃದಯವಿದ್ದರಲ್ಲವೇ ಪರಿವರ್ತನೆ?' ಎಂದ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ 'ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯೋಣ; 'ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಿಂಹ' ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಬಂಧೀಖಾನೆಯಲ್ಲಿಡೋಣ. ಆಮೇಲೆ ಗಂಟುಮೂಟೆ ಸಹಿತ ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕಟ್ಟೋಣ' ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿಬರುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೇನು ಎರಡೇ ಫರ್ಲಾಂಗು ಮುಂದೆ ಹೋದರಾಯಿತು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಶಿಕಾರಿಯ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಂದೀಲು ಸರೋವರದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬೆಳಗಿ, ಗುಂಡೊಂದು ದೋಣಿಗಳೆಡೆಯಿಂದ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವರು ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗಲು ತೊಡಗಿದರು, ಅತ್ತಲಿಂದ ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ದೋಣಿಗಳು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದವು. ಒಂದು ದೋಣಿಗೆ ಗುಂಡು ತಗುಲಿ ತೂತು ಬಿದ್ದು ಜನರು ನೀರು ಪಾಲಾದರು, ಶೇಕ ಮತ್ತು ಕಿಶನ್ ಹುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಶೇಕ 'ಇಂಕ್ವಿಲಾಬ್' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗುಂಡೊಂದು ಶೇಖನೆದೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿತು. ಕೆಲವು ದೋಣಿಗಳು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದವು. ಕಿಶನ್ ಮಾತು ಬಾರದ ಮೂಕನಾದ. ೨೬ ಜೀವಗಳು ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ವಿಹಾರ ಸರೋವರ ರಕ್ತ ಸರೋವರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಇಬ್ಬರು ಗುಂಡರು

ಇಬ್ಬರು ಗುಂಡರು ರೈತ ಸಂಘಟನೆಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ರೈತ ಮುಖಂಡರಿಬ್ಬರ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ರೈತ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಬಸಪ್ಪ ರೈತರ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಲಗ, ಸಣ್ಣೂರು, ಚಿಮಾರ ಮೊದಲಾದ ಊರುಗಳ ರೈತರೂ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲರೂ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. 'ರೈತ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ' ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಳಿ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರಕಾರ ತಂದ ಹೊಲ ಸಾಗುವಳಿ ಕಾನೂನಿನ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ

ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮೋಸ ಮಾಡುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತರ ಜಯಘೋಷ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಊರಿನ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕದಡಿತು. ರೈತರು ಮುಟ್ಟೂರು ಕೋರ್ಟಿನ ಆವರಣದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೋರ್ಟಿನ ಸುತ್ತಲೂ ರಕ್ಷಣೆಯ ರಿಸರ್ವ್ ದಳವನ್ನಿತ್ತರು. ರೈತರ ಹಾಡು, ಜಯಘೋಷ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಡಿ.ಎಸ್.ಪಿ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಬಂದ್ ಮಾಡಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತರು. ರೈತ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಕರೆತಂದರು. ವಿಚಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಪರಸ್ಪರ ವಾದ ವಿವಾದಗಳು ನಡೆಯಿತು. 'ಇರುವ ಸಾಗುವಳಿ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೃತಿಗೆ ಇಳಿಸುತ್ತಿರುವವರು ನಾವು. ಕಾನೂನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು, ಜನತೆಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು ಹೊಲದೊಡೆಯರು. ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಿ ಹೊಲದೊಡೆಯರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರಿ. ರೈತರ ಸಂಘ ಬೆಳೆಯಲಿ. ಜಮೀನ್ದಾರರ ಸಂಘವನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ'[೬] ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತರು. ಒಂದು ಘಂಟೆಯ ನಂತರ ತೀರ್ಪು ಬಂತು, 'ಪೋಲಿಸ್ ಆಕ್ಟಿನ ಗೂಂಡಾ ಕಾಯಿದೆಯನ್ವಯ ನೇಮನಾಯಕ, ಆಲೀಖಾನ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕಲಾಗಿದೆ' ಎಂದು. ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡ ರೈತರು ಅವರನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಲಾರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತುತ್ತಾರೆ, ಲಾಠೀ ಚಾರ್ಜು, ಆಕಾಶದತ್ತ ಗುಂಡು. ರೈತ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಗಡಿಯಾಚೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಜಾತಿಯ ಗಲಭೆಯಾದಾಗ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಲಹವಾದಾಗ ಪುಂಡರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲೆಂದು ಗೂಂಡಾ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದೀಗ ರೈತ ಚಳುವಳಿಯ ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂ, ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮುಖಂಡರ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆದು ಅವರನ್ನು 'ಗುಂಡ'ರೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಇಬ್ಬರು ಗುಂಡರು ನಾಳಿನ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗುವ ಆಶಾದಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಘದ ಬಾವುಟ ತನಗೆ ಸೋಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ

'ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ' ಕಥೆಯು ರೈತ ಹೋರಾಟಗಾರನೊಬ್ಬನ ವೀರ ಮರಣದ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ರೈತ ನಾಗು ಪರಶು ಮತ್ತು ರಾಜಣ್ಣ ಆತ್ಮೀಯ ಒಡನಾಡಿಗಳು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾವೇರುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳು, ಉಳುವವನಿಗೆ ಹೊಲ ಎನ್ನುವ

ಘೋಷಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಗಳವು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರೈತ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಾರೆ ನಾಗು ಪರಶು. ಕೈಹಿಡಿದಾಕೆ ರುಕ್ಮಿಣಿ ಮತ್ತು ಮಗಳು ಸರಳೆಯರಲ್ಲೂ ರೈತ ಸಂಘದ ಹಾಡುಗಳು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜಣ್ಣ ಮತ್ತು ಪರಶು ರೈತ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಆಗ ಪರಶು 'ರಾಜಣ್ಣ, ನೀವು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಿ, ಆದರೆ ರೈತರಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು ಬೇಡವೇ? ವೈರಿಯ ಬಲಿಷ್ಠ ಪಡೆಗಳೆದುರಲ್ಲಿ ನಾವು ಬರಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗುದ್ದಾಡುವುದೇ?' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಚರ್ಚೆಗಳು ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ತಲುಪದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪರಶುರಾಮನ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ನೀವು ಯಾರು ಕೇಳುವವರು? ನಿಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಲೀ, ಕೋರ್ಟಿಗಾಗಲೀ ನಮ್ಮ ಮಾನ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ಕೋರ್ಟು ಬಾವುಟ ಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿದೆ' ಪರಶುರಾಮನ ಈ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿ ಅಗಾಧ ನೀರವತೆಯನ್ನು ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಅವಮಾನ ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಕೂಗಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ವಾಪಾಸು ಕೊಡಿ ಎಂದು ರೈತರ ಹೋರಾಟ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಶುರಾಮ ೬ ತಿಂಗಳು ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆರು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ನಿರಂತರ ಸ್ಥಾನ ಬದ್ಧತೆಗಾಗಿ ಬೇರೆಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ರೈತ ಜನಾಂಗ ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನಸ್ತೋಮಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡು ಬಂದ ಪರಶುರಾಮ ಭೂಗತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ರೈತರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಿಚ್ಚಿನ ಕಿಡಿಯೂದುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಪರಶುನ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ತಯಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪರಶುವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಸರಕಾರ ಐವತ್ತು, ನೂರು, ಐನೂರು, ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆತ ದರೋಡೆಕೋರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲ 'ಭೂಗತ' ನಾಗಿದ್ದ ನಾಗು ಬಂದಿಳಿದಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಪೋಲೀಸರು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ನಾಗು, ಪರಶು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತಿರದ ನದಿಗಿಳಿದು ದೋಣಿಯೇರಿ ಹೊರಟ ಪರಶು ಆತ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ತರುವುದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. ದೂರದ ಇನ್ನೊಂದು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಮೀಪಿಸುವಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕು ಹರಿದಿತ್ತು, ಯಾರೂ ಇರಲಾರರೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದ ಪರಶು ದಂಡೆ ಏರುವಾಗ ಯಾವುದೋ ತನಿಖೆಗೆಂದು ಬಂದ

ಪೋಲೀಸರು ಪರಶುವನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂಧಿತನಾಗಿ ಏಳೆಂಟು ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಕಾವು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಉಗ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಬಂಧಿಗಳನ್ನು ಅದೇ ಜೈಲಿಗೆ ಕರೆತಂದರು. ವ್ಯಾನಿನಿಂದ ಇಳಿಯಲು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಾಗ ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು. ಜೈಲಿನ ಒಳ ಹೊರಗಿಂದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕಾವು ಏರತೊಡಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮುಂದಳದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಪರಶುವನ್ನು ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದರು. ಯೋಧ ರೈತ ಇನ್ನಿಲ್ಲದಾದ. ಅಗಲಿದ ಬಂಧುವಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು

ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು ಕಥೆಯು ರೈತ ಚಳುವಳಿಯನ್ನೇ ಬಿಂಬಿಸುವ ಕಥೆ, ನೆರೆಯ ನಿದಿರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದ ಸುದ್ದಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಲುಪಿತ್ತು. ಆ ಹಳ್ಳಿ ಸೇರಬೇಕಾದರೆ ಹೊಳೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ದೋಣಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಹೊಳೆ ದಾಟಲು ತಡವಾಯಿತು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಮೋಟಾರು ಗಾಡಿಯೊಂದು ಮೊದಲೇ ಹೊಳೆ ದಡ ಸೇರಿತು. ಎ.ಡಿ.ಎಸ್.ಪಿ. ಪೋಲೀಸರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ. ಪೋಲೀಸರು ಶಿಳ್ಳು ಊದಿ ದೋಣಿಯನ್ನು ಇತ್ತ ಕಡೆ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರು. ನಾಲ್ವರು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಾ, ಶಿಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾ, ದೋಣಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆ ನಾಲ್ವರು ಹಳ್ಳಿಗರಾಗಿದ್ದರು, ದಡ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪೋಲೀಸ್ ಗಾಡಿ ಅತ್ತ ಚಲಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆ ನಾಲ್ವರೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ ಆಗೋದಿಲ್ಲ ಕಾಯಿದೆ ಕಾಯಿದೆಯೆ! ರೂಲ್ಸಿಗೆ ವಿರೋಧ ಯಾರೂ ಹೋಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಬಂದ ಮೋಟಾರು ಮೊದಲು ದಾಟಲಿ'[2] ಎಂದರು. ಯಾರೋ ಕೆಮ್ಮಿದರು. ಪೋಲಿಸ್ ನಾಯಕ ಕೆಣಕಿದ ಹಾವಿನಂತಾದ. ನೀಚ ಬೈಗುಳಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು. ಆ ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ನಿದಿರೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರು 'ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಪೋಲಿಸ್ ಮೋಟಾರು ಮುಂದೆ ಚಲಿಸಿತು. ಆ ನಾಲ್ವರು ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಪೋಲೀಸಿನವರು ಕೇಳದೆ ತನ್ನ ಮೋಟಾರನ್ನೇ ಮೊದಲು ದೋಣಿಗೆ ಜೋಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಸರ್ವೀಸು ಮೋಟಾರು ಮೊದಲು ದಾಟಲಿ ಎಂದ ದೋಣಿಯವನ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ

ಅಧಿಕಾರಿ ಒದೆಯುತ್ತಾನೆ, ದೋಣಿಗನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು ಇದ್ದರೂ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಸರ್ವೀಸು ಮೋಟಾರನ್ನು ಮೊದಲು ಬಿಡದೆ ಇದ್ದುದು ಅನ್ಯಾಯ ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಳೆ ದಾಟಿಯಾಗಲಿ ನಿಮಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸ್ತೇನೆ ಎಂದು ಡಿ.ವೈ.ಎಸ್.ಪಿ ಗದರುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಈ ನಾಲ್ವರು ನಿದಿರ ಗ್ರಾಮದ ರೈತರು ಎಂಬುದು ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ದೋಣಿ ಸಾಗಿತು, ಜೋರಾಗಿ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ತೆರೆಯೆದ್ದಿತು. ಪೋಲೀಸು ಮೋಟಾರು, ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಪೋಲಿಸರು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋದರು. ದೋಣಿಯವರು ನೀರನ್ನು ಸೀಳದೆ, ಗಾಳಿಯನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸದೆ ಆಲಾಪನೆಯಷ್ಟೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಸರ್ವೀಸ್ ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುದುಕನೊಬ್ಬ ಆ ದೋಣಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ 'ಕೆಳಗೊಂದು ಸುಳಿಯಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ಸುತ್ತು ಸುತ್ತುತ್ತದೆ ಜಂಗಲ್. ಅಲ್ಲೇ ಒಂದು ಬಂಡೆ ಇರೋದು. ಪಾಪ ಪೋಲೀಸರು' ಎಂದನು. ಆದರೆ ಅವನ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೋವು ತಿಂದಿದ್ದ ಛಾಯೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸು ಮೋಟಾರು ನೀರು ಪಾಲಾಯಿತು. ಆ ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು ಈಜಿ ದಡ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಊರು ಸೇರಿದರು. ನಿದಿರ ಗ್ರಾಮದ ರೈತರು ಜಮೀನ್ದಾರರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದುದು ನಿಜವಾಗಿತ್ತು, ಪೋಲೀಸರು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸರಕಾರ ಮಿಲಿಟರಿಯವರನ್ನು ಕಳಿಸಿತು. ಸಂಘ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ನಲ್ವತ್ತಾರು ಜನರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ದೋಣಿಗರೂ ಇದ್ದರು. ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದೋಣಿಗ ಗಂಡೆದೆಯಿಂದ ಗುಡುಗುತ್ತಾನೆ 'ನೀವು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಏನೂ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ, ಬೇಕಾದ್ದು ಮಾಡಿ, ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೂಂತ ನಾವು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಯಾಕೆ ಸಾಯಿಸಬೇಕು ಹೇಳಿ? ಬಂಧೂಕೊಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವರೂ ನಮ್ಮ ಹಾಗೆಯೇ ಜನ. ಆ ಪೆದ್ರು ಮತ್ತು ವಾಸು ಅವರಂತೂ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದವರೇ; ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ಅವರು ನಮಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದರೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರದೆ ಇದ್ದೀತೆ ಹೇಳಿ? ಆ ದಿವಸ ಸರ್ವೀಸು ಮೋಟಾರು ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಹೋಯ್ತು. ಆ ಜನರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ಆಗಿರಬೇಕು. ಆಗಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹೇಬರು ನಮ್ಮ

ಮೋಟಾರೆ ಮೊದಲು ಹೋಗಲಿ ಎಂದರು. ಹೋಯಿತು ಅವರ ಮೋಟಾರು!' ಎಂದ. ನಾಲ್ವರಿಗೆ ಕಾರಾಗೃಹವಾಯಿತು.

ಎಣ್ಣೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ

ಎಣ್ಣೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಕಥೆಯ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ಸೋಮ, ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು ಒಬ್ಬಳು ಮಗಳ ಜೊತೆ ಇವನ ಜೀವನ. ಸ್ವತಃ ಒಂದು ಚಿಲ್ಲರೆ ಅಂಗಡಿ ಇಟ್ಟು ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದವನು. ಹೇಗೂ ಜೀವನದ ರಥ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ. ಆದರೆ ಯುದ್ದ ಎಲ್ಲಿ? ಯಾರಿಗಾಗಿ? ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ತಮಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ? ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಸೋಮನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯುದ್ದದ ನೆಪದಿಂದ ದಿನಸಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಲೆ ಗಗನಕ್ಕೇರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳು ಕೈಗೆ ಸಿಗುವಂತಿಲ್ಲ, ಏಕೆ? ಹೇಗೆ? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲೂ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೋ ಯುದ್ಧವಾದರೆ ತನಗೂ ತನ್ನ ಊರಿಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ಹೇಳಿದ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕಾದಿತ್ತು.

ಇದರಿಂದ ಮಾಲಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಕೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಕದ್ದು ಮುಚ್ಚಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಕೇಳಿದರೆ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವವರು ಅಂಗಡಿ ಮಾಲೀಕರಿಂದ 'ವೋಚರ್' ಕೇಳಬೇಕು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಲಾಗಿತ್ತು, ಈ ರೀತಿ ವೋಚರ್ ಕೇಳಿದಾಗ ಸೋಮ ತಾನು ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಯರ ಆಳುಗಳಿಂದ ಹೊರದಬ್ಬಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅವಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಇದೇ ಕಥೆ....... ಇದೇ ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೂಳಿಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ತುಂಬಾ ಬಳಲುತ್ತಾಳೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೀಪದ ಬುಡ್ಡಿ ಹಿಡಿದು ಹೊರ ನಡೆದ ಸೋಮ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೋಟೇಲಿನವರು ಚೆಲ್ಲಿದ ಬಿಸಿನೀರಿನಿಂದ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲಿನ ಹತೋಟಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸೋಮ

ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬುಡ್ಡಿ ಹಿಡಿದು ಎಣ್ಣೆ! ಎಣ್ಣೆ! ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾ, ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಕೂಗುತ್ತಾ! ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಹುಚ್ಚನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೋಲುವ ರಚನೆಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವೂ ಸೋಲೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕತೆಗಳಾದರು ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯೊಡನೆ ಇಮ್ಮುಖ ಹೋರಾಟ ಹೂಡುತ್ತವೆ. 'ಕರುಳಿನ ಕೂಗು' ಕಥೆ ನಿರುಪದ್ರವಿ ಬಡ ಕಾರ್ಮಿಕ ಕಣ್ಣನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಮಹಾಯುದ್ಧ ಹೇಗೆ ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವರಕ್ಷಕರೆ ಜೀವಭಕ್ಷಕರಾಗುವುದನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಬಾಪೂಜೀ ಬಾಪೂ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನ ಸಾವಿನ ನಂತರ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗುವ ದೇಶವನ್ನು ನೋವಿನಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮದ ಬಡ ವರ್ಗದವರ ಅಜ್ಞಾನ ಅಂಧಕಾರಗಳ ಬದುಕನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನದೇ ಪಥದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿಟ್ಟೆ ಖೋಸಿಯತ್‌ಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಕರುಳಿನ ಕೂಗು

ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಭೀಕರ ಅನಾಹುತದ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತದ ಮಗ್ಗಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಗರ ಸೇರಿದ್ದ ಕಣ್ಣ ಬಡ ನೇಕಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬ ದಿನಗೂಲಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮನೆಯವರನ್ನು ಸಾಕಬೇಕಿತ್ತು. ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಯಜಮಾನ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿತ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯುದ್ಧ ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮೇಲೂ ನಡೆಯಿತು. ಸೇರು ಅಕ್ಕಿಗೆ ಆರು ಕಾಸಾಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣಂತಿ ಹೆಂಡತಿ, ತಾಯಿ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಅಕ್ಕಿಯ ಬೆಲೆ ಆಹಾರ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಕಣ್ಣ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೈಮಗ್ಗದ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಐನೂರು ಜನರಿದ್ದರು. ಕೂಲಿಯ ಕಡಿತವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಾತು ಹೊರಟಿತು. 'ಇಷ್ಟರ ತನಕ ಕಡಿತವಾದ ಒಟ್ಟು ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಾಪಾಸ್ಸು ಕೊಡಬೇಕು. ಯುದ್ಧ ಭತ್ತೆಯಾಗಿ ದಿನಗೂಲಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದಾಣೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಬೇಕು.'[೮] ಎಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಕಣ್ಣ

ತಳಮಳಗೊಂಡ. ತಾನೂ ಮುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕೇ?, ಬೇಡವೇ? ತನ್ನ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡ.

ಆದರೆ ಮುಷ್ಕರ ನಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಮಾಲೀಕರು ನೋಟೀಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಐನೂರರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಲು ಹೊರಟವರು ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋದರು. ಪಟ್ಟಿ ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣನ ಹೆಸರು ಆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಣ್ಣನ ಸಂಪಾದನೆಯೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಕಿಗೆ ವ್ಯಯವಾಯಿತು. ಅಂಗಡಿಯ ರಾಜಪ್ಪ ಆ ದಿನ ಅಕ್ಕಿಗೆ ಏಳೂವರೆ ದುಡ್ಡು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ. ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು. ಕಾರ್ಮಿಕ ವಜಾ ಮತ್ತು ಬೆಲೆ ಏರಿಕೆಯ ಕುರಿತು ಭಾಷಣಗಳಾದವು.

ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಯಾರೋ 'ನಾಳೆ ಹಬ್ಬ ಕಣ್ಣ: ಅಕ್ಕಿಗಾಗಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಾ 'ಎಂದದ್ದು ಕೇಳಿತು, 'ಐದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಮುಡಿ! ರಾಜಪ್ಪನ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಲೂಟಿ! ದುಡ್ಡಿದ್ದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಕಿ!' ಎಲ್ಲರೂ ರಾಜಪ್ಪನ ಅಂಗಡಿ ಮುತ್ತಿದರು. ಕಣ್ಣ ತಾಯಿ ಕೊಡಿಟ್ಟ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಹಿಡಿದು 'ನನಗೊಂದು ಮುಡಿ ಅಕ್ಕಿ! ತಗೊಳ್ಳಿ ಐದು ರೂಪಾಯಿ! ನನಗೊಂದು ಮುಡಿ ಅಕ್ಕಿ!' ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬಂದ. ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದ ಗುಂಡು ಕಣ್ಣನ ಮೇಲೆರಗಿತು. ಅದು ಕಣ್ಣನನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ

ಜೀವ ಉಳಿಸುವ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳೇ ಹೇಗೆ ಜೀವ ತೆಗೆಯುವ ನರಭಕ್ಷಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಥಾರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ವರ ಪೀಡಿತರಾದ ನಿರೂಪಕರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ತಾನಿದ್ದ ವಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿನ ರೋಗಿಗಳ ವರ್ತನೆ, ನರ್ಸ್‌ಗಳು, ಡಾಕ್ಟರ್‌ಗಳು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಪಕ್ಕದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರೋಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂಜಿಕೆಯುಂಟಾದಾಗ, ಬಂದ ನರ್ಸ್ 'ಹೆದರಬೇಡಿ ಅವನನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಆವನಿಗೇನಾಗಿದೆ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ತಿಳಿಯಿತು ಅವನ ಮನಃಶುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದು. ಅದಾದ

ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ರೋಗಿ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನಾಯಿತು? ಎಂಬುದು ಗೊಂದಲದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಕರಿದ್ದ ಪಕ್ಕದ ವಾರ್ಡಿಗೆ ಅಮೇರಿಕಾದಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡ ಯೋಧರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಬರಲಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಹದಿನೇಳು ಜನ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ಪಕ್ಕದ ವಾರ್ಡನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸ ಮಂಚ, ಹಾಸಿಗೆ, ಹೊದಿಕೆ! ಈಗಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಐವತ್ತು ಮಂದಿಯನ್ನು ಹೊರ ಅಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ವಾರ್ಡಿನ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜೋರಾಗಿ ಮಳೆ, ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಐವತ್ತು ಮಂದಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನೀಯ. ಯೋಧರಿಗಾಗಿಯೇ ಬೇರೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಮನಸ್ಸು ಚಿಂತಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡು ದಿನವಾದರೂ ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಐರೋಪ್ಯದವರೊಬ್ಬರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಬೆಚ್ಚಗಿನ ಹಾಸಿಗೆಗಳು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಸೇರಿದವು. ಹದಿನೇಳು ಜನರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಐವತ್ತು ಮಂದಿ ಸೇರಿದರು. ಹೀಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಗೊದಲಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು ಲೇಖಕರು ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಕ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಬಾಪೂಜಿ ಬಾಪು

ಬಾಪೂಜಿ ಬಾಪು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವದ ಬದುಕು ಕನಸಿನ ಲೋಕ ಇವೆರಡರ ಅನಾವರಣವಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಪ್ರಮುಖರು, ಮುಂದಾಳುಗಳು, ನಾಯಕರುಗಳು ಭ್ರಷ್ಟ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ನುಣುಚಿಕೊಳ್ಳುವವರನ್ನು ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಂಡ ಕನಸು, ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಗ್ರಾಮಗಳ ಉದ್ಧಾರ ಎಲ್ಲವೂ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಹೋಯಿತು. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಎಲ್ಲಿದೆ? 'ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲಿ? ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ವಂಚಿಸುವ, ಸೋಲಿಸುವ, ನಾಶಮಾಡುವ ತಂಡ ರಾಜಕಾರಣಜ್ಞರದು. ಅಹಿಂಸೆ? ಆ ಮಾತಿಗೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಶೋಷಣೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇವರೆಲ್ಲಾ ದುಡಿಯಬಲ್ಲರೇ? ಹಿಂಸೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವುದೇ? ಇಲ್ಲವೇ

ಇಲ್ಲ! ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ! ನನ್ನ ದೇವರು! ನನ್ನ ತಾಯಿ ಭೂಮಿತಾಯಿ! ಎಂಬ ಅರ್ಪಣ ಮನೋಭಾವದ ರೈತ, ಬುತ್ತಿ ತರುವ ಹೆಂಡತಿ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು ಊಟ ಮಾಡುವ ದಿನಗಳು ಮತ್ತೆ ಬಾರವೇ?! ಇದರೊಂದಿಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಜನ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳ ಹುಟ್ಟು.'[೧೦]

ಇಂಥವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲೆನ್ನದೆ ದುಡಿದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮುಖಂಡರಿದ್ದಾರೆ. ಚಿಮಣಿ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಚರಕದಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಬ್ದದ ನಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋತಕ್ಕೆ ಹಾಡಿದ ಚರಮಗೀತೆ ಅಷ್ಟೇ. ಇಂಥವರು ಎಷ್ಟು ಜನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'ಈ ಸರಕಾರ ನಮ್ಮದಲ್ಲ! ಬಂಡವಾಳಗಾರರದು. ನಿಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಗೆ ಹೆಣಗಿದವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಅನ್ಯಾಯದ ಸರಕಾರದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗೋಣ' ಎಂದು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಾಪೂಜಿ ಇಲ್ಲದ ಭಾರತ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಪೂಜಿ ಕಂಡ ಇನ್ನೊಂದು ಕನಸು ಹರಿಜನ ಉದ್ಧಾರ, ಆದರೆ ಇಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕನಸು ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ. ಬಾಪೂಜಿ ಇಲ್ಲದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮರೆತು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ, ಮತ್ತೆ ನೆನಪಾಗುವುದು ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ.

ಇದೇ ಅಂಶ ಆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಗಂಟೆಯಾಗಿ ಮೊಳಗಿದೆ. 'ಮನಃ ಬರುವುದಿಲ್ಲ......ಆದರೆ ಎಚ್ಚರ! ನಿಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಭೀಕರ ಪಾಪಕ್ಕೆ ನೀವು ಬಲಿಯಾಗುವಿರಿ. ನನ್ನ ವರ್ಧಂತ್ಯುತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಆ ದಿನ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರಜಾ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಿಮ್ಮ ಬಾಪೂಜಿಯ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತೆ ಅಂದುಕೊಂಡಿರಾ?..... ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರಾದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿದೆ ಇಲ್ಲವೇ ಸರ್ವನಾಶ.......'[೧೧] ಎನ್ನುತ್ತಾ ಬಾಪೂಜಿ ತಮ್ಮ ಊರುಗೋಲನ್ನೆತ್ತಿ ಆಕಾಶದತ್ತ ಶೂನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು

ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು ಕಥೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮದ ಬಡ ವರ್ಗದವರ ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಕಾರಗಳ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮೀರಿನಿಂತ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಖೋಸಿಯತ್ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವಿನ ನಂತರ ಮೂರನೆಯವಳಾಗಿ ಜನಿಸಿದವಳು ಖೋಸಿಯತ್. ಆದರೆ ತಂದೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ, ಖೋಸಿಯತ್ ತುಂಟ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದಳು. ಬಾಗಿಲಿಣಿಕಿದಾಗ ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಮ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದು, ಅಕ್ಕ ಅವಕುಂಠನ ಹಾಕಿಕೊಂಡಾಗ ಆ ಕೊಳಕು ದೊರಗು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವುದು ಹೀಗೆ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೊನೆಗೂ ತಂದೆಯಾಸೆಯಂತೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಮಗು ಗಂಡು ಮಗುವಾಯಿತು. ಖೋಸಿಯತ್‌ಳಿಗೆ ತನಗೆ ಆಟಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಿಕ್ಕಿದ ಎಂಬ ಸಂತೋಷವೂ ಆಯಿತು.

ಹೀಗೆ ದಿನ ಕಳೆಯಲು ಅಣ್ಣ, ಅಕ್ಕನ ಮದುವೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯೂ ನಡೆಯಿತು. ಮುಂಜಾನೆ ಖೋಸಿಯತ್ ಎದ್ದಾಗ ತಾಯಿ ಹೊಸ ಚಿಕ್ಕ ಪರಂಜ (ಬುರ್ಖಾ) ದೊಡನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಖೋಸಿಯತ್ ಅದನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಳು. ತಾಯಿಯ ರಂಪಾಟವಾಯಿತು. ತಂದೆಯದೂ ಅದೇ ಗೋಳು ಬಾಗಿಲೆಳೆದು ಸರಪಣಿ ತಗಲಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದ. ಖೋಸಿಯತ್ ಅತ್ತು ಅತ್ತು ನಿದ್ದೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಇತ್ತ ಮದುವೆಯ ಸಂಭ್ರಮ ಮುಗಿಯಿತು. ಅಕ್ಕ ತಮ್ಮನನ್ನು, ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ತಾಯಿ ಅಳುತ್ತಾ ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿದಳು. ಪರಂಜ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕೇ ಎಂಬ ಖೋಸಿಯತ್‌ಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನೋಡು ಖೋಸಿಯ, ನೀನು ಸುಂದರಿ, ಈ ಮೂಗು, ಈ ಕಣ್ಣು, ಈ ರೂಪ! ಬೆಕ್ (ಜಮೀನ್ದಾರ) ಅಧಿಕಾರಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅವರು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡೊಯ್ತಾರೆ! ಪರಂಜ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ತಾಯಿ.

ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು, ಓರಗೆಯವರಿಲ್ಲದೆ ಖೋಸಿಯತ್ ಒಬ್ಬಳೇ ಬೆಳೆದಳು. ಅತ್ತಿಗೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಾಯಿತು, ಖೋಸಿಯತ್‌ಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಯಿತು.

ಪರಂಜ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಈ ರೀತಿ ಆಗುವುದೇ! ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ವಯಸ್ಸು ೧೪ ಆಯಿತು. ಖೋಸಿಯತ್‌ಳ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವು ಬಂತು. ಖೋಸಿಯತ್‌ಳ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದುದ್ದಾಯಿತು. ಮುಲ್ಲಾ ಬಂದು ನಡುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದುದಾಯಿತು. ಮದುವೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಮುಗಿಯಿತು. ಕತ್ತಲಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಾಗ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಜಮಖಾನೆ ಹಾಸಿದರು. ಇಬ್ಬರು ಯುವಕರು ಹೊದಿಕೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕರೆತಂದು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಅತ್ತಿಗೆ ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ಕೋಣೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಮುಖ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರಂತೆ ನಿದ್ದೆ ಹೋದರು. ಖೋಸಿಯತ್, ಗಂಡ ಖಾಜಾನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ನಿಂತಳು. ಆರು ತಿಂಗಳು ಜೊತೆಗಿದ್ದರು. ಖಾಜಾ ಹತ್ತಿಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯಲು ಟಾಷ್ಕೆಂಟ್‌ಗೆ ಹೊರಟ. ಮತ್ತೆ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ಒಬ್ಬಳನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಲೋಕವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದ. ಖೋಸಿಯತ್ ಆಘಾತಕ್ಕೊಳಗಾದಳು. ಮತ್ತೆ ತವರುಮನೆಗೆ.

ಇತ್ತ ಅಣ್ಣನ ಚುಚ್ಚು ಮಾತು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಜನರೆದ್ದು ರಾಜನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಬಡವರು ತಮ್ಮ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತು, ಶ್ರೀಮಂತರು ಮರುಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಕಳ್ಳರು ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಕೊಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಂದರಿಯರಿಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪುಂಡರ ದಂಡೊಂದು ಖೋಸಿಯತ್‌ಳಿದ್ದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಖೋಸಿಯತ್‌ಳ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಲೆಗೈದರು. ಅವಳ ಮಾವ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೂ, ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿದ.

ರಾತೋ ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಮುದುಕಿಯಂತೆ ವೇಷ ಹಾಕಿ ಕೊಕಾಂಡ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯ 'ಇಶಾನ' (ಧರ್ಮಗುರು) ನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾಯಿ ಹೊರಟಳು. ಅಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿಹಾಕುವುದು, ಶುಚಿ ಮಾಡುವುದು ಇವರ ಕೆಲಸ. ಇಶಾನನ ಹೆಂಡತಿಯರಿಬ್ಬರು ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕಿರಿಯ ರಾಣಿ ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ದಿನ ಕಿರಿಯ ರಾಣಿ ಖಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಔಷಧಿಗಾಗಿ ಕಪ್ಪೆ ಹಿಡಿದು ತರಲು ಖೋಸಿಯತ್ ಹೊರಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ಆಗ ಒಂದು ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಕೆಲ ಹೆಂಗಸರು ಬುರ್ಕ ಇಲ್ಲದೆ ಬಾವುಟ ಹಿಡಿದು ಬೀದಿಗಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು. ಖೋಸಿಯತ್ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದಳು. 'ಪರಂಜ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯ ಆಸ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ತ್ರೀ ಚಿರಕಾಲ ಬಾಳಲಿ!' ಎಂದು ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಖೋಸಿಯತ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಳು, ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನ ಇಬ್ರಾಹಿಮೋವಾಳ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಖೋಸಿಯತ್‌ಳ ಅವಕುಂಠನವನ್ನು ಆಕೆ ಕಿತ್ತೊಗೆದಳು. ಲಂಗ ದಾವಣಿಯ ಸುಂದರ ಹುಡುಗಿಯಾದಳು ಖೋಸಿಯತ್. ಮರುದಿನದಿಂದಲೇ ಪಾಠ ಅಕ್ಷರಭ್ಯಾಸ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ದಿನಗಳುರುಳಿದವು. ತಾಯಿ ತಮ್ಮನ ಆಗಮನವಾಯಿತು. ಖೋಸಿಯತ್‌ಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಗಳೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆ ಇವರ ಜಗತ್ತೇ ಬೇರೆ, ನನ್ನ ಜಗತ್ತೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ.

ಮಗಳು ಜೀವಂತ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ತಾಯಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಖೋಸಿಯತ್ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ಪರಿಚಯ. ತರುಣ ಫೈಜಲ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಾಳೆ.

ಆ ಜೀವನ

ಟಪಾಲು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಕಪ್ಪ ಆ ದಿನ ದುಃಖದ ವಾರ್ತೆ ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮದುವೆಯಾಗಿ ಐದು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ 'ಅಮ್ಮಿ' ವಿಧವೆಯಾದ ಸುದ್ದಿ. ಪತಿ ವಿಷಮ ಜ್ವರದಿಂದ ತೀರಿಕೊಂಡ ಸುದ್ದಿ. ಸಂತಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಮನೆ ಮಸಣವಾಯಿತು, ಅಮ್ಮಿಯ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮೂರನೇ ದಿನದಲ್ಲೇ ಅವನು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದ. ಇದೀಗ ಅತ್ತೆಯಿಂದ ದಿನನಿತ್ಯ ಬೈಗುಳಗಳ ಸುರಿಮಳೆ. ಮಾವ 'ಆ ಮಗುವನ್ನೇಕೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತೀಯೇ?' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಗದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಕೆನಿಸುವಷ್ಟು ಮನೆಕೆಲಸ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ದೇವರಂತಹ ಮಾವನನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ ಎನ್ನುವ ಸಂತಸ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ.

ಕೇಶಮುಂಡನದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ಅಮ್ಮಿಯ ಮಾವ 'ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದರು. ಅಮ್ಮಿ ತವರುಮನೆ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದಳು. ಅಮ್ಮನಿಲ್ಲದ ಮನೆಗೆ 'ಅಮ್ಮಿ'ಯಾಗಿ

ಸೇರಿಕೊಂಡಳು. ರೋಗಗ್ರಸ್ತ ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಮ್ಮಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ತಂದೆಯೂ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದನು. ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದಳು. ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೂ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಜೀವ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಂಗಿಗೂ ಸುಖವಾಗುವುದು ಎಂದು ಮದುವೆಯಾಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ.

ವರನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲೆಂದು ಬಂದಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವನ ಕಾಲಿಗೆ ಸರ್ಪವೊಂದು ಕಚ್ಚಿತು. ವರನ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆಂದು ಬಂದಿದ್ದ ಓಲಗ ಮಸಣದ ತುತ್ತೂರಿಯಾಯಿತು, ಅಮ್ಮಿ ಕಾಣದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಶಪಿಸಿದಳು.

ದೂರ ಸಂಬಂಧಿ ಅಜ್ಜಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಮ್ಮಿಯ ಪಯಣ. ಬಾಲ ವಿಧವೆ ಎನ್ನುವ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೋ, ಚುಚ್ಚು ಮಾತೋ! ಅಮ್ಮಿಯ ಜೀವನ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಹೂ ಮುಡಿಯಬಾರದು, ತಿಲಕವಿಡಬಾರದು, ಯಾರು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ವಾರ್ಥಿ ಜನರನ್ನು ಹಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜೀವನ ನೀರಸವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

'ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಟ್ಟಿತು, ನಾನು ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಆಸೆ ಪಟ್ಟರೆ ಈ ವೈದಿಕ ಗೂಬೆಗಳಿಗೆ ಬಂದ ಆಪತ್ತೇನು?'[೧೧] ಎಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಎಣಿಕೆ ಆಕೆಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂತು.

ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಪುರುಷನೊಬ್ಬನ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ ಅಂಕುರಿಸಿ, ಅದು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತ್ತು, ಅಮ್ಮಿ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ. ಸಮಾಜ ಕೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿತು. ಅಮ್ಮಿ ಗಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಹಡೆದಳು. ಆಕೆಗೆ ಮಹಾ ಸತ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಮಗು ವೆಂಕಟು ಆಕೆಯ ಜೀವನ ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನೇ ಶಿಥಿಲಗೊಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಪತಿರಾಯ ಆಕೆಯಿಂದ ದೂರವಾದ.

ಸಮಾಜ, ಪಾಪ ಮಾಡಿ ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೀಯೆ ಎಂದು ಹೀಯಾಳಿಸಿತು. ಅಮ್ಮಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಳು, 'ಪಾಪಿ ನೀನು, ನಿನ್ನಪ್ಪನ ಗಂಟೇನು ಹೋಗೋದು, ಇಗೋ ಹೂ ಮುಡಿಯುವೆ, ತಿಲಕವಿಡುವೆ, ಮೂಗಿಗೆ ನತ್ತಿಟ್ಟು, ಕಿವಿಗೆ ಬೆಂಡೋಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವೆ! ಏನು ಮಾಡುವೆಯೋ?' ಎಂದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಳು. ಅಜ್ಜಿ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದಳು. ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೊರಗು ನಿಂತಳು. ಮಗನೇ ತನ್ನ

ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂದು ಊರೂರು ಅಲೆದಳು. ಮಗು ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾದ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಸಹಪಾಠಿಗಳು 'ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪನೆಲ್ಲಿ'? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅಮ್ಮನಿಂದ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರ, 'ಬಲು ದೂರ ಇದ್ದಾರೆ ಮಗು'.

ವೆಂಕಟು ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾದ. ಅಸಮಾನ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಇದ್ದ ವೆಂಕಟನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ರಾಜಕಾರಣದ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಯಿತು. ಚುಚ್ಚುವವರು ದೂರವಾದರು. ಪ್ರಗತಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿರುವವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಷ್ಟು ಕಟುವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವೆಂಕಟು ಕಲಿತ. ಗಾಂಧಿ ತತ್ತ್ವ, ಕ್ರಿಸ್ತ ಸತ್ವಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತನಾದರೂ ಘಾತುಕರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸದಿದ್ದರೆ ದಲಿತರು ಎದ್ದೇಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಅಮ್ಮಿ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತಾ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದಳು. ವೆಂಕಟು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಸಾಕು ಮಾಡಿ ದುಡಿಯುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆ ಕೊಟ್ಟ. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅವನನ್ನು ಅಣಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಳು. ದೇವರ ಜಪ ಮಾಡಲು ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಒಲ್ಲೆನೆಂದ, 'ಅವನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದೀತು', ಎಂದಾಗ ವೆಂಕಟು 'ಅವನೆಲ್ಲೋ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರು' ಎಂದು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ವೆಂಕಟುಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಮ್ಮಿ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ವೆಂಕಟು ಜಗತ್ತಿನ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ಅಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಯೂ ಬಿಟ್ಟ.

ದೂರದ ಊರಿನಿಂದ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರು 'ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ತೀರಿ ಹೋದರು' ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ಬೇಡವೇ? ಎಂಬ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟು ತುಟಿ ಮಿಟುಕಿಸಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟುವಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷವಾದಾಗ ಅಮ್ಮಿಯೂ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದಳು. ತನಗೆ ಇನ್ನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ ವೆಂಕಟು ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ, 'ಇಲ್ಲ, ಸಮಾಜವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯ ತಿಕ್ಕಾಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಕರಾಳ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಅಳುಕಿದ ಅವನಂಥವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ಜನರಿಲ್ಲ! ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ, ದಲಿತರ ಮಹಾಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಎದ್ದೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಅಂತಿಮ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ'[೨] ಎಂದು ವೆಂಕಟು ತನ್ನ ಹೋರಾಟದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೈಖೆಲ್ ಮಾಸ್ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್

೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಥೆ 'ಮೈಖೆಲ್ ಮಾಸ್ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್'. ಸಮಾಜದ ಇತರ ಮತ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮೀಯರಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗ-ಬಡವರ ವರ್ಗ ಎಂಬ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು 'ಮೈಖೆಲ್ ಮಾಸ್ ಪಿಕ್ ನಿಲ್' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳಾದರೂ ಘಟನೆಗಳು ಕಡಿಮೆ, ಲಿಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗದವಳಾದರೆ, ಮೇರಿ ಬಡವರ್ಗದವಳು. ಲಿಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಲಾಸಿನಿ, ಸಿಡುಕಿ, ಅಂತಸ್ತಿನ ತಾರತಮ್ಯದ ಮನೋಭಾವ. ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದರೆ, ಮೇರಿಯದು ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು. ಮನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಹೊಂದಿರುವ ಮೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯತೆ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಓದಿನಲ್ಲೂ ಮುಂದಿದ್ದ ಮೇರಿ ಮೊದಲು ಕರ್ತವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಲಿಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೆದುರು ತೋರ್ಪಡಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಅಹಂನಿಂದ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್‌ಗೆ ಹೋಗಲು ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಲಾಸಿ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ತಯಾರಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮೇರಿಯ ಮನ ನೋಯಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದು ಕಡೆಯಾದರೆ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡಾ ಲಿಲ್ಲಿಯದು. ಆದರೆ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್‌ಗೆ ಮೇರಿಗೆ ಬರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಆಕೆಯ ಮನೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇರಿಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್‌ಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ತವಕ ಲಿಲ್ಲಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೂ ಮಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ದಿನದ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್‌ಗೆ ಆರು ಜೊತೆ ಡ್ರೆಸ್‌ಗಳನ್ನು, ಕೇರಂ ಬೋರ್ಡ್, ವಯಲಿನ್, ಗಿಟಾರ್, ಗ್ರಾಮಫೋನ್ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊರಟ ಲಿಲ್ಲಿಯಿಂದಾಗಿಯೇ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಅವಳದು.

ಹಾಗೆ ಹೊರಟ ಲಿಲ್ಲಿ ಮೇರಿಯ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಾ 'ನೀನು ಬರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ' ಎಂದು ಮೇರಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ

ವಿಷಾದದ ಛಾಯೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಮದವೆಂಬುದು ಅವಳ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೇರಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಹೊರಟ ಲಿಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕೈಗಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, 'ಓ. ಟೈಮ್ ಆಯಿತು.... ಹಾಳು ಮಳೆ ಬೇರೆ.....ಹೋಗ್ತಿನಿ ..... ಡ್ರೆಸ್ ಹೇಗಿದೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. 'ಫೈನ್' ಎಂದಳು ಮೇರಿ. ದೊಡ್ಡವರ ಮಕ್ಕಳು ಏನು ಕೇಳಿದರೂ 'ಫೈನ್' ಎನ್ನಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ಆಂಟಿ ಅವಳಿಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು.

ಮಳೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ರೈಲಿನ ಪ್ರಯಾಣದೊಂದಿಗೆ ಪಿಕ್‌ನಿಕ್ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮಫೋನ್ ರೆಕಾರ್ಡ್‌ಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಸ್ಕೌಟ್ ಡ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಲಿಲ್ಲಿಯ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ಆಕೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೆನೇ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ್ದ 'ರಮಣ' ತನ್ನನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಲಿಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದರೆ, ಕಾಯುತ್ತಿರುವುದು ನಳಿನಳಿಗಾಗಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ತನಗಾದ ನಿರಾಸೆ, ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಮೇರಿಯ ಅಣ್ಣ ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಹಣ್ಣಿನ ಬುಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಕೆಲಸದಾಕೆಯ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮೂರನೇ ಮಜಲಿನ ಕಥೆಗಳು

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಕಥೆಗಳಾದ 'ನಂಬರ್ ೨೦೮ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಬುಶ್ ಕೋಟು', 'ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ', 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ?', 'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಮೊದಲಾದವು ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ನಂಬರ್ ೨೦೮ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಬುಶ್ ಕೋಟು

'ನಂಬರ್ ೨೦೮ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಬುಶ್ ಕೋಟು' ಕಥೆ ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣಕ್ಕೊಳಗಾದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆ ಹೊರಳುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ಉಸಿರುಗಟ್ಟುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಹೇಗೆ ನರಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಥೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬದುಕನ್ನು ನುಂಗುವ ಬಡತನ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ನಿಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ. ನಾಕನೆ ಫಾರ್ಮಿನವರೆಗೆ ಓದಿದ ಶಾರದೆ ಬಡತನದಿಂದಾಗಿ ತಯಾರಿ ಪೋಷಾಕಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಹೆಣ್ಣಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ನಾಣಿಯ ಖಾಯಿಲೆ ಹೊಸ ಖರ್ಚಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಸಹಜ ಆಸೆಯಂತೆ ತಮ್ಮ ನಾಣಿಗೆ ನೀಲಿ ಬುಶ್ ಕೋಟು ಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಅದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಕ್ಕ ಶಾರದಾಳ ಆಸೆ. ಆದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸ. ವಿರಾಮದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೀಲಿ ಬುಶ್ ಕೋಟನ್ನು ತನ್ನ ಟಿಫಿನ್ ಕ್ಯಾರಿಯರಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಗೋ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಗೇಟು ದಾಟುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ನಿಯತ್ತು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೆದುಕುತ್ತದೆ. ಮಾಲಿಕನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಮಾಲಿಕ ಆಕೆಯನ್ನು ದಂಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯ ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕಳವಳವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕಥೆಗಳೆಂದರೆ 'ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ', 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ?', 'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಮೊದಲಾದವು. ಹೊಳೆಯೆಲ್ಲ ಹೆಂಡ ಎಂಬಂತಾಗಿರುವ ಲಂಚಕೋರ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಹಿಯಲ್ಲಿ ಬಡ ಗುಮಾಸ್ತೆ ಬರೀ ಒಂದು ನೊಣ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ 'ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ' ಹಾಗೂ ನಿವೃತ್ತ ತಂದೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಫಾರಿನ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಮಗನ ಕನಸ್ಸಿಗೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ?' ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ

ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟ್‌ದಾರನೊಬ್ಬ ಯಾವುದೋ ಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಲೋಕೋಪೋಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ದಾಟಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬಡಗುಮಾಸ್ತೆ ಶಂಕರಯ್ಯ ಲಂಚಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿ ಬಿಡುವವನಾಗಿದ್ದ. ಪ್ರತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದ ಆತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡಿಯೇ ಶಂಕರಯ್ಯನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರರು ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಗುಮಾಸ್ತ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ಒಂದು ಲಕೋಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೈಗೆ

ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಗುಮಾಸ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಹತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದು ರೇಗಾಡುತ್ತಾನೆ ಶಂಕರಯ್ಯ. ಇನ್ನೇನು ಲಕೋಟೆಯನ್ನು ಆ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರನೆಡೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೂಟುಗಳ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶಂಕರಯ್ಯನನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಬೀದಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಿವಿಯಿಂದ ಕಿವಿಗೆ ವದಂತಿ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮನೆಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಶಂಕರಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಮುಗ್ಧೆ 'ಆಫೀಸ್‌ಗೆ ಹೋದರು, ಏನೋ ಅರ್ಜೆಂಟ್ ಕೆಲಸ ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ' ಅನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ತಡರಾತ್ರಿ ಆಗಮಿಸಿದನು. ಹೆಂಡತಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಭಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲ ಅಂತಹದೊಂದೂ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಮೇಲಣ ಅಧಿಕಾರಿ ವಿವರ ಕೇಳಿದರು. ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅವರು ಗುಡುಗಿದರು 'ಒಂದು ನೊಣಾನ ಹಿಡಿದು ತಂದಿದ್ದೀರಿ. ಬರೇ ನೊಣ! ನಾಚಿಗೆಯಾಗಬೇಕು ನಿಮಗೆ!'[೧೪] ಎಂದು. ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತಹ ಮಾತನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದ. ಅಂತೂ ಬದುಕಿ ಬಂದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ

ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ ಕಥೆ ನಿವೃತ್ತ ತಂದೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು, ಮಗನ ಫಾರಿನ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕನಸ್ಸಿಗೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬಡ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬದ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯನದು ಹೆಂಡತಿ, ಮಗ ಪ್ರಸಾದ, ಮಗಳು ಗಿರಿಜೆಯೊಂದಿಗಿನ ಚಿಕ್ಕ ಚೊಕ್ಕ ಸಂಸಾರ. ಮಗ ಪ್ರಸಾದ ಬಿ.ಇ ಮುಗಿಸಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಉದ್ಯೋಗ ಪಡೆದು ಹಣ ಕಳುಹಿಸತೊಡಗಿದ. ತಂಗಿ ಗಿರಿಜೆಗೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳತೊಡಗಿದ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಟುಂಬವಾದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸಾದ ತನಗೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಮದುವೆ ಬೇಡವೆಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ತನ್ನ ಪಟ್ಟು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಮಾರನೆ ದಿನ ಮಗನಿಗೆ

ಒಂದು ತಂತಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗಿರಿಜೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆ ತಂತಿಯಿತ್ತು. 'ತಂದೆಗೆ ಸಕತ್ ಕಾಯಿಲೆ, ತಕ್ಷಣ ಹೊರಟು ಬಾ' ಎಂದು ತಂತಿ ಹೋಯಿತು.

ಪ್ರಸಾದ ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಯಾಕ್ಸಿ ಮನೆ ಮುಂದೆ ನಿಂತಾಗ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯನೇ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಟ್ಯಾಕ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ದುಂದು ವೆಚ್ಚ, ನನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡೇ ಬರ್ತಿದ್ದೆ. ಈತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದಾಗದಿದ್ದರೆ ಟಾಂಗಾದಲ್ಲಾದರೂ ಬರಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲಾ. ಟ್ಯಾಕ್ಸಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಸುರಿತಾನಲ್ಲ' ಎಂದು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಎರಡು ತಲೆಮಾರುಗಳ ವೈರುಧ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಾದ ತಂದೆಯ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸುಳ್ಳು ತಂತಿ ಎಂದು ಅಮ್ಮನಿಂದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದಾಗ ಮುನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆ ಮಗನಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಾದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ತನಗೆ ರಿಟೈರ್ ಆದುದನ್ನೂ, ಮನೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಇನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದ ತಾನೂ ಈಗಾಗಲೇ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆ 'ದುಡ್ಡು-ದುಡ್ಡು! ಸಂಸಾರ ಬಂಧನ ಅಂದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಹಾರ ಅಂತ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆಯೇನಯ್ಯಾ' ಎಂದು ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದ ವರ್ಷ ೫೫ ಆದರಾಯ್ತು ಇನ್ನು ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಅನ್ನೋ ನಮ್ಮ ಜನ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ೭೦ರಲ್ಲೂ ದುಡಿಯುವ ವಿದೇಶಿಯರನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಜರ್ಮನಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸದೇ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮದುವೆಯಾಗಿ ನಂತರ ತೆರಳು. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸು, ನಿನ್ನ ಮದುವೆಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಗಿರಿಜೆಯ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪವೆತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಈಗ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಳೆಯುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಸರದಿ ಪ್ರಸಾದನದ್ದು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯನ ಸ್ನೇಹಿತ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾದನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಅವನದು. ಆದರೆ ಪ್ರಸಾದ ಇದಾವುದಕ್ಕೂ ಮಣೆ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ.

ಮಗ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ನಿಂತುದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ಬಹಳವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಟು ರಸ್ತೆಗಿಳಿದು ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿದನು. ಕೆಟ್ಟ ಯೋಚನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಯ ಕಳೆದು ರಾತ್ರಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಗ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾಯಿ-ತಂದೆಯ ಆಶೀರ್ವಾದದೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ತ ಗಿರಿಜೆಯೂ ಮದುವೆಗೆ ಒಲ್ಲೆನೆಂದೂ, ದುಡಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸದೆ ತಾನೇ ದುಡಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಶ್ರಾಂತ ಜೀವನದ ಸುಖದ ಕನಸು ಕಂಡಿದ್ದ ವಿಶ್ವನಾಥಯ್ಯ ಮತ್ತೆ ದುಡಿಮೆಗೆ ಶುರುಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ' ತಮ್ಮ ಈ ದುಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತಾರೆ.

ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ

'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಕಥೆಯು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಕಲಿತವಾದ ಕಥೆ. ಸಮಾಜವಾದಿ ತತ್ವದ ಮೂಲವಾದ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಕಥೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾಣಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ವಂಚನೆಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟ ಮೂಕಿ ಹೆಣ್ಣು. ನಿಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತ 'ಕಾಣಿ'ಯನ್ನು ಹೋಲುವಂತಹ ಹುಡುಗಿಯನ್ನೂ, ಅವಳನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗುವ ಗಂಡಸರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕಥಾರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಮೂಲಕ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿವು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹದ್ದಿನಂತ ಗಂಡುಗಳ ತಣಿಯದ ಹಸಿವಿಗೆ ಮೈ ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕೊಳೆತು ಸತ್ತು ಬೀಳುವ ಕಾಣಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗಿರುವ ದುರಂತ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರತೀಕವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡ ಗಂಡಿನ ಭೋಗದ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಸಮಾಜವೇ ಅವಳನ್ನು ಆ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ನೋಡುವುದನ್ನು ಕಥೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಸರ್ಕಲು–ಹೆಣ–ಗಿಡುಗದ ಸುತ್ತ ಕಥೆ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ತಂದೆಯರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮೂಕಿ ಹುಡುಗಿ ಕಾಣಿಗೆ ಮೊಂಡು ಗೈ ಭಿಕ್ಷುಕ ಒಡನಾಡಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದಿನ ಆತನು ಕೈಕೊಟ್ಟು ಹೋದಾಗ ದುಃಖಿತಳಾಗುವ ಕಾಣಿ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಸಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಮೈ ಮಾರುವ ಕಾಯಕಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ‘ಆಕೆ ರೂಪವತಿಯಲ್ಲ. ತೆಳ್ಳನೆಯ ಜೀವ. ಆದರೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮೀರಿ ಮೈ ತುಂಬಿತ್ತು. ಬರಿಯ ದೇಹ ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವವರಿಗೆ ಆಕೆ ಮನದಣಿಯುವ ಊಟವಾಗಿದ್ದಳು.’[೧೫] ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೈಗೊಂದಷ್ಟು ಹಣ, ಸೀರೆ–ರವಿಕೆ, ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಊಟ–ತಿಂಡಿ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ‘ಎಂಥೆಂಥವರೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೋ ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯದು, ಕುಡುಕ, ಲಫಂಗರಿರಬಹುದು, ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟ ಭ್ರಮರ ಜೀವನದ ವಿಲಾಸಿಗಳಿರಬಹುದು, ಹಗಲೆಲ್ಲ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯ ಸೋಗು ಧರಿಸುವ ಕಾಮುಕರಿರಬಹುದು, ಮನೆಯ ಅತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ದಾಹಿಗಳಿರಬಹುದು. ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯದು......’[೧೬] ಹಸಿದವಳನ್ನು ಕರೆಯುವ ಕಡಲೆಕಾಯಿಯವನ ಕಾಗದದ ದೀಪ, ಕೊನೆಯ ದಾಂಡಿಗನ ಆಕ್ರಮಣ, ಸಾವಿನೊಡನೆ ಸೆಣಸಾಟ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅಕೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ. ಕೊನೆಗೆ ಹೆಣದ ವಾಸನೆ ಹಿಡಿದು ಬರುವ ಗಿಡುಗ ಆಕೆಯ ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥಾ ನಾಯಕಿ ಕಾಣಿಯಂತೆ ಮೈ ಮಾರಿ ಜೀವಿಸುವ ದುರದೃಷ್ಟ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಕುರಿತ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರಂಜನರ ಕಥಾ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ

ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಮುಗ್ಧ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ದಸರೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ ಕುಸಿದ ನಗರದ ವಾತಾವರಣ ಅವಳನ್ನು ಉಂಡು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಹಸಿವು, ಅಸಹಾಯಕತೆ ಅವಳನ್ನು ವೇಶ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮಗ ಕೃಷ್ಣ ಹುಟ್ಟಿ ಮೂರೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಇಪ್ಪತ್ತರ ತರುಣಿಗೆ ಗಂಡ ಮಾಡಿದ್ದ ಸಾಲವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಡೆಯ ಹೊಲವನ್ನು, ಎತ್ತನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮುದಿ ಅತ್ತೆಯನ್ನೂ, ಮಗುವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಒಡೆಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಳಿಗದ ತೊತ್ತಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಊರಿನ ಸೊಗಸುಗಾರ ನಿಂಗಣ್ಣನ ಕಣ್ಣು ಈಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈಕೆ ಬಸುರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಔಷಧಿಗಳು ಯಮಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕೃಷ್ಣ ಈಕೆಯಿಂದ ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹತ್ತು ಜನರೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಕಟ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕಲೆಂದು ಮೊದಲ ಬಾರಿ ನಿಂಗಣ್ಣನೊಡನೆ ಮೈಸೂರು ದಸರೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ನಂಜಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. 'ನಿಂಗಣ್ಣನ ಪಾಲಿಗೆ ಈಕೆ ಹಳೆಯ ಸೈಕಲ್ಲಿನ ಸಮನಾಗಿದ್ದಳು, ಅದನ್ನು ಮಾರಿ ಹೊಸದನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತ ಎಂದೋ ಯೋಚಿಸಿದ್ದ. ಈಗ ಆ ಹೆಂಗಸಿನ ಹೊರೆ ಭಾರವನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ಮೈಕೊಡವಿಕೊಂಡ'.[೧೭] ಅನಂತರವೂ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಆಕೆಯೊಡನೆ ನಿಂಗಣ್ಣ ಮೈಸೂರಿನ ದಸರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಕ್ರಮೇಣ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹಿಂತಿರುಗುವಾಗ ಹೊಸ ಸೀರೆ, ರವಿಕೆ, ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ನಗದು ಹಣದೊಂದಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾಳೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುದುಕಿ ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತಾಳೆ.

ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ದಸರೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನಂಜಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿತ್ತು. ಆತ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದ್ದ. ತಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋಚದೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಆವರಣದ ಹೊರಗೆ ಬೀದಿಯ ಬದಿಯ ಕಲ್ಲು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಳು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರೋ ಈ ಸಲ ಕೊನೆ ದಸರಾವಂತೆ ಎಂದು ಮಾತಾನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಆಕೆಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತು, ಇನ್ನು ತಾನು ಈ ಊರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದದಿಲ್ಲ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸೀರೆ, ಒಂದಿಷ್ಟು ದುಡ್ಡು.... ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ಬರ್ತೀಯಾ' ಎಂಬ ಗಡುಸಾಗಿದ್ದ ಸ್ವರ ಕೇಳಿಸಿತು. ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದ ಆಕೆ ಪುರಭವನದ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿ

ಇರಲಾರದೆ ಆಚೆ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗರ ತಂಡದತ್ತ ಹೋಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು. ಅವರು ಇವಳಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬಳೆ ಬಂದೆಯಾ ಎಂದಾಗ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಬಂದೆ, ಆತ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೆ ಆ ತಂಡ ಸುತ್ತಾಟ ಹೊರಟಾಗ ಆಕೆ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ 'ಬಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಪಾಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡದ ಮುರುಕು ಛಾವಣಿಯ ಒಂದು ಮೂಲೆ, ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರು, ಇಬ್ಬರು, ಮೂವರು......

ಬೆಳಗ್ಗೆ ಏಳಲಾರದೆ ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರು ಬಂದು ಆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲೇ ಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಸಿಲೇರಿ ಆ ವಾಸನೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಬಲು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಏಳುತ್ತಾಳೆ. ಕೈಯಿಂದ ನೆಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಡಕಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ ಹಣ. ಮತ್ತೂ ಹುಡುಕಿದಾಗ ದೊರೆತುದು ನಾಲ್ಕಾಣೆಯ ನಾಣ್ಯ. ಖದೀಮರು! ದರೋಡೆ! ಥೂ ಎಂದು ಬೈಯುತ್ತಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಬೀದಿವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲೇ ಬೀದಿ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇಡ್ಲಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದಾಕೆಯಿಂದ ಎರಡು ಇಡ್ಲಿ ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಪುರಭವನದ ಜಗಲಿಯ ಮೂಲೆ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ನಾಳೆ ವಿಜಯದಶಮಿ ನೋಡಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮಲಗುತ್ತಾಳೆ. ನಾಳೆ ಏಳಬೇಕೆಂದು ನಿದ್ದೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ, ಆದರೆ ಅದು ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ನಿದ್ದೆ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಐದು ಮೈಲುಗಳ ಆಚೆ

ಐದು ಮೈಲಿಗಳ ಆಚೆ ಕಥೆ ಗುಡಿಸಲ ಕಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಮಿಣಿ ದೀಪದ ಸಂಕೇತವಾಡಿಸುತ್ತಾ ಗಿರಾಕಿಗಳ ಕರೆದು ಮುಂದೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾರುವ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಕತೆಗಾರ ತನ್ನ ಭೂಗತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಥೆಯನ್ನು ರಘು ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೇಖಕರು ಭೂಗತ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಥೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೆಣೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂತದೇ ಸಂದರ್ಭದ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಥಾ ರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ನಿರಂಜನರು.

ಭೂಗತನಾಗಿದ್ದ ರಘು, ತಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತ ಚಾದರ, ಬದಲಿ ಪೋಷಾಕು, ಪುಸ್ತಕ, ದಸ್ತಾವೇಜುಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಸಿಂಧೆಯನ್ನು

ಕಾಣಲು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ ಸಿಂಧೆಯ ಅಂಗಡಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿತ್ತು. ಚಹಾ ಕುಡಿಯಲು ಹೋಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕಾಯುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಡ್ಯೂಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಪೋಲೀಸಿನವನಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಪಾಯ ಎಂದು ಅಲ್ಲೇ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಗಡಿಯ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೀದಿಯತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೆಯ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಮನೆಗಳು (ಗುಡಿಸಲುಗಳು,) ಒಡಕು ಹೆಂಚಿನ ಮಾಡು, ಬೆತ್ತದ ಚಾಪೆಗೆ ಮಣ್ಣು ಹೊದಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಗೋಡೆಗಳು, ಬಿರುಕು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬಾಗಿಲುಗಳು, ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಬೆಳಕು ಕಿಂಡಿ, ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಚಿಮಿಣಿ ದೀಪವೊಂದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಆ ದೀಪ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುವಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಹೊರಹೋದಾಗ ಒಬ್ಬ ಒಳ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಒಳಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದಾಗ ದೀಪ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಹೋದೊಡನೆ ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂರನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೊದಲ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಿರುಕಿನಿಂದ ಎಳೆಯ ಮಗುವಿನ ಅಳು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಯಾರೂ ಆ ಬಾಗಿಲಿನತ್ತ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. 'ಒಂದು ಸಂತಾನವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು ಆ ತಾಯಿ ಈಗ ತೊಂದರೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾಮದ ಅಮಲೇರಿ ಬರುವ ಗಿರಾಕಿಗೆ ಎಳೆಯ ಮಾನವ ಜೀವಿಯೊಂದರ ಸಂಪರ್ಕ ಬೇಡ. ಅದು ತನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತಾನೂ ಹೊಣೆಗಾರ ಎನ್ನುತ್ತದೆ'[೧೮] ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದಾಗಿ ಅದೇ ವ್ಯಾಪಾರ.

ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಏನೋ ಎಂಟಾಣೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ. ಈ ರೀತಿ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಮಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಘು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಂಟೆ ಹನ್ನೆರಡು ಬಾರಿಸಿತು. ಥಿಯೇಟರಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹಳೆಯ ಸ್ನೇಹಿತ ದೇಶಪಾಂಡೆಯ ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಮಾರನೇ ದಿನ ಸಿಂಧೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಸಿಂಧೆಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಅದೇ ಊರಿಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದಾಗ ಆ ಮೂರು ಗುಡಿಸಲುಗಳತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮನೆಗಳು ಬದಲಾಗಿದ್ದವು. ಸಿಂಧೆ ಹೇಳಿದ, 'ಮುನ್ಸಿಪಾಲಿಟಿಯವರು ಕಾಯಿದೆ ಮಾಡಾರೆ....... ಇನ್ನು ದಂಧೆ ಮಾಡೋ ಹೆಂಗಸರು ಊರಿನ ಹೊರಗೆ ಇರಬೇಕು, ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಬೇರೆ ಬೇಡತಾರ ನೋಡಿರಿ ಇನ್ನು!'

ನೀತಿಯ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸರಕಾರ ಸುಳೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಲು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು! ಎಂತಹ ಏರ್ಪಾಡು! ಇನ್ನು ನಗರದೊಳಗೆ ಸೂಳೆಗಾರಿಕೆ ಇಲ್ಲ, ಎಲ್ಲವೂ ಹೊರಗೆ, ಐದು ಮೈಲಿಗಳ ಆಚೆ. ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಕೋದಂಡ ಮತ್ತು ಕರಗ

ಕೋದಂಡ ಮತ್ತು ಕರಗ ನಿಜವಾದ ಅನುಭವದ ನೇರ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕಥೆ. ಕರಗ ಹಬ್ಬದ ದಿನ ನಿರೂಪಕರ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಕೋದಂಡನ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ, ಲಾಕಪ್ಪಿಗೆ ಕರೆತಂದ ನಿರೂಪಕರಿಗೆ ಲಾಕಪ್ಪಿನ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಪೋಲೀಸನೊಬ್ಬ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾನೆ 'ಏಲೋ ಕತ್ತೆ ಮಲಕ್ಕೋ ಆಚೆಗೆ!' ಅಂತೂ ಕತ್ತೆಯ ಸಾಮಿಪ್ಯ ದೊರೆಯಿತು ನನಗೆ ಎಂದು ಕೋಣೆಯ ಒಳ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾವನೋ ಕಂಬಳಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮುದುಡಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ನಿರೂಪಕರಿಗೆ ಜಾಗ ಕೊಡಲೆಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ಪರದಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮುಖ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಕತ್ತೆ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡವನು ನಿದ್ರೆಗೆ ಜಾರಿದ್ದ.

ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟವರೇ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಹದಿನೈದು – ಹದಿನಾರರ ಕರಿಯ ಬಡಕಲು ಹುಡುಗ. ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋದಂಡ ಅಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲೇಖಕರು ಧೈರ್ಯ ತುಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆತ ತನ್ನ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯವನು ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೊದ ಮೇಲೆ ತಾನು ತಾಯಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಕ್ಕ, ಗಂಡ ಮತ್ತಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಅದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಭಾವನಿಂದಲೇ ಈ ದುರ್ಗತಿ ಎಂದು ತಾನು ಜೈಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

'ಗಾರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಂದೆಗೆ ಕೆಲಸ ಇದ್ದರೆ ಇತ್ತು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಪವಾಸ. ಅಣ್ಣನ ಹಾಗೆ ತಾನೂ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕೆನಿಸಿದರೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಭಾವನೋ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವೇ ಗತಿ ಎಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೂ ಕೇಳದೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಹಾಗೆ ಕರಗದ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರೆ ಕೋದಂಡನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬೀದಿಗಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಏನೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಕು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಪೇಟೆಯ ಮೂರನೇ ಬೀದಿಯ ಬಳಿ ಬಂದಾಗ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಚಿಕ್ಕ ಗೇಟಿಗೆಂದು ತಂದಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ನಾಲ್ಕು ಸಲಾಕೆಗಳನ್ನು ಕದಿಯುತ್ತಾರೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಿಳ್ಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ, ಭಾವ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಥರ ಥರ ನಡುಗುತ್ತಾ ನಿಂತೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸಿ ಲಾಕಪ್ಪಿನೊಳಗೆ ತಳ್ಳಿದರು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಲೇಖಕರೂ ತಾನು ಜೈಲಿಗೆ ಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೋದಂಡ ನನಗೊಂದು ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸಿ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಈಗ ಲಾಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ಆಮೇಲೆ ನೋಡೋಣ, ಎಂದಾಗ ಸತ್ಯ ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಲ್ವಾ ಎಂದು ಮುಗ್ಧತೆಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಲೇಖಕರು 'ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಸಿಗೋ ರೀತಿ–ನೀತಿ ನಿಂಗಿನ್ನೂ ತಿಳೀದು ಕೋದಂಡ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮುಖ ತೊಳೆಯಲೆಂದು ಹೊರಟಾಗ ಕೋದಂಡನು ಜೊತೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪೋಲಿಸಿನವನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೇಡಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಶೌಚಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಊಟವೂ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೇಖಕರೇ ತಿಂಡಿ ತರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಕ್ಕನಾಗಲೀ, ತಾಯಿಯಾಗಲೀ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲಾಗಲೀ, ಜಾಮೀನು ಕೊಡಲಾಗಲಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಲೇಖಕರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ವಿಳಾಸ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೋದಂಡ ಯಾವಾಗ ಹೊರಗೆ ಬಂದ? ಈಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಅವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏನು? ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲ ಲೇಖಕರಿಗೆ. ಅದೇ ಕರಗದ

ದಿನ ಸೈಕಲ್ ಹಿಡಿದು ಆತನ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಕಂಡೇ ಕಾಣುವೆ ಎನ್ನುವ ತವಕದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ವಾರದ ಹುಡುಗ

ಇದೇ ರೀತಿಯ ಸರಳ ವಸ್ತುವೊಂದನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಥೆ 'ವಾರದ ಹುಡುಗ'. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮುರಲಿ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ವಾರಾನ್ನದ ಹುಡುಗನಾಗಿ ಅವನದೇ ರೀತಿಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದದನು ಪ್ರತಿದಿನ ವಾರದ ಊಟ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಮನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಶುಕ್ರವಾರ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಮನೆಗೆ ಮರೆತು ಮಂಗಳವಾರ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಮುರಲಿಯ ಕಣ್ಣೆದುರೇ ಆ ಮನೆಯ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲಾ ಊಟ ಮಾಡಿದರೂ ಅವನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮುರಲಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಎನ್ನುವ ಹುಡುಗನಿಗೂ ಕಡು ಬಡತನದಿಂದಾಗಿ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಾಗ ಮುರಲಿ ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಊಟ ಮಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ತನ್ನಂತೆ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇನ್ನು ಮುಂದುವರಿಯಬಾರದು ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವನಾಡುವ ಮಾತು, 'ಇನ್ನು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ, ಈ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನೂ ಪದವೀಧರನಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗರು ವಾರಾನ್ನ ತಿಂದು ಓದುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇರಲೇಬಾರದು'. ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

'ನಾನು ಬಡವ, ಹತ್ತರೊಟ್ಟಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು....... ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದರೇನಂತೆ! ನನಗೆ ತಮ್ಮಂದಿರಂತೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ........ ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ಬಿಡೂಂತ ಹೇಳ್ತೀನಿ ಅವನಿಗೆ...... ಇಲ್ಲೇ ಓದ್ಕೊಂಡಿರಲಿ..... ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಒಳ್ಳೆಯವನು ಕಣೋ' ಎಂದು ಸ್ನೇಹಿತನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಹಾಲವ್ವ ಕಟ್ಟಿದ ಎಮ್ಮೆ

'ಹಾಲವ್ವ ಕಟ್ಟಿದ ಎಮ್ಮೆ' ಹಾಸ್ಯ ಅನುಕಂಪಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವ ಕಥೆ. ಹಾಲು ಮಾರಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಲವ್ವ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ನ್ಯೂಮೋನಿಯಾದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಗಂಡ ಕರಿಯ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ. ಕಟ್ಟಿಗೆ

ಒಡೆಯುವ ಕಸುಬಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕರಿಯ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಾಗ ಅವಳ ಆಸೆಯ ಗೋಪುರವೇ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹೊಲವಿಲ್ಲದೆ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾಗಿ ಚೆದುರಿದ್ದೊಂದು ರೈತ ಕುಟುಂಬದ ಕಣಗಳಾಗಿದ್ದರು ಈ ಹಾಲವ್ವ ಮತ್ತು ಕರಿಯ. ಇದೀಗ ಕರಿಯ ತನ್ನ ಮಗ, ಮಗಳು, ಹೆಂಡತಿ ಹಾಲವ್ವ, ಮುದಿಯೆಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹಾಲವ್ವನ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಮ್ಮೆಗಳೊಡನೆ ಏಗುತ್ತಾ, ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಕನಸು ಕಟ್ಟತೊಡಗಿದವಳಿಗೆ ಉಂಡಾಡಿ ಧಡಿಯನೊಬ್ಬ ಗಂಟುಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸಹವಾಸವೇ ಸಾಕೆನಿಸಿದಾಗ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಹೊಡೆಯುತ್ತಾಳೆ, ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸಿ ಅವಳು ಕೂಡಿಟ್ಟ ಗಂಟು ಲಪಟಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೂ ಸಾಲದೆಂಬಂತೆ ಹಾಲವ್ವ ಯಾರೋ ತಂದ ನಾಕು ಸೇರು ಕರೆವ ಎಮ್ಮೆಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡೆಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಕರುವನ್ನು ಮಾರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅವಳ ಖುಷಿ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಅದು ಕದ್ದ ಎಮ್ಮೆಯೆಂದು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಕಡೆಗೆ ಸಗಣಿ ಬೆರಣಿ ಮಾರಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ, ಬದುಕಿನ ಯತಾವತ್ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುವ 'ಹಮಾಲ ಇಮಾಮ್ ಸಾಬಿ' ಮತ್ತು 'ಟಿ.ಸಿ.ಕೊಂಡಯ್ಯ' ಕತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹಮಾಲ ಇಮಾಮ್ ಸಾಬಿ

ಅಜ್ಞಾತನೊಬ್ಬನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಂತಿರುವ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಕಥೆ 'ಹಮಾಲ ಇಮಾಮ್ ಸಾಬಿ'. ಹಮಾಲ ಇಮಾಮ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಜನರ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಒಟ್ಟು ಸಂಸಾರ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು, ಬಾಳಿದ್ದು, ಅರಳಿದ್ದು, ಮಾಗಿದ್ದು, ಬಾಡಿದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸುತ್ತ ಕಥೆ ಹೆಣೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಇಮಾಮನದು ರೈಲು ಬದಿಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದ ಬದುಕು. ಕಷ್ಟ ಸುಖ ರೈಲಿನಂತೆಯೇ ಬರುತ್ತದೆ, ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ದೀರ್ಘ ಜೀವನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಸವೆಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ!.

ಕಾಯಕದಲ್ಲೇ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಕಂಡ ಇಮಾಮ ಸುಳ್ಳು, ಮೋಸಗಳಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದವನು. ಶಾಲೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಹತ್ತದ ಇಮಾಮ ಬಾಳಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಬಡತನದ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವನು, ನಿಯತ್ತು, ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ಇಮಾಮ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಅಚಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸೇತುವೆ ಬಿರಿದು ಸಂಭವಿಸಿದ್ದ ರೈಲ್ವೆ ಅವಘಡದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದುಡಿದವನು. ನಿಜವಾದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದಕ್ಕೆ ಹಣದ ಬೆಲೆ ಕೊಡಲು ಬಂದಾಗ ಒಪ್ಪದವನು. ಅದು ಯೌವನದ ಕಾಲ, ಹಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾವಿನ ದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದವರ ನೆರವಿಗೆ ಸ್ವಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಧಾವಿಸಿದ್ದು ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದವನು ಇಮಾಮ. ಬರಿಕೈಲಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನ ನುಡಿದ ಕಿಚ್ಚಿನ ನುಡಿಗಳೇ ಬೇರೆ–'ಭಾರೀ ಸಂಪಾದನೆ ಆಗಿರ್ಬೇಕು ಇಮಾಮ್' ಎಂಬ ಜನರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೊಂದು ಸುಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನೋಡುವ ಜನಕ್ಕೆ ದುಃಖದಲ್ಲಿರುವವರೂ ಒಂದೇ, ಸುಖದಲ್ಲಿರುವವರೂ ಒಂದೇ. ಕತ್ತಲು ಬೆಳಕುಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನೇ ಗುರುತಿಸದವರ, ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಯೇ ಇಲ್ಲದವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಮಾತು ಬರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಟಿ.ಸಿ.ಕೊಂಡಯ್ಯ

'ಟಿ.ಸಿ.ಕೊಂಡಯ್ಯ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥಾನಾಯಕ ಕೊಂಡಯ್ಯ ಕಷ್ಟದ ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದ ಕೊಂಡಯ್ಯನಿಗೆ ತನಗೆ ದೊರೆಯುವ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಗಿಂಬಳದ ಕಡೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಟಿಕೆಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕೊಂಡಯ್ಯ ಕ್ರಮೇಣ ಸಂಸಾರ ನಿಭಾಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿದಾಗ ಗಿಂಬಳದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಂಡತಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಾಗ

ಸಂಬಳ ಗಿಂಬಳ ಎರಡೂ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಕೊಂಡಯ್ಯ ಜ್ವರ ಬಾಧೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ರೈಲ್ವೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಔಷಧಿಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದೆ ಖಾಸಗಿ ವೈದ್ಯರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಯಿತು. ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣ ಸಾಕಾಗದೆ ಸಾಲ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದ.

ಕಮಲಳ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಬಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಂಡಯ್ಯನಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾಕತಾಳೀಯ ಎಂಬಂತೆ ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಕೆಲಸಗಾರರನ್ನು ಡಿಸ್‌ಮಿಸ್ ಮಾಡಿದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಿದ್ದರು. ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಕೂಡಿ ಹಾಕಿ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕೊಂಡಯ್ಯ ಗದರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪೋಲೀಸರು ಹೆದರಿ ಗೇಟು ತೆಗೆದು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮರುದಿನವೇ ಕೊಂಡಯ್ಯನಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊಂಡಯ್ಯ ಬಯಸಿದುದು ಅದನ್ನೇ ಆದರೂ ವರ್ಗಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣ ಕೂಲಿಕಾರರನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಕಾಯೌ ಶ್ರೀ ಗೌರಿ

'ಕಾಯೌ ಶ್ರೀ ಗೌರಿ' ಕತೆ ನಿರಂಜನರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಕಥೆ. ಕಥೆಯ ಆಳದಲ್ಲಿ ಭರಿಸಲಾಗದ ನೋವು, ವಿಷಾದಗಳಿವೆ. ಅಪಾರ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ಮೀಟುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪುಟ್ನಂಜ-ಚೆನ್ನಿ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದಿಂದಾಗಿ ಕತ್ತಾಳೆ ಗಡ್ಡೆ, ಹುಣಸೆ ಬೀಜಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಹೊಟ್ಟೆ ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಾರೆ, ಇನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದಾಗ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರು ದಸರ ನೋಡುವ ಬಯಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಚೆನ್ನಿಗೆ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಹೋಗಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬರಗಾಲ ಬಂದು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ದಸರೆಯ ಸಡಗರ ನೋಡಲಲ್ಲ, ಕೂಲಿ ಸಿಗುವುದೇನೋ ಎಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ, ಮಿಲ್ಲನ್ನೇ ಮುಚ್ಚುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ತಮ್ಮ ಪರಿಚಯದವರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ, ತಾವು ಬಂದ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದಾಗ ಒಬ್ಬ, 'ಇಂಗಾ? ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರ್ಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಕಣಪ್ಪಾ ಇರೋ ಮಂದಿಗೇ ಕೆಲಸ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಾರ ನೂರಿನ್ನೂರು

ಜನಾನ ತೆಗೆದಾಕ್ತವರಂತೆ', ಎಂಬ ಮಾತು ಅವರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿತ್ತು. ಬೀದಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲು ಬಂದಾಗ 'ನಾವು ಭಿಕ್ಷಾದವರಲ್ಲ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮುಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚೆನ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಯಾವುದೇ ದಾರಿ ಕಾಣದೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾರುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ತಿಂದು ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ನಂಜ ಹೇಳುವ ಮಾತು, 'ದುಡ್ಡು ಬ್ಯಾಡಿ ಬುದ್ಧಿ ಅಂಗೇ ಕರ್ಕೊಂಡೋ.......... ದುಡ್ಡು ಬ್ಯಾಡಿ ನಮ್ಮಪ್ಪ........... ಮಕ್ಳು ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತೋಗ್ತಿವೆ......... ಪುಣ್ವಾಂತ್ರೆ....... ಮಕ್ಳನ್ನ ಕಾಪಾಡಿ.......ಯಪ್ಪಾ'. ಈ ಮಾತು ಎಂತಹ ಕಲ್ಲು ಹೃದಯದವನನ್ನೂ ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಪೋಲೀಸರ ಕಿವಿಗೂ ಸುದ್ದಿ ಬಿದ್ದು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾರಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ರೈತ ಕುಟುಂಬ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಹೋಗುವ ಜಾಗ ಯಾವುದು ಒಂದೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

'ಇರುಳು ಗಾಢವಾಗುತ್ತಾ ಬಂದು ಬೀದಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಬರಿದಾದವು, ಆ ನಾಲ್ಕು ಜೀವಗಳು ನಿಶಾಚರಗಳಂತೆ ಅಲೆದವು'[೯೯] ಒಂದು ಭೀಕರ ಮೌನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಇಂತಹ ಬರಗಾಲ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಬವಣೆಗಳ ಕುರಿತು ಬರುವ ಇತರ ಕಥೆಗಳೆಂದರೆ 'ಕ್ಷಾಮ ಶಿಶು', 'ಬಯಸದ ದೃಷ್ಟಿ'.

ಕ್ಷಾಮ ಶಿಶು

ಜಮೀನ್ದಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಡ ಕುಟುಂಬ ಎರಡು ತಲೆಮಾರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕ್ರಮೇಣ ಕಂದಾಯ ಕೊಡಲಾಗದೆ ಹೊಲ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಅದೇ ಧನಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಿನಗೂಲಿಯಾಗಿ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಕರಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಹೀಗೆ ದಿನಗಳೆಯುತ್ತಾ ಊರಿಗೆ ಬರಗಾಲ ಬಂದು ಮನೆ ಬಿಡಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಧನಿ ಕರೆದು, 'ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಪ್ಪ ಈ ವರ್ಷ, ಮಗಳು ಬಾಣಂತನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಮಗ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ತಾನೆ. ಮಗುವಿಗೆ ಮುಂಜಿಯಾಗಬೇಕು, ದುಡ್ಡಿಲ್ಲವಪ್ಪ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ರೈತರು ಆರುಕಾಸು ಮೂರು

ಕಾಸಿಗೆ ಹೊಲ ಮಾರಿ ಊರು ಬಿಡ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಹಾಯವಾಗ್ಬೇಕು. ಅದು ನನ್ನ ಧರ್ಮ.....ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕೆಲಸ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಪ್ಪ......ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳು ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಿ.....ಮುಸುರೆ ತಿಕ್ಕೋಕೆ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ಬೇಕಲ್ಲ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತೂ ಧನಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಊರು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲಾರದಿಂದಲೂ ಜನ ಸಾಯ್ತಿದ್ದಾರೆ ಅನ್ನೋದು ತಿಳಿಯಿತು. ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಯಾರೋ ಕೊಟ್ಟ ಅನ್ನ ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಭಿಕ್ಷೆಯೂ ಸಿಗದೆ ಒಂದು ಬಸ್‌ಸ್ಟ್ಯಾಂಡಿನ ಹಿಂದೆ ಷೆಡ್ಡಿಗೆ ಒರಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಸಚಿವರು, 'ಆತ ಸತ್ತದ್ದು ಕ್ಷಾಮದಿಂದಲ್ಲ, ಕಾಲಾರದಿಂದ' ಎಂದು ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಯಸದ ದೃಷ್ಟಿ

'ಬಯಸದ ದೃಷ್ಟಿ' ಕಥೆ ಬಡತನದಿಂದ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣಿನ ಡಾಕ್ಟರೊಬ್ಬರು ಕಥೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಕಥೆ ಇದು. ಅದು ಕೇವಲ ಕಥೆಯಲ್ಲ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನ ಘಟನೆಗಳ ಸ್ಮರಣ ಕಥನ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲಾವಂತಿಕೆಯ ಬದಲಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದ ಘಟನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು 'ಬಯಸದ ದೃಷ್ಟಿ' ಕಥೆಯಾಗಿ ಅಕ್ಷರ ರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಮಾರು ೫೦ ವರ್ಷದ, ದೇಹ ಕೃಶವಾಗಿರದ, ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದವನೊಬ್ಬ 'ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ನೀನೇ ಸಿವಾ, ಕುಂಟ ಕುರುಡರಿಗೆ ನೀನೇ ಸಿವಾ!' ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬೀದಿ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ದಿನವೂ ಸಂಚರಿಸುವ ಅವನನ್ನು, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ತವಕಿಸಿತು ಡಾಕ್ಟರ್ ಮನಸ್ಸು. ಹಾಗೇ ಒಂದು ದಿನ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅವನು ದೃಷ್ಟಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರೈಲ್ವೆ ವರ್ಕ್ ಶಾಪ್‌ನಲ್ಲಿ ವೆಲ್ಡರ್ ಆಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಖವಾಡ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಿ, ಫೋರ್‌ಮನ್‌ಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ, ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿನ ನೋವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರಮೇಣ ಗುಣವಾಗದೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂತು ಎಂದು ಕಥಾನಾಯಕ ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಹಾರವೆಂಬಂತೆ ಡಾಕ್ಟ್ರು ಅವನಿಗೆ

ಆಪರೇಷನ್ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಆ ಭಿಕ್ಷುಕ ಅವರು ಹೇಳಿದ ದಿನ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಸಿಕ್ಕಾಗ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಾಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭಿಕ್ಷುಕ ಹಿಂಜರಿಯಲು ಕಾರಣ ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನಾಡಿದ ಮಾತು ಸಮಾಜದ ಕಟು ಸತ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ. 'ಕಣ್ಣು ಬಂದರ ಮುಂದೆ ಬಾಳ್ವೆ ಹ್ಯಾಂಗ ನಡೀ ಬೇಕ್ರಿ ಭಿಕ್ಷಾ ಯಾರು ನೀಡುತಾರು' ಎಂಬ ಮಾತು ಡಾಕ್ಟರನ್ನು ಒಂದು ಸಾರಿ ದಂಗುಬಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಭಿಕ್ಷುಕ ಆಡಿದ್ದು ಎಂಥ ಕಠೋರ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಅರಿವು ಅವರಿಗಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೂ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಿಕ್ಷುಕ ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಡಾಕ್ಟ್ರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು ಶಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ತನಗೆ ಕಣ್ಣು ಕೊಡಿಸಿದ ಡಾಕ್ಟ್ರು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅವರ ಪಾದಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಹೊಸ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಶುಭ್ರ ನೀರು ಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕತೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ '.......ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ ಬಂದ ಸುಖ ಒಂದು ವರ್ಷವೂ ಆ ಬಡವನಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ನೌಕರಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ........ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಚಾಕರಿ ಮಾಡಿದ..... ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಲಿಲ್ಲ........ ಮತ್ತೆ ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೊರಟ...... ಯಾರೂ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲಿಲ್ಲ......'[೨೦]. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಡಾಕ್ಟರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇಡ ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಡಾಕ್ಟರು, ಸರ್ಕೀಟಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕಾಣ ಸಿಕ್ಕಿ, 'ಈ ಕಣ್ಣು ಯಾಕ್ ಕೊಟ್ರಿ ನಮ್ಮಪ್ಪಾ' ಅಂತ ಧ್ವನಿ ತೆಗೆದು ಅತ್ತ.

ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ

ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ಮತ್ತು ರಾಮ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜೀವಗಳು. ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಯ ಒಡನಾಟವಿದ್ದರೂ ರಾಮ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪರದೇಶಿಯರ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಂಘ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ರಾಮ ಆ ಸಂಘದ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ, ರಾಮನ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪೇಟೆಗೆ ಹೋದವನು ಬರುವಾಗ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಉಡುಗೊರೆ ತರುತ್ತಿದ್ದವನು ಆ ದಿನ ಸಂಘದ ನೋಟೀಸು ತಗೊಂಡು ಬರ್ತಾನೆ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ಇದೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲೇ, 'ಸಂಘದ್ದು ಪುಸ್ತಕ, ನೋಟಿಸು ತಗೊಂಡ್ಬಂದಿವ್ನಿ, ಇದೆಲ್ಲ ಗುಟ್ಟು, ಯಾರ್ಗಾದ್ರೂ ಹೇಳೀಯೇ!' ಪ್ರೀತಿ

ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೋರಾಟದ ಹುರುಪು ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ. ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಘೋಷಣೆಗಳು ಹೊರಬಂದವು.

'ಅನ್ನ ಕೊಡಲಾಗದ ಸರ್ಕಾರ ಇನ್ನಿರ್‍ಬಾರ್‍ದು!'

'ವಿದೇಶಿ ಸುಲಿಗೆಗಾರರೇ ತೊಲಗಿ!'

'ಉಳುವವನೇ ಈ ಹೊಲದೊಡೆಯ!'

'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮ್ಮ ಆಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು!'

ಹೀಗೆ ಕೂಗುತಲಿದ್ದ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯ ಅಣ್ಣ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾನು ಮದುವೆಯಾಗಲಿರುವ ಗಂಡೇ ಯುದ್ಧದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದಾಗ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯನ್ನು ತಂದೆ ಸಂತೈಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದ ರಾಮ ಅಂತಿಮ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯನ್ನು ನಿಸರ್ಗ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಕೂಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಮ್ಮಾ ಎ ಅಮ್ಮಾಯಿ........ ಇಗೋ ಸೊಸೆ ಬಂದವ್ಳೆ....ನೋಡ್ಕಂತೀಯ' ಎಂದು ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಿಗೆ ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಭೇಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ರಾಮ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕಲಿಯುಗದ ಕೀಚಕರು, ದುಶ್ಯಾಸನರೂ ಬಡ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿಯ ಮೇಲೂ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮಾನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಆತ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮನನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೂ ರಾಮ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ವಿಧವೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ಗಂಡು ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮವೀಯುತ್ತಾಳೆ. ಲವಕುಶ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಘದ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷೆಯಾಗಿ ರಾಮನ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ವಿರಹ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಉರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.

ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯

'ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕ ರಾಜ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಆ ದಿನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಬಡತನ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಬದುಕನ್ನು ದುಸ್ತರವನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಥಾನಾಯಕ ರಾಜನಿಗೆ ಬಡತನದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆ ತಂಗಿಯನ್ನು ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವುದು ಕ್ಲಿಷ್ಟಕರವಾದರೆ, ಸ್ನೇಹಿತೆ ರಾಧಾ ಕ್ಷಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ತಾಯಿ ತಂದೆ ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾರಿ ಮಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬುದು ಅವನನ್ನು ಕೈ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾಕಾರನಾದ ರಾಜ ಮತ್ತೆ ಡಿ ೧೯ರಂದು ತಾನು ರಚಿಸಿದ ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ರಾಧಾಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು

ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೈತರ ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ಊರಿನ ಹಿರಿಯ ತನ್ನ ಹೊಲಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯ ಇದೊಂದು ಕಲಿಗಾಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ, ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವಾಗ ಅದರ ವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಪೇಟೆಯಿಂದ ಜನಸಾಗರವೇ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ಹಿರಿಯ, ಮಳೆ ಬಂದಾಗ ಅದು ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮಳೆ ಬಂದರೂ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಮಿಸುಕಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರುವ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಹಿರಿಯ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಪನಂಬಿಕೆಯ ನೆಟ್ಟ ನೋಟದಲ್ಲಿ. ಹನುಮಂತರಾಯನ ಗುಡಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತು 'ಉಂ. ಅನುಮಂತರಾಯನ ಗುಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ನೀರು ನುಗ್ಗಿ, ಆಮ್ಯಾಕೆಯೋಳ್ತಿನಿ!' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಹನುಮಂತನ ಗುಡಿ

ಮುಳುಗಿದರೂ ಏನೂ ಆಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ತಾನೂ ಮಗನ ಜೊತೆ ಅದರ ವೀಕ್ಷಣೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ತ ರಾಮನ ಹೆಂಡತಿ ಲಚ್ಚಿ ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅಣೆಕಟ್ಟು ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಂಡು ಅಪಾರ ಜಲರಾಶಿ ನುಗ್ಗಿ ಎಲ್ಲರ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ತಣಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಲಚ್ಚಿಗೆ ಹೆರಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವೀಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ತೆರಳಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಾ ನೋವನ್ನು ಮರೆತು 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಎಂದು ಉದ್ಗಾರವೆತ್ತುತ್ತಾನೆ.

ಹಾಗೆಯೇ 'ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು', 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ', ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿಮುಕುಟ' ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಹುಂಬತನಗಳನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು

ವಿಡಂಬನೆಯ ಮೂಲಕ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ 'ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತೋಟದ ಮಾಲಿಕನ ಹುನ್ನಾರಗಳು ನಾಸ್ತಿಕ ಶಿಲ್ಪಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ದೇವರ ಶಿಲ್ಪವೊಂದನ್ನು ಕಡೆದು ಕೊಡುವುದು ಸ್ನೇಹದ ಹಂಗಿಗಾಗಿ. ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಯ ತೀವ್ರ ಮಾನಸಿಕ ಬೇಗುದಿಯ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದ ಆರ್ ಎಸ್ ನಾಯ್ಡುರವರನ್ನು ಕುರಿತ ಕಥೆ ಇದಾಗಿದ್ದು, ಕಾಫಿ ತೋಟದ ಒಡೆಯರೊಬ್ಬರ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶಿಲ್ಪಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಡ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿಕನಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಕಲಾವಿದನಲ್ಲಿ ಆ ಊರಿನ ಧರ್ಮಗುರುಗಳು ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ತನಗೆ ತಿಳಿದೋ ತಿಳಿಯದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಆವೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಲಾವಿದನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆ ಆವೆಮಣ್ಣು ರೂಪು ತಳೆದು ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಗುರುಗಳು ದೇವರನ್ನು ನೋಡಿ ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದವನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನ್ನಪೂರ್ಣ

ಕೇರಳದ ಅನ್ನಪೂರ್ಣ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗರ್ಪಿಸಿದ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಪೂಜೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಅರ್ಚಕರು, 'ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕಿದ್ದಾರೆಯೇ' ಎಂದು ಕೇಳುವ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವಂತದು. ಆದರೆ ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ನಪೂರ್ಣೆಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೇ ಕಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾರೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಚಕರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷಾಮ, ಬರಗಾಲ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು 'ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕಿದ್ದಾರೆಯೇ?' ಎಂದಾಕ್ಷಣ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಆಗ ಅರ್ಚಕನೇ 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣೆಗೆ ಅತೃಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಗಾಳಿ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಜನರು ಬರುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಪರವೂರಿನ ಬರಗಾಲ ಪೀಡಿತರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಚಕರು ಎಂದಿನಂತೆ 'ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕಿದ್ದಾರೆಯೇ?' ಎಂದಾಗ ಅವರು 'ಇದ್ದಾರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಚಕನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು ಬಾಗಿಲೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆಯವರೆಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಚಕ 'ಹುಂ ಈಗ ಆ ಪದ್ಧತಿ ಇಲ್ಲ – ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?' ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ದಿನಾಲೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಅರ್ಚಕ ತಾನು ಬದುಕಲು ಕಂಡುಕೊಂಡ ದಾರಿ ಇದು.

ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡವರು

ಕಷ್ಟ ಜೀವಿಯಾದ ಶಂಕರಪ್ಪ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸಿ, ಸಾಧು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾನಾಯಿತು ತನ್ನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ದುಡಿಮೆಯಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧ ಎನ್ನುವಂತೆ, ಅದೇ ಜವನೂರಿನ ರೌಡಿಗಳಾದ ನಾಮದೇವ, ಎಲ್ಲಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅವರ ಗ್ಯಾಂಗಿನವರಿಗೆ ಊರನ್ನೇ ನುಂಗಿ ಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಧಿಮಾಕು. ಇಂತಹ ಗೂಂಡಾಗಳಿಗೆ ಕೊಲೆ ದರೋಡೆ, ಸುಲಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ನೀರು ಕುಡಿದಂತೆ. ನಿಷ್ಕಾರಣ ಕ್ರೌರ್ಯದಲ್ಲೂ ಅವರದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ ಎಂಬುದು ಈ ಕಥೆಯ ಗೂಂಡಾ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶಂಕರಪ್ಪನ ಬಗ್ಗೆ

ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದ್ವೇಷವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ಮಾಡಿದ್ದ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅವನ ಕುರಿತ ಭಯವೇ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಲೆ ಮಾಡುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಯಲ ಕಡೆ ಬಂದಿದ್ದ ಶಂಕರಪ್ಪ ತಾವು ಹೂಳುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಣವನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳೇ ಎಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೋ ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಊರ ಜನರ ನಡುವೆ, ಚೌಕೀದಾರನ ಠಾಣೆಯ ಎದುರೇ ಶಂಕರಪ್ಪನ ಅಮಾನುಷ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಚೌಕಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ ವಂಚನೆಗಳ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಥೆಯೆಂದರೆ 'ಅನ್ನ ದೇವರ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ'.

ಅನ್ನ ದೇವರ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ

ಧರ್ಮಪುರದ ಊರಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಅನ್ನ ದೇವರ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಭರದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಂದು ಪೊಳ್ಳು ಭರವಸೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ರೂಪಾಯಿಗೆ ಎರಡು ಸೇರು ಎನ್ನುವ ಉದ್ಘೋಷಗಳನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಾರೆ. ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಗೊಂಡಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೇ ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಾವು ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತೀವಿ, ಮುಂದಿನ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲೂ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳ್ತೀವಿ ಎಂದು ಜನರನ್ನು ನಂಬಿಸಿ, ರೈಲು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಡಬ್ಬಿ ತುಂಬಾ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ತಳಿರು ತೋರಣದ ಸಾಮಾಗ್ರಿ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ತಿಂಡಿ-ತೀರ್ಥಗಳು, ಇನ್ನು ಒಂದು ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಲ್ಲರೆ ಅಕ್ಕಿ, ಮತ್ತೆಲ್ಲ ಅನ್ನ ದೇವರಿಗೆ ಮೀಸಲು ಖಾಲಿ ಡಬ್ಬಗಳು. ಹೀಗೆ ಜನರನ್ನು ಮರಳು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೈಲೂರು, ಚಿತ್ರಾವತಿ, ಭದ್ರಾನಗರ, ಬಹುಮನಿಪುರಗಳ ಗೊಂಡಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ. ಎಲ್ಲೂ ನಿಲುಗಡೆಯಿಲ್ಲ 'ಅನ್ನ ದೇವರ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ'. 'ಅನ್ನ ದೇವರು ಯಾವ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ?' ಜನರ ಉತ್ತರವೊಂದೇ, 'ಮುಂದಿನ ಊರಿಗೆ'. ಅಂತೂ ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಹಾದಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ತಿರುಕಣ್ಣನ ಮತದಾನ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಳಿಸಿದ ನಂತರ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆಗಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಭರಾಟೆ ಇವತ್ತಿನವರೆಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ನೋಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಓಟು, ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಗಳು, ಹೆಂಡವೆಂಬ ದ್ರವ ಇಂಧನದ ಕರಾಮತ್ತು, ಚುನಾವಣೆ ನಂತರ ಕೈಬಿಡುವುದು, ಇದೆಲ್ಲಾ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತುವಿನ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದ ಕಥೆ 'ತಿರುಕಣ್ಣನ ಮತದಾನ'.

ತಿರುಕಣ್ಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ನಡೆಸುವುದೇ ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ. ಹೆಂಡತಿ ಆರೋಗ್ಯಮ್ಮ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಮಗಳೊಡನೆ ತಿರುಕಣ್ಣ ಜೋಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದಿನಂತೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಸೈರನ್ ಕೇಳಿದರೂ ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ಅದರ ಹಂಗಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಆ ಸೈರನ್‌ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಿನ ಹಾರನ್ ಕಿರುಚಾಟ ಕೇಳಿಸಿತು. ಜೋಪಡಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಗೌರವಯುತವಾದ ಸಂಭೋದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಬ್ಬನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಿಸ್ಟರ್ ತಿರುಕಣ್ಣ ಸಾ! ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಮಾನದಲ್ಲೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇಂತಹ ಸಂಭೋದನೆ. ಜೋಪಡಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಹೊರಬಂದ ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದು ಮತ ಯಾಚನೆಗೆ ಬಂದವರು. ೯೭೦೦೬೮೩ ತಿರುಕಣ್ಣ ಮತ್ತು ೯೭೦೦೬೮೪ ಆರೋಗ್ಯಮ್ಮ ಎಂದು ಮತದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಿರುಕಣ್ಣನು ಏನೂ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ನಿಂತಾಗ 'ಇಕೋ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಚುನಾವಣೇಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಉಮೇದುವಾರರು, ಇವರಿಗೆ ನೀನೂ ಓಟು ಮಾಡಬೇಕು, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಓಟು ಮಾಡಬೇಕು. ಗುರುತು ಕಾರು. ಕಾರು ಗುರುತು'.[೨೧] ಎಂದಾಗ ತಿರುಕಣ್ಣ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಎರಡು ಓಟು ಸಿಗುತ್ತದೆಂಬ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿರುಕಣ್ಣ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರ ತೋರಿಸ್ಯಾರು ಎಂದು ಕೊಂಡ ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. 'ಎಂಥ ಅನ್ಯಾಯ! ನಮ್ಮ ಒಂದು ಷ್ಯೂರ್ ಓಟ್ ಹೊರಟೋಯ್ತಲ್ಲಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾ ತನ್ನ

ದುಡಿಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಿರುಕಣ್ಣ, ಅದು ಕೂಡಾ ತನ್ನ ಕೈಜಾರಿ ಹೋಯ್ತು ಎಂದಾಗ, 'ಎಂಥಾ ಅನ್ಯಾಯ ಇದಕ್ಕೊಸ್ಕರವೇ ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ಎಲೆಕ್ಷನ್‌ಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಆರೋಗ್ಯಮ್ಮನ ಓಟಂತೂ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹಾಳಾಯ್ತು. ನಿನ್ನ ಓಟನ್ನು ಅವರಿಗೆ ದಯಪಾಲ್ಸು, ನಿಮ್ಮ ಕೇರೀಲಿ ಇನ್ನೂರೈವತ್ತು ಓಟುಗಳಿವೆ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಯಜಮಾನರಿಗೇ ಕೊಡ್ಸು. ಎಲೆಕ್ಷನ್ ಆದ್ಮೇಲೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡ್ತಾರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ನೋಟಿಗೆ ಓಟು!?' ಈ ಭರವಸೆಯ ಆಸೆ ಕೇರಿಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಎಂಬ ಅಂಶ ತಡವಾಗಿ ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿದಾಗ 'ಎಲ್ಲಾ ಮೋಸ! ಥೂ!' ಎಂದು ಉಗುಳಿದ.

ಚುನಾವಣೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರುಗಳ ಓಡಾಟ, ಗಟ್ಟಿ ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಗಾಟ! ಆ..... ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡುವ ಸೌಜನ್ಯ! ಒಂದೇ...... ಎರಡೇ..... ಎಣಿಕೆಗೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಮುಖವಾಡಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ.... ಸಾಲು..... ಸಾಲಾಗಿ....... ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ! ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರದು ಒಂದೊಂದು ಗುರುತುಗಳು.

ಕೇರಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡಾ 'ಯಾರಿಗೆ ಓತ್ ಮರಕ್ಕೆ ನೇತ್- ಕೋತಿಗೆ ಓತ್- ಓತ್‌ಫಾ ಕಾಂಗ್‌ಲೇಸ್' ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತದಾರರು, ತಿರು-ಕಣ್ಣ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಕೂಗಿದರೆ, ತಿರುಕಣ್ಣ ಇದ್ದಾರೆಯೇ? ಎಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತಿರ್ಕಣ್ಣನ್ ಇರ್ಕಾರಾ ? ಎಂದು ಮಗದೊಬ್ಬ ಹೀಗೆ ಒಂದು ಓಟಿಗಾಗಿ ತಿರುಕಣ್ಣನ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುವ ಪರಿ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ತಿರುಕಣ್ಣನ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅಧೋಗತಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಜೊತೆಗಾರ ರಂಗೇಶಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಯವರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಹಣ ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂದು ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಓಟಿಗಾಗಿ ರಂಗೇಶಿ ತಿರುಕಣ್ಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಅದೇ ರಂಗೇಶಿ....ಆ ದಿನ ತಿರುಕಣ್ಣ ಡಿಸ್‌ಮಿಸ್ ಆದಾಗ ಅವನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಗೋಗರೆದು ಅತ್ತಿದ್ದ. ಆಗ 'ನೀನು ಸಂಘದ ಮೆಂಬರಲ್ವಲ್ಲ' ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವನನ್ನು ಸಿಗಿದು ಹಾಕಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ. ಆದರೆ ಬಡವನ ಕೋಪ ದವಡೆಗೆ ಮೂಲ ಎಂಬ ಗಾದೆ ಮಾತೇ ಇದೆ.

ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಚಾರ ರಂಗೇರಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಆರೇ ದಿನ.....ಐದೇ ದಿನ.....ನಾಲ್ಕೇ ದಿನ..... ಅಗೋ ಇನ್ನು ೪೮ ಗಂಟೆಗಳ ಒಳಗಾಗಿ. ಚುನಾವಣೆಯ ದಿನ ಯಾವ ಗದ್ದಲವೂ ಇಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಾ ನಿಶ್ಯಬ್ದ. ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗಾಗಿ ಆ ದೊಡ್ಡವರೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕುತ್ತಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಬಳಿಗೂ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡು..... ದಾನ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಂದರಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ.

ಚುನಾವಣೆಯ ದಿನ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಅಂತೂ ಪೀಡೆ ತೊಲಗಿತು ಎಂದುಕೊಂಡ ತಿರುಕಣ್ಣ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಬೀದಿಗಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ನಾಲ್ಕು ಜನ ತಿರುಕಣ್ಣನನ್ನು ಮುತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಲಿಸಿನವರು ಏನು ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಿದನೇ ಎಂದು ತಿರುಕಣ್ಣನನ್ನು ಕೆಂಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು 'ಇನ್ನೊಂದೇ ನಿಮಿಷ ಉಳಿದಿರೋದು ಹೀಗೆ ಬನ್ನಿ' ಎಂದಾಗ ಪೋಲಿಸರು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ಬವಳಿ ಬಂತು. ಕೈಕಾಲುಗಳು ಕುಸಿದು ಬೀಳುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ತಿರುಕಣ್ಣನನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ಆತ ದೇಹವನ್ನೆಳೆದು ಭುವಿಗೆ ಸರಿದ.

ಭಾಗ ೨. ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ನಿರಂಜನರಂತಹ ಒಬ್ಬ ಗಂಭೀರ ಕಥಾ ವ್ಯವಸಾಯಿಯ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ಪಕ್ಷಿನೋಟ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಪ್ರತಿ ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ನೀಡಿದ ಪೀಠಿಕಾ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳ ಓದಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಯ್ದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ

ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯ ವಾರ ನಾಲ್ಕು ಪುಟಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಚಿಕೆ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಬರೆದವನಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ. 'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ' ಅಚ್ಚಾದದ್ದು ಅಂಥಹ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದು 'ಕಿಶೋರ'.

ಕಥೆಗಾರನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಾಯಿ ಪದೇ ಪದೇ ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತಾ 'ನೀನೊಬ್ಬ ಹುಟ್ಟಿ ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆ ಹೀಗಾಯಿತು' ಎನ್ನುವುದಿತ್ತು. ನಾನು ಆ ಮಾತಿಗೆ

ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹದಿಮೂರು ದಾಟಿದ 'ಕಿಶೋರ' ಬದುಕಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ಅವನ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ 'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ' ಕಥೆಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಿತು.

ಬಾಳಿನೇಳ್ಗೆ

ಕರ್ತೃ 'ಕಿಶೋರ', ಪ್ರಕಟಣೆ 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು'ವಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ. ಈ ಕತೆಗಾರ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು, ಇದನ್ನು ಮಾಡುವುದಿತ್ತು - ಒಂದಷ್ಟು ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ. ಈ ಕಥೆ ಬರೆಯುವ ವೇಳೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಲ್ಪನೆ ಕಿಶೋರನಿಗಿತ್ತು. ಆ ವರ್ಷದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಹರರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಬೀಸಿದ ಮೋಡಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಾಗಿದ್ದ ಅವನು ಖಾದಿ ಟೋಪಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಬಡ ಹುಡುಗ ವೆಂಕನಾಗಿ, ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದಿದ ವೆಂಕಟರಾಯನಾಗಿ, 'ಪ್ರಭಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕನಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಥೆಗಾರ ತನ್ನನ್ನೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೇ?

ಹದಿಮೂರರ ಆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಿಶೋರ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಧಾರವಾಡ ಬೆಳಗಾವಿಗಳಂತೂ ಬಲು ದೂರ ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರವೂ ಅಷ್ಟೇ. ಮುಂದೆ ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಸಂಪಾದಕನಾಗುವುದು, ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಮಾತ್ರ ಆಗಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾಗಿತ್ತು.

ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಡ ನೋವಿನ ನೆನೆಪನ್ನು ತುಸು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ನೋಡಲು ಹದಿಹರೆಯ ಶಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ನೋವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಾಸಬೇಕಾದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೊರಹಾಕಬೇಕು. ಹೇಗೆ? 'ಕಿಶೋರ' ಕಥೆಗಾರನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ. ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಯಾರದೋ ಗುಣಗಳನ್ನು ಯಾವುದೋ ಪಾತ್ರದ ಉಡಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಲು ಬೇಗ ನಿಷ್ಣಾತನಾದ. ಐದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಾಮ ಚಾವಡಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳ ಒಂದಂಶ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗಿತವಾಗಿದೆ.

ಸನ್ನಿವೇಶ, ಘಟನೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ (ಅಂತ್ಯ-ಸುಲಭ ಪರಿಹಾರ! ತಾಯಿಯ ಸಾವು ತನ್ನ ಪಲಾಯನ ಎಳೆಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಿದ್ದವೇನೋ!) ಹಳೆಯ ಗಾಯ ಈ ಕಥೆಕಟ್ಟಲು ಪ್ರೇರಣೆ.

ಬಿಡುಗಡೆ

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಭಾರತ ಬೇರೆ, ಆಳರಸನ ಭಾರತ ಬೇರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಥೆಗಾರ ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ಅರಿತ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಬಗೆಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆತ ಓದಿದ್ದ. ಕಥೆಯಲ್ಲಾದರೋ ಆತ ಕಂಡರಿಯದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾತ್ರಗಳು ಉಸಿರಾಡುತ್ತವೆ.

ಮೂರುದುಡ್ಡು

ಐದಾರು ವರ್ಷಗಳ ಎಳೆಯವನಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಂದುರಾತ್ರಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನುಕಂಡ ನೋವಿದೆ. ಏನು? ಯಾಕೆ?ಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಥೆ ಹೆಣೆದಿರಬೇಕು.

ತಿಂಡಿಭಾವ

ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಾರ ಒಂದು ಬಡಪಾಯಿ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಕ್ರೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಲೇಖಕ ಮಾಡಿರುವುದು ನೇಪಥ್ಯದ ಕಥನ. ಸ್ವಂತದ ಗುಣಗಳನ್ನು ವೆಂಕಟು, ಶೀನು ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚುವನೇನೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ. ಇರದೇ ಇದ್ದ ರಾಜೀವಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕೊಡುಗೆ. ಒಂಟಿ ಎಸಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಇಡಲು ಹೂವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಯತ್ನವನ್ನು 'ಕಿಶೋರ' ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅವರು

ಇಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ? ಇದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ರೂವಾರಿಯಾಗಿ ಕಥೆಗಾರ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪ ಕೃತಿಗಳು. ಮೂಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹೀಗೆಯೇ ಇದ್ದುವೇನೋ?.

ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಇರುವುದು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸಿದ ಉಗ್ರ ಕಿವಿನೋವು. ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೀವು, ಸಿಡಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಪುತ್ತೂರಿಗೆ ಹೋದೆ. ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆ, (ಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದವಳು ನನ್ನ ತಾಯಿಯಲ್ಲ) ಆನಂದರಾವ್ ಎಂಬ ತರುಣ ನನ್ನನ್ನು ದಿನವೂ ಡಾ.ಸುಂದರರಾಯರಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಿಚಕಾರಿಯಿಂದ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಡಾಕ್ಟರ್ ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆನಂದರಾಯರದೂ ನನ್ನದೂ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧ, ಅದರ ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯ ಕಷ್ಟ.

ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿ ಮುಕುಟ

ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ದೇವರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಇವನು ಯಾರು? ಅವನು ಯಾರು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡತೊಡಗಿದ್ದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿ ಮುಕುಟ ಕಥೆ.

ಹುಚ್ಚು

ತುಳುನಾಡಿನ 'ಗುತ್ತು'ಗಳ ಬದುಕು ವರ್ಣಮಯ, ಕೇರಳದ 'ಥರವಾಡು'ಗಳದೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಅಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲೂ ನೋಡಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ನನ್ನೊಳಗೆ ಇಂಗಿ, ಈ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಥೆಯ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ನೀಲೇಶ್ವರ ಸೇರಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಈ ಕಥೆಗೆ ನಾನು ನೀಡಿದ್ದು ತುಳು ನಾಡಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು.......... ಈಗ 'ಕಥೆಗಾರ'ನಿಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ..........

ವಿದಾಯ

'ಕಿಶೋರ' ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸಬಹುದೆಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಸಸಿಯಾಗುವ, ಮರವಾಗುವ ಆಸೆ ಬಲವತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಕಥೆಯ ನೇಯ್ಗೆಗೆ ಕಲ್ಪನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೊಂದೇ ಬಂಡವಾಳ. ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ 'ಕಿಶೋರ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಾನಾಮವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಈ ಕಥೆ 'ಕಿಶೋರ'ನಿಗೆ 'ಕಿಶೋರ' ನೀಡಿದ ವಿದಾಯವೂ ಹೌದು.

ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ

ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡವನ್ನು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಿರುಗಥೆ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದೆ. ಹತ್ತರ ಹರೆಯದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿ, ಹದಿಮೂರರಲ್ಲಿ ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ಮೋಡಿ ಬೀಸಿದ್ದರು. ಬರವಣಿಗೆಯೇನೋ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಹಳೆ ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಸರ ನನ್ನಿಂದ ಹೆಚ್ಚನ್ನು ಬಯಸಿತ್ತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಾದೆ. 'ಚರಿತ್ರೆ ಪುಸ್ತಕ'ಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತಳೆದೆ. ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಿದಿರಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಮೊಗಲರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು, ಸಿಖ್ಖರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ದೇಶದ ಇಡೀ ಜನತೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಪವಾಡ (!) ಖಚಿತವೆಂಬ ದೃಢ ನಂಬುಗೆ...

ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿ

ನನ್ನ ಭೂಗತ ಜೀವನದ ಆರಂಭದ ವರ್ಷ, ಆಗ ಕಂಡ ನಾಳೆಯ ಕನಸು ಈ ಕಥೆಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಪಾಂತರ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ. 'ಜನಶಕ್ತಿ' ಕಾರ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಆಸರೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ವಾಸಿ–ವಾಸುದೇವ. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆ ಆರಂಭವಾದೊಡನೆ ಆ ಹುಡುಗ ಹೊರಟು ಹೋದ, ಎಲ್ಲೋ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದಾಗ ಸ್ರಾವವಾಗಿ ಹೋದ ನಾಳೆಯನ್ನು ಸಜೀವ ಎಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಬರೆದ ಕಥೆ ಇದು. ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವೇಳೆ ಕಥೆಗಾರ 'ನಿರಂಜನ'ನಾದ.

ರಕ್ತ ಸರೋವರ

ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಡೋಗ್ರಾ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಜನದಂಗೆ ಎದ್ದರು (ಅಲ್ಲೂ ಬೇರೆ ಆಶ್ರಿತ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ನಡೆದ ಜನತೆಯ ಸಮರ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಒಂದಂಗವಾಗಿತ್ತು) ಅಲ್ಲಿಂದ ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದ ಸುದ್ದಿ ವರದಿ ದೇಶದ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚನ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕತೆಗಾರನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡುದು 'ಕೆಂಪಗಿನ' ದಲ್ ತಟಾಕ. ಇದು ಆಗ ಬರೆದ ಕಥೆ.

ಇಬ್ಬರುಗುಂಡರು

ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾರವಾರ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ರೈತ ಸಂಘಟನೆ ೧೯೪೬-೪೭ರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿತ್ತು, ಎಸ್.ಎಲ್. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಬಿ.ಎಸ್. ಧಾರವಾಡಕರ್, ಎಂ.ಎಸ್.ಹಳದೀಪುರ್ ಮತ್ತು ಡಿ.ವಿ.ಸಿಂಗ್ ನಾಯಕರು. ರೈತರ ನಡುವಿನಿಂದಲೇ ನಾಯಕರಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡವರು. ಹೈದರ್ ಸಾಹೇಬ, ಜೋಗು ಪುರುಷೋತ್ತಮ ನಾಯಕ, ಗಣೂ ಮಹಾಬಲ ನಾಯಕ, ಮ್ಹಾಲ್ಲೇಕರ್, ಚೂಡೋ, ಕೈತನ್ ಮತ್ತಿತರರು. ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವುದು ಸರಕಾರದ 'ಧರ್ಮ'. ಅದು ಹೈದರ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನೂ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ನಾಯಕರನ್ನೂ ಗೂಂಡಾ ಶಾಸನದನ್ವಯ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಿತು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂಪಾದಕನಾಗಿದ್ದ 'ಜನಶಕ್ತಿ' ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ ಬಯಸಿತು. ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಮುಖಂಡ ಸಿ.ಬಿ.ಮೊಣ್ಣಯ್ಯ ಆತಿಥ್ಯದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಂಡರು.

'ಇಬ್ಬರುಗುಂಡರು' ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಆಗ. ಇದು ವರದಿಯಲ್ಲ. ಮೆರವಣಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಒಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಿಜ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅದಲ್ಲವೇ ಲೇಖನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ?!

ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವಾದಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಹುಸಿಯಾಯಿತು. ಹಲವರು ಹತರಾದರು, ಹಲವರು ಹುತಾತ್ಮರೂ ಆದರು. ಆದರೂ ಹಾಗೆ ಹುತಾತ್ಮರಾದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಗಣೂ ಮಹಾಬಲ ನಾಯಕ. ನಾಸಿಕ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೈದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಪೋಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಸತ್ತರು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ 'ನಾಳೆ' ನಾಳೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.

ಗಣೂ ನನಗೆ ಆತ್ಮೀಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರ ಗಣೂ ನಾಯಕ. ಪೋಲಿಸ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸಾರವಂದಿಗ, ತಾಯಿಗೆ ಈಗ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ.

ಪೋಲೀಸರು ನನಗಾಗಿ ಶೋಧೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿದಾಯ ನುಡಿಯುವ ಈ ಕಥೆ ಬರೆದೆ – ನಿರಂಜನನಾಗಿ.

ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು

ದುಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರ ರಂಗದಲ್ಲಾದರೂ ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಪೂರ್ಣ ಸಮಯದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನಾಗಿದ್ದೆ. ಆಗ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ತಿರುಗಾಡಿದ್ದೆ. ಕೇರಳದ ಕಯ್ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೈ ಮನಸ್ಸು ಕೆಂಡವಾದವನು. ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಯಾವ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕಂಡರೂ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕೂಸು ಈ ಕಥೆ.

ಕರುಳಿನ ಕೂಗು

ಇಂಥ ಕಥೆ ಬರೆಯಲೇ ಬೇಕೆ?......

'ನಿಜ ಜೀವನವನ್ನು, ಸತ್ಯವನ್ನು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾರಿಹೇಳೋದು ಬೇಡವೆ?'

ಎಣ್ಣೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ!

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರದ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ಕಥೆ ಇದು. ಎನ್ನಲೇ? ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಐ.ಸಿ ಎಸ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ಕರೆಸಿದರು. ಕಥೆಯ ಅಧಿಕೃತ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷಾಂತರ ಕಲೆಕ್ಟರರ ಮುಂದಿತ್ತು. ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ನುಡಿ ಆಡಿ ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ಹೋಗಗೊಟ್ಟರು, ಅದು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ.

೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ 'ಅರುಣ' ಪತ್ರಿಕೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಪುನರ್ಮುದ್ರಿಸ ಬಯಸಿತು. ಅದು 'ಯಮರ್ಜೆನ್ಸಿ' ಕಾಲಾವಧಿ. ಅಂತಿಮ ಪ್ರೂಫ್ ಡಿ.ಸಿ (ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮಿಷನರ್) ಅವರಿಂದ ಓ.ಕೆ.ಆಗಬೇಕು. ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸೆನ್ಸಾರ್ ಆಯಿತು. ಕಥೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಡಿ ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಪುಟ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿತು.

ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೂ ಯೌವನದಲ್ಲೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡಿದ ವೈರಿ ಜ್ವರ. ೧೯೪೨ರ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಟೈಫಾಯಿಡ್‌ಗೆ ತುತ್ತಾದೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ದಿನಾಂಕ ನಮೂದಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಕಥೆ. '...... ಕೆಲವು ಕಾಗದಗಳು' ಆಗಿನ ಗಾಢ ಅನುಭವ ಮತ್ತೂ ದಟ್ಟವಾಗಿಯೇ ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿದಿರಬೇಕು ಅದರ ಫಲ 'ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ' ಕಥೆ.

ಬಾಪೂಜಿ ಬಾಪು

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕೊಲೆಯಾದದ್ದು ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಮೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಬಂದಿದೆ! ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಕೆಳಗೆ ದಪ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ **ಗಾಂಧೀಜಿ ಶತಾಯುವಾಗಲೆಂಬ ಆಶಯದೊಡನೆ** ಎಂದೂ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಕರಡು ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಬಾಪೂಜಿ ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಅವರನ್ನು ಸಾಯಿಸುವುದೇ? 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಸಹಾಯಕ ಸಂಪಾದಕ ಕೆ.ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಪೇಜ್ ಪ್ರೂಫ್ ನೋಡಿ ಪುಟ ಸಂಜೆ ಸಂಪಾದಕರ ಮನೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಡೆಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರ ಭಟ್ಟರು ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆ ಬಂದರು. 'ಏನು ಕೃಷ್ಣರಾಯರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಾಯೋದೇ ಇಲ್ವೇ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಉಪ ಸಂಪಾದಕ ಬರೆದ ಈ ಕಥೆ ಅಚ್ಚಾಯಿತು.

ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು

ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಾದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅಲೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಜನತೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಎಬ್ಬಿಸಿತು. ಎಂಥ ಉಷಾಃಕಾಲ ಆ ಜನರ ಪಾಲಿಗೆ? ಆ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು– ಜೊಶುವಾ ಕುನಿಚ್ಜ್ ಬರೆದ Dawn over samarkand. ಅಲ್ಲಿ ಖೋಸಿಯತ್ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನೈಜ ವಿವರವಿತ್ತು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

ಆ ಜೀವನ

ಈ ವೆಂಕಟು ಕಥೆಗಾರನೇ! ೧೯೪೩ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾನುವಾರ ಕತೆಗಾರ ಪುತ್ತೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಸಂಜೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದವನು 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ 'ರಾಷ್ಟ್ರ ಬಂಧು' ಬಳಗದ ಶ್ರೀ ಎನ್, ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಸಿಕ್ಕಿದರು. ನನ್ನನ್ನು ಬದಿಗೆ ಕರೆದು 'ಆಚಾರ್ರು ಬಂದು ಸಂಗತಿ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಹಾರ್ಟ್ ಅಟ್ಯಾಕ್ ಆಗಿ ತೀರಿಕೊಂಡ್ರು.' ಓ!........ ಹೌದಾ? ಎಂದೆ, ನಾನು 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯನ ಮೂಲವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಒಡೆಯರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಆರ್.ಆಚಾರ್ ಕಂಡು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಪರಿಚಯವಿತ್ತು. ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಅನುಕಂಪವಿತ್ತು.

ಆ ರಾತ್ರೆ ನಿದ್ದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ 'ಆ ಜೀವನ'. ಮುಂದೆ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ 'ಬನಶಂಕರಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತುವೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಕಥೆಯದೇ.

ನಂ.೨೦೮ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಬುಶ್‌ಕೋಟು

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವಹಿಸಬಹುದಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಪಾತ್ರದ ಮಾತು ಬಂದಿತ್ತು. ಕಥೆಗಾರನಿದ್ದ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪು ತಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದ ಅಕ್ಕ-ತಮ್ಮ ಕಥಾ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಾತ್ವಿಕ ತಾಕಲಾಟದ ನಾಲ್ಕು ಹನಿ ತೊಳೆದಿರಬೇಕು. ಬರಹಗಾರನಾಗಿ ಹೊಸ ಬದುಕು ಆರಂಭಿಸಿದವನ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿದವರು ಬಹಳ ಜನ.

ತಿರುಕಣ್ಣನ ಮತದಾನ

'ಥೂ ಹೋಗೀಂದ್ರೆ.......'ಗಿಂತ ಇದು ಭಿನ್ನ. ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ತಿರುಕಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಆರೋಗ್ಯಮ್ಮಂದಿರು ಸತ್ತದ್ದೂ ಗೊತ್ತು. ಮತಗಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ದೂರ ಅವರು!..... ಇಲ್ಲ ಈಗ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತೀರಾ! ನೋಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಓಟು? ಹೆಂಡವೆಂಬ ದ್ರವ ಇಂಧನ ಕರಾಮತ್ತು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಎಂದಿರಾ?

ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ

ಈಗ ನೆನಪಿರುವುದೊಂದೇ 'ಹಾಡಿ'ನ ಸಾಲುಗಳು. ಮಗಳನ್ನು ರಂಜಿಸಲು, ಮಲಗಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಪನೆ. ಹೇಸಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಯೋಚಿಸಿರಬೇಕು. ಈ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿ 'ನನ್ನನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ತೂಗು' ಎಂದಿತು.

ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ?

ಆಕಾಶವಾಣಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಅಂಥದೊಂದು ನಾಲ್ವರು ಹೇಳುವ ಒಂದೇ ಕಥೆ. ಆರಂಭ ನನ್ನಿಂದ; ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ ನಾ ಕಸ್ತೂರಿ, ಮೂರನೆಯ ಭಾಗ ತ್ರಿವೇಣಿ, ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಂದ. ಯಾವ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರು ಬರೆದುದನ್ನು ಮುಂದಿನವರು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು. ಆರಂಭಿಸಿದ ನಾನು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ಕಥೆ ಬೇರೆ. ಅದು ಹರಿದ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ.

ನನ್ನದನ್ನು ನಾನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎನಿಸಿತು. ಬರೆದೆ 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ?' ಪೂರ್ತಿ ನಾನು ರೂಪಿಸಿದ ಕಥೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ, ಆಕಾಶವಾಣಿ.

ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ

ನನ್ನ ಭೂಗತ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ವರ್ಷ. ೧೯೫೦ ತಾತಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ವೃತ್ತ. (ಕಾರಂಜಿ ಇರಲಿಲ್ಲ) ಸುತ್ತಲೂ ಎರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕಟಕಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರೆ ಒಂಬತ್ತುವರೆಯಿಂದ ನಾನು ಕುಳಿತಿರಬೇಕು. ಒಂದು ಚೀಲದೊಡನೆ ಹತ್ತರೊಳಗೆ ಜಾಲಹಳ್ಳಿ ಕಡೆಯಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಬರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಆ ಚೀಲ ದಾಟಿಸಬೇಕು; ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತುಸು ಮಾತಾಡಬೇಕು, ಬಳಿಕ ಒಂದು ಸೈಕಲ್ ಆಚೆಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ನಗರದೊಳಗೆ ಇಕ್ಕಟ್ಟು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ. ಆ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಒಂದೆರಡು ಸಲ 'ಕಾಣಿ'ಯನ್ನು ಹೋಲುವಂಥ ಒಬ್ಬಳು. ಆ ಕಾಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಅವಳ ಜತೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಪೊದೆಗಳತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವಳ ಕಿರಿಚಾಟ

ಕೇಳಿಸಿತು. ಮೂಕಿಯ ಪ್ರಲಾಪ....... ಆ ಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ 'ಗೆಳೆಯ'ನಿಗಾಗಿ ಕಾಯುವ ಹೊಣೆ ಆ ಸಲಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯಿತು. 'ಕಾಣಿ'ಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ನಾನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಮನಸ್ಸು ಮೆದುಳಿನ ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದೆಯೋ? ಆ ಘಟನೆ ಈಟಿಯಂತೆ ಅದನ್ನು ತಿವಿದಿತ್ತು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ, ಚೌಕಟ್ಟು, ಹಿನ್ನೆಲೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು 'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಬರೆದೆ. ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ 'ಕಾಣಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟವನು ನಾನು. ಕಥೆ ಬರೆದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದ ನೆನಪನ್ನು ನೆನಪಿನ ಗವಿಯೊಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದೆ.

ಐದು ಮೈಲಿಗಳ ಆಚೆ

ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಹೇಳಿರುವ ರಘುನಾಥ ನನ್ನ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪ. ಕಥೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಭೂಗತ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನದೇ ಒಂದು ಅನುಭವ. ಊರು ಧಾರವಾಡ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಯಾವ ನಾಮ ಪದಗಳು ನೈಜವಲ್ಲ.

ಕೋದಂಡ ಮತ್ತು ಕರಗ

ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮುಖ್ಯನಾದವನು ಕೋದಂಡ. ನಾನಲ್ಲ, ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಬಂದವರು ಕಾರವಾರದ ಪೋಲೀಸರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನವರ ನೆರವು ಪಡೆದರು. ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ ಲಾಕಪ್ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ಆಗಿದೆ. ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕೋಳ ತೊಡಿಸಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಉದಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಕಾರವಾರಕ್ಕೆ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಒಯ್ಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸಮ್ಮತಿ. ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ. ಆ ಕೋದಂಡ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದ? ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಈ ಕಥೆ ಬರೆದೆ. 'ಪ್ರಜಾವಾಣಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಆದರೆ ಕೋದಂಡ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಇಲ್ಲ. ಅದ್ಭುತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ, ಕಥೆ, ಬಹ್ವಂಶ ಸತ್ಯವಾದರೂ ಕಥೆಯಾಗಬಹುದು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಳ್ಳೂ ಕಥೆಯಾಗಬಲ್ಲುದು.

ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ

ಜಾತ್ರೆ, ಜನಜಂಗುಳಿ, ತನ್ನದೇ ಆದ ಚಲನೆಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಗು. ಸಣ್ಣೂರಿನ ಜಾತ್ರೆ. ದೊಡ್ಡೂರಿನ ದಸರೆ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಮೃಗಕ್ಕೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ

ಇರುವ ಅಂತರ ಅಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಮರುಳು ಹೊಸ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಯೋಚಿಸಿ ತಲೆ ತಪ್ತವಾಗಿ. ಆ ತಾಪ ತಣಿದ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಥೆ 'ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ'.

ವಾರದ ಹುಡುಗ

ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವಾರ ಮರೆತು, ಕೊಳಾಯಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಮಲಗಿದ್ದನಂತೆ. ಮುಂದೆ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡೆ. ವಸ್ತು ನಸು ನಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು.

ಹಾಲವ್ವ ಕಟ್ಟಿದ ಎಮ್ಮೆ

ನಾನು ಕಾಣದ ಹಾಲವ್ವನ ಕಥೆ ಇದು. ಪೂರ ಅಪರಿಚಿತೆ. ಅದನ್ನು ಬರೆದು ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ ಇವಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಇರಬೇಕು. ಇಂಥವಳು ಇರುವುದು ಅಸಂಭವವಲ್ಲ.

ಹಮಾಲ ಇಮಾಮ್ ಸಾಬಿ

ಇಮಾಮ್ ಸಾಬಿಯ ರೂಪದರ್ಶಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಂಡದ್ದು ಧಾರವಾಡ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ. ೧೯೫೮-೬೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ ಚರ್ಯೆಗೆ, ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮಾತ್ರ ಏಕರೂಪತೆ. ಮಿಕ್ಕಿದ್ದು ಕಲ್ಪನೆ.

ಟಿ.ಸಿ.ಕೊಂಡಯ್ಯ

ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಹಳೆಯ ಗಣಿಗಳ ಅದಿರು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇವತ್ತಿನ ನೋವು-ನಲಿವು ನಾಳೆಯ ಕನಸೂ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟು ಕಂಬಿಗಳು, ಎಷ್ಟು ಬಂಡಿಗಳು, ಎಷ್ಟು ಟಿ.ಸಿ.ಗಳು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ! ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ೧೯೫೦ರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಸ್ತರಗಳ ರೈಲ್ವೆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪರಿಚಯ ನನಗಿತ್ತು. ಕಥೆ ಬರೆಯುವ ವೇಳೆಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣ, ವರ್ಕ್‌ಶಾಪ್‌ಗಳ ಮಾಸದ ನೆನಪು ನೆರವಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವ ತಳೆದ ಕೊಂಡಯ್ಯನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ

ಮಾತ್ರ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೊಣೆಗಾರ. ಹೊಸತೇನಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಕತೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಮಾತು ಅನ್ನಿ.

ಕಾಯೌ ಶ್ರೀ ಗೌರಿ

'ಕ್ಷಾಮಶಿಸು', 'ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ' ಸರಣಿಯ ಕಥೆ 'ಕಾಯೌ ಶ್ರೀ ಗೌರಿ'..... ನೂರು ಸುದ್ದಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ರೀತಿ ಇದು. ನಿಶಾಚರನಂತೆ ಅಲೆಯುವ ಜೀವಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವವರು ಯಾರು?

ಕ್ಷಾಮಶಿಸು

ಬರ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತರ ಏನಿದ್ದರೂ ಸಾಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ತತ್ತರಿಸಿತು. ಅದರ ಬಸಿರಿಂದ ಬಂತು 'ಕ್ಷಾಮಶಿಸು'

ಬಯಸದ ದೃಷ್ಟಿ

ನಾನು ಡಾ. ಮೋದಿಯವರನ್ನು ಬಲ್ಲೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು. ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಈ ಘಟನೆ ಮಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಭವನೀಯ.

ಮುಂದೆ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಇದೇ ಕಥಾ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಧಾರವಾಡ ಬಾನುಲಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕಾಗಿ 'ಕಣ್ಣಿದ್ದವರಿಗೂ ನೀನೆ ಶಿವಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಸಾರ ನಾಟಕ ಬರೆದೆ. ನಿಲಯದ ಕಲಾವಿದ ಹಿರೇಮಠ್ ಕುರುಡನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಅಭಿನಯ ನೀಡಿದರು.

ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ

ತೆಲಂಗಾಣ? ಕೇರಳ? ಬಂಗಾಳ? ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಹಲವೆಡೆ ಪ್ರತಿ ಸರಕಾರಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿದವು, ನದಿಯಾಗಿ ಸಾಗರ ಸೇರಲು ತೊರೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಕಾಲ. ಈ ಕಥೆ ಬರೆದ ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯಲು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಏಳೆಂಟು ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಕರಿದುಗೊಳಿಸಿತು, ತೇಜಸ್ವಿನಿ ಎಂಬ ನದಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ 'ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ' ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ,

(ಮಗಳಿಗೆ ಆ ಹೆಸರಿಟ್ಟದ್ದು ಮತ್ತೂ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ) 'ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ'ಯ ಪಾತ್ರಗಳು ರೂಪದರ್ಶಿಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಆಕಾರ ಪಡೆದವು.

ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು

೧೯೪೨ರ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ. 'ಜನಶಕ್ತಿ' ಅದೇ ಆಗ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಬೇಕು. ತುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿತ್ತು ಆಗ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಎಂಜಿನಿಯರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ತಿಳಿಸುವ ಕಾಗದ ನನ್ನ ಬಳಿಯಿತ್ತು. ಹರಪನ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ಹಲವು ಸಹಸ್ರ ಜನ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಟದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದೆ. ಆ ಫಿಲ್ಮ್ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು.

೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾರೋಹಕ್ಕೆ (ಆಕಾಶವಾಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ) ಕರೆದರು. ಹೊಸ ಕತೆಯ ವಾಚನ, ದೇಶದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ. ಆಗ ಬರೆದ ಕಥೆ 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಹಳೆಯ ಫಿಲ್ಮ್‌ನಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಿದಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ಅನ್ನಪೂರ್ಣ

ಕೇರಳದ ಒಂದು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆರತಿ ಬೆಳಗಿದ ಬಳಿಕ 'ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕಿದ್ದಾರೆಯೇ' ಎಂದು ಅರ್ಚಕರು ಕೇಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆಯೆಂದು ಯಾರೋ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಆ ಕರೆ ಕರೆಮಾತಾಯಿತು 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ'ದಲ್ಲಿ.

ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು

ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಯ–ತೀವ್ರ ಮಾನಸಿಕ ಬೇಗುದಿಯ ಆರ್ ಎಸ್.ನಾಯ್ಡು ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದ, ಶಿಲ್ಪಿ. ಅವರು ಕಾಫಿ ತೋಟದ ಒಡೆಯರೊಬ್ಬರ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸದರೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಕೌತುಕವೆನಿಸಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶಿಲ್ಪ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ರಚಿಸಿದ್ದರೆ ! ಆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಥೆಯೇ 'ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು'.

ಹೀಗೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳ ರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದವರು ನಿರಂಜನರು. ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿವು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಕಾಳಜಿ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಕಥೆಯು ಅನುಭವಜನ್ಯ ಕಥೆಯಾಗಿ, ವಾಸ್ತವ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗೆ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾಗ ೩

ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆ

ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಧ್ವನಿ ಒಂದು ಮತ್ತು ಎರಡರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ೧೫೬ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ೩೨ ಕಥೆಗಳು 'ಕಿಶೋರ' ಅಥವಾ 'ಕಥೆಗಾರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಳೆಯ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನ ನೆನಪು, ನೋವು, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿದ ಎಡರು–ತೊಡರು, ಅಚ್ಚರಿಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಂದಿನ ೫೨ ಕಥೆಗಳು 'ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಡಪಂಥೀಯ ಧೋರಣೆಗಳು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನಂತರದ ಎಲ್ಲಾ ಕಥೆಗಳು ನಿರಂಜನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಗಿದ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಥೆ ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಕಥೆಗಾರರ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಕಲಾತ್ಮಕ, ವೈಚಾರಿಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳು

ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ, 'ಒಂದು ಕುಲ ಅಥವಾ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಅಧಿಕಾರ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಮತೀಯ ದ್ವೇಷ– ಇವು ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಹಿತಕರವಾದ

ಪರಂಪರೆಗೆ ದೂರವಾಗಿದೆ. ಧ್ಯೇಯ ರಹಿತ ಜೀವನ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ನಿರಾಶೆ ಮತ್ತು ವಿಧಿವಾದ ಇವು ನಮ್ಮ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇವರ ಕಥೆಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ.

'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ವಿಧವೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಎಷ್ಟು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಕಣ್ಣೆದುರು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ಶಾಮೆ ಸಮಾಜದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ, ಗಂಡ ಕಳೆದು ಕೊಂಡುದೇ ಆಕೆಯ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೇ? ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಶಾಮೆ ದಕ್ಕದಕ್ಕೆ ಅವನ ಕುತಂತ್ರವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮೊದಲ ಕಾರಣವಾದರೆ ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಸರಿ ಅದೆಷ್ಟು ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಗಂಡು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ? ಹಾಗಾದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಂಡಿಗೊಂದು ನ್ಯಾಯ, ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ನ್ಯಾಯ ಎಂಬಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಕುತಂತ್ರವೆಂದಾದರೆ ಅದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಶಾಪ. ಇಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರ ಉದ್ದೇಶ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಾಜದಿಂದ ತೊಡೆದು ಹಾಕಬೇಕು ಎಂಬ ಕಟುಸತ್ಯ ಇದ್ದಂತಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ನಿಜ ಘಟನೆಯನ್ನು, ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊರಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಅವರು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮೌನವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಜೀರ್ಣವಾದ ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ಮೂಕ ಶೋಕದ ಎಳೆಗಳೇ ಇಲ್ಲಿನ ವಸ್ತು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತು 'ದರಿದ್ರರಾದ ನಮಗೆ ಹುಟ್ಟು ದರಿದ್ರರಾದ ಅವರು ಕೈ ಮೀರಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಅವರಿಗೂ ಇವರಿಗೂ ಜೋಡಿ ಸರಿ ಹೋಯಿತು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಷಾದವಿದ್ದರೂ ಅಂತಹ ಬಡತನದಲ್ಲೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಮನೋಭಾವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾದರಿ. ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಬದಲು ಅಜ್ಜಿ, ಹಿರಿಯತ್ತೆ, ಕಿರಿಯತ್ತೆ, ಎಂಬ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಕಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. 'ಎಂದಿಲ್ಲದ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಅಕ್ಕಂದಿರನ್ನು ಆಗ ಪಡೆದೆ' ಎಂಬ ಮಾತು ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮೀರಿ ಕುಡಿಯೊಡೆಯುವ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಭಾವದ 'ಅವರು' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಕಥೆ 'ಅವರು ನನ್ನವರು' ಎಂಬ

ಮಮತಾ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇಡೀ ಕಥೆ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದರ ರೂಪಕದಂತಿದೆ. ಪ್ರೀತಿ ಮಾತ್ರ ಬದುಕಿನ ಎಂತಹ ಆರ್ತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಪಾಡಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಥೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಬಡತನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನ ಶಕ್ತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದೆ. ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಹಾರಾಡಬೇಕಾದ ವಯಸ್ಸಲ್ಲೇ ನಿಷ್ಠುರ ಸತ್ಯಗಳು ಸುತ್ತ ಕುಣಿದಾಗ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನ ಕಥೆಗಾರನೊಬ್ಬ ಹೀಗೆ ಧ್ವನಿ ತೆಗೆಯಬಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಈ ಕಥೆ ಬಂದಿದೆ.

'ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿಮುಕುಟ' ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುವ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಜನರ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು, ಮೋಸ ವಂಚನೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕುತ್ತದೆ. ಕೆಳವರ್ಗದ ಸೋಮನ ಅಸಹಾಯಕತೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದೆ. ಸೋಮ ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಸ್ಥಾನ ಮೊಕ್ತೇಸರ ದೇವರ ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ, ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಕದಿಸಿ, ಅಕ್ಕ ಸಾಲಿಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕರಗಿಸಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಳ್ಳತನದ ಆರೋಪವನ್ನು ಕೆಳವರ್ಗದ ಸೋಮ ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಪರಾಧಿ ಸೋಮನಿಗೆ ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಒದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಕುಟುಂಬ ಅನಾಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸೋಮ ಕೊನೆಗೆ ಕಳ್ಳರನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಬಾಳಿನೇಳ್ಗೆ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ವೆಂಕುವಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾಧವರಾಯರು ಸಜ್ಜನರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಉಡುಪಿ ಹೋಟೇಲಿನ ಮಾಲಕ ಕ್ರೂರತ್ವದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಮಂತರ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಬಡವರ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

'ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಕ್ರೌರ್ಯ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಹೆಂಗಸಿನ ಮೇಲೆ ಆದುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿ ಹೆಣ್ಣು ಬದುಕುವುದು ಕಷ್ಟ ಎಂಬುದು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಜಮೀನ್ದಾರರ ವಿರುದ್ಧ ಕಥಾ ನಾಯಕಿ ಸುಬ್ಬಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದು, ತನಗಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ

ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವುದು ಹೋರಾಟದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎರಡೂ ಕತೆಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಜದ ಕಟು ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಬಿಡುಗಡೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವಾದುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು 'ಬಿಡುಗಡೆ' ಕಥೆ ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ. ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಿಚ್ಚು ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಿಟ್ಟು ಎಂಬ ಹುಡುಗ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತು, 'ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಹೋದರೆ, ಬೇರೆಯವರು ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜಕ್ಕೆ ವಂದನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಜೈಲು ಸೇರಿದ್ದ ಕಿಟ್ಟು, ಮಗ ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವಾಗ ತಾಯಿ ಇಹಲೋಕದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ. ಕಥೆಯ ವಿಷಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ್ದಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಕೂಡಾ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕಾವು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರ ಧೋರಣೆಯೂ ಅದೇ ಆಗಿತ್ತು ಜನತೆಯು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ, ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಾರೆ ಎಂದು. ಹಾಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

'ಮೂರು ದುಡ್ಡು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಅಕ್ಕುವಿನ ಮಗ ದೇಜು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಶ್ರೀಮಂತರ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಜಮೀನ್ದಾರ ರಾಯರು ಹಣದ ಮುಖಾಂತರವೇ ಕೇಸಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸಮಾಜ ದುಡ್ಡಿನ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಥೆ ತೆರೆದಿಡುವುದರಿಂದ ಕಥೆಯ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

‘ತಿಂಡಿಭಾವ’ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ‘ಮಾನವೀಯತೆ’ ಎಂಬುದು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಮಗಳು ರಾಜೀವಿಯ ಮದುವೆಯಾಗದೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ನೆನೆದು ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯ ಖಾಯಿಲೆ ಗುಣವಾಗಲು ರಾಜೀವಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಉತ್ತರ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ. ಆದರೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವೆಂಕಟು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿಯುವ ಮೂಲಕ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಿರಂಜನರು, ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾನವೀಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು, ಉಜ್ವಲ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯತ್ತ ಕೊಂಡೋಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕಥೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

‘ಹುಚ್ಚು’ ಕಥೆ ದರ್ಪ, ಅಹಂಕಾರ, ಹಣದ ಮದ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಇದರಿಂದ ಆಗುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಡವರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗುತ್ತಿನ ಮನೆಯ ದೇಜಪ್ಪ ರೈಯ ಕೂಲಿಯಾಳು ದಾಸ ತನ್ನ ಧನಿಗೆ ಆಗುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಹುಚ್ಚನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಸದೆ ಬಡಿಯುವ ಮೂಲಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊರ ಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

‘ವಿದಾಯ’ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರ ರಸಿಕತನ ಒಂದೆಡೆ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸಂಪಾದಕರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಅವರೊಳಗೆ ವಿದಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಕತೆಗಾರ ತನ್ನ ‘ಕಿಶೋರ’ ಎಂಬ ನಾಮದೇಯದಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಸರಿಗೆ ವಿದಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತು, ನೀವಿನ್ನು ಕಥೆ ಬರೆಯುದಿಲ್ವೆ ಎಂದುದಕ್ಕೆ, ‘ಒಳ್ಳೆ ಕೆಲಸ! ಬೀಜ ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಬೇಜಾರವೇನು?, ಬಳಿಕ ಮೊಳಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಸಸಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ವೃಕ್ಷವಾಗಿ– ಏನೇ–ಕಾಣಬಹುದಲ್ಲ!? ಹಾಗಂತಲೇ ಈ ವಿದಾಯ ಓದುಗರಿಗೆ’[೨೨].

ಇಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮೊದಲನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ವಿದಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳು

ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳು ನಿರಂಜನರ ೧೭ ರಿಂದ ೨೬ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಕಥೆಗಳು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಸಿ ಉತ್ಸಾಹ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತುಡಿತ, ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪರ ನಿಲುವುಗಳ ಮಿತಿಯಲ್ಲೇ ಸಾಗಿತ್ತು. ಆರಂಭದ ಎಳೆ ಹುಡುಗನ ಸ್ಪಂದನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಒಲವು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತ್ತು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಸಂಕಟಗಳೊಡನೆ ಗುದ್ದಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಸರ್ವೇ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಿಚ್ಚು, ಆಳುವ ವರ್ಗದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ರೈತರು ಭೂಮಾಲೀಕರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆಯೇಳುವುದು, ನೋವು, ಆಕ್ರಂದನ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಮೊದಲಾದವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ, ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿ, ರಕ್ತ ಸರೋವರ ಕಥೆಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಕಥೆಗಳು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಇದಿರಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕಾವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ'ದಲ್ಲಿ ಸಿಖ್ಖ್ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲ್ ರಾಜ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಿಖ್ಖ್ ಗುರು ಬಹದ್ದೂರನು ರಾಜನೆದುರು ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಿಳಿದರೆ, 'ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ರೈತ ಗಳಿಸಿದ ಫಸಲೆಲ್ಲಾ ಜಮೀನ್ದಾರರ ದಾಸ್ತಾನಿಗೆ ಹೋಗುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. 'ಉಳುವವನೇ ಹೊಲದೊಡೆಯ' ಎನ್ನುವ ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುತ್ತಾರೆ. 'ರಕ್ತ ಸರೋವರ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಸಾವು- ನೋವು, ಆಕ್ರಂದನ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದಮನದ ಕರಾಳ ಮುಖಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಬಿಡುಗಡೆಯ ಅಂಶದೊಡನೆ ಯಾವುದೇ ಅಂತರಗಳಿಲ್ಲದ ಸೌಹಾರ್ದಯುತ ಪರಿಸರ. ಜೊತೆಗೆ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಸಾಲು-ಸಾಲು ಜೀವಿಗಳು ಬಲಿಯಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಬಲಿಯಿಲ್ಲದೆ ಫಲ ಸಿದ್ಧಿಸದು. ರಾಜರುಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಆಳುವ ವರ್ಗದ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಸುಖ ನಿದ್ರೆಗಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ

ನಿಂತ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳ, ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಹಂಬಲ, ಇವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದು ೧೯೪೬ರ ಕಥೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವ ಹೋರಾಟದ ಬದುಕಿನ ಕಥೆಯ ಧ್ವನಿಯೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹವಾದುದು. ರಕ್ತ ಸರೋವರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಮನನೊಂದ ರೈತ ಯುವಕರು ರಾಜರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಲು ಹೊರಡುವಂತದು, ಯುವಕರಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕಾವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಬ್ಬರು ಗುಂಡರು, ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ, ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು ಕಥೆ ರೈತ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಕಥೆಗಳು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ರೈತ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದ್ದುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

'ಇಬ್ಬರು ಗುಂಡರು' ಕಥೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಬ್ಬರು ರೈತ ನಾಯಕರ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳಿದರೆ, ಅನ್ಯಾಯವಾದಾಗ ರೈತ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಂತಹ ರೈತ ಚಳುವಳಿಯು ಹೋರಾಟದ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರರ ವಿರುದ್ಧ ಸೆಟೆದು ನಿಂತ ಮಹಾಪುರುಷ ರೈತ ನಾಗು ಪರಶುನ ಜೀವನ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ರೈತವರ್ಗವನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಇವನು ರೈತರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ ಇಳಿಯುವುದನ್ನು ಕಥೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. 'ನಾಲ್ವರು ಯೋಧರು' ಕಥೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ರೈತ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ನೆನಪಿಸುವ ಕಥೆ. ರೈತರ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ವೀರತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕಾವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಟು ಸತ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ, ಜಮೀನ್ದಾರರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಏಳುತ್ತಾರೆ.

'ಎಣ್ಣೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ' ಅವರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದ ಕಥೆ. ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಯುದ್ಧದ ಕರಾಳ ಮುಖವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಕಥೆಗಾರರು. ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವುದೇ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ

ಯುದ್ಧವಾದರೆ ಅದರ ಬಿಸಿ, ಪಾಪದ ಹೊರೆ ಬಡವರ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲೀ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಲೆ ತೆರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆಗಳು ಗಗನಕ್ಕೇರುತ್ತವೆ. ಬಡವರನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲ. ಇಲ್ಲಿ ಉಂಡವನೇ ಜಾಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪುಟ್ಟ ಸಂಸಾರಿಗಳು ನರಕ ಯಾತನೆ ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ಶಕ್ತರು ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಅಶಕ್ತರು ದೀಪದ ಕೆಳಗಿನ ಹುಳುಗಳಂತೆ ಉದುರಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೋಮ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗಳ ಬಲಿಯಂತೆ ಸಾವಿರಾರು ದಾರುಣ ಘಟನೆಗಳು, ಬಹುರೂಪಿಯಾಗಿ, ಬಹುವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅಪಮೌಲ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡುವ ಅಕ್ರಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇದಾದರೂ, ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಜೀವನದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸೀಮೆ ಎಣ್ಣೆಯ ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವರು ಚೆಲ್ಲಾಟವಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಹೇಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಥೆ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಸತ್ಯವು ಕಾಲಾತೀತ, ದೇಶಾತೀತವಾದದ್ದು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು.

ಕರುಳಿನ ಕೂಗು, ಬಾಪೂಜಿ ಬಾಪು ಮತ್ತು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. 'ಕರುಳಿನ ಕೂಗು' ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಮಾಯಕರು ಬಲಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೆ, 'ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ' ಕಥೆ ಲಂಚ, ಮೋಸ, ವಂಚನೆಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವ ಲೋಕದ ಚಿತ್ರಣದೊಂದಿಗೆ ಬಡ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಜೀವನವನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಜನರು ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಬಾಪೂಜಿ ಬಾಪು' ಕಥೆ ಹೊಸಕಾಲದ ಶೋಷಣೆ, ರಾಜಕೀಯ ಅರಾಜಕತೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವೈಚಾರಿಕ ಧೋರಣೆಯ ಚಹರೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ, ವಾಸ್ತವತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕಾಲ ಬಂದರೂ ಶೋಷಕರು–ಶೋಷಿತರು, ಉಳ್ಳವರು–ಇಲ್ಲದವರುಗಳ ನಡುವೆ ಹೋರಾಟ, ನಂತರ ಬಿಡುಗಡೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವನ್ನು ಈ ಕಥೆಗಳು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

'ಬಾಪೂಜಿ ಬಾಪೂ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಕನಸಿನ ಲೋಕವು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಪ್ರಮುಖರು, ಮುಂದಾಳುಗಳು, ನಾಯಕರುಗಳು ಭ್ರಷ್ಟ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ನುಣುಚಿಕೊಳುವ ಗೋಸುಂಬೆಗಳನ್ನು ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯಾದವೀ ಕಲಹ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ವಿಧೇಯತೆಯ ಮುಖವಾಡ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇನ್ನು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟು ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ 'ಇಲ್ಲ ಜಗತ್ತು ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿಲ್ಲ'[೨೩] ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಿದರೆ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ದೊರಕಿದ್ದು ಇಷ್ಟೆಯೇ ಎಂಬ ವಿಷಾದದ ಛಾಯೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಂಡ ಕನಸನ್ನು ಜನರು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು 'ಈ ಸರಕಾರ ನಮ್ಮದಲ್ಲ! ಬಂಡವಾಳಗಾರರದು. ನಿಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಗೆ ಹೆಣಗಿದವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಅನ್ಯಾಯದ ಸರಕಾರದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗೋಣ'[೨೪] ಎಂದು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಾಪೂಜಿ ಇಲ್ಲದ ಭಾರತ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಗಂಟೆಯಾಗಿ ಮೊಳಗಿದೆ. 'ಪುನಃ ಬರುವುದಿಲ್ಲ....... ಆದರೆ ಎಚ್ಚರ! ನಿಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಭೀಕರ ಪಾಪಕ್ಕೆ ನೀವು ಬಲಿಯಾಗುವಿರಿ. ನನ್ನ ವರ್ಧಂತ್ಯುತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಆ ದಿನ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರಜಾ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಿಮ್ಮ ಬಾಪೂಜಿಯ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತೆ ಅಂದುಕೊಂಡಿರಾ?..... ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರಾದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿದೆ ಇಲ್ಲವೇ ಸರ್ವನಾಶ.......'[೨೫] ಎನ್ನುತ್ತಾ ಬಾಪೂಜಿ ತಮ್ಮ ಊರುಗೋಲನ್ನೆತ್ತಿ ಆಕಾಶದತ್ತ ಶೂನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀರುವುದು ಸಮಾಜದ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿನ ಹವಣಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು ಮತ್ತು ಆ ಜೀವನ ಕಥೆ ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಅನ್ಯಾಯವಾದಾಗ ತಾನಾಗಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಂಡು ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಖೋಸಿಯತ್ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಂತರೆ 'ಆ ಜೀವನ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಮ್ಮಿ

ಸಾಂಪ್ರಾದಾಯಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸವಾಲೆಸೆಯುತ್ತಾಳೆ. ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದವರ ಬದುಕನ್ನು ನಿರುದ್ವಿಗ್ನವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಬದುಕನ್ನು ಅಮುಕಿಡುವ ಉದ್ವೇಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಗತಿಪರವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ವಿಧವೆಯ ಬದುಕು ಹುಗಿಯಲು ಯೋಗ್ಯ ಎಂದು ನಂಬಿದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿದ ರೀತಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಗತಿಪರವಾದದ್ದು. ಮದುವೆ ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಅದರ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಮ್ಮಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಪರಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದದ್ದು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಹಜ ತುಡಿತಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಂತು, ಸಾಂಪ್ರಾದಾಯಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಖೋಸಿಯತ್ ಮತ್ತು ಅಮ್ಮಿ ಎಸೆದ ಸವಾಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದಲ್ಲ.

ಸಮಾಜವಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಹೊಸ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಪಾತ್ರ ಅಮ್ಮಿಯಾದರೆ, ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಂಧವ್ಯ ಎಂದರೆ ಬರಿಯ ಒಂದು ವೀರ್ಯ ಬಿಂದು ಎನ್ನುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ವಸ್ತು – ವಿಶ್ವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಅಮ್ಮಿಯ ಮಗ ವೆಂಕಟುವಿನದ್ದು. ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಪರಂಪರೆಗಳಾದ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಶೋಷಕ ಸ್ವಭಾವವನ್ನಾಗಲಿ, ಕೆಳಜಾತಿಯ ಶೋಷಿತನ ಸಂಕಟವನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸದೇ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದ ವಿಚಿತ್ರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈ ಕಥೆಯ ವೆಂಕಟುವಿನದು. ಭೂತದ ಕೊಂಡಿ ಕಳಚಿದಂತಿದ್ದರೂ ವರ್ತಮಾನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವೆಂಕಟುವಿನ ಬದುಕು ದಲಿತರ ಬದುಕನ್ನೇ ಹೋಲುವಂತದು. ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಯ್ಕೆಯೂ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಇರುವುದನ್ನು ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ತಾಯಿ ಸತ್ತಾಗ ಕ್ಷಣ ಕಾಲ ಏಕಾಕಿತನದ ಅನುಭವವಾದರೂ ಮರುಕ್ಷಣವೇ, 'ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ, ದಲಿತರ ಮಹಾ ಸೇನೆಯೊಂದಿದೆ. ನಾವು ಎದ್ದೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.........ಅಂತಿಮ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ'.[೨೬] ಎಂದು ಮನಗಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಕಟ ವೆಂಕಟುವಿನಲ್ಲಿ ಖಿನ್ನತೆ, ವಿಮುಖತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಯಿಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕಟ ಜೀವಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ, ಆಶಾವಾದಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಎರಡನೇ ಮಜಲಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವೆಂಬ ಜನಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗ ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟ ಮೂಲ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಎಳೆಯ ಕತೆಗಾರರನ್ನ ತಿವಿದದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅದು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೇ ನಿರಂಜನರ ಇಡೀ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಧನೆಗೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗಿರುವುದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವದ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದ ಕಟುಸತ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೂರನೇ ಮಜಲಿನ ಕಥೆಗಳು

ಮೂರನೇ ಮಜಲಿನ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಓದುಗರನ್ನು ಇದಿರುಗೊಳ್ಳುವಂತದು ಜೀವನವನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ನೋಡುವ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಬರಹಗಳು. ಕಥೆ ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯಮ ಹಾಗೂ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿನ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಕಥೆಗಾರ ನಿರಂಜನರು ಕಥಾ ಸಿದ್ಧಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಓದಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಮೂರನೇ ಮಜಲಿನ ಕಥೆಗಳು ತಮ್ಮ ೨೬ನೇ ವಯಸ್ಸಿನ ನಂತರ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ಕಥೆಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೆರೆದ, ಬದುಕಿನ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸ ಹೊರಟ ಕಥೆಗಾರನ ಅಂತರಂಗದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

'ನಂಬರ್ ೨೦೮ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಬುಶ್ ಕೋಟ್' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಮತ್ತು ನಿಯತ್ತುಗಳ ಸಂಘರ್ಷ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಮೂಡಿ ಬಂದರೆ, ಶಾರದೆಯ ತೊಳಲಾಟ ನೈಜವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ವರ್ಗ ಸಮರದ ತತ್ವಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಬಂಡವಾಳಗಾರನ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ಒತ್ತು ಪಡೆದು, ಕಥೆ ಸುಖಾಂತ್ಯಗೊಂಡದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಕೈಗಾರೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಭಾವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಡುವಿರುವ ಕಂದಕವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕಳವಳಗಳು, ಆಸೆ – ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಕಥೆಗಾರ ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಕಥೆಯ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

'ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಚಗುಳಿತನ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರೆ, 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಲೆಮಾರುಗಳ ಅಂತರವನ್ನೂ, ಈ ಅಂತರದಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಒದಗಿರುವ ನೋವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅರ್ಥೈಸದಿರುವುದರ ಫಲವಾಗಿ ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಮಗ ಇಬ್ಬರೂ ಭಿನ್ನ ಧ್ರುವಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕತೆಯು ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ತಂಗಿಯನ್ನು ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸದ, ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ನಿಂತ ಮಗ ಪ್ರಸಾದ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ 'ಇದು ಹೇಗೆ ತುಂಬಿದ ಮನೆ, ಕಿಟಕಿಗಳು ಮುಚ್ಚೇ ಇರುತ್ವೇ? ಕಿಟಕಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರೀಬೇಕು ಅಲ್ವಾ ಅಮ್ಮ?'[೨೭] ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ, ಆಧುನಿಕತೆಗೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಭಾವವಿದೆ. ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳತ್ತ ಕಥೆ ವಾಲುತ್ತದೆ.

'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಕಥೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೇ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಥೆ. ಸರಳ ನಿರೂಪಣೆಯೊಂದಿಗೆ ವಾಸ್ತವತಾವಾದವನ್ನು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಾಣಿಯ ಹೆಣದ ಮೇಲೆ ಗಿಡುಗ ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿಯಂತೆ ಎರಗಿ ಬರುವುದು, ಒಂದು ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರತಿಮೆ. ಎಲ್.ಎಸ್ ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರು ಹೇಳುವಂತೆ, 'ಅದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರದ ಮೈ ನಡುಗಿಸುವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರತಿಮೆ.' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಸದ್ಯ ಆಕೆ ಬಸುರಾಗಲಿಲ್ಲ!' ಎಂಬ ಮಾತು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಶೋಷಣೆ ಅನ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಲುಗಿ ಹೋದ ಕಾಣಿ ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ, ಇದೇ ರೀತಿಯ ನರಕದ ಕೂಪಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಒಳಾರ್ಥವಿದೆ.

ಕಾಮದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಾಗ ಲೇಖಕರ ವಾಸ್ತವವಾದಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದೆ. 'ಹೆಣ್ಣನ್ನು ವರ್ಣನಾರ್ಹ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವೈಭವೀಕರಿಸುವುದಿದೆಯಲ್ಲ ಇದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಮಾರಕ'[೨೮]. ಎನ್ನುವ ನಿರಂಜನರ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯ ಹಿಂದೆ ಕೂಡ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ನಿರಂಜನರ ಭಾಷಣಗಳಂತೆ ಅವರ ಬರಹಗಳೂ ಇವೆ. ಬದುಕನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಗೇ ಎದುರಿಸಿದವರು ನಿರಂಜನರು

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾಣಿಯ ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೃದಯ ಹೀನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅನೇಕ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರು ಕೇವಲ ಪುರುಷರನ್ನಷ್ಟೇ ಧೂಷಣೆ ಮಾಡದೆ ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಇಂತಹ ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಚಿತ್ರವತ್ತಾಗಿ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣವನ್ನು ನೋಡಿದ ಜನ, ತಾವೇ ಕಾರಣರಾದ ಆ ದೃಶ್ಯದೆದುರು ಮುಖ ಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ, ತಾವೇ ಹರಡಿರುವ ದುರ್ನಾತದೆದುರು ಮೂಗು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಭ್ಯ ಸಮಾಜದ ಸಮಸ್ತರು. ಇದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇನ್ನು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾಯಕಿಯ ಭಾಷೆಗಳು, 'ಕಕಾಕ ಅಅಅ ಎಂದೇನೋ ಹೇಳುವುದು', ನಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ಕುಂಯ್ ಕುಂಯ್ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು' ನೋವು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ 'ವೆವೆವೆ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದು, ಜತೆಗಾರನ ನೆನಪಾದಾಗ 'ಓಹೋ ಓ ಓ'ಎಂದು ಸ್ವರವೆತ್ತುವುದು, ಯಾವನೋ ದಾಂಡಿಗ ಪೊದರಿನಾಚೆ ಕೆಡವಿದಾಗ 'ಗೊರಕ್' ಎನ್ನುವುದು, ಗಿರಾಕಿಯೊಬ್ಬ ಹಣ ಕೊಡದೇ ಹೋದಾಗ 'ಲೊಬೊ ಲೊಬೊ' ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿಡುವುದು, 'ಯಮಾ ಕಕಕಾ ಆ ಆ' ಎಂದು ಚೀರುವಂತದು ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ವೇದ್ಯವಾಗುವ ಈ ಮಾತುಗಳ ಒಳಗಿನ ಸಂಕಟ ಎಂತಹ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕರುಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಚುರುಕೆನಿಸುವಷ್ಟು ಶಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನಾವು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೊಳೆತ ಆತ್ಮವನ್ನು ಒಳಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ಕಥೆ ಇದು.

'ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ' ಕಥೆ ಓದುಗರನ್ನು ತಣ್ಣಗಿನ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಮುಗ್ಧ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳು ಮೈಸೂರಿನ ದಸರೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ ಕುಸಿದ ನಗರದ ವಾತಾವರಣ ಅವಳನ್ನು ಉಂಡು

ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಹಸಿವು, ಅಸಹಾಯಕತೆ ಅವಳನ್ನು ವೇಶ್ಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜ ತನ್ನ ಕ್ರೌರ್ಯ ಹಸ್ತದೊಳಗೆ ಅಸಹಾಯಕ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಬರಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೇಗೆ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಥೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

'ಐದು ಮೈಲುಗಳಾಚೆ' ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಗಂಡುಗಳು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ. ವೇಶ್ಯಾ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿ ನಗರದಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ, ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನಿರಂಜನರು ಬಿಡುಗಡೆಯ ನಂತರ ಉದ್ಭವವಾದ ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಕೋದಂಡ ಮತ್ತು ಕರಗ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ರಾಜಕೀಯ ಖೈದಿಯಾಗಿ ಜೈಲು ಸೇರಿದರೆ ಕೋದಂಡ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ಜೈಲು ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಕೋದಂಡನ ಭೀತಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಾಂತ್ವನವಾಗಿ, ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದೇ ಈ ಕಥೆಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೇಖಕರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುವ ಪೋಲೀಸರು ಆ ಬಡಪಾಯಿ ಹುಡುಗನ ಊಟಕ್ಕೂ ನಾಮ ಹಾಕುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಲೇಖಕರು ಅವರನ್ನು ಗದರಿಸಿ ತಾವೇ ತಿಂಡಿ ತರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪೋಲೀಸ್ ಕ್ರೌರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಥೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಥೆ ಹಣದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗಿಂತ ಹೃದಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೋದಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ ಲೇಖಕರು ತನ್ನ ವಿಳಾಸ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸುವ ಭರವಸೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಇನ್ನೇನೂ ಮಾಡಲಾಗದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಹೃದಯವಂತರ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಜೈಲಿಂದ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲೂ ಅವರು ಪುನಃ ಭೇಟಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತದೇ ಕರಗದ ದಿನ ಆ ಪುಟ್ಟ ಬಂಧುವಿಗಾಗಿ ಲೇಖಕ ಊರೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕುತ್ತಾನೆ. 'ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಹೊರಬಂದ ಬಳಿಕ ಅವನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಕಳ್ಳನಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ, ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆ ನನಗೆ'[೨೯] ಎಂಬ ಮಾತು ಮಾನವೀಯತೆಯೆದುರು ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗ, ವರ್ಗ, ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಭಾಷೆ ದೇಶಗಳು ಯಾವುದೂ ಮುಖ್ಯ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಘನತೆಯನ್ನೂ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. 'ಸಾವಧಾನ! ವಾತಾವರಣದ ಆ ಶಿಶುವನ್ನು ನೀನು ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಕಂಡೇ ಕಾಣುವೆ ತಾಳು' ಎಂದು ಲೇಖಕರ ಮನಸ್ಸು ಹೇಳುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಂತ್ರಸ್ಥರನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೊಂದು ಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

'ವಾರದ ಹುಡುಗ' ಕಥೆ ಬಡತನವೆಂಬುದು ಜನರ ಬದುಕನ್ನು ಹೇಗೆ ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕೊಂಡೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಂಥಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವದವರು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವವರನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಥೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

'ನಾನು ಬಡವ, ಹತ್ತರೊಟ್ಟಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು....... ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದರೇನಂತೆ! ನನಗೆ ತಮ್ಮಂದಿರಂತೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ........ ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ಬಿಡೂಂತ ಹೇಳ್ತೀನಿ ಅವನಿಗೆ...... ಇಲ್ಲೇ ಓದ್ಕೊಂಡಿರಲಿ..... ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಒಳ್ಳೆಯವನು ಕಣೋ'[೩೦] ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನಂತಹ ಹುಡುಗನ ಮುಜುಗರದ ಮೂಲಕ ವಾರಾನ್ನದ ಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಗಾದವರೆಲ್ಲರ ನೆನಪನ್ನು ಕೆದಕುತ್ತದೆ ಈ ಕಥೆ.

'ಹಾಲವ್ವ ಕಟ್ಟಿದ ಎಮ್ಮೆ' ಕಥೆ ಬಡತನ, ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಬದುಕು ಹೇಗೆ ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಧುತ್ತನೆಂದು ಎದುರಾಗುವ ನೋವುಗಳು, ಕಾಲ್ಕೊಡುವ ಮೋಸಗಳು, ನನಸಾಗದ ಕನಸುಗಳು ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹಾಲವ್ವನ

ಪಾತ್ರ ನಿದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಬದುಕನ್ನು ಇರುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನಗಂಡು ನೇರ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

'ಹಮಾಲ ಇಮಾಮ್ ಸಾಬಿ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಮಾಮನ ಆತಂಕದ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರಿಸಿ ಮಾನಸಿಕ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಥೆಗಾರ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಮಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಳವಳ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸಿನ ತುಮುಲವೇ ಆಗಿದೆ. ದಿನದ ಕೂಲಿ ಮುಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಮೊಮ್ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ ಹರ್ಷದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಆನಂದಾಧಿಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದೆಯೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ವಂಶದ ಕುಡಿಯ ಜನನದೊಂದಿಗೆ ಹಿರಿಯ ಜೀವದ ಅವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ಒಟ್ಟು ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಹಿರಿಯ ಜೀವದ ಸಾವು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲೊಂದು ಹೊಸ ಜೀವದ ಉಗಮ ಹಳೆಯ ಜೀವದ ಅವಸಾನ, ಜೀವನ ನಿರಂತರವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೃದಯವಂತನಾದ ಇಮಾಮನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನ ಚಿತ್ತ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಸ್ತರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಕಾಸಿಗಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ, ಕಾಸಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಹಾರಿಯಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತರು ಸ್ವಇಚ್ಛೆ, ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಣಕೊಡಲು ಮುಂದಾದಾಗಲೂ ಬೇಡವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಹಣದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗಿಂತ ಹೃದಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯೇ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವನು. ಕೂಲಿಯವನಾದರೂ ವಿನಾಕಾರಣವಾಗಲಿ, ನಿಗದಿತ ಮೊತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಮೀರಿ ಹಣ ಪಡೆಯುವುದು ಪಾಪ ಎಂದು ನಂಬಿದವನು ಇಮಾಮ. ಈ ನೆಲೆಯಿಂದ ಇಮಾಮ ಓದುಗರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇನ್ನೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಕೂಡಾ ಕಥೆ ಜನರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ರೈಲು ಮನೆಯ ಪರಿಸರ ಅದರ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲ ಆವರಣ ಹಾಗೂ ಮೊಮ್ಮಗನ ಜನನದ ಒತ್ತಡದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಥೆಗಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಟೇಷನ್‌ನ ಪರಿಸರ, ಕಲ್ಲು ಬೆಂಚು, ನೀರಿನ ನಲ್ಲಿ, ಸಾಲು ಮರ, ಕಟಕಟೆ, ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲೂ ಓಡಾಡುವವರ ಗುಣಸ್ವಭಾವ–ಹೀಗೆ ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮೊಮ್ಮಗನ ಜನನ ಪ್ರಸಂಗ ತಾತ (ಇಮಾಮ) ನನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಐವರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ

ನಾಲ್ವರೂ ಕೂಡ ದೂರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಐದನೆಯ ಮಗನಿಗೆ ಮಗುವೊಂದು ಹುಟ್ಟಲಿದೆ; ತನ್ನ ವಂಶದ ಎರಡನೆಯ ಕುಡಿ ದಾಂಗಡಿಯಿಡಲಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುವ ಹಂಬಲ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಆ ಬಯಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತಾನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಕನಸು ಒಡೆದೀತೋ ಎಂಬ ಭಯ ಇಮಾಮನನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಮನುಷ್ಯ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

'ಟಿ.ಸಿ.ಕೊಂಡಯ್ಯ' ಕಥೆ ಕೊನೆಗೂ ಸಂತ್ರಸ್ತ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೊಂದು ನೆಲೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದನ್ನು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

'ಕಾಯೌ ಶ್ರೀ ಗೌರಿ' ಕಥೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಗಳ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ರಾವಕವಾಗಿ ನಲುಗಿ ಹೋಗುವ ಜೀವಗಳ ಕಡೆಗೆ ಓದುಗರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರೂರ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಮಿತಿ ಮೇರೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಿಯ ಪುಟ್ಟ ಸಂಸಾರದ ಯಾತನಾಮಯ ಚಿತ್ರಣದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಿರಂಜನರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

'ಕ್ಷಾಮ ಶಿಸು' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲಕ್ಕೆ ರೈತ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಬರಗಾಲಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಕ್ಷಾಮದಿಂದ ಸತ್ತ ಎಂಬ ಸುಳ್ಳು ವದಂತಿ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

'ಬಯಸದ ದೃಷ್ಟಿ' ಡಾಕ್ಟರರ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ಪಡೆದ ಕುರುಡು ಭಿಕ್ಷುಕನೊಬ್ಬ ಬದುಕು ಮಾಡಲಾಗದ ಹತಾಶೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕುರುಡುತನವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಬಡತನ ಯಾವ ರೀತಿ ಜನರ ಬದುಕನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

'ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ' ಕಥೆ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಕತೆಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ, ಹದಿಹರೆಯದ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿ ಆದರ್ಶಗಳು ಅವಿನಾಭಾವದಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ – ರಾಮರ

ಪ್ರೀತಿಯ ತುಂಟಾಟಗಳು ಕತೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮೆರುಗನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕಿಚಾಯಿಸುವುದು, ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಪ್ರಣಯದ ಮುನ್ನೋಟಗಳು ಕತೆಯನ್ನು ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಕಥೆ ಕೇವಲ ಘೋಷಣೆಗಳ ಹಾರವಾಗದೆ ಹೋರಾಟ – ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ – ಮರು ಹೋರಾಟ, ಸುಖ–ದುಃಖ–ಭರವಸೆಗಳ ನಡುವಣ ತುಮುಲವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಕಥೆಯು ಒಂದು ಪ್ರತೀಕದ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ಮುನ್ನಡೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬೃಹತ್ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಒಂದು ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಎರಡು ತೀರಗಳ ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತದೆ. ಕತೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಮನೋಧರ್ಮದ ಜನರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಬಡತನ, ಪ್ರಗತಿ, ಭೀತಿ, ಸಾಧನೆ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ–ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಎರಡು ತಲೆಮಾರುಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಎರಡು ತಲೆಮಾರುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭಿನ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಕಥೆ ಇದಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣರು ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಅಂತರವಿದೆ. ಬದಲಾಗಲು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗದ ತಲೆಮಾರಿನ ಅಪನಂಬಿಕೆ, ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಚೇತರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಿರಿಯ ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಡೀ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರುವ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಅವನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಪನಂಬಿಕೆಯ ನೆಟ್ಟ ನೋಟದಲ್ಲಿ. ಹನುಮಂತರಾಯನ ಗುಡಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತು 'ಉಂ. ಅನುಮಂತರಾಯನ ಗುಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ನೀರು ನುಗ್ಗಿ, ಆಮ್ಯಾಕೆಯೋಳ್ತಿನಿ!'[೩೧] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯನಿಗೆ ಕ್ಷಾಮ ರಾಕ್ಷಸ ಹೊಂಚು ಹಾಕುವ ಹೊತ್ತಲ್ಲಿ ನದಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಅಡ್ಡ ಗೋಡೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನರಬಲಿ ಕೊಡುವ ವದಂತಿ ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವನಾಶದ ಸೂಚನೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳು ಹೊಸ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮನ ಹೆಂಡತಿ ಲಚ್ಚಿ ತುಂಬು ಬಸುರಿ. ಅಣೆಕಟ್ಟು ಉದ್ಘಾಟನೆಗೊಂಡು ಅಪಾರ ಜಲರಾಶಿ ನುಗ್ಗಿ ಎಲ್ಲರ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ತಣಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಲಚ್ಚಿಗೆ ಹೆರಿಗೆಯಾಗುವುದು. ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಓ ಓ ಎಂದು ಉದ್ಘಾರ ತೆಗೆಯುತ್ತಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹಿರಿಯನಿಗೆ

ಲಚ್ಚಿಗೆ ಗಂಡು ಮಗು ಆದ ಸುದ್ದಿ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಬನಿಯನ್ನು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿನ ಆಶಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಅರ್ಥ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಾಹಸ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಿರಿಯ ಅರ್ಥೈಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮಾತಿಗೆ ಮೀರಿದ ಒಂದು ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಮುದುಕ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆನಂದಭಾಷ್ಪದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನೋಡಿ 'ಉಚ್ಚುಂಡೆ' ಎಂದು ಛೇಡಿಸುವ ಹಿರಿಯ ಮರೆಯಲಾಗದ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಧೋರಣೆ ನಾಶವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಪರ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆಯುವ ಸಮಾಜವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕಥೆ ಇದಾಗಿದೆ.

'ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು' ಕಥೆ ತೋಟದ ಮಾಲಿಕ ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಶೋಷಿಸುವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಿ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆ, ಕಲೆಯೇ ಮೆರೆಯುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ತೋಟದ ಮಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಆ ಒಂದು ಆವೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿಯೂ ದೇವರಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ವಿಡಂಬನೆಯಾಗಿದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಕಲಾವಿದ ನಾಸ್ತಿಕನಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಊರಿನ ಧರ್ಮಗುರು ಆಸ್ತಿಕರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ಕೊನೆಗೂ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ.

'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರ ಹಣದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದ ಡಾಂಭಿಕತನವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅರ್ಚಕರ ಡಾಂಭಿಕತನ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅನ್ನ ದಾಸೋಹ ಬಡ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹಸಿವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಗುರಿಯೂ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ, ಪರದೇಶಗಳ ಆಕ್ರಮಣದಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬರಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕೇರಳದ ದೇವಸ್ಥಾನವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ನ ದಾಸೋಹವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದು ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯವೆಂಬುದನ್ನು ದೃಢ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

‘ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡವರು’ ಕಥೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕಥೆ ಇದೀಗ ದೇಶ ತಲುಪಿರುವ ಭಯಾನಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ. ಗೂಂಡಾಗಿರಿಗಳ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಗೂಂಡಾಗಿರಿಗಳ ಕ್ರೌರ್ಯ ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಹೂತು ಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಂಕರಪ್ಪನ ಕುರಿತ ಭಯವೇ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಲೆ ಮಾಡುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದುದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹೀನ ಕೃತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಳ್ಳೆಯತನ, ನಿಯತ್ತಿನ, ಕುರಿತು ನೀಚತನಕ್ಕಿರುವ ಭಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಬೆಳಕನ್ನು ಕುರಿತು ತನಗಿರುವ ಭಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ನುಂಗೇ ಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಕತ್ತಲು ಇವರ ಆಂತರಿಕ ಭಯಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೂಪಕವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಎಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಚೌಕಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುವುದು, ಪೋಲೀಸರು ಗೂಂಡಾಗಳನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡುವುದು, ಸಾಕ್ಷಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೊರ ಬಿಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಹುಳಹಿಡಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿದೆ. ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಕುರಿತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕಥೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು, ‘ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದವರು ಇಬ್ಬರೇ, ಒಬ್ಬ ಸೂರ್ಯ–ಉರಿಯುವ ಗೋಲಕ್ಕೆ ಮಾತು ಬರದಲ್ಲ? ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶಂಕರಪ್ಪ, ಸತ್ತವನೆಂತು ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡಬಲ್ಲ’[೩೨] ಗೂಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಿರ್ಲಜ್ಜ ರಾಜಕೀಯಗಳಡಿ ನರಳುವ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ.

ಲೇಖಕರು ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರ ಪರವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವ, ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ, ಅದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉದಾರವಾದಗಳನ್ನು ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

‘ಅನ್ನ ದೇವರ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ’ ಕಥೆ ಬರಗಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಜನರ ಗೋಸುಂಬೆತನ, ಉಡಾಫೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಗಿದೆ. ಜನರು ಹಸಿವಿನಲ್ಲಿ ತತ್ತರಿಸಿ ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸಾಮಾಗ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಬಂದ ರೈಲು

ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ, ರಾಜ್ಯದ ಸುತ್ತ ಬರೀ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಸುತ್ತುವಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಜನವಿರೋಧಿ ನೀತಿ, ಅಮಾನವೀಯತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಬರಗಾಲದ ದಾರುಣತೆ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ನುಂಗುವ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಈ ಕಥೆ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೂ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. 'ಕಲ್ಲಾಗಿ ಮಾನವರೇ, ಕಠಿಣ ಮನಸ್ಕರಾಗಿ, ಕ್ರೂರಿಗಳಾಗಿ ಅದು ಯಮಧರ್ಮ.........ಅನ್ನ ದೇವರೇ? ಎಲ್ಲ ದೇವರ ಹಾಗೆಯೇ......... ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಇರೋದು ನಿಜ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ......... ಅದೂ ನಿಜ'[೩೩] ಮುಂತಾದ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಮಾತುಗಳು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಬಡವರ ನೋವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

'ತಿರುಕಣ್ಣನ ಮತದಾನ' ಮತದಾನದ ಸಂದರ್ಭದ ಕಟು ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕಥೆ. ಓಟಿಗಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಓಡಾಡುವ ಜನ ತಿರುಕಣ್ಣನಿಗೆ ಬವಳಿ ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ದೂರ ಸರಿದುದು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತದಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಭರವಸೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಜನರನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಗೆದ್ದ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಯೂ ನೋಡದೇ, ತಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮರೆತು ತಮ್ಮ ಪಾಡಿಗೆ ತಾವಿರುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ.

ಭಾಗ ೪– ಸಾರಾಂಶ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯ, ಆ ಕತೆಗಳಿಗೆ ನಿರಂಜನರು ನೀಡಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಹಾಗೂ ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈವರೆಗೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ಬಳಸಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಿಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಕೊಡುವುದು ನಿರಂಜನರದೇ ಆದ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಿರಂಜನರು ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಥೆಗಾರರಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡರು ಎನ್ನುವುದನ್ನಾದರೂ ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ತನ್ನ ಹದಿಮೂರನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಕಿಶೋರ' ಎನ್ನುವ ಅಂಕಿತನಾಮದಿಂದ ಕಥೆ ಬರೆಯುವ ಲೇಖಕರು ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೇ

ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕನ್ನಡದ 'ನಿರಂಜನ'ರಾಗುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅವರು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬದುಕಿನ ಅನುಭವದಿಂದ, ಅವಲೋಕನದಿಂದ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಂದ, ಸಮಕಾಲೀನ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಂದ, ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯಿಂದ, ಹಾಗೂ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದುದರಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕರು ಗುರುತಿಸುವ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯಷ್ಟೇ ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಜೀವನಾನುಭವ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಪನೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೇಳೈಸಿಕೊಂಡ ಕನ್ನಡದ ಬರಹಗಾರ ಎನ್ನುವುದಂತು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದುದರಿಂದ ನಿರಂಜನರ ಕಥೆಗಳ ಸೋಲು-ಗೆಲುವುಗಳು ಕೇವಲ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ವಿಮರ್ಶೆ ಇಂತಹ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೭

ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು

ಪೀಠಿಕೆ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ವಿವಿಧ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆದ ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ, ಅಪರಂಪಾರ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಬನಶಂಕರಿ, ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ, ಏಕಾಂಗಿನಿ, ವಿಮೋಚನೆ, ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ – ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿದ್ದು, ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಗ ೧

ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು – ಒಂದು ಪರಿಚಯ

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ

ಇದು ನಿರಂಜನರ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿ. ನಿರಂಜನರನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವೇ ಗುರುತಿಸುವುದು ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಮೂಲಕ. ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ ಕಂಡ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ನಾಲ್ಕು ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಲ್ಲದೇ ಮಲಯಾಳಂ. ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಮರಾಠಿ, ಬಂಗಾಳಿ, ತುಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿ. ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾದಂಬರಿ ಇದಾದುದರಿಂದ ಇದರ ಕಥೆಯನ್ನು ನಾನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡ. ಕಯ್ಯೂರು ರೈತ ಹೋರಾಟದ ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಕಥೆ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಗಳ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡ ತಮ್ಮ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಕಾಣುವ ನೆವದಿಂದ ತೂತಾದ ದೋಣಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನದಿ ದಾಟಿ ನೀಲೇಶ್ವರ ತಲುಪುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರು, ಪಂಡಿತರು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ರೈತ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ರೈತರು ಅನ್ಯಾಯವಾದಾಗ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವರ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ತ ಚಿರುಕಂಡನ ತಂದೆ ತನ್ನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ರೈತರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರ ನಂಬಿಯಾರ್ ಕರೆದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ರೈತ ಯುವಕ ಕಣ್ಣ ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮಾಡುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಮೀನ್ದಾರರು ಕಸಿವಿಸಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಪೋಲೀಸನೊಬ್ಬನ ಆಕಸ್ಮಿಕ

ಸಾವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪೋಲೀಸರು ಕಯ್ಯೂರಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಊರನ್ನು ಪೋಲಿಸಿನವರು ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪು, ಚಿರುಕಂಡ, ಕುಂಞಂಬು, ಅಬೂಬಕರ್ ನಾಲ್ವರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕ

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ನಿರಂಜನರ ಪ್ರಮುಖ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾದುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಅದು ಕೇರಳದ ಕಯ್ಯೂರು ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರೈತ ಹೋರಾಟದ ನಿಜ ಘಟನೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಚಿತವಾದುದರಿಂದ ಮಲಯಾಳಂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಸಿ.ರಾಘವನ್ ಅವರು ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ 'ಚಿರಸ್ಮರಣಂ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಂಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಮಲಯಾಳಂ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪ್ರಚಾರವೂ ದೊರೆಯಿತು.

ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಮೋಹನ ಕುಂಟಾರ್‌ರವರು ತಮ್ಮ 'ಕನ್ನಡ-ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷಾಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, 'ಕೇರಳದ ಬೀಡಿ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ಕೇಳಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆಯಾ ದಿನದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದುವುದು, ಓದುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಬೀಡಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಅವರ ಪಾಲಿನ ಅಂದಿನ ಬೀಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ಅವರ ಪದ್ಧತಿ. ಹೀಗೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವವರಿಗೆ 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಲಯಾಳಂ ಅನುವಾದವನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇದರಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರ ದೊರಕಿತು, ಜನರ ಮನ ಒಲಿಸಿತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟಾಯಿತೆಂದರೆ ನೀಲೇಶ್ವರ ಸಮೀಪದ 'ಕರಿಯಂಗೊಂಡು' ಹೊಳೆಗೆ ತೇಜಸ್ವಿನಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಜನ ನದಿಯ ಮೂಲ ಹೆಸರನ್ನು ಮರೆತೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಹೊಳೆಯನ್ನು ನಿರಂಜನ ಅವರು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿನಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಅನುವಾದ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಒಂದು ನದಿಯ ಹೆಸರೇ ಬದಲಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ಅಗಾಧವಾದುದು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ' (ಪು. ೧೧೨) ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಲಯಾಳಂ ಅನುವಾದವು ಅಲ್ಲಿನ ಓದುಗರನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಕನ್ನಡದ ಅನುವಾದಗಳಿಗೆ ಮಲಯಾಳಂನಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕನ್ನಡದ ಕೃತಿಗಳು ಮಲಯಾಳಂನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅವು ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವುಗಳಲ್ಲ. ಈ ಅನುವಾದದಿಂದಾಗಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಮಲಯಾಳಿ ಭಾಷಿಗರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು.

ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯ ಅನುವಾದವನ್ನು ಓದಿದವರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹೊಸ ಆಲೋಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿನಿ ಎನ್ನುವ ನದಿಯ ಹೆಸರು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮೂಲತಃ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ 'ಕರಿಯಂಗೊಂಡು' ಎನ್ನುವ ನದಿಯಾಗಿದೆ. ನಿರಂಜನರ ಈ ಹೊಸ ನಾಮಧೇಯವು ಇಂದು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ, ಮನೆ ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರೂ ಆಗಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯು ವಿಮರ್ಶೆ, ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದಲೂ ಆಚೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿ ಎನ್ನಬಹುದು.[೧]

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ನಿರಂಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ. ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ನಿರಂಜನರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ, '೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು 'ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ' ಎಂದು ಕರೆದು ಇತಿಹಾಸ ಬರೆದವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರು. ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನವರು ಓದಿರುವುದು ಆ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ನಾವು ಓದಿರುವುದೂ ಅದನ್ನೇ. ಆದರೆ ಈಗ ೧೮೫೭ರ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿದ್ದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಆ ಸಂಭವಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಮಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಬಾರದು.

ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದುದು ಅನ್ಯಾಯದ ಯುದ್ಧ. ಅರಸು ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅವರು ಬಗೆದುದು ವಿಶ್ವಾಸ ದ್ರೋಹ. ಆತನನ್ನು ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು

ಓಡಿಸಿದ ವೈಖರಿ ನಾಗರಿಕರಾದವರೆಲ್ಲಾ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸುವಂತದ್ದು. ಅಂತಹ ಘಟನೆಯಿಂದ ಜನ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾದರೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯು ಕೊಡಗು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ದಳಪತಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೇ ವೀರರಾಜನ ಆಪ್ತ ಕೋಟೆಯಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೂಡಾ, ಆತನನ್ನು ಸೇರಿದವರು, ಪ್ರಮುಖರು ಅರಸು ವೀರರಾಜನಿಗೆ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದ ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿ ಹೊಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯನೂ ಆತನ ತಮ್ಮನೂ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಜೊತೆಗಿದ್ದರು.

ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವರಂತೂ ನಾನಾ ಜಾತಿಗಳವರು, ವಿದೇಶಿಯರಿಗಿದಿರಾಗಿ, ಲಿಂಗಾಯಿತರು–ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ಹಿಂದೂಗಳು–ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಒಂದಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಆ ಪ್ರಕರಣ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂಥದು. ಅದರಿಂದ ಇಂದೂ ಕೂಡಾ ನಾವು ಕಲಿಯಬಹುದಾದ, ಕಲಿಯಬೇಕಾದ, ಪಾಠ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಲ್ಲ’[೨] ಎಂದು ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ರಚನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ವಿಷಯವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ. ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ಕೊಡಗಿನ ಹಾಲೇರಿ ವಂಶದ ಅರಸು ಚಿಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರನ ಪದಚ್ಯುತಿಯ ನಂತರ ಅರಸನ ದಳಪತಿ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟದ ಕಥೆ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತು.

ರಾಜಕಾರ್ಯ ನಿಮಿತ್ತ ನಾಲ್ಕು ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಬಸವರಾಜಪ್ಪ ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗವ್ವ ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಗಂಗವ್ವ ‘ಪುಟ್ಟ ಬಸವ’ ಎಂಬ ಗಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಹಡೆದು ಆ ಮಗುವಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸವನಿಗೆ ತಂದೆಯ ಸಾಹಸದ ಕತೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಜ್ಜಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಾಗ ‘ದೊಡ್ಡೋನಾದಾಗ ನಾನು ರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಓಗ್ತೀನಿ, ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಕುಂತ್ಕೋತೀನಿ, ನನ್ನ ಅಪ್ಪನ ಕೊಂದೋರ ಜತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡ್ತೀನಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಲು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಮಗನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ತಾಯಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯೆನಿಸಿದರೂ ಮನದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ಆವರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಗ ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ದೂರಾಗುತ್ತಾನೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ೨೦ ತುಂಬುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಸೊಸೆ ಗಿರಿಜವ್ವ ಮನೆ ತುಂಬುತ್ತಾಳೆ.

ಆದರೆ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಮದುವೆಯ ನೆಪವನ್ನೇ ಒಡ್ಡಿ ಹೊರಗಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಹೋಗಿದ್ದ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ವೀರ ಯೋಧನಂತೆ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿ, ಕೋವಿ ಹಿಡಿದು ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಬಂದಾಗ ತಾಯಿ ಗಂಗವ್ವ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅಳುತ್ತಾಳೆ.

ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಗ ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗಾದ ನೋವು ಹಸಿರಾಗಿಯೇ ಇರುವುದನ್ನು ತಾಯಿ ಗಮನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಮನೆಗೆ ಬರುವುದು ತಡವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಮೂವರು ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಹುಲಿಕುಂದ ನಂಜಯ್ಯ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯ, ಕುರ್ತ ಕುಡಿಯರೊಂದಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಕೊಡಗು ರಾಜ್ಯ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವಶವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅರಮನೆಯೊಡನೆ ಬಹಳ ಬಾಂಧವ್ಯ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಗಂಗವ್ವನ ಪಾಲಿಗೆ ಸಾವಿನ ಮನೆಯ ವಾತಾವರಣವೇರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಮತ್ತು ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಕೊಡಗಿನ ಅರಸ ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ಗುಲಾಮರಾದ ಕತೆಯನ್ನು ಊರಿನ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಆಂಗ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಟೇಯ್‌ಲರ್‌ನ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ ಹಸ್ತ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆಂಗ್ಲರು ಅರಸನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ವೀರರಾಜನ ದಿವಾನ ಅಪ್ಪಾರಂಡ ಬೋಪು ದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹ ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಶರಣಾಗತಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಂಗ್ಲ ದೊರೆ ಪ್ರೇಸರ್ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಬಂದು ರಾಜರ ಧ್ವಜ ಇಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ರಾಜಕೈದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜನರು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟರು. ಮತ್ತೆ ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಆತುರವು ಜನರಲ್ಲಿತ್ತು. ನಂಜಯ್ಯ ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೋಪು ದಿವಾನನ ಮೂಲಕ ರಾಜನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಂಗ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರೆಲ್ಲಾ ಹಣದ ಆಸೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ತಾವು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕ್ಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಆತನ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗಾಗಿ ಇರಿಸಿದ ಅತಿಥಿ ಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕೈದಿಗಳಾಗಿ ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ದಿವಾನನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಶಿಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ ಊರಿನ ಜನರೊಡನೆ ಸೇರಿ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸವ, ನಂಜಯ್ಯ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯ ರಾಜನನ್ನು ಮೈಸೂರು ಗಡಿ ದಾಟಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅರಸು ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಂಧಿಸಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಮತ್ತು ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಓಡಿಸುವ, ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಏಳುವ ಸಂಚು ಹೂಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಲ್ಕೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ರೈತರಾದ ರಾಮ ಗೌಡ ಮತ್ತು ಮಾಚಯ್ಯ ಪುಟ್ಟ ಬಸವನ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅವರು ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಹೋದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಗೌಡ ಅಮರ ಸುಳ್ಯದ ತುಂಡು ಪಾಳೆಯಗಾರ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯ ಜನರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನು ಪುಟ್ಟ ಬಸವನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸುಳ್ಯದ ಅಣ್ಣಿಗೌಡನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಮನೆಯವರನ್ನು ಬೀದಿಪಾಲು ಮಾಡಿದ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ವರ್ತನೆ ಅಸಹನೀಯವಾದುದು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಅಣ್ಣಿಗೌಡ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ನ್ಯಾಯ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಮಗೌಡ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸವನಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಲು ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸವನನ್ನೇ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸವ 'ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ' ಎನ್ನುವ ಮರು ನಾಮಕರಣದೊಂದಿಗೆ ಅವರ ನಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೆಂಡತಿಗೆ, ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡಗೂಡಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಏಳಲು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಕೊಡಗಿನಾದ್ಯಂತ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿಯಾಯ್ತುಂತ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ. ಕೊಡಗು ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿರಿ. ಪರಕೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಜನರು ನಿರಾಕರಿಸಲಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬರಲಿದೆ'[೩] ಜತೆಗೆ ನಡೆಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಯತ್ನಗಳನ್ನು ಓಲೆಕಾರರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಸುಳ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಗೌಡ ಮೊದಲೇ ಬಂದು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದು ರಾಮಗೌಡ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಮದುವೆ ಎಂದು ಪುಕಾರು ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮ ಗೌಡನ ಈ ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಂಡು ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ತಲೆಬಾಗುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮಗೌಡ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಸೈನ್ಯ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯ ದೇಶದ್ರೋಹಿ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯುಗಾದಿಯ ದಿನ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯೆಂದು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಅಷ್ಟು ದಿನ ಕಾಯುವ ಬದಲು ಬೇಗನೆ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕೋಣ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನಿಂದ ಹಿಂಸೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದ ಅಣ್ಣಿಗೌಡ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಸಮಾಪ್ತಿ ನಾನೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ 'ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯ ರಾಮೇ ಗೌಡರು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಅಣ್ಣಿಗೌಡರೇ, ಇದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲ, ಆಪತ್ತು ಇಡೀ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ ನೋಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬಿಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಣ್ಣಿಗೌಡ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಎದೆಗೆ ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ತಿವಿಯುತ್ತಾನೆ. ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಕುದುರೆ ವಾಪಾಸಾದಾಗ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಭಾಗೀರಥಿ ಭಯಭೀತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮೂವರು ಕೆಲಸದಾಳುಗಳನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಗಂಡನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯ ಹತನಾದ ಸುದ್ದಿ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಉಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲೇ ಅಟ್ಲೂರಿನ ಅರಮನೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಒಬ್ಬರೂ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಸಾವಿಗೆ ಕಂಬನಿ ಸುರಿಸುವುದಿಲ್ಲ,

ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಕರಾರು ಪತ್ರಗಳಿಗೆ, ಓಲೆಗರಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಡ ರೈತರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಗು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಣ್ಣಿಗೌಡ ಮತ್ತೆ ಸುಳ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮಗೌಡ, ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಆದರದ ಆತಿಥ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಸಹ ಯೋಧರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ, 'ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾವಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆವಾತ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯ, ಅಸತ್ಯ ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋರಾಡುವವನು ಧರ್ಮವೀರ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಕತೆ ನಮಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತದೆ? ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೋಲು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದೆ. ಇವತ್ತು ರಾಕ್ಷಸ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯ ಸತ್ತದ್ದೂ ಅದೇ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ'. ಎಂದು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೀಜ ಬಿತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಜಯಘೋಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಮಾತನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯದ ರಾಮಗೌಡ ಮತ್ತು ಹುಲಿಕುಂದ ನಂಜಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕರಾಗಿ, ಅಣ್ಣಿಗೌಡ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯ ಮತ್ತು ಕುರ್ತು ಕುಡಿಯ ದಳಪತಿಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳ್ಳಾರೆ ಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಯುವಕರನ್ನು, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಪುತ್ತೂರಿನತ್ತ ದಂಡು ಹೊರಡುತ್ತದೆ.

ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಂಬಳೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರ ಸುಬ್ರಾಯ ಹೆಗಡೆ ಓಲೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವಿರೋಧಿಯೆಂದೂ, ಮಂಜೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂತಲೂ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕೆಲವು ಶರತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಹೆಗಡೆಯ ದೂತ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ,

ಇದಾದ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪನ ದಂಡಿನವರೆಂದು ಹೇಳಿ ಮನೆ ಲೂಟಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಭರಣಗಳ ಪತ್ತೆಗೆ ಶೋಧ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಿಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಪರಿಹಾರವಿತ್ತು ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಚೆಂಬು, ಪೆರಾಜೆ ಕಡೆಯ ರೈತ ಯೋಧರು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಂದಾವರದ ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪ ಬಂಗರಾಜ ತನ್ನ ಮುನ್ನೂರು ಜನ ಸೈನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಸುಬ್ರಾಯ ಹೆಗಡೆಯವರ ಸೈನ್ಯ ನೇತ್ರಾವತಿ ಹೊಳೆಯನ್ನು ತಲುಪಿ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎದುರಿನಿಂದ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಫಿರಂಗಿಯವರಿಂದ ಹಾರಿಸಿದ ಗುಂಡುಗಳು ಸುಬ್ರಾಯ ಹೆಗಡೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಕೆಲವು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ತಲುಪಿದ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಸೈನ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಬೆಳಗ್ಗೆಯೇ ನದಿಗಿಳಿದು ತಲಚೇರಿಗೆ ಹೋದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಸೈನ್ಯ ಬಾವುಟ ಗುಡ್ಡೆಯತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾತ ಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋಮಯ್ಯನ ಕೋವಿ ಆತನನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬಾವುಟ ಗುಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಕರಿಯಪ್ಪ ಸುಳ್ಯದಿಂದಲೇ ಹೊತ್ತು ತಂದ ಬಾವುಟವನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿಯ ಲೀಹಾರ್ಡಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಬೋಪು ದಿವಾನನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಸೇನೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೇನೆಯ ಒಬ್ಬ ಬಂದು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ತನ್ನ ದಂಡಿನಿಂದ ಕೆಲವರನ್ನು ಸುಳ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ತ ಮಂಗಳೂರಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯರ ಧಾಳಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಲಿಂಗರಾಜ, ರಾಮಗೌಡ, ಅಣ್ಣಿ ಗೌಡನ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲವಾರು ರೈತ ಯೋಧರು ಜೀವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸುಳ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬೋಪು ದಿವಾನನ ಸೈನ್ಯ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ನಂಜಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಕುಡಿಯ ಸೋದರರನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸು ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ,

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಬಂಗರಾಜನಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಜನರಿಗೂ ಗಲ್ಲುಶಿಕ್ಷೆ, ಉಳಿದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ತಾಯಿ ಗಂಗವ್ವ ಹಾಗೂ ಹೆಂಡತಿ ಗಿರಿಜವ್ವ ಆತನ ಬರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬದುಕಿ ಬಂದ ಕೆಲವು ರೈತ ಯುವಕರು ಗಿರಿಜವ್ವನಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಾಯಿ ಗಂಗವ್ವ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ನಿದ್ದೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸಂದರ್ಭ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಮಧ್ಯಂತರದ ಅವಧಿಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಧರಿಸಿದುದಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸ ಚಿಕವೀರರಾಜ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಾಗೂ ನಂತರದ ಚಿತ್ರಣ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಲಿಂಗರಾಜನ ಮಗ ಚಿಕವೀರರಾಜ ತಾನು ಅರಸನಾದಾಗ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಒಡನಾಡಿಗಳಾದ ದಾಯಾದಿ ಸೋದರರು, ಅಪ್ಪಾಜಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ವೀರಪ್ಪ-ನಂಜುಂಡಪ್ಪನ ಸಾವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರನ್ನು ಕೈದಿಗಳಾಗಿಟ್ಟು ಅನ್ನ ನೀರು ಕೊಡದೇ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದಾಗ ಮಾರಿ ಬೇನೆಗೆ ಬಲಿಯಾದರು ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶವಗಳನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬರಲು ಹೊರಟ ಚಾವಡಿಕಾರ ಶಂಕರಪ್ಪ, ಕಾರ್ಯಕಾರ ಐಯಣ್ಣ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಶವಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವೀರಪ್ಪ ಸತ್ತಿಲ್ಲ ಅನ್ನುವುದು ಶಂಕರಪ್ಪನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ, ಶವಗಳನ್ನು ಬಿಸಾಕಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಐಯಣ್ಣ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ, ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿ ವೀರಪ್ಪನನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಬಂಧು ಹೊಸಳ್ಳಿಯ ಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಉಪಚಾರ ಮಾಡೋ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಸಭೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನ ಆಗಮನವಾದಾಗ ಸಭಿಕರ ಜಯಕಾರ, ಕರತಾಡನ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ದಿವಾನರಾದ ಬೋಪಣ್ಣ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರು ಅರಸನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಚಾವಡಿಕಾರ ಶಂಕರಪ್ಪನಿಗೆ ಅರಸ ಚಿಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಕರೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದ ಶಂಕರಪ್ಪನಿಗೆ ಅರಸ ಉಡುಗೊರೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದಂತೆ ತಾಕೀತಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತ ಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಪ್ಪನ ಸೇವೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆತ ಓಡಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊಡಗಿನಿಂದ ಹೊಸಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿಂದ ಕೊಡಗಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ವೀರಪ್ಪನಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವೀರಪ್ಪ ಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿಂದ ಊರಿನ

ಜನರು ಯಾರೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಮೈಸೂರಿನ ಸಂಬಂಧಿ ಎಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವೀರಪ್ಪನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ತನ್ನಿಂದಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಬೇಡ ಎಂದು ಆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ನಂಜರಾಜ ಪಟ್ನಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲನುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಅವನನ್ನು ವೇಷ ಮರೆಸಿ ಹೊರಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ ತಾನೂ ಜೊತೆಗೆ ನಂಜರಾಜ ಪಟ್ನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಹೆಂಡತಿ ಅಕ್ಕವ್ವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

ವೀರಪ್ಪನಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಶ್ರೀಮಂಗಲದ ಗಂಗವ್ವನ ಮಗಳು ರಾಜಾಮ್ಮಾಜಿ ಜೊತೆ ವಿವಾಹವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಂಜುಂಡಯ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರಪ್ಪ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅರಸ ಚಿಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಗಂಗವ್ವ ಮತ್ತು ರಾಜಮ್ಮಾಜಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಂಗಳಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ತನ್ನ ಅಳಿಯ ವೀರಪ್ಪ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಗಂಗವ್ವ ಬಹಳ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೊಡಗಿನಿಂದ ರಾಣಿ ಗೌರಮ್ಮ ಬಂದು ಸಮಾಧಾನಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ನಂಜರಾಜ ಪಟ್ನಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ವೀರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಅಲ್ಲಿಯ ಜಂಗಮನೊಬ್ಬನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ವೀರಪ್ಪ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವೀರಪ್ಪಾಜಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಹತ್ತಿರ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ತನ್ನ ಕೆಲಸವಾಯಿತೆಂದು ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವೀರಪ್ಪಾಜಿಯನ್ನು ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟು ಬೆಟ್ಟದಪುರಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಬೆಟ್ಟ ಹತ್ತುತ್ತ ಬವಳಿ ಬಂದು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಂಗಮರು ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರಪ್ಪಾಜಿಯ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಬಂದು 'ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ, ಪಾದೋದಕ, ಪ್ರಸಾದ, ಭಸ್ಮ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಮಂತ್ರ ಎಂಬ ಎಂಟು ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಗಳ ಮತವಿಡಿದು ಹೊಗು. ಲಿಂಗ, ಸದಾಚಾರ, ಭೃತ್ಯಾಚಾರ, ಶಿವಾಚಾರ, ಗಣಾಚಾರ, ಎಂಬ ನೀತಿಯ ಐದು ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಮಾಹೇಶ, ಪ್ರಾಸಾದಿ, ಪ್ರಾಣಲಂಗಿ, ಶರಣ, ಐಕ್ಯ ಎಂಬ ಅರಿವಿನ ಆರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನೇರು; ಲಿಂಗಾಂಗ ಸವಿರಹ್ಯ ಎಂಬ ದ್ವಾರವನ್ನು ಹೊಗು.

ನೀನಿನ್ನು ಅಪರಂಪಾರ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ವೀರಪ್ಪಾಜಿ ಅಪರಂಪಾರನಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಕೊಡಗಿನ ಅರಸ ಚಿಕವೀರರಾಜನ ತಂಗಿ ದೇವಮ್ಮಾಜಿಯ ಗಂಡ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನಿಗೆ ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಅರಸನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ತಂಗಿ ದೇವಮ್ಮಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿ ಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕುಟಿಲ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರವು ಪಡೆದು ಚಿಕವೀರರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮಡಿಕೇರಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸಿ ಮೈಸೂರಿನ ಆಂಗ್ಲ ರೆಸಿಡೆಂಟನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಪರಂಪಾರನು ಬಸವಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಿತ್ತೂರು ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ತಲುಪಿದ. ಅಪರಂಪಾರನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿತ್ತು, ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅವನನ್ನು ನೆಲೆಯೂರುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಅಪರಂಪಾರ ಆವರ್ತಿ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಾನೆ. ಜಂಗಮನಾಗಿ ಬಂದ ಅಪರಂಪಾರ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೆಸರು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದಲೂ ಬಂದ ಕೆಲವರು ಅಪರಂಪಾರರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ದಿ.ಅಪ್ಪಾಜಿ ಹಿರಿಯ ಮಗ ವೀರಪ್ಪನ ಹಾಗಿದ್ದಾನೆ ಈ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅಂತವರನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ತಮಾಷೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಚಿಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅವನನ್ನು ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಕರೆಸಲು ಹಂಬಲವುಂಟಾಯಿತು. ಶಂಕರಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸೇವಕರು ರಾಜನ ಓಲೆಯನ್ನು ಆ ಜಂಗಮ(ಅಪರಂಪಾರ)ನಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅಪರಂಪಾರ.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅಪರಂಪಾರ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಲೇರಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹಾದು ತನ್ನೂರು ಅಪ್ಪಂಗಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಗವ್ವನನ್ನು ಕಂಡು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗವ್ವ ತನ್ನ ಮಗಳು ರಾಜಮ್ಮಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಬದುಕಿದ್ದಾನೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಆಕೆಯ ಕೈ ನೋಡಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಜಂಗಮನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಪರಂಪಾರನಿಗೆ ದಿಕ್ಕೇ

ತೋಚದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಆಕೆಯ ಕೈ ನೋಡಿ 'ನಿನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತೈದೆ ಸಾವು ಲಭಿಸಲಿದೆ ತಾಯಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರ ಮುಂದಿನ ಮಾತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಪರಂಪಾರ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು ಮಡಿಕೇರಿಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾನೆ. ಚಿಕವೀರ ರಾಜ ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಐಯಣ್ಣ ವೀರಪ್ಪ ಇರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಆಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಪರಂಪಾರ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಂಶಯ ಬರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತರೆಕ್ಷಣವೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಚಿಕವೀರರಾಜ ದಿವಾನರಾದ ಬೋಪಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಲೇರಿ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ರೇಜಿಯವರ ನಡುವೆ ಆದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಲ್ಲಿ ಓದಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ಕೊಡಗನ್ನು ತಾವು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಪ್ಪಂಗಳದ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ದೇವಮ್ಮಾಜಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ರೇಜಿಯವರ ಕಡೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬೋಪಣ್ಣನ ಕೈವಾಡವಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು ರೆಸಿಡೆಂಟನಿಗೆ ದಿವಾನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನ ಮೂಲಕ ಓಲೆ ಬರೆಸುತ್ತಾನೆ. ತಂಗಿ ದೇವಮ್ಮಾಜಿ ಹಾಗೂ ಗಂಡ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ದೇವಮ್ಮಾಜಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಗವರ್ನರನ ಆದೇಶದಂತೆ ಕಾಸ್ಸಾ ಮೇಜರ್ ಚಿಕವೀರರಾಜನ ಜೊತೆ ಮುಖತಃ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೋಪಣ್ಣನೊಡನೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿ ಮಡಿಕೇರಿಯ ಸೇನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬಳಿಕ ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ರಾಜ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿ ಕಾಸ್ಸಾಮೇಜರ್‌ನನ್ನು ಹೊರಡುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಾಸ್ಸಾಮೇಜರ್ ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ ರಾಜನಿಗೆ ವಂದಿಸದೇ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಪರಂಪಾರನಿಗೆ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನ ಮುಖಾಂತರ ಇಂಗ್ರೇಜಿಗರು ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲು ಸಿದ್ಧತೆ

ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅಪರಂಪಾರ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಹತ್ತಿರ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ಕಲೆಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿಯ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಗೂಢಚರ್ಯೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಪರಂಪಾರ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ದೇವಮ್ಮಾಜಿ ಮತ್ತು ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮಡಿಕೇರಿ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ ದಿನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮಗೆ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ತೊಂದರೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ದಿವಾನ ಬೋಪಣ್ಣ ಚಿಕವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಚು ಹೂಡುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಕೊಡಗಿನ ರಾಜ ಶರಣಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಬೋಪಣ್ಣನ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಪರಂಪಾರ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬೋಪಣ್ಣ ಸಿದ್ದಲಿಂಗನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಅವನ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಂಕರಪ್ಪನಿಗೆ ವೀರಪ್ಪಾಜಿಯೇ ಅಪರಂಪಾರ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ನಯವಂಚಕ ದಿವಾನ ಬೋಪಣ್ಣ ಚಿಕವೀರರಾಜನಿಂದ ಗಡಿಪಹರೆಯ ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ಧಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗಡಿಪಹರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತವರನ್ನೆಲ್ಲ ಶರಣಾಗುವಂತೆ ಬೋಪು ದಿವಾನ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಬೋಪು ದಿವಾನ ಘಾತಕಿ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯ ಬಸವನ ಮೂಲಕ ಅರಸನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅರಸ ಬಸವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾಲ್ಕುನಾಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಮಡಿಕೇರಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿಕವೀರರಾಜ ಶರಾಣಾಗತಿಯಾಗುವುದಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ಫ್ರೇಸರನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಪ್ರೇಸರನು ಅರಸನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಿಸಿ ವೇಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ವೇಲೂರಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ತನ್ನನ್ನು ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವಂತೆ ಕಾಸ್ಸಮೇಜರನೆದುರು ಕೂಗಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಪ್ಪಂಗಳದಲ್ಲಿ ಗಂಗಮ್ಮ ವೀರಪ್ಪಾಜಿಗಾಗಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಲೇರಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜರೆಲ್ಲಾ ಮಡಿಕೇರಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವಶವಾದಾಗ ಊರು ಬಿಟ್ಟೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಪರಂಪಾರ ಶಿವಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಜೊತೆಗಿದ್ದಾನೆ, ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಅಪರಂಪಾರ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಟು ನಂಜರಾಜ ಪಟ್ನಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಕುಶಲೋಪರಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಕಂಡ ಸ್ವಾಮಿ, ಅಪರಂಪಾರನಲ್ಲಿ 'ರಾಜ್ಯ ರಥದ ಗಾಲಿ ಕೀಲಿಲ್ಲದೆ ಮುಗ್ಗರಿಸಿದೆಯಲ್ಲ, ಅಪರಂಪಾರ? ಕಡೆಗೀಲಿಲ್ಲದೆ ಬಂಡೆ ಹೊಡೆಗೆಡವಿತು; ಕಡೆಗೀಲು ಬಂಡಿಗಾಧಾರ.......ಈಗೇನು ಮಾಡುವೆಯಪ್ಪ? ಮಣಿಯನೆಣಿಸಿ ದಿನ ಕಳೆಯುತ್ತೀಯಾ?' ಎಂದಾಗ ಅಪರಂಪಾರ '...... ಇಲ್ಲ ಗುರುಗಳೇ, ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ನಾನು ಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಅಪರಂಪಾರ ಮೈಸೂರಿನತ್ತ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯ ಈಗಾಗಲೇ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಡಿಯಾಳಗಿದ್ದ. ಅವನ ಸಮೀಪದ ಸಂಬಂಧಿ ಬಸಪ್ಪಾಜಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಬಸಪ್ಪಾಜಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸೈನ್ಯ ತಯಾರು ಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಇಕ್ಕೇರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕರಾದ ಗುರುಮೂರ್ತಪ್ಪ ಮತ್ತು ಶೂರಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಜನರನ್ನು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಚಿಕವೀರ ರಾಜ ಉಳಿದಿದ್ದ ವೇಲೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಚಿಕವೀರರಾಜನಿಗೆ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ರಾಜನಾಗಿ ಬರಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಬರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಕಾಸ್ಸಾಮೇಜರನಿಗೆ ಅಪರಂಪಾರ ಚಿಕವೀರರಾಜನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಹೋದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಪರಂಪಾರ ಕಾಜಗೋಡನ್ನು ತಲುಪಿ ಆ ನಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ಅಪ್ಪಯ್ಯನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಅವನ ಮುಖಾಂತರ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಗಾರ ಕಾಸ್ಸಾಮೇಜರನಿಗೆ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ, 'ಹಾಲೇರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಗುರು' ಎಂದು ಸಹಿ

ಹಾಕಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಓದಿದ ಆಡಳಿತಗಾರ ಕಾಸ್ಸಾಮೇಜರ ಕಾವಲುಗಾರನಿಗೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪತ್ರವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮದರಾಸು ಗವರ್ನರ್‌ಗೂ, ಮಡಿಕೇರಿಗೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯ ಬಸಪ್ಪಾಜಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಪರಂಪಾರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ದೂತನನ್ನು ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅಪರಂಪಾರ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಬೇಸರವಾದರೂ ತೋರಗೊಡದೆ ಕೊಡಗಿನ ವಿವಿಧ ನಾಡುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಸಂದೇಶ ಮುಟ್ಟಿಸಲೆಂದು ಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಹೊಸಳ್ಳಿಯ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಗೌಡನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಬಂದು ಶಂಕರಪ್ಪನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಮಡಿಕೇರಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕೊಡಗಿನ ಕತೆಯನ್ನು ಅಪರಂಪಾರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯ ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ಜಯಘೋಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಪರಂಪಾರ ಬೆಳಗ್ಗಿನ ಸ್ನಾನ ಶಿವಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದಾಗ ಚಾವಡಿಕಾರ ಮಂಜಣ್ಣನನ್ನು ಪುಷ್ಕರಿಣಿ ತೋರಿಸಲು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿದ್ದ. ಅಪರಂಪಾರ ಮತ್ತು ಶಂಕರಪ್ಪ ಪುಷ್ಕರಿಣಿಗೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ್ದ. ಅವರು ಶಂಕರಪ್ಪನನ್ನು ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ, ಅಪರಂಪಾರ ಬಂಧಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹರಡುತ್ತದೆ.

ಅಪರಂಪಾರ ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಅಪರಂಪಾರನನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕವೀರರಾಜನನ್ನು ಕಲಕತ್ತೆಗೂ, ಕಾಶಿಗೋ ತೆರಳುವಂತೆ ಗವರ್ನರ್ ಆದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಪರಂಪಾರನಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಪರಂಪಾರನನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಪ್ಪಣ್ಣ ಸಿಪಾಯಿಯವರ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ಸುಳ್ಯದ ಕಡೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಬೋಪಣ್ಣ ಮತ್ತು ಪೊನ್ನಪ್ಪ ಕಂಪೆನಿ ಸರಕಾರದಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಚಿಕವೀರ ಕಾಶಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ದೇವಮ್ಮಾಜಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅಪ್ಪಂಗಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡ ಗಂಗಮ್ಮ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳುತ್ತಾಳೆ. ರಾಜಮ್ಮಾಜಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ವೀರಪ್ಪಾಜಿಯ ಮನೆ ಇದು ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾಳೆ.

ಅಪರಂಪಾರನನ್ನು ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಂಚು ಹೂಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಮತ್ತೆ ಬಂಧಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಪರಂಪಾರನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಯಾವುದೇ ಉತ್ತರ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಅಪರಂಪಾರನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಅಪರಂಪಾರ ಧೀರನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಶಂಕರಪ್ಪನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ತೀರಿಕೊಂಡ ವಿಷಯವನ್ನು ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಅಕ್ಕವ್ವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ವ್ಯಾಪಾರದೊಂದಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರಾಣಿ ಗೌರಮ್ಮ ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಚಿಕವೀರರಾಜ ಮತ್ತು ಮಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಮೇಗ್‌ಲಿಂಗ್ ಎಂಬಾತ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಮತದೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಕೊಡಗನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಚಿಕವೀರರಾಜನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಗೌರಮ್ಮ ಕೊಡಗಿನ ರಾಣಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲೇ ಖಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ತ ಅಪರಂಪಾರ ಜೈಲಿನಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮೃತ್ಯುಂಜಯ

೧೯೭೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಕಾದಂಬರಿ ಈಜಿಪ್ತ್ ಸಮಾಜದ ವರ್ಣನೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತವು ಈಜಿಪ್ತದ ದೊರೆ ಪೆರೋನಾ

ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಏಳುವ ಚಿತ್ರಣ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತ (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಬುಡಕಟ್ಟು ರಕ್ಷಕ ಸಂಕೇತ ಹೆಸರು) ದಿಂದ ಈಜಿಪ್ತಿನ ಪುಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಬ್ಬುಗೆ ಮೆನೆಪ್‌ಟ ಮತ್ತು ತಂಡದವರು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಈಜಿಪ್ಟ್‌ನ ರಾಜ ಪೆರೊನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಭೂಮಾಲೀಕ ನುಟ್‌ಮೋಸ್, ಈಜಿಪ್ತಿನ ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ (ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ನಾಯಕ) ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಮತ್ತು ಊರವರು ಅಬ್ಬುವಿನಿಂದ ಜಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ತಿನ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಜನರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು 'ಸರಿ ಮನೆಗೋಗಿ ಗೋದಿ, ಯವೆ ಅಳೆದು ತಯಾರ್ಮಾಡಿ. ನಾಳೆ ವಸೂಲಿ' ಎಂದಾಗ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಮುಖ ಗಂಭೀರವಾಗುತ್ತದೆ.

ನೆರೆಮನೆಯ ಸ್ನೇಹಿತ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಜೆ ಸ್ನೋಫ್ರು ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಜೊತೆ ನುಡಿದಿದ್ದ ಮಾತು ಈಗ ಮೆನೆಪ್‌ಟ್‌ಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. 'ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ನಡಕೊಳ್ಳಿ; ಸುಮ್ನೆ ಸುಲೀಬೇಡಿ–ಅಂತ ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಹೇಳ್ಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸಂಕಟ ತೋಡ್ಕೋಬೇಕು. ಪ್ರಾಂತಪಾಲನ ಎದುರಲ್ಲೇ......ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇದು. ನೀನು ಬರಬೇಕು ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ. ನೀನೇ ಮುಂದೆ ಇರ್ಬೇಕು. ನೀನು ಯೋಚಿಸಿ ಮಾತಾಡ್ತೀಯಾ. ಸರಿಯಾಗಿ ವಾದಿಸ್ತೀಯಾ'[೫]

ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ರೈತರು ಈ ಕುರಿತು ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ತಯಾರಿ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಗೂಢಚಾರರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಂತಪಾಲ ಗೇಬುವಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅವನು ಕಂದಾಯಧಿಕಾರಿ ಟೆಹೂಟಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುತ್ತಾನೆ.

ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ರೈತರೆಲ್ಲಾ ರಾಜಗೃಹದತ್ತ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ರೈತರ ಪರವಾಗಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ, 'ನಮ್ಮ ಭೂಮಾಲಿಕರೆಲ್ಲಾ ನಿಗದಿಯಾದಷ್ಟು ಕಂದಾಯ ಕೊಡೋದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ನಿಗದಿ ಮಾಡಿರೋದು ಜಾಸ್ತಿ ಅಲ್ವೋ ಏನೋ! ಕೊಡಲಿ. ಹೇಗೂ ಅವರ ಕಣಜಗಳು ಭರ್ತಿಯಾಗಿವೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನಾಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಾವಟಿಯಿಂದ

ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಥಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಒಸ್ಯೆರಿಸ್ ದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ರೈತ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಜೆ ಅನ್ಪು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಸತ್ತಾಗ ಬಟ್ಟೆಯ ತುಣುಕಿನ ಜೊತೆ ಮಣ್ಣಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅನ್ಪುವಿಗೀಗ ಶವಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶವ ಸಂಸ್ಕಾರ. ಅರಸು ಮನೆತನದವರು ಸತ್ತಾಗ ವಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಬೆಳಕಿಗೆ ಆಗಮನ' ಪುಸ್ತಕದ ಪಟಣವನ್ನು ಅರ್ಚಕ ಅಪೆಟ್ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಸ್ಯೆರಿಸ್ ದೇವನು ಪರಲೋಕದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ನಿಂತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಅನ್ಪುವಿನ ವಿಧಿವಿಧಾನದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ರಾಜಗೃಹದ ಹತ್ತಿರ ಸೇರಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟನನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಭೂಮಾಲೀಕರು ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭೂಮಾಲೀಕರ ಕೈಕೆಳಗಿದ್ದ ಜೀತದಾಳುಗಳಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಲಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ನುಬಿಯಾದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ದೋಣಿಯೊಂದು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಫ್ಪು ಎನ್ನುವಾತ ಬಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರ – ವಾಣಿಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ.

ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತದ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯ ಹೆಮ್‌ಟಿ ನೂರು ಜನ ಯೋಧರನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಲು ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಐಗುಪ್ತದ ದೊರೆ ಪೆರೋನಿಂದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾಗೆ ಐಗುಪ್ತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸವ ಸೆಡ್ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಐಗುಪ್ತಕ್ಕೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ.

ಐಗುಪ್ತವನ್ನು ತಲುಪಿದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಾಂತಪಾಲ ಗೇಬು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಐಗುಪ್ತದ ದೊರೆ ಪೆರೋ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ

ಅತಿಥಿಗೃಹದ ಸುತ್ತ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಇಡುತ್ತಾನೆ. ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಐಗುಪ್ತ ತಲುಪಿದ ಮಾರನೇ ದಿನ ಪೆರೋನ ಅಮಾತ್ಯ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಾದ ಮಾರನೇ ದಿನ ಐಗುಪ್ತದ ದೊರೆ ಪೆರೋನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಕಾಣಿಕೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅದಾದ ಆರೇಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಐಗುಪ್ತದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಂತಪಾಲರು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಐಗುಪ್ತದಲ್ಲಿ ಪೆರೋನ ಔತಣಕೂಟವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಔತಣಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಕುಸ್ತಿಗಳು ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ, ಬಂದ ಮಹನೀಯರುಗಳಿಗೆ ದೊರೆ ಪೆರೋನಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಗಳು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಡೆದು ಅತಿಥಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ. ಅಮಾತ್ಯನಿಂದ ಸೆಡ್ ಉತ್ಸವ ನಡೆಯಲು ಇನ್ನು ಮೂರು ವಾರಗಳಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ದೋಣಿಕಾರ ಬಟಾನನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸೆಡ್ ಉತ್ಸವ ನಡೆಸಲು ಮಹಾ ಅರ್ಚಕರು ಐಗುಪ್ತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗಮಿಸಿದ ಮಹಾ ಅರ್ಚಕ ಹೇಪಾಟ್ ಮತ್ತು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಬಂದ ಭೂಮಾಲೀಕರಿಗೂ ನಂಟು ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಮಹಾ ಅರ್ಚಕ ಐಗುಪ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದವನೇ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಬಂಧನದ ವಿಷಯ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಸಹಚರರಾದ ಔಟ, ಬೆಕ್ ಇದನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿದೇಶಿ ವರ್ತಕ ಕೆಫ್ಫುವಿನ ಮೂಲಕ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಈಗಾಗಲೇ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತಲುಪಿದ ದೋಣಿಗಾರ ಬಟಾ ಐಗುಪ್ತದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೆಡ್ ಉತ್ಸವ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ನಾಯಕ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಊರಿನ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ವರ್ತಕ ಕೆಫ್ಫುವಿನ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಐಗುಪ್ತದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಿಗಾಗುವ ತೊಂದರೆಯ ಸುಳಿವು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕೂಡಲೇ ಬಟಾ ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರೊಂದಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ.

ಬಟಾ ಐಗುಪ್ತ ಸೇರುವ ಮೊದಲೇ ಅಚಾತುರ್ಯ ನಡೆದಿತ್ತು. ಸೆಡ್ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಾ ದಿನ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಐಗುಪ್ತದಲ್ಲಿ ಮಹಾ

ಅರ್ಚಕನ ದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಹುಚ್ಚ ಎಂಬ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೆನ್ನಾ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾದು ಬಟಾನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೆನ್ನಾನೆ ತಾನು ರಾತ್ರೋ ರಾತ್ರಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಜೈಲಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಸೆಡ್ ಉತ್ಸವದ ಆಚರಣೆಯ ಔತಣದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಡುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮೆನ್ನಾ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಜೈಲಿನಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ 'ನಾಳೆ ವಿಚಾರಣೆ, ಮೆನ್ನಾ-ಋಜುಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿರುವ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಚಾರಣೆ. ನಾಯಕ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡವನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೆದರಲೇ? ಸಿಂಹವಾಗಿ ಬಂದವನು ನರಿಯಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗಲೇ? ಮಗ ರಾಮೇರಿಗೆ ಇದೇ ಏನು ಅವನ ತಂದೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ? ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಆವತ್ತು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು ನನ್ನ ಜನ. ಅವರ ಪ್ರೀತಿ ಗಳಿಸಿ, ವಿಶ್ವಾಸ ಪಡೆದು ನಾನು ನಾಯಕ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ವಿಚಾರಣೆ ಇದಿರಿಸುವುದು ನನಗೆ ಕಷ್ಟವೇ? ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ನ್ಯಾಯ ನಿಲುವನ್ನು ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರೆಲ್ಲರ ಎದುರಲ್ಲೇ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತೇನೆ, ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ನೀವಿದನ್ನು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮೆನ್ನಾ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭೂಮಾಲೀಕರೆಲ್ಲಾ ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡರಂತೆ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾಗೆ ಇದೆಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತುಗಳ ನಂತರ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನಿಗೆ ಅವಕಾಶ. ತಾನು ಬಂಡಾಯವೆದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ನಮ್ಮ ಮಾಟ್ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಯ್ತದೆ ಅನ್ನೋ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಾವು ಋಜು ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದೆವು . ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಟ್ಟಳೆ ಏನು ಹೇಳ್ತದೆ? ಬಡವರು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಕ್ಕು ಇರಲೆಂದೇ ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ ಅಂತ ದೇವರು ಸಾರಿದ ಎಂದಲ್ಲವಾ? ಲಿಪಿ ಸುರುಳಿ ಏನು ಬೋಧಿಸ್ತದೆ? ಒಂದು ಮೊಳ ಬುವಿಗಾಗಿ ಆಸೆ ಬುರಕನಾಗದಿರು ವಿಧವೆಯ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನುಗ್ಗದಿರು.

ಅತಿಕ್ರಮಣದಿಂದ ಗಳಿಸುವ ಐದುನೂರು ಬಳ್ಳಕ್ಕಿಂತ ದೇವರು ನಿನಗೀವ ಒಂದು ಬಳ್ಳವೇ ಮೇಲು ಹೀಗಲ್ಲವಾ? ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಬೋಧನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾಗಿರುವ ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದೇವೆ. ಅದು ತಪ್ಪೇ ಸ್ವಾಮಿ?' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಂದಾಯದ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಠೋರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಸುಲಿಗೆಯ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ರೋಸಿ, ಸುಲಿಗೆಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ನಾವು – ದಲಿತರು ಸೆಟೆದು ನಿಂತಿದ್ದೇವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಬಾಳುವ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ಕುರಿಗಳಾಗಿ ಕಟುಕನ ಕತ್ತಿಗೆ ತಲೆಯೊಡ್ಡಿದ್ದು ಸಾಲದೆ? ಆಡಳಿತದ ಒರಳಿತ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಾಲದೇ? ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಕರ ಮುಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಹಿಪ್ಪೆಯಾದದ್ದು ಸಾಲದೆ?' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕೊನೆಗೂ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಮಾತಿನಿಂದ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ಐಗುಪ್ತದ ಅಮಾತ್ಯ ಮತ್ತಿತರರು ಮೆನೆಪ್‌ಟಾಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಜನರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರೂ ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆಗೆ ಮೆನೆಪ್‌ಟ್‌ನ ಶವವನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಐಗುಪ್ತದಲ್ಲಿ ಶವ ಕದ್ದವರ ಶೋಧ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಿಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಐಗುಪ್ತದ ದಂಡು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದತ್ತ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಮಣ್ಣು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗೋರಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾವಿನ ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಐಗುಪ್ತದ ದಂಡು ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾದ ಬೆಕ್, ಔಟ್‌ರನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದಳಪತಿ ಖ್ನೆಮ್‌ಹೊಟೆಪ್‌ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಈಟಿಯಿಂದ ಚುಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಹಲವಾರು ರೈತ ಯೋಧರನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಟಾ, ಮೆನ್ನಾ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಅಂಬಿಗರು ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಬಹಳ ದೂರದ ಪ್ರಯಾಣದ ನಂತರ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಡಗಿ ಸೆತ್‌ನಾ ಇವರನ್ನು

ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತ ಮತ್ತೆ ದಾಸ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದನ್ನು ನೆನೆಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬಟಾನೊಡನೆ ಬಂದ ಜನರು ಹೊಸ ಹೊಸ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಶಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೆನ್ನಾ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು 'ಕತ್ತಲಾದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಹರೀತದೆ ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಂತ ತೋರುವ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯ, ನೆನಪಿಡಿ'[೬] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ವಿಮೋಚನೆ

೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ವಿಮೋಚನೆ ನಿರಂಜನರ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಮಿಲ್ ಮಾಲೀಕರೊಂದೊಗೆ ನಡೆಸುವ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಕಥಾನಾಯಕ ಚಂದ್ರು (ಚಂದ್ರಶೇಖರ)ವಿನ ಸುತ್ತ ಕಥೆ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮನೆ ಮಠವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಚಂದ್ರುವಿನ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಚಂದ್ರು ಹಳ್ಳಿ ಬಿಟ್ಟು ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅರಸಿ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ನದಿ ತೀರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ನದಿ ದಾಟುತ್ತಾರೆ. ನದಿಯ ಮಧ್ಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾಯಿ ರುಕ್ಮಿಣಿ ದೇವರನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಚಂದ್ರು ಕೂಡ ನೆನೆಯುತ್ತಾನೆ 'ದೇವರು ಒಳ್ಳೆಯವನು ಅಲ್ಲವೇ? ಹಳ್ಳಿಯ ಮನುಷ್ಯರು ತಂದೆ ಮತ್ತು ತಾಯಿಗೆ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೇವರು? ಆತ ದಡ ಹಾಯಿಸದೆ ಇರುವುದುಂಟೇ' ಎಂದು. ನದಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ದಡದ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಾರೆ, ತಾಯಿ ದೇವರ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೂಟೆಯೊಡನೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಇನ್ನೇನು ದಡ ಸೇರಬೇಕು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದರೆ ತಾಯಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಚಂದ್ರು, ಅಜ್ಜಿ ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಲೆ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಪೇಪರ್ ಮಾರುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದಿನ ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಪೇಪರ್ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೂಟ್ ಧರಿಸಿ, ರುಮಾಲು ಹೊತ್ತು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಡೆಗೋಲು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನ ಹತ್ತಿರ 'ಪೇಪರ್ ಬೇಕೇ'? ಎಂದು

ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆತ ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಪೇಪರ್ ಬೇಡವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡ ಚಂದ್ರು ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲಿದ್ದುದು ಎರಡೇ ನಿಮಿಷ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೊಂದು ಕಳ್ಳತನ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಹಿಂಬದಿಯಿಂದ ಬಂದು ಅವರ ಷರಾಯಿಯ ಜೇಬಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿ ಹಣದ ಪಾಕೀಟು ಹೊಡೆದು ದೂರ ಸರಿದಿದ್ದ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೋಟಿನ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಾಗಿ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಇಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಆ ಪಾಕೀಟನ್ನು ಆ ಮಹಾನುಭಾವ ಅದ್ಯಾಕೆ ಷರಾಯಿಯ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನೋ!? ಎಂದು ಚಂದ್ರು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯ ಜೋರಾಗಿ ಕಿರಿಚುತ್ತಾನೆ ಇನ್ನು ತಾನಲ್ಲಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಹೊರಟ ಚಂದ್ರುವನ್ನು ಕಳ್ಳ ಎಂದು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಪೋಲೀಸರ ವಶಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದರೆ ಚಂದ್ರುವಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹಣ ಕದ್ದ ಆ ಹುಡುಗನ ಪರಿಚಯವಿತ್ತು. ವೃದ್ಧೆಯಾದ ತಾಯಿಯನ್ನೂ, ತಂಗಿಯನ್ನೂ ಸಾಕಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪಾದನೆಯ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ತಳ್ಳಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಚಂದ್ರುವಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು.

ಚಂದ್ರುವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಪೋಲೀಸರು ಪಾಕೀಟಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ತಡಕಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆನ್ನೆಗೆ ಏಟು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಬೆನ್ನಿಗೆ ಗುದ್ದುತ್ತಾರೆ. ಏನೂ ಸಿಗದೆ ಇದ್ದಾಗ ಠಾಣೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕಳ್ಳ ಎಂಬ ಹಣೆ ಪಟ್ಟಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ತಂದೆ, ಅಜ್ಜಿ ಮಗನ ಬರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಕಾದು ಚಿಂತೆಗೀಡಾಗುತ್ತಾರೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಕದ್ದ ವಸ್ತುಗಳು ಚಂದ್ರುವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಮನೆಯ ವಿಳಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗಲೇ ಚಂದ್ರುವಿನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು.

ಚಂದ್ರುವಿನ ತಂದೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಚಂದ್ರುವಿನ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪೋಲೀಸರು ಆತನನ್ನು ಗದರಿಸಿ ಹೊರ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ರಾತ್ರಿಯಿಡೀ ಮರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮತ್ತೆ ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ ಮಗನ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮೌನ.

ಚಂದ್ರು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಗುಡಿಸಲು ಕತೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದು ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ಸಾಧಿಸ ಹೊರಟ

ಯುವಕ ಜೈಲು ಸೇರಿದ್ದಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಾಗಿತ್ತು. ತಂದೆ ಚಂದ್ರುವನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ 'ನೀನು ಆ ದಿವಸ ಪಾಕೀಟು ಕದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ ಅಲ್ವಾ ಚಂದ್ರು, ಅಲ್ವಾ?' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆ ಚಂದ್ರು ನಿರಪರಾಧಿಯೆನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಅಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಹಿಂದಿನದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೆನೆದು ತಂದೆ ಚಂದ್ರುವನ್ನು ಏಕಾಂಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೆ ಚಂದ್ರು ಮುಂಬೈ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಮುಂಬೈ ಸೇರಿ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಪಿಕ್ ಪಾಕೇಟ್ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ ಮಾಲೀಕರಿಗೂ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೂ ಸಂಘರ್ಷ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮಿಲ್ ಮಾಲೀಕ ಶ್ರೀಕಂಠ ಮತ್ತು ಮಿಲ್ ಕಾರ್ಮಿಕ ನಾರಾಯಣ ಇಬ್ಬರೂ ಚಂದ್ರುವಿನ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ವರ್ಗ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಚಂದ್ರು ಶ್ರೀಕಂಠನ ಸಾಮೀಪ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಮೌನ ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಮಾಲೀಕರ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಮಿಕರು ಅರೆಸ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಜೈಲು ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಂದ್ರು ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಮುಂಬೈ ಸೇರಿದವನಾದರೂ ತಾನೂ ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ

೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ನಿರಂಜನರ ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ನಗರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ವಠಾರವೊಂದರ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನೆಗಳಿದ್ದ ಆ ವಠಾರಕ್ಕೆ ರಂಗಮ್ಮ ಒಡತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ವಠಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾರಾಯಣಿ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಳೆ. ಸೌದೆ ಕದ್ದು ಕಳ್ಳಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾರಾಯಣಿ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಆಪಾದನೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜೋರಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಅಪರಾಧಿ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂದೇಹಗಳಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾರಾಯಣಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬಾನೆ ಹದಗೆಡುತ್ತಾ ಬರುತ್ತದೆ. ವಠಾರದ ಹೆಂಗಸರೆಲ್ಲಾ ನಾರಾಯಣಿಯ ಮನೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ನಾರಾಯಣಿಯ ವೈರಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೀನಾಕ್ಷಮ್ಮನೂ ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ನಾರಾಯಣಿಯನ್ನು ವೈರಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ ತಾನು ಪಾಪಿ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಆಕೆಗೆ ಬಂದು ಸೆರಗನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಾಗಲೇ ನಾರಾಯಣಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದಳು. ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ರಂಗಮ್ಮ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೂ ಗಂಡಸರು ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ರಂಗಮ್ಮ ಬೇಸರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಣ ತೆಗೆಯೋ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾರಾಯಣಿಯ ಗಂಡನಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಗಂಟು ಗಂಟು ಹಾಕಿ ಕೂಡಿಟ್ಟ ಚಿಲ್ಲರೆ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ರಂಗಮ್ಮ ತಾನೂ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತಾ 'ಕೊಡಿಯಪ್ಪಾ ಕೊಡಿ, ಕಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಗೆ ಮನುಷ್ಯೇ ಆಗ್ಬೇಕಲ್ದೆ ಮರ ನೆರವಾಗುತ್ಯೇ?' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ವಠಾರದಲ್ಲಿ ನೀರಿಗೂ ದುಡ್ಡು ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಂಗಮ್ಮ ಆ ದಿನ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವಿಲ್ಲ. ನಾರಾಯಣಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳು ಕಾರ್ಯಗಳು ಮುಗಿದವು. ವಠಾರ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯ ಮರೆಯಾಗಿ ಕತ್ತಲು ಕವಿದರೂ ವಠಾರದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪ ಬೆಳಗಿಲ್ಲ. ಯೋಚನಾ ಮಗ್ನಳಾಗಿದ್ದ ರಂಗಮ್ಮ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ದೀಪ ಹಾಕಿದಳು. ವಠಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪ ಬೆಳಗಿತು, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ.

ಸಾವು ಸಂಭವಿಸಿದ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ವಠಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳು ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡವು. ಅಳು– ನಗು, ಸಾಧನೆ–ಸಂಪಾದನೆ, ಸುಖ–ಸಂಕಟ, ಹೀಗೆ ಬದುಕಿನ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಅಲೆಗಳು ವಠಾರದ ಜೀವನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಅಳಿಯುತ್ತಾ ಇದ್ದವು. ನಾರಾಯಣಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಠಾರದವರು ಸಾಕುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ರಂಗಮ್ಮ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದವರೇ ಒಂದು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿ ನಂತರ ತನ್ನ ನಿತ್ಯ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇತ್ತ ನಾರಾಯಣಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಗಂಡ ಮನೆಯ ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ರಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೀಡು ಮಾಡಿತು. ನಾರಾಯಣಿಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂಜೆ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ರಂಗಮ್ಮ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆತ

ಬಂದಾಗ ಮನೆ ಬಿಡುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ನಾರಾಯಣಿಯ ಗಂಡ ಮನೆ ಬಿಡುತ್ತಾನೆಂದು ತಾನೇ ಡಂಗುರ ಸಾರುತ್ತಾಳೆ. ನಾರಾಯಣಿಯ ಗಂಡ ರಂಗಮ್ಮನಂದಂತೆ ಮನೆ ಖಾಲಿ ಮಾಡಿ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೆ ಆ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಶಂಕರನಾರಾಯಣನ ಕುಟುಂಬ ಬರುವುದಿತ್ತು. ಇದು ವಠಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ರಂಗಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಒಂಟಿ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯನ ಸಂಸಾರ ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವಠಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಗಿಲು ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದ ಕತ್ತು ಚಾಚಿ ಬೀದಿಯತ್ತ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ರಂಗಮ್ಮ ಆ ಹೊಸ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಠಾರದ ಹೆಂಗಸರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಸಾರದ ಒಡತಿಯನ್ನೂ ಒಡೆಯನನ್ನು ತೂಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ತಂದಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ನೋಡಿ, ಬಂದಿರುವುದು ಬಡ ಸಂಸಾರವೇ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ವಠಾರಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ಚಂಪಾ ದಂಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಠಾರ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಬಹಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಸಂಸಾರದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಠಾರದಲ್ಲಿ ಆ ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಗುಸು ಗುಸು ಟೀಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ವಠಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಕುಟುಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಯರಾಮನ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ತಂಗಿ ರಾಧಾಳದ್ದು. ಜಯರಾಮನ ತಂದೆ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸವೆಲ್ಲಾ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ ಹೆಂಡತಿ ವಠಾರದ ಕುರಿತಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜೊತೆಗೆ ಮಗ ಜಯರಾಮುವಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಮಗಳು ರಾಧೆಯ ಮದುವೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜಯರಾಮು ತನ್ನ ಓದಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಒಳಗೆ ಕಲಿಯುವುದು ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣವಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಜಯರಾಮು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಕತೆ ಬರೆದು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಅಚ್ಚಾದಾಗ ಅಣ್ಣ–

ತಂಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಂದೆ ಪದೇ ಪದೇ ಮಗನಿಗೆ ಓದಿನ ಕಡೆ ಆಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಠಾರಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ ಚಂಪಾವತಿ ಹಾಡುಗಾರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆಕೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ವಠಾರದ ಅಹಲ್ಯಾ, ಕಮಲಮ್ಮ, ಚಂಪಾವತಿ ಹಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಡನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ವಠಾರದ ಗಂಡಸರು ಬಂದಾಗ ಅವರವರ ಮನೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಆ ವಠಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸ್ ರಂಗಪ್ಪ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಯರಾಮು ಮತ್ತು ರಾಧಾ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೂ ಅವರಿಂದ ಏನೂ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ರಂಗಮ್ಮನೇ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ರಂಗಮ್ಮ ಏನಾಯಿತೆಂದು ರಂಗಪ್ಪನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ 'ನೋಡಿ ರಂಗಮ್ನೋರೆ ಈಕೆ ಮಾಡಿರೋದು, ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಡ್ಯೂಟಿ ಇದೇಂತ ಆಗ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೆ, ಬಂದು ಒಂದು ತುತ್ತು ತಿಂದು ಹೋಗೋಣ ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಡಿಸೋರಿಗೆ ಗತಿ ಇಲ್ಲ. ಸಂಗೀತ ಕೇಳೋಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ ಈ ಮಹಾರಾಯ್ತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಡ್ಯೂಟಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ವಠಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಹೋದರು, ರಂಗಮ್ಮ ದೀಪ ಆರಿಸಿದಳು.

ವಠಾರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಂಟಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ರಂಗಮ್ಮನಿಗೆ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬೋರ್ಡು ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ವಠಾರದ ಮನೆಗೆ ಹಲಿಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದು ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನಿಗೆ ನಗು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಆತ ಮನೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಆಲೋಚಿಸಿದರೂ ಅವನ ಸೋಮಾರಿತನದಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ರಂಗಮ್ಮ ಬಂದವಳೇ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೆತ್ತುತ್ತಾಳೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ 'ಈಗ ಬೇಡ' ವೆಂದಿದ್ದ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನಿಗೆ

ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯ ರಾಧಾ ಕಣ್ಣೆದುರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಬೇಸಿಗೆಯ ಬೇಗೆಗೆ ಊರು ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಒಂದು ಸಂಜೆ ಮಳೆ ಹನಿಯಿತು. ವಠಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋರಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂದ ಮನೆಯವರಿಗೆ ರಂಗಮ್ಮ 'ಮೊದಲ ದಿವಸದ ಮಳೆಗೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಚಂಪಾವತಿಗೆ ನಿಜರೂಪ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಮಳೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸೋರುತ್ತದೆ. ಕಂಬಳಿ ಹುಳಗಳ ತೊಂದರೆ ಶುರುವಾಗುತ್ತದೆ, ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಜಯರಾಮು 'ವಠಾರ ಕೆಟ್ಟೋಯ್ತು ರಂಗಮ್ನೋರೆ ವಠಾರ ಕೆಟ್ಟೋಯ್ತು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ರಂಗಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಜಯರಾಮನನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ.

ವಠಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಮ್ಮು, ನೆಗಡಿ, ಜ್ವರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ರಂಗಮ್ಮನೂ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಮಲಗುತ್ತಾರೆ. ವಠಾರದ ಹೆಂಗಳೆಯರೆಲ್ಲಾ ಆಕೆಯ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಂಗಮ್ಮ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ವಠಾರದ ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ ಕಾಯಿಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ತಂದೆ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೆನೆದು ತಾಯಿ ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿದ್ದಾಗ ಡಾಕ್ಟರ್ ಬಂದು ಔಷಧಿ ಕೊಟ್ಟು ಖಾಯಿಲೆ ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೆ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಮೂವರು ಓದೋ ಹುಡುಗರು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರ ಓದಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವನಾದರೆ, ದೇವಯ್ಯ ಬೀಡಿ, ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುತ್ತಾ ಒಂದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಸೊಗಸುಗಾರ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನವನು ದೇವಯ್ಯನ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದ. ದೇವಯ್ಯನ ತಂದೆ ಮಗನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಆತ ಪೋಲಿ ತಿರುಗೋದು, ಸಿನಿಮಾ ಹುಚ್ಚು, ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಚುಡಾಯಿಸೋದು, ಬೀಡಿ ಸಿಗರೇಟು ಹೀಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಚಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ. ರಾಜಶೇಖರ ಎಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದರೂ ಅವನು ಕೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ದೇವಯ್ಯನ ತಂದೆ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ

ರಂಗಮ್ಮ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆ ಆತನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸಿ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ದೇವಯ್ಯ ಒಂದಷ್ಟು ಬದಲಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅದೇ ವಠಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಕುಟುಂಬ ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕುಟುಂಬ. ಪ್ರತೀ ತಿಂಗಳ ಐದನೇ ತಾರೀಕಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರಂಗಮ್ಮನಿಗೆ ಮನೆ ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎರಡು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಹಿರಿಯವನು ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಓದುತ್ತಿದ್ದ. ಕೋಲಾರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಆ ಕುಟುಂಬ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದಷ್ಟು ಜಮೀನಿತ್ತು. ರಂಗಮ್ಮನಿಗೆ ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ. ವೆಂಕಟ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಕತೆಯನ್ನೇ ರಂಗಮ್ಮನ ಮುಂದಿಡುತ್ತಾಳೆ.

ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಗಂಡ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದಿನ ಆ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರಂಗಮ್ಮನ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂದವನೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ 'ಏನಾದರೂ ದುಡ್ಡು ಬೇಕೇನು?' ಎಂದಾಗ 'ಬೇಡಿ ಇದೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ಆಕೆಯ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಕೆರಳುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ಆ ವಠಾರದ ಅವಿವಾಹಿತ ಯುವಕ. ರಂಗಮ್ಮ, ಚಂಪಾವತಿಯರು ಅದೇ ವಠಾರದ ರಾಧೆಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನು ಅದನ್ನೇ ಆಲೋಚಿಸಿ ರಾಧಾಳ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲಸವೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಜಯರಾಮುವಿನ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬ ಆತನನ್ನು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟ ರಂಗಮ್ಮ ಮದುವೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ೨ ತಿಂಗಳು ಯಾರಲ್ಲೂ ಹೇಳುವುದು ಬೇಡವೆಂದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಚಂಪಾವತಿ, ಬಳಿಕ ಮೀನಾಕ್ಷಮ್ಮ, ಕಮಲಮ್ಮ,, ಪದ್ಮಾವತಿ, ಕಾಮಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹತ್ರಾನೂ ಗುಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಧಾಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲು ಹೊರಟ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ಬೇಸ್ತು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ.

ಚಂಪಾವತಿ ಮತ್ತೆ ಎರಡನೇ ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮವೀಯುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡು ಮಗು ಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದ ಚಂಪಾವತಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ್ಣಯ್ಯ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಹಾಗೆ ಆದಾಗ ವಠಾರದವರೆಲ್ಲ ಗಂಡು ಮಗುವಿರಬಹುದೆಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಂಗಮ್ಮ 'ಎಂಥಾದಪ್ಪ ಮಗು, ರಾಜಕುಮಾರ ತಾನೇ' ಎಂದಾಗ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ನಗುತ್ತಾ 'ಇಲ್ಲ ರಂಗಮ್ನೋರೆ ಸೌಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಎಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ನಿರಾಶೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ 'ಆತ ವಿಚಿತ್ರ ಮನುಷ್ಯ, ಅಳುಮೋರೆ ಹಾಕಿ 'ಹೆಣ್ಣು' ಅನ್ನೋ ಬದಲು ನಗುತ್ತಾ ಸೌಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅನ್ನೋದೇ? ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ರಂಗಮ್ಮ 'ಸೌಭಾಗ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಸರಿ, ಹೆಣ್ಣು ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಗಂಡಸಿಗೆ ಕಮ್ಮಿ ಇಲ್ಲ, ಸಂತೋಷ–ಸಂತೋಷ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ನಾರಾಯಣಿಯ ಸಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಕಾದಂಬರಿ ಅದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಂಪಾವತಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಜನಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ನಡುವೆ ವಠಾರದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಘಟನೆಗಳು ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಬನಶಂಕರಿ

ಬನಶಂಕರಿ ನಿರಂಜನರ ಎರಡನೇ ಕಾದಂಬರಿ, ರಚಿತವಾದದ್ದು ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ. ತಾಯಿಯ ಬಸಿರಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಮ್ಮಿ ಜೀವನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಹಡೆದು ತಾಯಿಯೂ ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಮ್ಮಿ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಅಜ್ಜಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಮ್ಮಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ರಾಯನ ಹಳ್ಳಿಯ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಬನಶಂಕರಿಯಾಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆ ಸೇರಿದರೂ ಎಲ್ಲರ ಮುದ್ದಿನ 'ಅಮ್ಮಿ'ಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಅಪ್ಪ ಅಮ್ಮನನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದ ಅಮ್ಮಿಗೆ ಅತ್ತೆ ಮಾವನೇ ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಮೈದುನರೊಂದಿಗಿನ ಪ್ರೀತಿಯ ಒಡನಾಟದೊಂದಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯಿತು. ಹೊರಟು ಹೋದ ಗಂಡ ಮತ್ತೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಗಂಡ ಸತ್ತು ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಅಮ್ಮಿ ಮೈ ನೆರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಭ್ರಮವಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಚುಚ್ಚು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮ್ಮಿಯ ಕೇಶಮುಂಡನದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ಮಾವ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ತವರು ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಬಂದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆಂತ ಕಳುಹಿಸೋದು? ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮಿಯ ಅಣ್ಣ ರಾಮಕೃಷ್ಣನ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮದುವೆಗೆಂದು ಊರಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಬಂದು ಹೋದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ, ಜೊತೆಗೆ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವ ವಿಷಯವು ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಮ್ಮಿ ಹರ್ಷಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಮ್ಮಿ ಮತ್ತೆ ಜೀವನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಣ್ಣನ ಮದುವೆಯ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದೇ ಬೇರೆ. ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಮದುವೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಲು ಹೋದವನಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ಹಾವು ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಔಷಧೋಪಾಚಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಫಲಕಾರಿಯಾಗದೇ ಅವನೂ ಅಮ್ಮಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗಂಡ, ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಮ್ಮಿ ಒಂಟಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಈಗ ಉಳಿದಿರುವುದು ಅಜ್ಜಿ ಮಾತ್ರ.

ಮಾವ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಮ್ಮಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಸ್ತಿ, ಮನೆಯನ್ನು ಮಾರಿ ಅಜ್ಜಿಯೊಡನೆ ರಾಯನಹಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಲವರ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಜ್ಜಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಸ ಗುಡಿಸುವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕ್ರಮೇಣ ಅಜ್ಜಿ ಕಾಯಿಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಮ್ಮಿ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರಮ್ಮ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಹಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಸುಂದರಮ್ಮ ಮತ್ತು ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅಮ್ಮಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಊರೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಅಮ್ಮಿಯ

ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಊರಿನ ಪುಂಡರ ಕಣ್ಣು ಬೀಳುತ್ತದೆ, ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಅಜ್ಜಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸೊರಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರ ನಾರಾಯಣರಾಯ ಅಜ್ಜಿ ಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಮ್ಮಿಗೆ ಇದ್ದ ಒಂಟಿ ಆಸರೆ ಅಜ್ಜಿಯೂ ಮಲಗಿದ್ದವಳು ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ನಂತರ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ – ಸುಂದರಮ್ಮನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮಿಯ ಜೀವನ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕಣ್ಣು ಆಸರೆಯಿಲ್ಲದ ಅಮ್ಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಬಂದು ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದು ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸುಂದರಮ್ಮನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತು ಅವರು ಮಾತನಾಡಿದ್ದನ್ನು ಅಮ್ಮಿ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದರಿಂದ ನೊಂದ ಅಮ್ಮಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಹೊರಟು ನಿಂತ ಅಮ್ಮಿ ಸುಂದರಮ್ಮನಲ್ಲಿ 'ಅವರು ಬಾ ಅಂದಿದ್ದಾರೆ, ಹೊರಟೋಗ್ತೀನಕ್ಕ ಹೀಗೆಯೇ ಇರೋದ್ಕಾಗುತ್ತಾ? ಸಾಯೋದು ತಪ್ಪೂಂತ ಯಾವಾಗ್ಲೂ ನೀನು ಹೇಳ್ತಿದ್ದೆ. ಹಾಗಾದ್ರೆ ಬದುಕ್ಬೇಕು. ಬದುಕ್ಬೇಕಾದ್ರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿನೇ ಇಲ್ಲ, ಒಳ್ಳೇದೋ ಕೆಟ್ಟದ್ದೋ, ಧರ್ಮವೋ ಅಧರ್ಮವೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅಕ್ಕ, ಬಾ ಅಂತ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ ಹೋಗ್ತೀನಿ....... ಇಷ್ಟು ದಿನ ನಿನ್ನಿಂದಾಗಿ ಜೀವ ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ ಅಕ್ಕ, ಆ ಋಣ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಸೋಕಾಗಲ್ಲ... ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು ಅಕ್ಕ' ಎಂದು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಮನೆ ಸೇರಿದ್ದ ಅಮ್ಮಿ ಹೊಸ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡು ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಮೊದಲ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಅಮ್ಮಿಗೆ ಅವಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಯ ಬಂದು ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋದದ್ದೇ ತಪ್ಪು ಎಂದು ಆಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿನ ತಾಯಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ ಅಮ್ಮಿ. ನಾರಾಯಣರಾಯನನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರ ಪದವಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದ್ದು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕೃತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ ಬಹಿಷ್ಕಾರ (ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧಿಕರನ್ನು

ಕರೆತಂದು ಒಂದು ಮಡಕೇನ ಎತ್ತಿ ಕುಕ್ಕಿಸಿ ಹೋಳು ಮಾಡಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸತ್ತಂತೆ ಅನ್ನೋದು) ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅಮ್ಮಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ವಿಚಲಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದರೆ ಸುಂದರಮ್ಮ-ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತನ ಊರಾದ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಸ್ನೇಹಿತ ಕೇಶವ ಮೂರ್ತಿ- ಸಾವಿತ್ರಿ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಂದೆ ರಾಮರಾಯ ಎಂದು ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅಮ್ಮಿಯ ಮಗ ರಾಜಣ್ಣ 'ನಮ್ಮಮ್ಮನ ಹೆಸರು ಬರ್‍ಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಅಮ್ಮಿಗೆ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂತೆ ಅಮ್ಮಿ ಬೇರೆ ಮನೆಗೆ ಅಡುಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ, ಅಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಕೆಟ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಾಗ ಆಕೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆತನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ತನ್ನ ಮಾನ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸೂಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದದಕ್ಕೆ ರಾಜಣ್ಣ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವರಾದರು, ಅಮ್ಮಿ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟು ತಾನೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮನೆ ಬಳಕೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಲು ಶುರುಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದ ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಮಗ ರಾಜ ಸೂಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಕೊಡಿಸಿ ಗುಣಮುಖಳನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳು ಏನೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸದೇ ತಟಸ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ತ ರಾಜಣ್ಣನ ಕಾಲೇಜು ಓದು ಮುಗಿಯಿತು. ಹಾಸನ ಬಿಟ್ಟು ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀರಾಮಪುರದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನವಾಸ. ಮಗಳು ಸುಶೀಲೆಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಮಗ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿ ಓದಲು ಆರಂಭಿಸಿದ. ಇತ್ತ ನಾರಾಯಣರಾಯ ತೀರಿಕೊಂಡ ವಿಷಯ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಗ ಅಮ್ಮಿಗೆ ಹೇಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಮ್ಮಿಗೆ ಹೇಗೋ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಮ್ಮಿ ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋದವಳು ಕೇಶಮುಂಡನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಮ್ಮಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜ ತುಂಬಾನೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸುಶೀಲೆಗೂ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ರಾಜನಿಗೆ ರಮಾ ಎಂಬ ಹುಡುಗಿ ಸ್ನೇಹಿತೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಮ್ಮಿ ಮತ್ತೆ ರಾಯನಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಜ ಒಂದು ಹುಡುಗನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ರಾಯನಹಳ್ಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಯನಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಜೀವನ ಹಳ್ಳಿಯತ್ತ ಪಯಣ, ಕೊನೆಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಕಾಯಿಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಜೀವನ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಅಮ್ಮಿಯ ಜೀವನ ಜೀವನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಮತ್ತು ಏಕಾಂಗಿನಿ

ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಮತ್ತು ಏಕಾಂಗಿನಿ ಇವೆರಡು ಒಂದೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು, ಇವೆರಡೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ನಾಯಕಿ ಸುನಂದಾ.

ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತದಲ್ಲಿ ನಾಯಕಿ ಸುನಂದಾ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿನ ತಾಯಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಗಂಡ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಸುನಂದೆಯಿಂದ ದೂರ ಆಗೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತವರು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮಗುವನ್ನು ಮತ್ತು ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬರೆದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಅವಳನ್ನೇ ಹೊರಟು ಬರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ತ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಮನೆಯ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಕಡೆ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಲಿನವರು, ಕೆಲಸದವರು, ಅಂಗಡಿಯವರು ಬಾಕಿ ವಸೂಲಿಗೆ ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದಾ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಹೇಗೋ ಅವರನ್ನು ಸಾಗ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ.

ತಾಯಿಯ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮದುವೆಯಾದ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗೆ ಸುನಂದಾ ತನಗೆ ತಕ್ಕ ಜೋಡಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುದು ಸರಸ್ವತಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಆತ ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೆಂಡತಿಯ ಗುಲಾಮನಾಗಬಾರದು ಎಂದು ತನ್ನಿಷ್ಟ ಬಂದ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾ ಹೆಂಡತಿ ಮಗುವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಸಮಾಜದ

ಜನರನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಮನೆಗೆ ತಡವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಮಗುವನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಶಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸುನಂದಾ ನೆರೆಮನೆಯ ರಾಧಾ ಬಂದಾಗ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮರೆ ಮಾಚುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಮನದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಧಾಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮಗುವಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಾಗ ಔಷಧಿ ತರುವ ನೆಪದಲ್ಲಾದರೂ ಗಂಡ ಬದಲಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಸುನಂದಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಾಶೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೆಳತಿ ರಾಧಾಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಔಷಧಿ ತರುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಗಂಡ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಧಾಳಿಗೆ ಸುನಂದಾ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ರಾಧಾ ಮಾನವೀಯತೆಯಿಂದ ಸುನಂದಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಬಂದಾಗ ಗೆಳತಿ ರಾಧಾ ಒರಟಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಆತ ಹೆಂಡತಿ ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಧಾಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸುನಂದಾ ಏಟುಗಳ ಹಿಂಸೆ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೋಣೆಯಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟುತ್ತಾನೆ, ಆದರೂ ಸುನಂದಾ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ರಾಧಾ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಸುನಂದಾ ಮಗುವಿನೊಡನೆ ತನ್ನ ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಗೆಳತಿ ರಾಧಾ ದುಡುಕಿ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ ಎಂದು ತಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ತಾನು ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ತನಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಟಾಗ ತನ್ನ ಮಗ ಶ್ಯಾಮನನ್ನು ಅವನ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ಕಟ್ಟಿ ಇಸ್ಪೀಟು ಆಟ ಆಡುವ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕಲೆ ಹಾಕಲು ರಾಧಾ ಮತ್ತು ಸುನಂದಾ ಶ್ಯಾಮನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಸುನಂದಳನ್ನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಧಾ ಬಂದು

ಆಕೆಯನ್ನು ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ದಿನ ಇಡೀ ರಾಧಾಳಿಂದಲೇ ಉಪಚಾರ. ನಿದ್ದೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸುನಂದೆಗೆ ಮಾರನೇ ದಿನ ಹಾಲಿನವಳು ಬಂದಾಗಲೇ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಂಡ ರಾತ್ರಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ತಾನಿದ್ದ ಮನೆಯ ಎದುರು ಮನೆಗೆ ಹೊಸದಾದ ಸಂಸಾರವೊಂದು ಬಂದಾಗ ರಾಧಾ ಅವರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲೆತ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಸುನಂದೆ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು 'ದೇವರೇ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸದಾ ಕಾಲವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸುಖವಾಗಿಡಪ್ಪಾ' ಎಂದು ಮನದಲ್ಲೇ ನೆನೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಸುನಂದಳ ತಂದೆ ಕಿರಿಯ ಮಗಳು ವಿಜಯಳಿಗೆ ಗಂಡು ನೋಡಲೆಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಬಂದವರೇ ಸುನಂದೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಹಳ ವ್ಯಥೆ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನನ್ನು ನಯವಾಗಿ ತಿದ್ದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದೆಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತು ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾರೆ.

ತಂದೆ ಬಂದಲ್ಲಿಂದ ಸುನಂದೆ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಎಷ್ಟೇ ನೋವಿದ್ದರೂ ನಗುವಿನ ಮುಖವಾಡ ಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನೂ ತನಗರಿವಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸುನಂದೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಎಚ್ಚರವಾದಾಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ದೂರ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ದಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಹೊರನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಕೆಟ್ಟ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಮಗಳ ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬದ ನೆಪದಲ್ಲಾದರೂ ಗಂಡ ಬದಲಾದಾನು ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದ ಸುನಂದೆಗೆ ಅಲ್ಲೂ ನ್ಯಾಯ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಿಂದ ತಂಗಿ ವಿಜಯ, ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯ ರಾಧಾಳ ಮಗ ಶ್ಯಾಮ, ಕುಸುಮಾಳಿಂದ ಉಡುಗೊರೆ ಬಂದರೂ ಗಂಡನ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡಸರು ಕುಡಿದು ಅಮಲೇರಿದ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನನ್ನು ಜಟಕಾದಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಏಳುತ್ತಲೇ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಂದಿನಂತೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ದೇಹ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಬಯಸಿದಾಗ ಬೆಲೆವೆಣ್ಣುಗಳ ಬಳಿ ಸರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ 'ಒಂದೇ ಎಂಜಲು ತಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಹತ್ತಾರು ಕೈಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಆತನಿಗೆ ವಾಕರಿಕೆ ಬಂತು, ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ತನಗೋಸ್ಕರವೇ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದ. ಆಗ ಆತನ ಮನಸ್ಸೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ನೀನಿನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಹೆಂಡತಿಯ ದೇಹ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿದರೂ ಆತನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನಯ, ಒಲವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ದೇಹಬಾಧೆಗೆ ಎನ್ನುವುದು ಸುನಂದಾಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ತೊಡಗಿದಾಗ ಆತ ಮತ್ತೆ ಥಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲಸದಾಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಜಗಳವಾಡಿದಾಗ ಆತ ಥಳಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ಸಂಸಾರಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೂ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸುನಂದೆ ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೆಲಸದಾಕೆ ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಗಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಾಗ ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ಎನ್ನುವ ಕನಿಕರ ಉಂಟಾದರೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸುನಂದೆಗೀಗ ಕತ್ತಲು ಬಲು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ನಿಂತ ಸುನಂದೆಯನ್ನು ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ತಡೆದಾಗ ಸುನಂದಾ ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕಠೋರವಾಗಿಯೇ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ, ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ಗಂಡನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ತಾನೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುತ್ತಾಳೆ.

ಕೆಲಸದಾಕೆ ಗಂಡನಿಂದ ದೂರವಿದ್ದುದರ ಕುರಿತು ಗೆಳತಿ ಕುಸುಮ ಮತ್ತು ಸುನಂದೆಯ ನಡುವೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನದ ಕುರಿತು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಕುಸುಮ 'ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನದ ತತ್ವ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಆದ ಅನ್ಯಾಯ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸ್ಬೇಕು, ಹೊಸ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡೋದಕ್ಕಲ್ಲ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕುಸುಮಾಳೊಂದಿಗೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಹೀಗೆ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ದಿನ ದೂಡುತ್ತಾಳೆ.

ಸುನಂದೆ, ತನ್ನ ಗಂಡನ ಅಣ್ಣ, ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಗಂಡನಲ್ಲಿ ಒಂದಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಗಂಡನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಬಂದವರು ಮೂರು ದಿನದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ನಿಂತಾಗ ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಡುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಗಂಡನಿಂದ ಬೇಡ ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಬಂದರೂ ತಾನು ಕೂಡಿಟ್ಟ ಹಣದಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆ ತೆಗೆಸಿಕೊಟ್ಟು ಉಡುಗೊರೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಬಸ್ಸಿನವರೆಗೆ ತಾನೇ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ತವರು ಮನೆಯಿಂದ ತಂಗಿ ವಿಜಯಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಪತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಳಿಯ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗೂ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಗೆಳತಿ ರಾಧಾಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡ ಬಂದಾಗ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೂಡಲೇ ಹೊರಟು ಬಾ ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲೇ ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಬರುವ ದಾರಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮದುವೆಗೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸುನಂದ ನನ್ನನ್ನು ವಾಪಾಸ್ಸು ಕರೆತರಲು ಬನ್ನಿ ಎಂದಾಗ ಅದಕ್ಕೂ ಒಲ್ಲೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದಾವುದನ್ನೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದ ಸುನಂದ ಮಗುವಿನೊಡನೆ ತವರು ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ.

ತವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದ ವಾತಾವರಣ, ಸುನಂದಾಳ ಸಂಸಾರದ ವಿಷಯ ತಂದೆ ತಾಯಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ತಂಗಿ ವಿಜಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಸಂಸಾರವನ್ನು ನೆನೆದು ಅಕ್ಕನ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಸುನಂದಾ ತಂಗಿಯ ಸಂತೋಷವನ್ನೇ ಬಯಸುವವಳಾಗಿದ್ದಳು. ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಖಂಡಿತಾ ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತಂಗಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಒಡಕಿದ್ದರೂ ತಂಗಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಬಯಕೆ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿದಾಗಿತ್ತು. ತಂಗಿಯ ಮದುವೆಯ ದಿನ ಸುನಂದೆ ಮಗಳೊಡನೆ ಬಹಳ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಾಳೆ. ನೋಡಿದವರೆಲ್ಲಾ ಈಕೆಯ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಯ ಸಂಸಾರ ತುಂಬು

ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದಲೂ, ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದೆ ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಏಕಾಂಗಿನಿ

ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುಂದಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಏಕಾಂಗಿನಿ ಕಾದಂಬರಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ವಿಜಯಳ ಮದುವೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿದು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಭರದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ತಂದೆ ವಿಜಯಳ ಗಂಡನನ್ನು ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಿಂದ ಕರೆತರಲು ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ವಿಜಯಾ ಇನ್ನೂ ಏಳದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸುನಂದೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಾ ತಾನು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಕ್ಕ ತಂಗಿ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಅಗಲುವಿಕೆಯ ನೋವು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ತಂದೆ ಮತ್ತು ವಿಜಯಳ ಗಂಡ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದ ತಂಗಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷವಾಗಿಡಲೆಂಬಂತೆ ತನ್ನ ನೋವನ್ನು ಮರೆತು ಹಾಸ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ತಂಗಿ ವಿಜಯಾಳ ಕೈಲಿ ಗಂಡ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಕಾಫಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಂಡವನೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮೈ ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿದ್ದ ಆತ ವಿಜಯಾಳನ್ನು ಬರಸೆಳೆದು ತನ್ನ ತೋಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿಡುತ್ತಾನೆ. ಸುನಂದಾ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದದ್ದು. ಗಂಡನನ್ನು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆಂದು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾಳೆ ವಿಜಯಾ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಾಗ ಸುನಂದಾ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಕ್ಕನನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಜಯಾ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮನದಲ್ಲಿ 'ಎಂತಹ ಹಿರಿಯ ಜೀವಿ ತನ್ನ ಅಕ್ಕ! ಹೃದಯದೊಳಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಬೇಗುದಿಯಿದ್ದರೂ, ಆಕೆಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕು ಎರಡು ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ನಗುನಗುತ್ತಾ ಓಡಾಡುತ್ತಾಳೆ ಆಕೆ. ತನ್ನ ಅಕ್ಕನನ್ನು ಈಗ ಆವರಿಸಿರುವುದು ತಂಗಿ ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಮಾತ್ರ; ಒಡ ಹುಟ್ಟಿದವಳ ಬದುಕು ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆ ಮಾತ್ರ' ಎಂದು ಅಕ್ಕನ ಬಗ್ಗೆ ನೆನೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ತಂಗಿ ವಿಜಯಾಳನ್ನು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ದಿನ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು ಸುನಂದಾಳ ತಂದೆ. ಆ ಮನೆಯ ಕೊನೆಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ತಂಗಿ ವಿಜಯಾ ಅಕ್ಕ ಸುನಂದಾಳೊಂದಿಗೆ ಕಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ವಿಜಯಾ ಗಂಡ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ದುಃಖ ಭರಿತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ವಿಜಯಾಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮಗಳು ಹೊರಟು ಹೋದ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಜ್ವರದಿಂದ ಎರಡು ದಿನ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಮಗಳ ಕಾಗದ ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸಂತೋಷದ ವಾತಾವರಣ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಸುನಂದೆಯ ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಿಗೆ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಮಗಳು ಸುನಂದೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತೆ ಕಾಡಿತ್ತು. ಮಗಳೊಡನೆ ಹೇಳಿ ಗೆಳತಿ ರಾಧಾಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಧಾಳಿಂದ ಪತ್ರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಗನೆ ತಲುಪಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪತ್ರದ ಉತ್ತರ ನೋಡಿ ಮನೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ದುಃಖದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತದೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಮನೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳಾಯಿತು ಎಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸುನಂದೆಯ ತಂದೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಹೋಗಿ ತಾನು ಅಳಿಯನೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನಾವು ಹೆಣ್ಣು ಹೆತ್ತೋರು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಮಾತಾಡೋಕೆ ಆಗುತ್ತಾ ಹೇಳು? ಸಂಕಟ ಅನುಭವಿಸ್ಬೇಕಾದೋರು ನಾವು ತಾನೆ?' ಎಂದು ತನ್ನ ಮನದ ಅಳಲನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಿಸಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಸ್ನೇಹಿತ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದೆಯ ಗೆಳತಿ ರಾಧಾಳ ಮನೆಗೂ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಾರನೇ ದಿನ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ಕಛೇರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಜೆಯ ತನಕ ಕಾದು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದಾಗ ಮಾತನಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾವನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ,

ಎಷ್ಟು ದಿನಾಂತ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ತನಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರಸ್ಪರ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರ ನಯ ವಿನಯದ ಮಾತಿಗೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಬಗ್ಗದೆ ಖಾರವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧ ಕಡಿದೋಯ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರಿಗೆ ತಾನು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರ ಯಾವ ಮಾತಿಗೂ ಅಳಿಯ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಜಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೆಂದೂ ತನ್ನ ಭೇಟಿಗೆ ಬರಬೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟು ಹೋದ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಾಗ ಆತ ಅಟೋ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟೇ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸುನಂದೆಯ ತಂದೆ ಹತಾಶರಾಗಿ ಮೆಜೆಸ್ಟಿಕ್‌ಗೆ ಬಂದು ಒರಗು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಕುಸಿದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೋ ಸ್ನೇಹಿತ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯನ ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರವರಿದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾರನೇ ದಿನ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ಮನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಕಂಡವನೇ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಮುಖ ಸಿಂಡರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾವನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನನ್ನ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಿನ್ನೆಯೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಹೋಗಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ರಾಧಾಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿ ಸಂಜೆಯ ರೈಲಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ಊರಿಗೆ ಬಂದ ಸುನಂದಾಳ ತಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸುನಂದೆ ಇದ್ಯಾವುದನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಾದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಧಾ ಮತ್ತು ಕುಸುಮಾಳಿಂದ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಪತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಸುನಂದೆ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಇತ್ತ ತಂದೆ ತಾನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಾಯಿ ಮತ್ತೆ ಪುರಾಣ ಕೇಳಲು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಂಗಸರು ಸುನಂದೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪುರಾಣ ಕೇಳಲು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಬಾಲ್ಯದ ಗೆಳತಿ ಚಂಪಾ ವಿಧವೆಯಾದರೂ

ಗೆಳತಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕನಿಕರ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ತ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರ ಗೆಳೆಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ನಿಂದ ಪತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎರಡನೇ ಮದುವೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸುನಂದ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರ ಸ್ನೇಹಿತ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಸುನಂದೆ ರಾಧಾ, ಕುಸುಮಾಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಸುನಂದೆ, ಮಗು ಸರಸ್ವತಿ, ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ತಂದೆಯ ಸ್ನೇಹಿತ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿರುವ ಹೋಟೇಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಮತ್ತು ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಸುನಂದೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಸುನಂದೆಯ ಮೇಲೆ ರೇಗುತ್ತಾನೆ. ಹೋಟೇಲಿನ ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಂದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ತನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಹಾಯ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಕೇಳಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ರೂಮಿಗೆ ಬಂದವನೇ ತನ್ನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೆ ತುಂಬಿಸಿ ಹೋಟೇಲಿನಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಸುನಂದೆಗೆ ಒಂದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಬಂದು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ರೂಂ ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೆರಡು ಗಂಡು ಜೀವಿಗಳು ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲೇ ಇಣುಕಿ ನೋಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹಿಸಲಾಗದ ಸುನಂದೆ ನೇರ ತಂದೆಯ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಆಗುತ್ತದೆ, ಸುನಂದಾ ಗೆಳತಿಯರ ಹಿತವಚನದೊಂದಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.

ಸುನಂದೆ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ತಾಯಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಕಿರಿಯ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸುನಂದೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಸುನಂದೆ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ದೀರ್ಘ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಇತ್ತ ತಾಯಿಯ ರೋಗ ಉಲ್ಬಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಟೆಲಿಗ್ರಾಂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಮನೆ ತಲುಪುವ ಮೊದಲೇ ತಾಯಿ ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗೆಳತಿ ಚಂಪಾ ಬಂದು ವಿಜಯಾ ಮತ್ತು ಸುನಂದೆಯರನ್ನು

ಮಾತನಾಡಿಸಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಗೆಳತಿ ರಾಧಾ ಮತ್ತು ಕುಸುಮಾಳಿಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ವಿಷಯವನ್ನು ಪತ್ರ ಮುಖೇನ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಇಲ್ಲದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗಳು ಸುನಂದೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಡುತ್ತಾರೆ. ಮಗಳು ಅಳಿಯನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಗೆಳೆಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸುನಂದಾ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ರಾಧಾ, ಕುಸುಮಾ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿಪುರದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರಿಗೆ ಕಿರಿಯ ಅಳಿಯನ ಸ್ನೇಹಿತ ಎಡ್ವಕೇಟ್ ಸೋಮಶೇಖರನ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುನಂದೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದೆ ಗೆಳತಿಯರಾದ ರಾಧೆ-ಕುಸುಮಾಳ ಮನೆಗೆ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ಮತ್ತೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಾನೆಯೇ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಾತು ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಸುನಂದೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಾಕುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯಲು ತೆರಳುವ ಮಾತನ್ನು ತಂದೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಂದೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಕಛೇರಿಯ ಹತ್ತಿರ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಹೊರಗೆ ಬಂದವನೇ ಅವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡಿ ಮಗಳನ್ನು ಮಾರೋಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವ ಕಥೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದವರು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರಿಗೆ ಹುಚ್ಚನ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸುನಂದೆ ನೇರವಾಗಿ ಗೆಳತಿ ಕುಸುಮಾಳ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತಾನು ಗಂಡನಿಂದ ದೂರ ಆಗುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ ಕೇಳಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಸೋಮಶೇಖರನ ಬಳಿ ಕಾನೂನು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೂರವಾಗುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕಲೆ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಸುನಂದೆ ಒಂದು ಶಿಶುವಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ತಂಗಿ ವಿಜಯಳಿಗೂ ಆಕೆಯ ಗಂಡನಿಗೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನೂ, ತಾನು ಗಂಡನಿಂದ ದೂರವಾಗಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲು ಅವರನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ವಿಜಯಾ, ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಮೊದಲು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಸುನಂದೆಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ

ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತಂಗಿ ಗಂಡ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಂದೆಯೂ ಮೊದಲು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೂ ಸ್ನೇಹಿತ ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯನಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನ ಸ್ನೇಹಿತ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಸೋಮಶೇಖರನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಲಾಯರ್ ನೋಟೀಸ್ ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಸುನಂದೆ ಆ ನೋಟೀಸನ್ನು ಓದಿ ಬಳಿಕ ರಾಧಾ ಕುಸುಮಾಳಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗೆ ನೋಟೀಸು ಸಿಕ್ಕಿದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಹರಿದು ಚೂರು ಮಾಡಿ ಬಿಸಾಕುತ್ತಾನೆ. ವಿಚಾರಣೆಯ ದಿನ ಸುನಂದೆ ತನ್ನ ತಂದೆ, ಲಾಯರ್ ಸೋಮಶೇಖರರೊಡನೆ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಪು ಹೊರಬಂತು. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ವಿಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯಿತ್ತು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೀಯುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದ ಕತ್ತಿನಿಂದ ಮಾಂಗಲ್ಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಾಳೆ, ತಂಗಿ, ಗೆಳತಿಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಾನೀಗ ಸುಖಿಯಾಗಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಭಾಗ ೨

ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ

೧. ರೈತ ಹೋರಾಟ

ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರೈತ ಚಳುವಳಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಿತ್ರಣ, ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ರೈತ ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ–

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಘಟನೆಯು, ನಿರಂಜನರು ನೀಲೇಶ್ವರದ ರಾಜಾಸ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ೧೯೩೮–೪೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದೊಂದಿಗೆ

ತೀವ್ರ ವರ್ಗ ಸಮರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಕಾಲವದಾಗಿತ್ತು. ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ನಿಜಜೀವನದಿಂದಲೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪುಟಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಬಂದಿವೆ.[೭] ಎಂದು ನಿರಂಜನರೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪಠ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪಾಠ್ಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹರಿಜನ ಕೇರಿ ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವುದು, ತಕಲಿಯಲ್ಲಿ ನೂಲುವುದು, ಹಿಂದೂ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕಾದು ಕುಳಿತು ಓದುವುದು, ರಾಜ ಮುದ್ರೆಯ ಚೀಟಿಯನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಲಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಟಿಸಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟದ್ದು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧ ವೀರಾವೇಶದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದು, ಕಥೆ ಬರೆಯುವುದು, ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆ ವಿತರಿಸುವುದು, ಪೋಲೀಸರಿಂದ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಗೋಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಪುಳಕಗೊಳ್ಳುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.[೮] ಹಾಗಾಗಿ ನಿರಂಜನರು ಸ್ವತಃ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡ ಮಾಸ್ತರರ ಭೇಟಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿನಿ ಹೊಳೆಯನ್ನು ದಾಟಲೇಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಆ ಊರಿನ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕನ ದೋಣಿಯನ್ನು ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಎಂದು ಉಪಾಯ ಹೂಡಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತದು, ಆ ದೋಣಿ ತೂತಾಗಿದ್ದರೂ ತೂತಿನ ಮೂಲಕ ಒಳ ಬಂದ ನೀರನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೊಳೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ದಡ ಸೇರುವಂತದು, ಇಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋರಾಟದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡ ಮಾಸ್ತರ್ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತರ ಮಾತಿನಂತೆ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವುದನ್ನು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ವಿರುದ್ಧ ತಮ್ಮೆಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಎದುರಿಸಲು ರೈತರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಘಟಿತರಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಂಘಟನೆಗೆ ಮೂಲ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಸ್ತರರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪಂಡಿತರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡ ನೀಲೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಮಾಸ್ತರರು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುವಾಗ 'ಪಂಡಿತರು ಅಂದರೆ ತಿಳಿದೋರು ಅಂತ ಅಲ್ಲ, ಔಷಧಿ ಕೊಡೋರು ಅಂದರೂ ತಪ್ಪೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರು ಔಷಧಿ ಕೊಡೋದು ಮನುಷ್ಯನ ಖಾಯಿಲೆಗಳಿಗಲ್ಲ, ಸಮಾಜದ ಖಾಯಿಲೆಗೆ ಅರ್ಥವಾಯ್ತೇನೋ?'[೯] ಎಂಬಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಧ್ವನಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ, ಅದು ಪಂಡಿತರ ಮೂಲಕ ರೈತ ಸಮುದಾಯದ ಸಂಘಟನೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪಂಡಿತರೂ ಕೂಡ ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡರಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಉತ್ಸಾಹ, ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು 'ನಮ್ಮ ಹುಡುಗರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು. ಚಿರುಕಂಡನಲ್ಲಿರೋ ಹಾಗೆ ದೂರಾಲೋಚನೆಯೂ ಇರಬೇಕು, ಅಪ್ಪುವಿನಲ್ಲಿರೋ ಹಾಗೆ ಧೈರ್ಯ ಉತ್ಸಾಹಗಳೂ ಇರಬೇಕು, ಅಂತಹ ಗುಣ ಗಳಿಸಿದರೇನೆ ಮನುಷ್ಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.'[೧೦] ಅನ್ನುವಂತದು ಸಮಾಜದ ಕಾಯಿಲೆಗೆ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ದುಡಿಯುವ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾದರೆ ನಲಿಯುವ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಸೋತುಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಗಿದಿರುವ ಬೇಡಿಗಳು ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನ ಕ್ರಾಂತಿ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ರೈತ ಕ್ರಾಂತಿ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ರೈತರೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರವಾಗಬೇಕು. ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಬೇಕು....... ಹಳ್ಳಿ...... ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ಪಂಡಿತರು ಹೇಳಿದಾಗ ಮಾಸ್ತರರು ಸಂಘಟಿತರಾಗುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುಪ್ತ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬಾವುಟ ಹಾರಿಸುವವರೆಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪುವಿಗೆ ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡನಿಗೆ ಕೂಡ ಬೇಕಾದುದು ಇದೆ. ಹೀಗೆ ತರುಣರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾ ಕಯ್ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಜೆ ಶಾಲೆ ನಡೆಸುತ್ತಾ, ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುತ್ತಾ, ಅಜ್ಞಾನದ, ಅನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ತೆರೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಮನೋಬಲವನ್ನು ತುಂಬಿದವರು ಮಾಸ್ತರರು. ಆದರೂ ರೈತರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದ ನಂಬಿಯಾರರು ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಮಾಸ್ತರರು ಏನೇನೋ ಸಬೂಬು ಹೇಳಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ

ನಂಬಿಯಾರರೇ ದೃಢವಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ 'ರೈತರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಹೊತ್ತು ಶಾಲೆ ಜಗಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಡಿ, ನಿಮಗೆ ಒಬ್ಬರೇ ಇದ್ದು ಬೇಸರವಾದ್ರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನೆ ಪೇಪರೇ ನೀವು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತರಿಸಬೇಕೂಂತ್ಲೆ ಇಲ್ಲ'. ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚದ ಜ್ಞಾನ ರೈತ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಬಾರದೆಂಬ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಧೋರಣೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಪಟ್ಟು ಬಿಡದ ಮಾಸ್ತರರು ರೈತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವುದು ಮೇಲೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜಮೀನ್ದಾರರು ರೈತವರ್ಗವನ್ನು ತುಳಿಯುವಂತದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಕಯ್ಯೂರಿಗೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ನ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಾಗ ವಿರೋಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ರೈತ ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಉಳ್ಳವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಾ ಸವಲತ್ತುಗಳು ಎಂಬುದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ರೈತ ವರ್ಗ ಹೋರಾಡುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧ್ಯೋತಕ.

'ನಂಬಿಯಾರರು ಹೇಳಿದ್ರು, ಜಮೀನ್ದಾರರು ತಂದೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ, ರೈತರು ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಅಂತ' ಎಂದು ಪಂಡಿತರು ನಂಬಿಯಾರರು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಚಿರುಕಂಡ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪುವಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಚಿರುಕಂಡನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಜಮೀನಿನ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ತಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಕೇಳುವುದು ರೂಢಿಯಿಂದಲೇ ಬಂದಿದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಹೇಳಿದಂತೆ ರೈತ ವರ್ಗ ಇರಬೇಕು ಎಂಬ ಸೂಚ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಶಾಲೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಾವಿನ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಸ್ತರರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪು 'ಏನು ನೋಡ್ತಿದ್ದೀರಿ ಸರ್?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ 'ಬೀಜ ಮೊಳೆತು ಪುಟ್ಟ ಗಿಡವಾಗಿದೆ. ಈ ಗಿಡ ಮರವಾಗಿ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ಕೊಡೋದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವಾದಿತೂಂತ ಯೋಚಿಸ್ತಿದ್ದೇನೆ'[೧೧] ಎಂಬ ಮಾಸ್ತರರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ತಾನೆ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಕ್ರಾಂತಿ ಒಂದು ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಲು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕಾಯಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮಾವಿನ ಮರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿಗಳ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಜನರ ಮಾನವೀಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಃಕರಣದ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕೂಡ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪುವಿನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಾಗ ಯುವ ರೈತ ಕಣ್ಣ ಊಟದ ನೆಪವನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಅಪ್ಪುವನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿ ತನ್ನ ನಾದಿನಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪುವಿಗೆ ಕೊಡಲು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ಮಾಸ್ತರರ ವಾದ ಕೂಡ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದುದು.

ಜಮೀನ್ದಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭ ಕೂಡಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಮದುವೆ ಗೊತ್ತಾದ ಕೂಡಲೇ ಭೂಮಾಲೀಕನ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆಯುವುದು ಪದ್ಧತಿ ಎಂದಿದ್ದರೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅಪ್ಪುವಿನ ತಂದೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಯುತ್ತಾರೆ, ಇದು ಹೋರಾಟದ, ಪ್ರಗತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಳಿದ ರೈತ ಸಂಘ ಕೆಯ್ಯೂರಿನ ರೈತರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೆಂಪು ಬಾವುಟವನ್ನು ಅಪ್ಪುವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಜಮೀನ್ದಾರ ಹೊಸದುರ್ಗದಿಂದ ಪೋಲೀಸ್ ಫೌಜುದಾರ(ಎಸ್.ಐ) ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಪ್ಪುವನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರರ ಮನೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆತನ ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು, ಬಹಿರಂಗ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಪಟೇಲರ ಆಹ್ವಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಜಮೀನ್ದಾರರು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ, ತನ್ನ ಮಾತೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ದಂಗೆಯೆದ್ದ ರೈತ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಕಪಿ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡನ ವಿಚಾರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರಗಳು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಬಡವನಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ, ಅನ್ಯಾಯವಾದಾಗ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಹಕ್ಕಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಬಂದಂತಹ ಫೌಜುದಾರ ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡನಿಗೆ 'ನಿಮಗೆ ತಲೆಮರೆಸ್ಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡೋ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ವೋ?'

‘ನಮಗೆ ಅದೊಂದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ’

‘ಪಂಡಿತ ಅಂತ ಒಬ್ಬನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದ್ದೀರೋ?’

‘ನಮಗೆ ಯಾವ ಪಂಡಿತರ ಪರಿಚಯವೂ ಇಲ್ಲ’

‘ಹಾಗೇನು? ತಳಿಪರಂಬ ರೈತ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಳಿಸ್ದೋರು?’

‘ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದವರು ನಾವಾಗಿಯೇ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದು’ ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಶ್ನೆ – ಉತ್ತರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪು ಚಿರುಕಂಡ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರುಕಂಡನನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿರಿಸಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಇಡೀ ರೈತ ಸಮುದಾಯವೇ ನಂಬಿಯಾರರ ಮನೆಯತ್ತ ಧಾವಿಸಿ ಬರುವುದು ರೈತರ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾಸ್ತರರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನಿರಂತರ ದುಡಿಮೆಯ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತ ಸಮುದಾಯ (ಕೆಲವು ಶ್ರೀಮಂತ ರೈತರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತದೆ. ಶಾಲೆ ಮುಚ್ಚಿಸಿದಾಗ ರೈತ ಸಂಘ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿರುಕಂಡನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ರೈತರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ರೈತ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿ ‘ಉಳುವವನೇ ಹೊಲದೊಡೆಯ’ ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಾರೆ. ಊರಿನ ಬೂಬಮ್ಮನ ಮಗ ಅಬೂಬಕರ್ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೋರಾಟ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜಮೀನ್ದಾರರ ಕ್ರೌರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸದುರ್ಗದಿಂದ ಪೋಲೀಸನೊಬ್ಬ ಬರುತ್ತಾನೆ, ಘರ್ಷಣೆಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ ‘ಇಂಕ್ವಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್, ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ಅಳಿಯಲಿ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನಾಶವಾಗಲಿ’. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಪೋಲೀಸ್ ಮುಸುಕೆಳೆದು ನಿದ್ದೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಾಗ ನಂಬಿಯಾರ್ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಅವನಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ನೆನಪಾಗಿ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ತಡೆಯಲು ಹೋದ ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಪೋಲೀಸ್‌ನ ರಟ್ಟೆ ಹಿಡಿದು ಅಬೂಬಕ್ಕರ್ ಬದಿಗೆಳೆದಾಗ ಅಬೂಬಕ್ಕರ್‌ನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ರೈತ ಸಮುದಾಯ ಪೋಲೀಸನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಬದುಕಿದರೆ ಸಾಕು ಎಂದು ತಪ್ಪಿಸಿ ಓಡಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿ ನೀರಿಗೆ ಧುಮುಕುತ್ತಾನೆ. ರೈತರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಚದುರಿದರೂ ಪೋಲೀಸ್ ಏನಾದನೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇದು ಸರಿಯಾದ ಪೆಟ್ಟೇ ಆದರೂ ಈ ಘಟನೆಯು ರೈತರನ್ನು ಸಂಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಇಡೀ ರೈತ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸೆರೆಯಾಳುಗಳನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಿರುಕಂಡ, ಅಪ್ಪು, ಕುಂಞಂಬು, ಅಬೂಬಕ್ಕರ್‌ಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಈ ನೆಲದಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಜನಮನದ ಪ್ರಮುಖ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಒದ್ದೋಡಿಸುವುದೂ ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಆಕ್ರಂದನವಿಲ್ಲದ, ಸಂಕಟದ ಹತಾಶ ಚಿತ್ರಣವೂ ಇಲ್ಲದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುವ ಮಾನವೀಯ ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

ನಿರಂಜನರೇ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಒಂದು ಕಾಲ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಅಧಿಕಾರ. ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಮತೀಯ ದ್ವೇಷವು ಜನತೆಯ ಹಿತಕರವಾದ ಪರಂಪರೆಗೆ ದೂರವಾಗಿವೆ', ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಆಶಯ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆ ವಿರುದ್ಧ ರೈತರು ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟ, ಅಪ್ಪು, ಚಿರುಕಂಡ, ಕುಂಞಂಬು, ಅಬೂಬಕರ್‌ರಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳುವಳಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಇಂಬು ಕೊಡುವ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

೨. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರ

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಂದರ್ಭ ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವಾಗಿನ ಮಧ್ಯಂತರದ ಅವಧಿಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವಸ್ತು ಒಂದೇ ರೀತಿಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಷಯವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಅಪರಂಪಾರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟೀಷರ ದಾಸ್ಯದ ನೊಗವನ್ನು ದೂರಮಾಡಲು

ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಕಾದಂಬರಿ. ಆಳುವವರ ವಿರುದ್ಧ ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಜಾಗೃತರಾಗುವುದನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಅಪರಂಪಾರ ಕಾದಂಬರಿಯು ೧೮೩೩ರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸಲು ಕೊಡಗಿನ ರಾಜ ಚಿಕವೀರರಾಜನ ಸಹೋದರ ಅಪ್ಪಾಜಿಯ ಮಗ ವೀರಪ್ಪ ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರನಾಗಿ ಮೈಸೂರು, ಇಕ್ಕೇರಿ, ವೇಲೂರುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ದಾಸ್ಯ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರೆ. ಅಮರ ಸುಳ್ಯ, ಬೆಳ್ಳಾರೆ, ಪುತ್ತೂರು, ಮಂಗಳೂರು ಕಡೆಗೆ ಸೈನ್ಯ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ಪುಟ್ಟಬಸಪ್ಪ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ರಾಜನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೂ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯ ಏಳುತ್ತಾರೆ. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಬಂಡಾಯ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೋರಾಟ ನಿರಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಧೈರ್ಯ, ಛಲ, ಜನರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ರೀತಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಪರಂಪಾರ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಹೋದರನಿಂದಾಗಿ ಬಂಧಿತನಾಗಿ ಸಾಯುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಮತ್ತೆ ಆತ ವೇಷ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಕೊಡಗಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಪಣತೊಡುವುದು ಪ್ರಗತಿಯ ದ್ಯೋತಕ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಭಿಮಾನ ಜನರ ಒಂದು ಅಭಿಲಾಷೆ. ಅದು ಮುಕ್ತ ಸಮಾಜದ ಕನಸು ಕೂಡಾ ಆಗಿತ್ತು. ಅದು ಒಮ್ಮೆ ವಿಫಲವಾದರೂ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಗಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನ ಪಣತೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಜೊತೆಗಾರರೆಲ್ಲಾ ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯ, ನಂಜಯ್ಯ, ಮಾಚಯ್ಯ, ಕುರ್ತು, ರಾಮಗೌಡ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸಹಜ ವಿಕಾರಗಳಾಗಲೀ, ಭೀತಿ-ಅಸೂಯೆಗಳಾಗಲೀ ಗೋಚರಿಸದೆ ಇರುವುದು. ಪರಸ್ಪರ ಗುರುತು ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಿತ್ರರಾಗುವುದು ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಮುಖವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಕುಲ, ಬೇಧಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಇವರ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಇವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು,

ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲಾ ವೀರಮಾತೆಯರಂತೆ ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಗಳ ಪುನರ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಬೆಂಬಲಿಗರು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಚಕ್ರದ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ಜನತೆ ಪರಕೀಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರೋಧಿ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೋರಾಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ, ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ, ನಂಜಯ್ಯ, ಕುರ್ತು ಕುಡಿಯ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯ ,ಮಾಚಯ್ಯ, ರಾಮೇಗೌಡ, ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ನಡೆಸುವ ಸಂಘಟನೆ ಹೋರಾಟಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಒಟ್ಟು ಜನತೆಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಚಿಕ್ಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರನ ಪದಚ್ಯುತಿಯ ನಂತರ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪುಟ್ಟ ಬಸವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದಂಡು ಕಟ್ಟಿ ನಡೆಸುವ ಮೊದಲ ಹೋರಾಟ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಪರವಾಗಿದ್ದ ಅಮರ ಸುಳ್ಯದ ಪಾಳೇಗಾರ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಹತ್ಯೆ. ಈ ಹತ್ಯೆಯ ನಂತರ ಅಟ್ಲೂರಿನ ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರರನ್ನಾಗಿಸುವುದು, ರೈತರಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಕಂದಾಯ ಮನ್ನ ಘೋಷಿಸುವುದು, ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಕರಾರು ಪತ್ರಗಳಿಗೆ, ಓಲೆಗರಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸ್ಪರ್ಷ ಮಾಡುವುದು ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಜನಪರವಾದ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಮೀನ್ದಾರ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ರೈತ ಅಣ್ಣೀಗೌಡನ ಹೊಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನ ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆಯ ದರ್ಪ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ ರಾಮಪ್ಪಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಅಣ್ಣೀಗೌಡ, ಅಲ್ಲಿನ ಗುಲಾಮರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ವತಂತ್ರರೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಗಳಿಸಿದ ಜಮೀನಿನ ಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕಿ ಸುಡುವುದು, ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಶೋಷಕರಾಗಿದ್ದ ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು ಮುಗಿಸುವಲ್ಲಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಛಾಯೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಹಾಗಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಕತೆಯಾದರೂ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷ ರೈತರು ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೀರರ ಧೈರ್ಯ, ದೇಶಪ್ರೇಮಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೆರೆದಾಡುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಪುಟ್ಟ ಬಸಪ್ಪ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯಾಗುವ ಮೊದಲು ಕೊಡಗಿನ ವೀರರ ಬಗ್ಗೆ 'ಕೊಡಗರ ಧಮನಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವುದು ವೀರರಕ್ತವೇ ಅಲ್ಲವೇನು? ಅವರ ಪೀಚೆ ಕತ್ತಿ ಬರಿಯ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆಂದು ಹೇಳಿದವರು ಯಾರು? ಅವರ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯ ಅಲಗು ಎಂದು ಮೊಂಡಾಯಿತು? ಅವರು ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಬದುಕುವ ಕ್ಷುದ್ರ ಜೀವಿಗಳೇ? ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಜನ ದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೆ ಯಾರು ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ? ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯನ್ನೇ ಬೀದಿಗಿಳಿಸಿ ಮೂರು ಕಾಸಿಗೆ ಮಾರುವ ಈ ನರಹುಳುಗಳು..'[೧೨] ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ಜನರ ಕೆಚ್ಚೆದೆ, ಧೈರ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಜನರನ್ನು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ದಂಡು ಸುಳ್ಯ ಬೆಳ್ಳಾರೆ, ಪುತ್ತೂರುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಪರಕೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಜನರು ಅನುಭವಿಸಿರುವ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಎಷ್ಟಿರಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸೈನ್ಯ ಬೆಳ್ಳಾರೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ 'ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಇರೋದು ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟವೋ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನೊಬ್ಬ 'ಎಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳ್ತೀರಿ ಸ್ವಾಮಿಯೋರೆ? ಅನ್ನ ಬೇಡ, ಅಮೇಧ್ಯ ಬೇಕು ಅಂತ ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳೋರುಂಟೆ?' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ಜೊತೆಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಬಂಗರಾಜನ ಜೊತೆ ನಡೆಸುವ ಸಂವಾದ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಅಟ್ಟಣಿಗೆಯೇರುವ ಸಂದರ್ಭ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ 'ಹತ್ತಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ

ರುಚಿ ನೋಡಲಿ!' ಎಂದಾಗ ಸೈನಿಕರ ಬಲಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದೆ ಸೈನಿಕರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಅಟ್ಟಣಿಗೆಯನ್ನೇರುತ್ತಾರೆ. ಬಂಗರಾಜನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮುಗುಳ್ನಗೆ, ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯು ಸಮಾಧಾನ ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಬಂಗರಾಜ 'ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ ನಿಮ್ಮವರ ಜತೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಭುಜ ಕೊಟ್ಟು ಹೋರಾಡೋದು ಭಾಗ್ಯ ಅಂತ ತಿಳಿತೀವಿ ಅಂದಿದ್ದೀರಿ, ಈಗ......., ನಿಮ್ಮ ಜೊತೇಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡೋದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಅಂತ ನಾನು ತಿಳಿತೀನಿ'[೧೩] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧ ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕೊನೇಗಾಲದಲ್ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸೇನೆಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ಅಮ್ಮ, ಎನ್ನುತ್ತಾ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಗಂಡ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದ ಗಿರಿಜ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ವಿಚಲಿತಗೊಂಡರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಡಿದ ವೀರನೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ವಂಶದ ಕುಡಿಯನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗಂಡನ ಮರಣದ ನೋವನ್ನು ಮರೆಯೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅತ್ತೆ ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸದೇ ಆ ಮನೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಹಚರರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯಾದರೂ ಕೂಡ ನಾಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು, ಎಲ್ಲಾ ರೈತ ಮುಖಂಡರು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದುದು, ಗಂಗವ್ವ ಮನೆಯ ಜವಾಬ್ಧಾರಿಯನ್ನು ತಾನೆ ಹೊತ್ತುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಪರಂಪಾರನಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಧೈರ್ಯ. ಛಲ, ವಿಶೇಷವಾದುದು. ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೇಳಲು ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತು 'ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜಗಳು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದಿದ್ದವು, ಈಗ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಪಾತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿ, ಉತ್ತ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನೆಡುವ ಕಾಲ ಒದಗಿತ್ತು'[೧೪] ಜನರನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಇದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಜನತೆ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಜ್ಜಾಗುವಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟ ಅಪರಂಪಾರ ಮತ್ತು ಶಂಕರಪ್ಪನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಅಪರಂಪಾರ ಧೈರ್ಯಗುಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅಪರಂಪಾರ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸೈನಿಕ 'ತೆಪ್ಪಗಿರಿ, ಗದ್ದಲ ಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲೇ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತೇವೆ' ಎಂದಾಗ ಅಪರಂಪಾರ 'ಮೂರ್ಖ, ಸುಡುವವನು ಹರನೊಬ್ಬನೇ' ಎಂದು ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆತನ ಹೋರಾಟದ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಪರಂಪಾರನನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ತಂದಾಗ ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದಾಳುಗಳಾಗಿ ಆ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅಪರಂಪಾರನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಾತನಾಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಹೇಳುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಅಪರಂಪಾರನ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆ,

'ನಿಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಸೋಲಾಯ್ತೂಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತೀಯಾ?'

'ಮರುಳೆ ಸೋತವರು ಯಾರು? ಗೆದ್ದವರು ಯಾರು?'

'ಅಂದರೆ?'–

'ಜನಮನವ ಗೆಲಲಾರದವನೇ ಪರಾಜಿತ'

'ನೋಡಿದರೆ ನೀನು ಬುದ್ಧಿವಂತ. ಹಾಗಿದ್ದೂ ಮುಠ್ಠಾಳ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲಾ!'

'ಕನ್ನವನಿಕ್ಕಿ ಮನೆಯೇ ನಿಮ್ಮದೆನ್ನುತ್ತೀರಾ? ತೊಲಗಪ್ಪ ಆಚೆಗೆ!'

ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಧಿಕಾರಿ ಕೊಡಗು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ತನ್ನವರಿಗೆ ಸೋಲಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅಧಿಕಾರಿ

'ಸೋತೆ ಅಂತ ಈಗಲಾದರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯಾ?'

'ಕೆಲವರನ್ನು ಕೊಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಂಬಲ ಸಾಯತ್ತದಾ?'

'ನೀನೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚ'

'ನಿಜವಪ್ಪಾ, ನನಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹುಚ್ಚು'

'ದಿವಾನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನನ್ನು ಬಲ್ಲೆಯಾ?'

‘ನಿಮ್ಮ ಕಿಂಕರ. ಹುಲಿ ಹಿಡಿಯಿತಾ ಅವನನ್ನು?’

‘ಹುಲಿಯಲ್ಲ ಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ, ಮುಂದುಗಡೆ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದೇವೆ’

‘ನಿಮ್ಮ ಚಾರಕರ ಮೇಲೂ ಸಂಶಯ ತಳೆಯುವ ದುರ್ಗತಿ ಬಂದೊದಗಿತೇ ನಿಮಗೆ?’

‘ನಿಮ್ಮವರಿಗೆ ಅವನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿಲ್ಲ ಅನ್ನುತ್ತೀಯಾ?’

‘ದ್ರೋಹಿಗಳ ನೆರವ ನಂಬಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೀರರು ಹೋರಾಟದ ಕಣಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವಪ್ಪಾ’[೧೫] ಹೀಗೆ ಅಪರಂಪಾರ ತನ್ನ ಮನದ ಒಳಗಿನ ಬೇಗುದಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊರಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕೆಚ್ಚು ಮತ್ತು ದೃಢತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಪರಂಪಾರನ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತರೂ ಆತನಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಧೈರ್ಯ, ಅಪರಂಪಾರ ಡಾಕ್ಟರ್ ಔಷಧಿ ಹಚ್ಚಲು ಬಂದಾಗ ‘ಔಷಧಿ? ಹುಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆ? ಕುರುಡನ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಪಾದಪೂಜೆ, ಮರುಳೆ ಸರಿಯತ್ತ!’ ಅಪರಂಪಾರ ಏಳಲೆತ್ನಿಸಿದಾಗ ಡಾಕ್ಟರ್ ಹಿಡಿಯ ಹೋದಾಗ, ‘ಮುಟ್ಟದಿರಿ, ಮುಟ್ಟದಿರಿ! ಹೊಲಸು ಕೈಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಮಲಿನ ಮಾಡದಿರಿ?’[೧೬] ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಮೋಸದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ ನಾಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸುವ ಅಪರಂಪಾರನ ವೀರತನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಾಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಕಾಲಕಳೆಯುವುದು ಪ್ರಗತಿಯ ಧ್ಯೋತಕ.

ಕಾದಂಬರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ವರ್ಗ ವಿನ್ಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ವರ್ಣ ವಿನ್ಯಾಸದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತೀಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಕಪ್ಪು ಬಿಳುಪಿನ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವೂ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

೩. ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ

ಈಜಿಪ್ಟ್ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಾದ ಗುಲಾಮ ಬಂಡಾಯದ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದ ಕಥಾ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಕಾದಂಬರಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚಾರ, ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ

ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ನಿರಂಜನರು ನಡೆಸಿದ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಈ ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಆಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಜಿಪ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮರ ಮತ್ತು ಗುಲಾಮರೊಡೆಯರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳ, ಬಂಡಾಯಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಐಗುಪ್ತ ದೇಶದ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ರೈತರು, ಕೂಲಿಕಾರರು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ್ದ ಅತಿಯಾದ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟ, ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಡೆಸುವ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಎಂಬ ರೈತನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿದ ಶೋಷಿತ ಜನತೆ ಫೆರೋನ ಕಂದಾಯಾಧಿಕಾರಿ ಟೆಹುಟಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತಪಾಲ ಗೇಬುವನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಜೊತೆಗೆ ನಿರಂಜನರು ಈಜಿಪ್ತಿನ ವರ್ಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾದ ಪೆರೋ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಮಾಡುವ ಬಂಡಾಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಗಳೂ ಈಜಿಪ್ತಿನ ವರ್ಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮೂರ್ತವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಡುವ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋಗುವ ಬಂಡಾಯವಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿಯ ನಾಯಕ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಈಜಿಪ್ತಿನ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಂತನೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ರಚನೆ ಘಟನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಾಯಕನ ಮಾನಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆಂದು ಐಗುಪ್ತದ ದೊರೆ ಫೆರೋ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮಹಾ ಅರ್ಚಕ ಹೇಪಾಟ್ ಮತ್ತು ಫೆರೋ ನಡುವಿನ ರಾಜಕೀಯ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಿಂದಾಗಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜನಜೀವನ ವಿವರಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ತೆರೆಯನ್ನು ಸರಿಸುತ್ತಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ

ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಭ್ರಷ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸವಾಲೆಸೆಯುತ್ತಾನೆ.

ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ವಿಚಾರಣೆಗೊಳಪಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ತೋರಿಸಿದ ಧೈರ್ಯ, ಕೆಚ್ಚು, ಒಂದಷ್ಟೂ ವಿಚಲಿತನಾಗದ ಅವನ ಸ್ವಭಾವ, ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಅಧಿಕಾರ ಹಿತಕರವಾದ ಪರಂಪರೆಗೆ ದೂರ ಎನ್ನುವ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಿತ್ತ ಕೆಲವು ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

'ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ವಿಸ್ತಾರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲಿನ ಹತ್ತಾಳು ಎತ್ತರದ ಗೋರಿ. ಈ ಸೋಪಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿಂತಿರೋದು ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಭುಜಗಳ ಮೇಲೆ. ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ತಾ ಅಗಲ ಕಿರಿದು. ದುಡಿಸುವ ಕಾಪೀರುಗಳು, ಭೂಮಾಲೀಕರು, ವರ್ತಕರು, ಸೈನ್ಯ, ಆಡಳಿತಗಾರರು, ಅರ್ಚಕರು, ಸುಲಿಗೆಯ ಸೂತ್ರ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದೆ.'[೧೭] ಎಂದು ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜ ಹೇಗೆ ಆಳುವವರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೂ ಮುಂದುವರಿದು ಆತ 'ಅಂಥ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ರೋಸಿ, ಸುಲಿಗೆಗೆ ಒಪ್ಪದೇ ನಾವು–ದಲಿತರು ಸೆಟೆದು ನಿಂತಿದ್ದೇವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಬಾಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ಕುರಿಗಳಾಗಿ ಕಟುಕನ ಕತ್ತಿಗೆ ತಲೆಯೊಡ್ಡಿದ್ದು ಸಾಲದೆ? ಆಡಳಿತದ ಒರಳಿತ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದದ್ದು ಸಾಲದೇ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಕರ ಮುಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಹಿಪ್ಪೆಯಾದದ್ದು ಸಾಲದೆ?' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು ಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಶೋಷಿತ ಜನತೆಯ ಹೋರಾಟದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಲು

ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಾನೆ. ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶದ ದುಡಿವ ಜನತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾಗಿ ಜೀವ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆಯ ಮಾತು ಎಂಬಂತೆ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾ ಹೇಳಿದ ಮಾತು 'ಇಷ್ಟು ದಿನ ನಿಮ್ಮ ಚೌಕಮಣೆ ಆಟದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಈಗ ನೀವೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆಟ ಮುಗಿದಿದೆ, ಕಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಅಗತ್ಯ ನಿಮಗಿಲ್ಲ.... ಸ್ನೋಫ್ರು, ಸೆಬೆಕ್ಟು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದ ಹಿರಿಯ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರು, ಖೈಮ್ ಹೊಟೆಪ್ ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವದ ನಾಯಕ...... ಬಟಾ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದು– 'ಅಣ್ಣಾ ನಿನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರೋದು ಯಾವತ್ತು?' (ಬಹಳ ಮೆಲ್ಲನೆ) ಯಾವತ್ತು? ಯಾವತ್ತು? (ಕ್ರಮೇಣ ಧ್ವನಿ ಏರಿಸುತ್ತಾ) ಮಹಾ ಪ್ರಭುಗಳೇ, ಮಹಾ ಅರ್ಚಕರೇ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೇ ಕಿವಿಕೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ! ನಮಗೆ–ಜನರಿಗೆ–ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಾಗ ಅದು ಮಹಾಪೂರವಾಗ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನೀವೆಲ್ಲಾ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗ್ತೀರಿ! ಮಹಾಪೂರ ಇಳಿದಾಗ ಕಂಡು ಬರೋ ಜಗತ್ತು ಹೊಸದು–ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದು! ಆ ನೂತನ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಆಗಲಿ ಅಂತ–ಇಗೋ–ರಾನನ್ನು ಪ್‌ಟಾನನ್ನು ಅಮನ್‌ನನ್ನು ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ'[೧೮] ಎಂದು ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತಾನೆ.

ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನಿಗೆ ಭೂಮಾಲೀಕರು, ಅಮಾತ್ಯರು, ಅರ್ಚಕರು, ಪ್ರಭುಗಳು ಚೌಕಮಣೆ ಆಟದ ದಾಳಗಳಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗಿನ್ನು ಯಾವ ಪಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆಳುವ ವರ್ಗ, ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ಗ ಎಂಬುದು ಇರಬಾರದು, ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ಎಂಬುದು ನಿರಂಜನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು.

ಮೆನಪ್‌ಟಾನ ಮಗ ರಾಮೆರಿಪ್‌ಟಾ ಕೂಡಾ ತಂದೆಯ ಮರಣಾನಂತರ ಇದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ರಾಮೆರಿಪ್‌ಟಾನ ಪಾಲಿಗೆ ದುಃಸ್ವಪ್ನ ಮುಗಿಯಿತು, ಇದು ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆ, ಇನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರವೇ, ಆಟಕ್ಕಿನ್ನು ನೀರಾನೆ ಪಟ್ಟಣದ ಜತೆಗಾರರಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಆಟವೇ ಇಲ್ಲ, ಇಪ್ಯುವರ್ ಗುರುವಿನ ಪಾಠವಿಲ್ಲ. ಮೆಲುದನಿಯ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸಂವಾದವಿಲ್ಲ, ಮೆರಿಫಿಸಿನ ಅರಮನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ವಧಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದು 'ನನಗೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದುರಂತ'

ಎನಿಸಿತ್ತು. ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಇದು ಎಲ್ಲರ ದುರಂತ. ಇಡಿಯ ಬಡಜನತೆಯ ದುರಂತ...... ತಾನಿನ್ನು ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕು, ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ತಂದೆಯ ಹಾಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ನ್ಯಾಯದ ಪಕ್ಷ ವಹಿಸಬೇಕು. ಹೆದರಬಾರದು ಯಾರಿಗೂ. ಅಪ್ಪ ಅಂದಿದ್ದ 'ಅಮ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಇರು! ತನಗೊಬ್ಬ ತಮ್ಮ, ಇಲ್ಲವೇ ತಂಗಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಬಸಿರು ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದರ ಅರ್ಥ ಇದು. ಆ ತಮ್ಮನೋ, ತಂಗಿಯೋ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪನ ವಿಷಯ ಅಣ್ಣನಾದ ನಾನು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕು'.[೧೯] ಮೆನೆಪ್ಟ್‌ನ ಮಗ ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವಂತದ್ದು ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮಹಾ ಅರ್ಚಕ ಹೇಪಾಟ್ ಧರ್ಮದ ಮುಖವಾಡ ಹೊತ್ತು ಸೈನ್ಯ ಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದು ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಆ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಪತ್ನಿ ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿ ನೆಫಿಸ್, ಮಗ ರಾಮೆರಿಪಟ್, ಬಂಡಾಯಗಾರರ ಪರವಾಗಿದ್ದ ಅರ್ಚಕ ಮೆನ್ನ ಮುಂತಾದವರು ಮೆನ್‌ಪಟಾನ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹೋರಾಟದ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಟ್ಟು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವ ನಿರಂಜನರ ಉದ್ದೇಶ ಶೋಷಿತ ಜನತೆಯ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೋರಾಟದ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ಸೂಚನೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡುವುದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಶೋಷಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕೂಡಾ ಸಿಡಿದೇಳುವಂತದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಚಕ ವರ್ಗದ ಮೆನ್ನಾ, ಸಿಡಿದೆದ್ದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಹ್ವಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಸಹಾಯಕ ಹುಟ್ಟಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬಂಡಾಯ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಬಂಡಾಯ ತರಬಹುದಾದ ಒಬ್ಬಂಟಿತನವನ್ನು ಮೀರಿ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಂಡಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಾನೆ,

ಅಬ್ಬುವಿನ ಯಾತ್ರೆಗೆ ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ರೈತರು ಹೋಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಹೆಂಡತಿ ನೆಫಿಸ್ 'ಲಿಪಿಸುರುಳಿ' (ಅಕ್ಷರ ಪಟ)ಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವಂತದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದುಡಿಯುವ ಕುಟುಂಬಗಳು ಎಂದೂ ಯಾವ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲೂ ಲಿಪಿ ಸುರುಳಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೆನೆಪ್‌ಟಾನ ಹೆಂಡತಿ ಆ ಲಿಪಿಸುರುಳಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವಂತದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕಿದೆ ಎಂಬುದು ನಿರಂಜನರ ಧೋರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ನೀರಾನೆ ಬಂಡಾಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ರೈತ ಖೈಮ್ ಹೊಟೆಪ್ ಸಿಂಹದ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದು ಸಶಸ್ತ್ರ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನೀರಾನೆ ಪ್ರಾಂತದ ರೈತರು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೆನೆಪ್‌ಟ್‌ನ ಮಕ್ಕಳು ಸಶ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಂಕೇತ.

೪. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣ

ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗವೆಂಬುದು ಭಾರತದಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದೆ. ಮಾಲಿಕರ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗ ಅತ್ತ ಏರದೇ, ಇತ್ತ ಇಳಿಯದೇ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿದೆ. ಇತ್ತ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೂ ಸೇರದ, ಅತ್ತ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಸೇರದ ಈ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗವು ಮೇಲ್ವರ್ಗ ಕೆಳವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಕಡೆ ಮುಖ ಮಾಡಿದರೆ, ಇವರ ನೋವಿನ ನೆಲೆಗಳು, ಮೂಲ ಬೇರುಗಳು ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗದ ಒಡಲಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ.

ಎಡಪಂಥೀಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ನಿರಂಜನರಂತಹ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ಕೊಡಬಲ್ಲ ಈ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅವರು ಅರಿತವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅನೇಕ ಕಾದಂಬರಿ– ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜೀವನವನ್ನು

ಕುರಿತು ನಿರಂಜನರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕೃತಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. 'ವಿಮೋಚನೆ', 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ', 'ದೂರದ ನಕ್ಷತ್ರ', 'ದೀಕ್ಷೆ', 'ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ', 'ಏಕಾಂಗಿನಿ', 'ನವೋದಯ' ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬದುಕಿನ ಆಗು ಹೋಗುಗಳು, ಜೀವನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಗತಿಗಳು ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ವಿಮೋಚನೆ' ಮತ್ತು 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ' ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದೇನೆ.

'ವಿಮೋಚನೆ' ನಿರಂಜನರ ಪ್ರಥಮ ಕಾದಂಬರಿ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚಂದ್ರುವಿನ ಪಾತ್ರ. ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಸಹಾಯಕತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರುವನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಬದುಕಲು ಬಿಡದ ಈ ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅವನನ್ನು ಕಳ್ಳನನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚಂದ್ರುವಿನ ಹೋರಾಟ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಅನೇಕ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರುವಿನ ಹೋರಾಟದ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಮುಂಬೈಯಂತಹ ನಗರದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರು ಮುಂಬೈ ಸೇರುವಾಗಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳೆಲ್ಲ ನೇರವಾಗಿ ವರ್ಗ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರದಿದ್ದರೂ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಬಡತನದ ತೀವ್ರತೆ, ನೋವಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ನಗರದ ಮಿಲ್ ಮಾಲ್ಹಕರು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಮಿಕರ ನಡುವಿನ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರು ಇಲ್ಲಿ ನಿವೇದಕನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಿಲ್ ಮಾಲ್ಹಕ ಶ್ರೀಕಂಠ ಹಾಗೂ ಮಿಲ್ ಕಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕ ನಾರಾಯಣ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಚಂದ್ರುವಿನ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಯಾವುದೂ ಗಣನೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಣ, ಸಂಪತ್ತು, ಅಧಿಕಾರ, ದರ್ಪಗಳು ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಎಳೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕಂಠನ ಸಾಮಿಪ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅವರ ಆಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂದ್ರು

ಅದೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಹಪಾಠಿ ನಾರಾಯಣನ ನೋವಿಗೆ ಶೋಷಣೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೂ ಮೌನವಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನನ್ನೊಗ್ಗತ್ತು ಚಂದ್ರೂ, ನಾಣಿಯಂಥವರಿಂದಾನೆ ನಮಗೆ ಆಪತ್ತು ಬರೋದು ಆ ನನ್ಮಕ್ಳು, ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ ಕೂಲಿಕಾರರು ಅಲ್ಲ....... ಈಚೆ ನಮ್ಮವರೂ ಅಲ್ಲ... ಈ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗ....... ನಾ ಹೇಳ್ತೀನಿ ಚಂದ್ರೂ..... ಈ ಲೋಕ್ದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ್ದು ಎರಡೇ ವರ್ಗ, ನಮ್ಮದು–ಅವರದು. ನಡುವೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗಾಂತ ಇರೋದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ'[೨೦] ಎನ್ನುವ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವರ್ಗದ ಶ್ರೀಕಂಠ ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬಗೆಗಿನ ತಾತ್ಸಾರ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚಂದ್ರು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಕೊನೆಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮಾಲಿಕರ ನಡುವೆ ಹೋರಾಟ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ, ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಜನ ಕಾರ್ಮಿಕರು ತಮಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕಂಠನಂತಹ ಮಾಲಕರು ಈ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹೋರಾಟವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಣದ ಮೂಲಕ, ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ದಮನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಾರ್ಮಿಕರು ಅರೆಸ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ, ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಜೈಲು ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಆದರೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಅದರಲ್ಲೂ ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗವು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾದ ಕೂಲಿಕಾರರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು, ಮುಂದಾಳತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ತೀವ್ರತೆಗೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ತುಂಬಾ ಮುಖ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗುವ ಇಂತಹ ಜನ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಕಂಠನಂತಹ ಮಿಲ್ ಮಾಲ್ಹಕರಿಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜಾಲವನ್ನು ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ವಿವರಿಸಿದರೂ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗೆ ಕೂಲಿಕಾರರ ಚಾಲನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಗತ್ಯ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಆಶ್ರಯವೂ ಅಗತ್ಯ. ಕೂಲಿಕಾರ–ಮಾಲಿಕರ ಸಹಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ

ಮಾಲಿಕರ ಸ್ವಾರ್ಥ, ದರ್ಪ, ಶೋಷಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗ ಸಹಜವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವುದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಬಡವ ನನ್ನ ತೂಕ ಬೇರೆ.... ತಂದೆ ಆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೆಮ್ಮಿದಾಗ ನನ್ನ ಕರುಳು ಕತ್ತರಿಸಿದಾಂಗೆ ನನಗೆ ನೋವಿತ್ತು. ತಂದೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸಲೇ ಬೇಕು. ತಂದೆ ಗುಣಮುಖವಾಗಲೇ ಬೇಕು' ಎಂದು ಚಂದ್ರು ಹೇಳುವ ಮಾತಿನಲ್ಲೂ, ಕಥೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಂಗೇ ಇರೋಕಾತದ? ಇಂಥ ನಾಯಿ ಬಾಳು ಬಾಳೋಕಾತದ? ಒಂದಿವ್ಸ... ಎರಡ್ದಿವ್ಸ ... ಇಂಗಿರೋದು, ಆದರೆ ಯಾವಾಗ್ಲು ಇಂಗೇ ಇರೋಕಾತದ? ಗಿಡ ಕಡದ್ರೆ ತಿರಗಾ ಚಿಗರ್‍ತೇತೆ...... ಮಳೆ ಬತ್ತದೆ...... ಬರಾಕಿಲ್ಲ ಅನ್ನೋಕಾದಾತಾ? ಬತ್ತದೆ ಕಣ್ರೋ ಬಂದೇ ಬತ್ತದೆ..' ಎಂದು ರಾಯರು ಹೇಳುವ ಮಾತಿನಲ್ಲೂ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಇದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾದಂಬರಿ 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ'. ನಿರಂಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿ ಇದು ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಹದವಾದ ಸಂಯೋಜನೆ, ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರೀತಿ–ಉತ್ಸಾಹ, ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಥೆಯಾಗಿಸುವುದರ ಕಡೆಗಿರುವ ಅವರ ಕಾಳಜಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಬಡತನ, ಶೋಷಣೆ, ಅವಮಾನ, ನೋವು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಸ್ವಾನುಭವ, ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸರಿಯಾದ ಮತ್ತು ಖಚಿತವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಣ, ಸಂಪತ್ತಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಿಂದುಂಡುದುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದನ್ನು ಹೆಣೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಶೋಷಿತರ, ಅಸಹಾಯಕರ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪರವಾದ ದನಿ ನಿರಂಜನರದು. ದೊಡ್ಡ ನಗರದ ವಠಾರವೊಂದರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ವಠಾರ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ವಠಾರದ ಒಡತಿ ರಂಗಮ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಡವರೇ, ಸಾಮಾನ್ಯರೇ. ಎರಡು ತುಂಡು ಸೌದೆ ಕದ್ದು

ಅವಮಾನಿತಳಾಗುವ ನಾರಾಯಣಿ, ಒಂಟಿ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ-ಚಂಪಾವತಿ ದಂಪತಿಗಳು, ಒಂದು ಫೊಟೋ ಕೂಡಾ ತೆಗೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ, ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ವಿವರಗಳ ಮೂಲಕ ವಠಾರದ ಸಂಸಾರಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ವಠಾರದ ಸಂಸಾರಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ವಠಾರದ ಸದಸ್ಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯದು. ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಿರುವ ರಂಗಮ್ಮ, ಬಡತನದಲ್ಲೂ ಬದುಕಿನ ಸೊಗಸನ್ನು ಸವಿಯಬಲ್ಲ ರಸಿಕ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ-ಚಂಪಾ ದಂಪತಿಗಳು, ಚಂಪಾಳ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ, ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಜಯರಾಮು, ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖಿಗಳಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಕಾಮಾಕ್ಷಿ-ನಾರಾಯಣ, ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ವಠಾರದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಓಡಿಯಾಡುವ ರಾಧಾ-ಅಹಲ್ಯರು, ಗಂಡನ ಅವಜ್ಞೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ನೋಯುತ್ತಿರುವ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಇವೆಲ್ಲಾ ಪಾತ್ರಗಳು, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ವಠಾರದ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಬಹಳಷ್ಟು ಪಾತ್ರಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯೊಳಗೆ ಇಣುಕಿ ನೋಡಿದರೂ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ 'ವಠಾರ' ಒಂದು ಸಜೀವ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ನಾರಾಯಣಿ ಸತ್ತಾಗ ಇಡೀ ವಠಾರ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಒಂದಾಗಿ ಅನುಕಂಪಿಸುವುದು, ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ಮನೆ ನೋಡಲು ಬಂದಾಗ ವಠಾರಕ್ಕೆ ವಠಾರವೇ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ತುದಿಗಾಲ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು, ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಗಂಡ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ವಠಾರವೇ ಜೀವಂತವಾದದ್ದು, ಇಡೀ ವಠಾರವೇ ಚಂಪಾಳ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳಲು ಬರುವುದು, ಚಂಪಾವತಿಗೆ ಹೆರಿಗೆ ನೋವು ಕಾಣಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಪ್ರಸವಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲಾ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ 'ವಠಾರಕ್ಕೆ' ಒಂದು ಜೀವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ

ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಪರಸ್ಪರ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅರಿತು ಬಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನಾರಾಯಣಿಯ ಸಾವಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾದಂಬರಿ ಚಂಪಾಳ ಸುಖ ಪ್ರಸವದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಡುವಿನ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಠಾರದ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಬದುಕಿನ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು, ಸಹಜತೆಯನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕರು ತೆರೆದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಬಿಗುಮಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಿಗುಮಾನ ಮೂಡಿ ಬರುವುದೇ ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಎಂಬುದು ಆ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ-ಚಂಪಾ ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸಂಕೋಚ, ಸಭ್ಯತೆಗಳ ನಡುವೆಯೇ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು, ಬಡತನವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಂಬಲಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ರಂಗಮ್ಮ, ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯನವರಿಂದ ಕರಾರು ಪತ್ರ ಪಡೆದು ನಾಜೂಕಾಗಿ ಮಡಚಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಆತ ಹಣ ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ರಶೀದಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಹಣ ತಲುಪಿದ್ದಕ್ಕೆ ರಶೀದಿ ಕೊಡ್ತೀರಾ ರಂಗಮ್ನೋರೆ?' ಎಂದಾಗ 'ರಶೀದಿ ತಾನೇ, ಏನೂ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ ಹೋಗ್ಬುಟ್ಟು ಬನ್ನಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಅನುಮಾನಿಸಿದರೂ ಹೊರಗೆ ಒಣನಗೆ ತೋರುತ್ತಾ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಾಡಿಗೆ ಹಣ ನೀಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ರಶೀದಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ತವಕವಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಡೆ ಕೇಳಲಾಗದ ಬಿಗುಮಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಾಪೆಯಲ್ಲಿ ಪೊರಕೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ, ಚಂಪಾ ವಠಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹಾಲು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೊಂದೇ ಪಾವು ಹಾಲು ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಇವರೂ ನಮ್ಮ ಹಾಗೆಯೇ ಎಂದು ವಠಾರದ ಹೆಂಗಸರು ಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟವಿದ್ದರೂ

ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬಿಗುಮಾನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬಡತನದ, ನೋವು, ಕಷ್ಟಗಳಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವಠಾರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾತ್ರದಲ್ಲೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ವಠಾರದ ಅಹಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಂಪಾ ಹಾಡುಗಾರ್ತಿಯರು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಇಡೀ ವಠಾರವೇ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು, ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಮಗ ಜಯರಾಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೂ ತಂದೆ ಓದಿಗಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು, ಅಹಲ್ಯಾ-ವೆಂಕಟೇಶನ ಮದುವೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸೋತರೂ, ರಾಧಾ-ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ರಂಗಮ್ಮ-ಚಂಪಾವತಿಯರ ಮನಸ್ಸು, ಎಂತಹ ವೈರಿಯಾದರೂ ನಾರಾಯಣಿಯ ಸಾವಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮರುಕ ಪಡುವ ಮೀನಾಕ್ಷಮ್ಮ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪಾತ್ರಗಳ ನಡುವಿನ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಜನರಿಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಹಣದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ನಾರಾಯಣಿಯ ಸಾವಿನ ನಂತರ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೀಪ ಆರಿ ಹೋದಾಗ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಉರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ನಾರಾಯಣಿಯ ಗಂಡ ಭಾವಿಸುವುದು, ಸತ್ತ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೆ ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ ಬರಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸತ್ತ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಜಯರಾಮುವಿನ ತಾಯಿ ಅಂಜಿದರೂ ಅವನ ತಂದೆ ಈಗ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು, ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ರಾಧಾಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬರುವುದು, ಇವೆಲ್ಲಾ ನಗರದ ಬದುಕು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬದಲಾಗುವುದನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ದಾಖಲಿಸಿದೆ.

ಸಂತೋಷದ, ಸಂಭ್ರಮದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬಡತನದ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಎಳೆಯರ ಮುಗ್ಧತೆ, ಉತ್ಸಾಹ, ಲವಲವಿಕೆ. ಕುತೂಹಲ, ಜೀವನೋತ್ಸಾಹಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳು (ಉದಾ: ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ, ಶಂಕರನಾರಾಯಣಯ್ಯ, ಅಹಲ್ಯ, ರಾಧಾ, ಚಂಪಾವತಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಬಡತನದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಜೀವನದ ನೋವನ್ನು ರಸಿಕತೆ, ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮೀರಲು ನೋಡುತ್ತವೆ. ಬಡತನದ ಗೋಳು, ಪರದಾಟ, ಕಾಯಿಲೆ, ನೋವು, ಕಷ್ಟ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳದೆ ಬಡತನದಲ್ಲೂ ಬದುಕು ಸುಂದರವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

೫. ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ನಿರಂಜನರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ವಸ್ತುವೆಂದರೆ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು. ನಿರಂಜನರು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸವಾಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಾಧರಿತ ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಅನೇಕ ಮಹಿಳಾ ಪಾತ್ರಗಳು ಧನಿಯೆತ್ತಿವೆ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿವೆ.

ನಿರಂಜನರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷದ ಒಳಗಡೆ ಮಹಿಳೆಯೂ ಇದ್ದಾಳೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಡ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕೇವಲ ಲಿಂಗಾಧರಿತ ವಿಷಯವೊಂದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆ ಮಹಿಳೆಯರು ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಅವರ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರಂಜನರು ಬಡವರ್ಗದ- ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವವಿದೆ. ಅವರೆಂದು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ನಿರಂಜನರಂತಹ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ

ಲೇಖಕರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟಿರುವುದು ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗೆ ಹೊರತು ಯಾವುದೇ ಪುರುಷ-ಮಹಿಳೆ, ಮೇಲುಜಾತಿ-ಕೀಳುಜಾತಿಯೆಂಬಂತಹ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಮೇಲಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ನಿರಂಜನರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಮಹಿಳೆಯರು ಈ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಬನಶಂಕರಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ 'ಬನಶಂಕರಿ', 'ಅಭಯ' ಕಾದಂಬರಿಯ 'ತುಂಗಮ್ಮ', 'ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದೇ' ಕಾದಂಬರಿಯ 'ಮೀನಾಕ್ಷಿ', 'ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ' ಹಾಗೂ 'ಏಕಾಂಗಿನಿ' ಕಾದಂಬರಿಗಳ 'ಸುನಂದಾ' ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪಾತ್ರಗಳು ಲಿಂಗಾಧರಿತ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೂ, ಇವರು ಪುರುಷರ ವಿರುದ್ಧ ದ್ವೇಷ ಸಾಧಿಸದೇ ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಬನಶಂಕರಿ', 'ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ' ಹಾಗೂ 'ಏಕಾಂಗಿನಿ' ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾವಿನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಸರಸವಾಡುತ್ತಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಬನಶಂಕರಿಯ ಬದುಕಿನ ಮಹದಾಸೆ ತನ್ನ ಮಗು ದೊಡ್ಡೋನಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆಗಿತ್ತು, ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳದು ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಬದುಕು. ಎದುರಾದ ವಿರೋಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗೆದ್ದು ಬದುಕಿದ್ದು ಆ ಜೀವದ ಹಿರಿಮೆ. ಕರುಣಾಮಯಿ ಮಾವ ಅಮ್ಮಿಯ ಕೇಶ ಮುಂಡನ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದುದು, ಬಾಳೆಮಣ್ಣೂರಿನ ವೃದ್ಧ ಯತಿಗಳೂ ಅಮ್ಮಿಯ ಬಗೆಗೆ ತೋರುವ ಕನಿಕರ, ಒಡನಾಡಿ ಕಾವೇರಿ ತೋರಿದ ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಬಾಳೆಮಣ್ಣೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆರೆಮನೆಯವರಾಗಿದ್ದ ರಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರಿ-ಸುಂದರಮ್ಮ ದಂಪತಿಗಳ ನೆರವು, ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಆಸರೆ-ಸಾಹಚರ್ಯ, ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ-ಸುಮಿತ್ರ ದಂಪತಿಗಳ ಸಹಾಯಹಸ್ತ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಯುವಕ ಮಾಧವನ ಉದಾರ ಮನೋಧರ್ಮ, ಆತ ಅಳಿಯನಾಗಿ ದೊರಕಿದುದು ಇವೆಲ್ಲಾ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗೆ ಪೂರಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅಮ್ಮಿಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು, ನೋವು-ನಲಿವು, ಹಳತು-ಹೊಸತುಗಳ ದ್ವಂದ್ವ ನಿರೂಪಣೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಯಥಾ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

'ಅಣ್ಣ ಇವತ್ತೇ ಸತ್ತದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು, ಅಲ್ವಾ ಮಾವ?'[೨೧] ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಗೆಯಾಗಿ ಬರಲಿದ್ದ ಹುಡುಗಿಯ ವೈಧವ್ಯ ತಪ್ಪಿತಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವ ಇರುವಂತದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಕಟ ಹೆಣ್ಣೇ ಬಲ್ಲಳು ಎಂಬುದು ಈಕೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗಂಡ, ಅಣ್ಣ, ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಬನಶಂಕರಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿ ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಸಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ದಾಖಲು ಮಾಡುವಾಗ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಂದೆಯೆಂದಿದ್ದ ಕಾಲಂನಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಹೆಸರು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬನಶಂಕರಿಯ ಮಗ ರಾಜಣ್ಣ ತನ್ನಮ್ಮನ ಹೆಸರು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಪ್ಪನದೊಂದೇ ಸಾಕೆಂದು ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಹೇಳಿ ಮುಗುಳ್ನಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಗ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬನಶಂಕರಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ 'ಹೆಣ್ಣು ಹೆಂಗ್ಸು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು ಹೇಳು?'ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಬಹಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಬನಶಂಕರಿಯತಹ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಶಕ್ತಿ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು, ಬದುಕಿನ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಮಗನನ್ನು ಓದಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜಯ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಕಾದಂಬರಿ ನಾಯಕಿ ಬನಶಂಕರಿ ಲಿಂಗಾಧರಿತ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡರೂ ಇವರು ಪುರುಷರ ವಿರುದ್ಧ ದ್ವೇಷ ಸಾಧಿಸದೆ, ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಆಲೋಚಿಸುವಂತದ್ದು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಇದು ನಿರಂಜನರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹನೆಯಿಂದಲೇ ಎದುರಿಸಿದ ಉದಾತ್ತ ಗುಣ ಬನಶಂಕರಿಯದು. ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ನಡವಳಿಕೆಯವಳಾದರೂ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ

ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಅವಳಲ್ಲಿದೆ, ಬೆನ್ನು ನೋವಿನ ವ್ಯಾಧಿಗೀಡಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಗನ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಹೊಸ ಡಾಕ್ಟರರ 'ಸೀಮೆ ಔಷಧಿ' ಸೇವಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಡಾಕ್ಟ್ರು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ರಾಜಣ್ಣ ಜುಟ್ಟು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಕ್ರಾಪು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೀಡಿದ ಸಲಹೆ ಅಣ್ಣ ತಂಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದಷ್ಟು ಪಿಳ್ಳಂಜುಟ್ಟು ಇರಿಸ್ಕೊಂಡು ಮುಂದ್ಗಡೆ ಕ್ರಾಪು ಬಿಡಿಸ್ಕೊಳ್ಳೋ' ಎನ್ನುವ ತಾಯಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಾಜಣ್ಣ ಪೂರ್ತಿ ಜುಟ್ಟು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಅಮ್ಮಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಡುಕೆನಿಸಿದರೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮಗನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ತಾನೇ ಮಗನ ಕ್ರಾಪನ್ನು ಬಾಚುತ್ತಾಳೆ. ಮಗಳ ಮದುವೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಾತಕದ ವಿಷಯ ಬಂದಾಗ 'ಜಾತಕ ನೋಡ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಧೋರಣೆಗೂ ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮಗ ಕೈ ಹಿಡಿಯಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಹುಡುಗಿ ರಮಾ ಯಾವ ಜಾತಿಯವಳೆಂಬ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇ ಗುಣವನ್ನೇ ಗಮನಿಸಿ ಆಕೆ ತನ್ನ ಮಗಳ ಸಮಾನವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಅಮ್ಮಿ ತೋರಿಸಿತ್ತಾಳೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು 'ಅಮ್ಮಿ'ಯ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಬನಶಂಕರಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೇ ರೀತಿ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಮತ್ತು ಏಕಾಂಗಿನಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥಾ ನಾಯಕಿ ಸುನಂದಾ. ಈ ಎರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಒಂದೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ನಾಯಕಿ ಸುನಂದಾಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ನಾಯಕಿ ಸುನಂದಾ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮಡಿವಂತಿಕೆ, ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಜೀವನೋತ್ಸಾಹದ ಸಂಕೇತವಾದ ಸುನಂದಾ ಪತಿಯಿಂದಲೇ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಪತಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ವಿಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವದೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಳಿದು ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾಳೆ. ವಿಕೃತ ಮನಸ್ಸಿನ

ಪತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಜೀವ ನದಿಯತೆ ಹರಿಯುವ ಸುನಂದಾ ನಿರಂಜನರ ಮಹತ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಸುನಂದೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ತೊಂದರೆಗಳು, ಗಂಡನ ವಿಕೃತ ನಡೆ-ನುಡಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಪಂಚಾಮೃತವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮನಸ್ಸು ಸುನಂದೆಯನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತನಗಾದ ಸ್ಥಿತಿ ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೂ ಆಗಬಾರದೆಂದು ಆಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ. 'ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ'ದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ನೋವು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತಾನು ಗಂಡನನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋದರೆ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲಾ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವರೋ, ಸಮಾಜ ಎಲ್ಲಿ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವುದೋ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಸುನಂದೆ 'ಏಕಾಂಗಿನಿ' ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಸಂಸಾರ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಸುಧಾರಿಸಬಹುದೆಂದು ತಾಳ್ಮೆ ತಂದುಕೊಂಡ ಸುನಂದೆ ಏಕಾಂಗಿನಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಧನಿಯೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದುಕುವ ಛಲ ತೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನಿಂದ ವಿಚ್ಛೇದನ ಪಡೆಯುವ ಧೈರ್ಯ ತೋರುತ್ತಾಳೆ.

ಸಂಸಾರ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಲೇಖಕರು ಸುನಂದೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊರಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ನಾನು ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನನಗದನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಲೇವಡಿ ಮಾಡೋ ಜನರೇ, ಎದುರಿಗೆ ನೀತಿ ಪಾಠದ ಮಂತ್ರ ಜಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೃಹ ದೇವತೆ, ಆದರ್ಶ ಸತಿ! ಎಂಥೆಂಥ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಆದರೆ ನಾನು ದೇವತೆಯಲ್ಲ, ದೇವತೆಯಾಗಿರುವುದು ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ನಾನು ಮನುಷ್ಯಳಾದರೆ ಸಾಕು... ಒಳ್ಳೆ ಮನುಷ್ಯಳಾದರೆ ಸಾಕು....... ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರಳಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಬದುಕೋದು ಸಾಧ್ಯ'[೨೨] ಎಂದು ಸುನಂದೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗಬಹುದಾದ, ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದುಕಬಹುದು ಎಂಬ ಹೊಸ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯ ಈ ನಿರ್ಧಾರವೇ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಂದ ವಿಚ್ಛೇದನ ಪಡೆಯಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಿಶು ವಿಹಾರದಲ್ಲೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಉದ್ಯೋಗ

ಪಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಹನೆ ತ್ಯಾಗಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಸುನಂದೆ ಏಕಾಂಗಿನಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಡೈವೋರ್ಸ್ ಕೊಟ್ಟು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನೊಂದಿಗೆ ಘೋರ ಮಾನಸಿಕ ಹಿಂಸೆ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪುರುಷ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸುನಂದಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟ ಮನೋಭಾವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಇಂತಹ ಪ್ರಗತಿಪರ ಕಾಳಜಿಗಳನ್ನು ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗಂಡ ಎಷ್ಟೇ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಎಂದು ಸುನಂದೆ ಭಾವಿಸಿದರೂ ತಂಗಿ ವಿಜಯಳಿಗೆ ಗಂಡು ಗೊತ್ತಾದಾಗ ತಂಗಿ, ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಎಂದಾಗ ಆಕೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಾನು ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೂ ತಂಗಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಾರದು ಎನ್ನುವ ಅಕ್ಕ ಸುನಂದೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮಾದರಿ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಂಗಿಗೆ ವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೇ ಎಂದಾಗ ತಂಗಿ, 'ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಕ್ಕ. ನಿರಾಶೆ ಅನುಭವಿಸಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಗೊತ್ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ...... ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಅಂತ ಸುಮ್ನಿರ್ತೀನಿ' ಎಂದಾಗ ಸುನಂದೆ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ ಹೂಂ! ಅಂತೂ ಒಳ್ಳೇ ಲಾಟರಿ ಆಗೋಯ್ತಲ್ಲೇ ಮದುವೆ ಅನ್ನೋದು' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಯೊಂದರ ಭೋಗದ ಆಟಿಕೆಯಾಗಿರಲು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಳಿಗದ ತೊತ್ತಾಗಲು, ನಿಂದೆ ಅವಹೇಳನಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪಾತ್ರಳಾದ ಚರಣದಾಸಿಯಾಗಿರಲು. ಸುನಂದ ಸಿದ್ಧಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಜಯ 'ನೀನು ಓದಿದೆಲ್ಲಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಯ್ತು ಅಲ್ವೇ ಅಕ್ಕ?' ಎಂದಾಗ 'ಹಾಗೆ ಹೇಳೋಕಾಗೊಲ್ಲ ವಿಜಯಾ, ಈ ಲಾಟರೀಲಿ ನಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೋಲಾದಾಗ, ಕಲಿತಿರೋ ನಾಲ್ಕಕ್ಷರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ದುಡಿದು ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಬದುಕೋದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತೆ'[೨೩] ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಸುನಂದಾಳ ದೂರಾಲೋಚನೆ, ಪ್ರಗತಿಯ ಧೋರಣೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಂಡನಿಂದ ವಿಚ್ಛೇದನ ಪಡೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಸುನಂದ ತನ್ನ ಗೆಳತಿ ಕುಸುಮಾಳೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ವಿಚ್ಛೇದನದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದುದನ್ನು ನೆನಪಿಸುವ ಸಂದರ್ಭ 'ಹಿಂದೆ ನೀವೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ, ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ತತ್ತ್ವ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನು ನ್ಯಾಯ ಸರಿಪಡಿಸೋಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸ್ಬೇಕು, ಹೊಸ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡೋದಕ್ಕಲ್ಲ ಅಂತ, ಆ ತತ್ತ್ವನ ಆದ ಅನ್ಯಾಯ ಸರಿಪಡಿಸೋಕೆ ಈಗ ಉಪಯೋಗಿಸ್ತೀನಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಗೆಳತಿ ರಾಧಾಳು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ 'ಮುರಿದ್ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ಸೋಕ್ಕಾಗಲ್ಲ, ಅಂದಿದ್ರಿ. ಪುನಃ ಕೂಡ್ಸೋದು ಸರ್ವಥಾ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಅನ್ನೋದು ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ದುಡುಕಬೇಡ್ರಿ ಅಂದಿದ್ರಿ. ದುಡುಕದೆ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ಮಾಡ್ತಿದೀನಿ'.[೨೪] ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಗೆಳತಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಸುನಂದೆ ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತದ್ದು ಪ್ರಗತಿಯ ಸೂಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ವಿಜಯಾಳಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ 'ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿದೆ ವಿಜಯಾ, ಹೃದಯದ ಮೇಲಿನ ಗಾಯಗಳು ಮಾಯುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಘೋರ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದು ಬೆಳಕು ಹರಿದ ಹಾಗೆ, ನನಗಿದು ಪುನರ್ಜನ್ಮ ವಿಜಯಾ, ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಈ ವರೆಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ನನ್ನಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಕೆಡುಕಾಗಲಾರದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಒಳ್ಳೇದು ಮಾಡೋದು ಸಾಧ್ಯವಾ ಅಂತ ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ, ಒಳ್ಳೆಯವಳಾಗಿಯೇ ಸಾಯುತ್ತೇನೆ'[೨೫] ಈ ಮಾತಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಗಂಡನೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದಾಗ ಅನುಭವಿಸಿದ ಘೋರ ಮಾನಸಿಕ ಹಿಂಸೆಯ ಚಿತ್ರ ಧ್ವನಿತವಾದರೆ ಇದೀಗ ತಾನು ಕೂಡಾ ಒಬ್ಬಂಟಿಯಾಗಿ ಬದುಕಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾದರಿ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲಳು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾಧಾ, ಕುಸುಮಾ, ಸೀತಮ್ಮ ಮತ್ತಿತರರ ಸಂಸಾರಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಥಾವಸ್ತು ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಬರಹಗಳಾಗಿವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಹಾಗೆ ರೈತ ಹೋರಾಟ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ

ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಿತ್ರಣ, ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಈ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ನಿರಂಜನರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದು ನಿರಂಜನರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಖಚಿತವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದೇ ನಾವು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಇತರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ನಿರಂಜನರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದು ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ ನಿರಂಜನರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಡ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರು ನಿರಂಜನರ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ನಿರಂಜನರು ಕನ್ನಡದ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಲಿಂಗಾಧರಿತ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಎನ್ನುವ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿರಂಜನರಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಖಚಿತತೆ ಇತ್ತು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೂಡ ನಿರಂಜನರು ನಿರ್ವಚಿಸುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುವ ಸಂಗತಿಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ–೮

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಒಂದು ಮರು ಪರಿಶೀಲನೆ

ಈ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಇದೀಗ ಒಂದು ಖಚಿತವಾದ ನಿಲುವಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಆಗಿದೆ. ನಿರಂಜನರ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಎಡರು–ತೊಡರುಗಳು, ನೋವುಗಳು, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಎರಡನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ ಎಡಪಂಥೀಯ ಧೋರಣೆಗಳು ನಿಂತಿವೆ. ಮೂರನೇ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯು ಶೃತಿಯಾಗಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ.

ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರೈತ ಹೋರಾಟ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗ, ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಎಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಅಧ್ಯಾಯ ಆರರಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ರೈತ ಹೋರಾಟ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಗುಲಾಮ ಗಿರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ

ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಅಪರಂಪಾರ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಮೊದಲಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಗಳು ಸಾವಯವವಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ನಿರಂಜನರು ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕೇವಲ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಆ ಜೀವನ' ಎನ್ನುವ ಸಣ್ಣಕಥೆಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಪುಟ್ಟ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಿಂದ, ಈ ಕಥೆಯ ಮುಂದುವರಿದ ರೂಪವೇ 'ಬನಶಂಕರಿ' ಕಾದಂಬರಿ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಆ ಜೀವನ' ಕಥೆಯು ನಿರಂಜನರ ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬನಶಂಕರಿಯು ಕೂಡ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನಾನುಭವದಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಎಡಪಂಥೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿರಂಜನರು ತಮ್ಮ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಿಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೧. ಕಥೆಗಾರನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಾಯಿ ಪದೇ ಪದೇ ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತಾ 'ನೀನೊಬ್ಬ ಹುಟ್ಟಿ ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆ ಹೀಗಾಯಿತು' ಎನ್ನುವುದಿತ್ತು. ನಾನು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹದಿಮೂರು ದಾಟಿದ 'ಕಿಶೋರ' ಬದುಕಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ಅವನ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ 'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ' ಕಥೆಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಿತು.[೧]

೨. ಬಡ ಹುಡುಗ ವೆಂಕನಾಗಿ, ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದಿದ ವೆಂಕಟರಾಯನಾಗಿ 'ಪ್ರಭಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕನಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕಥೆಗಾರ ತನ್ನನ್ನೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೇ?[೨]

೩. ಐದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಾಮ ಚಾವಡಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳ ಒಂದಂಶ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗಿತವಾಗಿದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶ, ಘಟನೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ (ಅಂತ್ಯ-ಸುಲಭ ಪರಿಹಾರ! ತಾಯಿಯ ಸಾವು ತನ್ನ ಪಲಾಯನ ಎಳೆಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಿದ್ದವೇನೋ!) ಹಳೆಯ ಗಾಯ ಈ ಕಥೆಕಟ್ಟಲು ಪ್ರೇರಣೆ.[೩]

೪. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಭಾರತ ಬೇರೆ, ಆಳರಸನ ಭಾರತ ಬೇರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಥೆಗಾರ ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ಅರಿತ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಬಗೆಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆತ ಓದಿದ್ದ.[೪]

೫. ಲೇಖಕ ಮಾಡಿರುವುದು ನೇಪಥ್ಯದ ಕಥನ. ಸ್ವಂತದ ಗುಣಗಳನ್ನು ವೆಂಕಟು, ಶೀನು ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚುವನೇನೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ. ಇರದೇ ಇದ್ದ ರಾಜೀವಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕೊಡುಗೆ.[೫]

೬. ಇಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ? ಇದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ರೂವಾರಿಯಾಗಿ ಕಥೆಗಾರ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪ ಕೃತಿಗಳು. ಮೂಲಕೃತಿಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹೀಗೆಯೇ ಇದ್ದುವೇನೋ?.[೬]

೭. ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ದೇವರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಇವನು ಯಾರು? ಅವನು ಯಾರು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡತೊಡಗಿದ್ದವು.[೭]

೮. ನೀಲೇಶ್ವರ ಸೇರಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಈ ಕಥೆಗೆ ನಾನು ನೀಡಿದ್ದು ತುಳು ನಾಡಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು.......... ಈಗ 'ಕಥೆಗಾರ'ನಿಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ.........[೮]

೯. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಹಳೆ ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಸರ ನನ್ನಿಂದ ಹೆಚ್ಚನ್ನು ಬಯಸಿತ್ತು. ಕಾಂಗ್ರೇಸ್ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಾದೆ. 'ಚರಿತ್ರೆ ಪುಸ್ತಕ'ಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ತಳೆದೆ. ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಿದಿರಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು.[೯]

೧೦. ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆ ಆರಂಭವಾದೊಡನೆ ಆ ಹುಡುಗ ಹೊರಟು ಹೋದ, ಎಲ್ಲೋ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದಾಗ ಸ್ರಾವವಾಗಿ ಹೋದ ನಾಳೆಯನ್ನು ಸಜೀವ ಎಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಬರೆದ ಕಥೆ ಇದು.[೧೦]

೧೧. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವಾದಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಹುಸಿಯಾಯಿತು. ಹಲವರು ಹತರಾದರು, ಹಲವರು ಹುತಾತ್ಮರೂ ಆದರು. ಆದರೂ ಹಾಗೆ ಹುತಾತ್ಮರಾದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಗಣೂ ಮಹಾಬಲ ನಾಯಕ. ನಾಸಿಕ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೈದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಪೋಲೀಸರು ಗುಂಡು

ಹಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಸತ್ತರು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ 'ನಾಳೆ' ನಾಳೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.[೧೧]

೧೨. ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ 'ಅರುಣ' ಪತ್ರಿಕೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಪುನರ್ಮುದ್ರಿಸ ಬಯಸಿತು. ಅದು 'ಯಮರ್ಜೆನ್ಸಿ' ಕಾಲಾವಧಿ. ಅಂತಿಮ ಪ್ರೂಫ್ ಡಿ.ಸಿ(ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮಿಷನರ್) ಅವರಿಂದ ಓ.ಕೆ. ಆಗಬೇಕು. ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸೆನ್ಸಾರ್ ಆಯಿತು. ಕತೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಡಿ ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಪುಟ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿತು.[೧೨]

೧೩. 'ಇಂಥ ಕಥೆ ಬರೆಯಲೇ ಬೇಕೆ?......

ನಿಜ ಜೀವನವನ್ನು, ಸತ್ಯವನ್ನು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾರಿಹೇಳೋದು ಬೇಡವೆ?'[೧೩]

೧೪. ಆ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು- ಜೊಶುವಾ ಕುನಿಜ್ಜ್ ಬರೆದ Dawn over samarkand. ಅಲ್ಲಿ ಖೋಸಿಯತ್ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನೈಜ ವಿವರವಿತ್ತು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.[೧೪]

೧೫. ಆ ರಾತ್ರೆ ನಿದ್ದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ 'ಆ ಜೀವನ'. ಮುಂದೆ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ 'ಬನಶಂಕರಿ' ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತುವೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಕಥೆಯದೇ.[೧೫]

೧೬. ಈಗ ನೆನಪಿರುವುದೊಂದೇ 'ಹಾಡಿ'ನ ಸಾಲುಗಳು. ಮಗಳನ್ನು ರಂಜಿಸಲು, ಮಲಗಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಪನೆ.[೧೬]

೧೭. ಮನಸ್ಸು ಮೆದುಳಿನ ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದೆಯೋ? ಆ ಘಟನೆ ಈಟಿಯಂತೆ ಅದನ್ನು ತಿವಿದಿತ್ತು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ, ಚೌಕಟ್ಟು, ಹಿನ್ನೆಲೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು 'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ ಬರೆದೆ'. ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ 'ಕಾಣಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟವನು ನಾನು. ಕಥೆ ಬರೆದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದ ನೆನಪನ್ನು ನೆನಪಿನ ಗವಿಯೊಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದೆ.[೧೭]

೧೮. ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವಾರ ಮರೆತು, ಕೊಳಾಯಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಮಲಗಿದ್ದನಂತೆ. ಮುಂದೆ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ

ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡೆ. ವಸ್ತು ನಸು ನಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು.[೧೮]

೧೯. ನಾನು ಕಾಣದ ಹಾಲವ್ವನ ಕಥೆ ಇದು. ಪೂರ ಅಪರಿಚಿತೆ. ಅದನ್ನು ಬರೆದು ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ ಇವಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಇರಬೇಕು. ಇಂಥವಳು ಇರುವುದು ಅಸಂಭವವಲ್ಲ.[೧೯]

೨೦. ಬರ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತರ ಏನಿದ್ದರೂ ಸಾಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ತತ್ತರಿಸಿತು.[೨೦]

೨೧. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾರೋಹಕ್ಕೆ (ಆಕಾಶವಾಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ) ಕರೆದರು. ಹೊಸ ಕತೆಯ ವಾಚನ, ದೇಶದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ. ಆಗ ಬರೆದ ಕಥೆ 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಹಳೆಯ ಫಿಲ್ಮ್‌ನಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಿದಂತೆ ಕಂಡಿತು.[೨೧]

ಆದರೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ನಿರಂಜನರು ಹೀಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಇಂತಹ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಲ. ಚಿರಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ನೀಲೇಶ್ವರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರೈತ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಯಿದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ, '೧೮೫೭ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು 'ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ' ಎಂದು ಕರೆದು ಇತಿಹಾಸ ಬರೆದವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರು, ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನವರು ಓದಿರುವುದು ಆ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ನಾವು ಓದಿರುವುದೂ ಅದನ್ನೇ, ಆದರೆ ಈಗ ೧೮೫೭ರ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿದ್ದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಆ ಸಂಭವಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಮಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಬಾರದು.

ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೊಡಗಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದುದು ಅನ್ಯಾಯದ ಯುದ್ಧ. ಅರಸು ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅವರು ಬಗೆದುದು ವಿಶ್ವಾಸ ದ್ರೋಹ. ಆತನನ್ನು ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು

ಓಡಿಸಿದ ವೈಖರಿ ನಾಗರಿಕರಾದವರೆಲ್ಲಾ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸುವಂತದ್ದು. ಅಂತಹ ಘಟನೆಯಿಂದ ಜನ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾದರೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯು ಕೊಡಗು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ದಳಪತಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೇ ವೀರರಾಜನ ಆಪ್ತ ಕೋಟೆಯಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೂಡಾ, ಆತನನ್ನು ಸೇರಿದವರೂ ಪ್ರಮುಖರು ಅರಸು ವೀರರಾಜನಿಗೆ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದ ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿ ಹೊಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದ, ಚೆಟ್ಟಿ ಕುಡಿಯನೂ ಆತನ ತಮ್ಮನೂ ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿಯ ಜೊತೆಗಿದ್ದರು.

ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವರಂತೂ ನಾನಾ ಜಾತಿಗಳವರು, ವಿದೇಶಿಯರಿಗಿದಿರಾಗಿ, ಲಿಂಗಾಯಿತರು–ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ಹಿಂದೂಗಳು–ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಒಂದಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಆ ಪ್ರಕರಣ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂಥದು. ಅದರಿಂದ ಇಂದೂ ಕೂಡಾ ನಾವು ಕಲಿಯಬಹುದಾದ, ಕಲಿಯಬೇಕಾದ, ಪಾಠ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಈಗ ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಇರಬೇಕು.

೨. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆ ಇರಬೇಕು

೩. ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು

೪. ಮಾನವೀಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು

೫. ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರಬೇಕು

೬. ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ

ಇದು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈವರೆಗೆ ಈ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೇ

ಮರುಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂದಿನ ಬರಹಗಾರರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮತ್ತು ನಿರಂಜನರೇ ನೀಡುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮರುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರು ಮುಖ್ಯ ಗುಣ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಒಟ್ಟಂದದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಬದ್ಧತೆಗಿಂತಲೂ ಆ ಮೂಲಕ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರುಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾವು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಚಿಂತಕರವರೆಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಜನಶೀಲವಾದುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಸಾಹಿತಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. 'ನಾನೃಷಿ ಕುರುತೇ ಕಾವ್ಯಂ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನರ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 'ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ' ಎಂದರೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಂತರದ ಇತ್ತೀಚಿನ ಅಂದರೆ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಮತ್ತು ಅನಂತರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಾ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಂತಕರು ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದು 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಆದುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದು ಬದುಕಿನ ಅನುಭವದಿಂದ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಬರುವುದೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ಪ್ರತಿಭೆ ಎನ್ನುವುದು ಸಮಾಜದಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ಗುಣ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂಜನರು ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮತ್ತು ಮುನ್ನುಡಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇದು ಬಹಳ

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದ್ಧತೆಯಿದ್ದಾಗ, ಖಚಿತ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿದ್ದಾಗ, ಬಡವರ ನೋವಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಹೃದಯವಿದ್ದಾಗ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯು ಒಡಮೂಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ನಿರಂಜನರ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಿದ್ದರೆ ನಿರಂಜನರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಎರಕ ಹೊಯ್ದ ಹಾಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ನಿರಂಜನರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಇದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ನಿರಂಜನರು ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈಗ ಈ ನಿಬಂಧವು ಒಂದು ಅಂತಿಮ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಅನೇಕ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನಕೃ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ತರಾಸು, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡದ ಸಶಕ್ತ ಬರಹಗಾರರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಓದುಗ ವರ್ಗವೂ ಇತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಪ್ರಮುಖರು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೌಲ್ಯ ಮಾಪನದ ನೆಲೆಯಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ'ದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಲೇಖನಗಳು ಈ ಮಾದರಿಯವು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ.

ಈ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಸೃಜನಶೀಲತೆಯು 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಆದುದು ಅಥವಾ 'ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದುದು' ಎನ್ನುವ ಪಾರಂಪರಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾನು

ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಈಗ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿ ಯಾರು?, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿಯೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆ ಕೆಲವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ನಿಬಂಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಗಳು ರೂಪಿಸುವ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ಪಾರಂಪರಿಕ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಆದುದರಿಂದ ಈ ನಿಬಂಧ ಕೇವಲ ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಸ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ-೯

ಸಮಾರೋಪ

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಕತೆ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಮರು ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಅವರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು, ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಕಾಳಜಿಗಳು, ರೈತರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಕೆಳವರ್ಗದವರು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಬದುಕಿನ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಿಬಂಧದ ಪ್ರಮುಖ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸಬಹುದು.

೧. ನಿರಂಜನರು ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

೨. ನಿರಂಜನರ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆ, ಜೀವನಾನುಭವ, ಹಾಗೂ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮೇಳೈಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರಂಜನರು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾದುದರಿಂದ ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಬರಹಗಾರರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೀಮಿತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೩. ನಿರಂಜನರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸೃಜನಶೀಲ ಬರಹಗಾರರಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿರುವ ಸೃಜನಶೀಲ ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ನಿರಾಕರಣೆಯಾಗಿದೆ.

೫. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸೃಜನಶೀಲತೆಯು ಜನ್ಮದತ್ತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೬. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಬರಹಗಾರರ ಪ್ರಕಾರ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಎನ್ನುವುದು ಜೀವನಾನುಭವ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಖಚಿತ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕತೆಗಳ ಎರಕವಷ್ಟೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅನುಬಂಧ

೧. ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೨. ನಿರಂಜನ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೩. ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ– ನಿರಂಜನ: ಪಯಣ

೪. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ೧.

೧. ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ, ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ, ಪುಟ.೨೦೪ (ಲೇಖನ: ಪಿ.ವ್ಹಿ.ವಜ್ರಮಟ್ಟಿ: ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ನಿರಂಜನ)

ಅಧ್ಯಾಯ ೨

೧. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ನಿರಂಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನತೆ, ಪುಟ. ೩೨

೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೩೨

೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೫

೪. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೪

೫. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ ಎನ್. ಶಿಲ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸ, ಪುಟ. ೩೨

೬. ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾವ್ ಹೆಚ್.ಎಸ್, ನಿಲುವು, ಪುಟ. ೨೬೪

೭. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೬೬

೮. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಜನಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುಟ. ೨೩೧

೯. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಬಿ.ಎಸ್, ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ, ಪುಟ. ೭೨

೧೦. ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ, ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ, ಪುಟ. ೫೮ (ಲೇಖನ: ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ: ನೇರ ನುಡಿ, ನೇರ ನಡೆ!)

೧೧. ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿ, ಕೃತಿ ಶೋಧ, ಪುಟ. ೧೦೬

೧೨. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಬೇಲೂರು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥನ, ಪುಟ. ೭೦

೧೩. ವಸಂತಕುಮಾರ್ ತಾಳ್ತಜೆ (ಸಂ), ಜನಪರ ನಿಲುವು, ಪುಟ. ೬೭

೧೪. ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ಪ್ರಗತಿ ಪಂಥ, ಪುಟ. ೨೦

೧೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೦

೧೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೦

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

೧. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಪುಟ, ೪೧.

೨. ಅದೇ, ಪುಟ, ೪೧

೩. ಯರವಿನ ತೆಲಿಮಠ ಸಿ ಆರ್, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ, ಪುಟ. ೯೨

೪. ವಿಷ್ಣು ಭಟ್ಟ ಪಾದೆಕಲ್ಲು (ಸಂ), ವಿಚಾರ ಪ್ರಪಂಚ, ಪುಟ. ೧೪

೫. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ಪ್ರಗತಿ ಪಂಥ, ಪುಟ. ೫೧

೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೩

೭. ನಿರಂಜನ, ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು, ಪುಟ. ೭೨

೮. ಯರವಿನ ತೆಲಿಮಠ ಸಿ ಆರ್, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ, ಪುಟ. ೯೩

೯. ಅದೇ, ಪುಟ. ೯೪

೧೦. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಪುಟ. ೪೩

೧೧. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ ಎಸ್ (ಸಂ), ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವುಗಳು, ಪುಟ. ೬೯

೧೨. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಬರಗೂರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಾಜಕಾರಣ, ಪುಟ. ೨೪೨

೧೩. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಹೆಚ್. ಎಸ್, ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ, ಪುಟ. ೭೯

೧೪. ಅನಕೃ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪುಟ. ೯

೧೫. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಹೆಚ್. ಎಸ್, ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ, ಪುಟ. ೫೧

೧೬. ಅನಕೃ, ಕನ್ನಡದ ದಾರಿ, ಪುಟ. ೭೫

೧೭. ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಬದುಕು– ಬರಹ, ಪುಟ. ೨೬೧

೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೬೧

೧೯. ಅನಕೃ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪುಟ. ೯

೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೧

೨೧. ಜ್ಞಾನ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ (ಸಂ–೫), ಪುಟ. ೩೫೩

೨೨. ನಿರಂಜನ, ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು, ಪುಟ, ೮೫

೨೩. ಅನಕೃ, ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡೆ, ಪುಟ. ೪೧

೨೪. ಅನಕೃ, ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪುಟ. ೭೫

೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೮

೨೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೬

೨೭. ಅವಧಾನಿ ಜಿ ಎಸ್ (ಸಂ), ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ೧೯೯೧, ಪುಟ. ೦೫

೨೮. ವಸಂತಕುಮಾರ್ ತಾಳ್ತಜೆ (ಸ), ಜನಪರ ನಿಲುವು, ಪುಟ. ೬೮

೨೯. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಜಿ ಎಸ್(ಸಂ), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ, ಪುಟ. ೫೮

ಅಧ್ಯಾಯ ೪

೧. ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ (ಸಂ), ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ, ಪುಟ. ೧೪ (ಲೇಖನ: ಎನ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್: ಕಿಶೋರ)

೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೦ (ಲೇಖನ: ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣಿ: ಮೃತ್ಯುಂಜಯರು)

೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೦೦ (ಲೇಖನ: ಅನುಪಮ ನಿರಂಜನ: ನಿರಂಜನ–ಅನುಪಮ)

೪. ಅದೇ, ಪುಟ. ೮೦ (ಲೇಖನ: ನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಜಿ.ಟಿ: ಮಾನವೀಯತೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮ)

೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ૩೦೭ (ಲೇಖನ: ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮಾ ಬಿ.ಸಿ: ನಿರಂಜನರ ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು)

ಅಧ್ಯಾಯ ೫

೧. ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ (ಸಂ), ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ, ಪುಟ. ೨೧೦–೨೨೦ (ಲೇಖನ: ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿ: ನಿರಂಜನ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ)

೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೨೬–೨೨೯ (ಲೇಖನ: ರಘುನಾಥ ರಾವ್ ಡಿ: ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ)

೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೩೫–೨೩೮ (ಲೇಖನ: ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ: ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದೇ)

೪. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೫೨–೨೫೩ (ಲೇಖನ: ನಾಗರಾಜ ಕೀರಂ: ಚಿರಸ್ಮರಣೆ)

೫. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಬಿ.ಎಸ್, ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ, ಪುಟ. ೭೨–೭೩

೬. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಜನಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುಟ. ೩೦

೭. ಈಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ (ಸಂ), ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ, ಪುಟ. ೨೭೨ (ಲೇಖನ: ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ.ಎನ್: ನಿರಂಜನರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು: ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆ)

೮. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೮೦

೯. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೯೩–೨೯೯ (ಲೇಖನ: ಭಂಡಾರಿ ಆರ್ ವ್ಹಿ: ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಧ್ವನಿ)

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ. ೩೩೫–೩೪೯ (ಲೇಖನ: ನಾಗರಾಜ ಡಿ ಆರ್: ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರ ಸ್ಥಾನ)

೧೧. ಅದೇ, ಪುಟ. ೩೪೨ (ಲೇಖನ: ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಹೆಚ್ ಎಸ್: ನಿರಂಜನರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು–ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು)

೧೨. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ನಿರಂಜನ, ಪುಟ. ೩೪೪

೧೩. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಬೆಳ್ಳೂರು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥನ, ಪುಟ ೮೯–೯೦

೧೪. ಸುರೇಶ ಪಾಟೀಲ, ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸ, ಪುಟ. ೧೨೭

೧೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೨೭

ಅಧ್ಯಾಯ ೬

೧. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ಧ್ವನಿ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ ಒಂದು, ಪುಟ. ೩೭

೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೯

೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೮೦

೪. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೭೪

೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೬೪

೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೫

೭. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೨೪

೮. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೫೨

೯. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೫೪

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೩೨

೧೧. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೩೫

೧೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೩೯೬

೧೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೦೨

೧೪. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ಧ್ವನಿ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ ಎರಡು, ಪುಟ. ೧೦೧೪

೧೫. ಅದೇ,ಪುಟ. ೬೬೪

೧೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೬೬೭

೧೭. ಅದೇ, ಪುಟ. ೮೦೬

೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ. ೬೫೯

೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ. ೮೬೧

೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೭೪

೨೧. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೫೨

೨೨. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ಧ್ವನಿ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ ಒಂದು, ಪುಟ. ೧೭೬

೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೩೫

೨೪. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೩೩

೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೨೩೫

೨೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೦೨

೨೭. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ಧ್ವನಿ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ ಎರಡು, ಪುಟ. ೧೧೭೧

೨೮. ನಿರಂಜನ, ಮುಖತಃ, ಪುಟ. ೫೨

೨೯. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ಧ್ವನಿ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ ಎರಡು, ಪುಟ. ೭೧೪

೩೦. ಅದೇ, ಪುಟ. ೭೩೪

೩೧. ಅದೇ, ಪುಟ. ೯೭೬

೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೦೪೪

೩೩. ಅದೇ, ಪುಟ .೯೭೦

ಅಧ್ಯಾಯ ೭.

೧. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ, ಮೋಹನ್ ಕುಂಟಾರ್, ಕನ್ನಡ–ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷಾಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

೨. ನಿರಂಜನ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಪುಟ. ೩

೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೮೭

೪. ನಿರಂಜನ, ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ, ಪುಟ. ೬೮

೫. ನಿರಂಜನ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಪುಟ. ೩೪

೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೩೨

೭. ನಿರಂಜನ, ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಪುಟ. ೯

೮. ಅದೇ, ಪುಟ. ೬

೯. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೧

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೬

೧೧. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೦೨

೧೨. ನಿರಂಜನ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ, ಪುಟ. ೪೯

೧೩. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೮೩

೧೪. ನಿರಂಜನ, ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ, ಪು೧. ೧೪೫

೧೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೭೩&೧೭೪

೧೬. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೮೬.

೧೭. ನಿರಂಜನ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಪುಟ. ೪೧೮

೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ. ೪೧೯

೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ. ೫೧೯

೨೦. ನಿರಂಜನ, ವಿಮೋಚನೆ, ಪುಟ. ೧೫೮

೨೧. ನಿರಂಜನ, ಬನಶಂಕರಿ, ಪುಟ. ೪೧

೨೨. ನಿರಂಜನ, ಏಕಾಂಗಿನಿ, ಪುಟ. ೧೩೬

೨೩. ನಿರಂಜನ, ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ, ಪುಟ. ೪೦

೨೪. ನಿರಂಜನ, ಏಕಾಂಗಿನಿ, ಪುಟ. ೧೫೯

೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ. ೧೭೩

ಅಧ್ಯಾಯ ೮

೧. ನಿರಂಜನರು 'ಬಹಿಷ್ಕೃತೆ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೨. ನಿರಂಜನರು 'ಬಾಳಿನೇಳ್ಗೆ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೩. ನಿರಂಜನರು 'ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುಲ್ಲು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೪. ನಿರಂಜನರು 'ಬಿಡುಗಡೆ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೫. ನಿರಂಜನರು 'ತಿಂಡಿಭಾವ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೬. ನಿರಂಜನರು 'ಅವರು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೭. ನಿರಂಜನರು 'ಮಹಾದೇವನ ಮಣಿ ಮುಕುಟ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೮. ನಿರಂಜನರು 'ಹುಚ್ಚು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೯. ನಿರಂಜನರು 'ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೦. ನಿರಂಜನರು 'ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೧. ನಿರಂಜನರು 'ಅಗಲಿದ ಬಾಂಧವ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೨. ನಿರಂಜನರು 'ಎಣ್ಣೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೩. ನಿರಂಜನರು 'ಕರುಳಿನ ಕೂಗು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೪. ನಿರಂಜನರು 'ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೫. ನಿರಂಜನರು 'ಆ ಜೀವನ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೬. ನಿರಂಜನರು 'ಅದೃಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೭. ನಿರಂಜನರು 'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೮. ನಿರಂಜನರು 'ವಾರದ ಹುಡುಗ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧೯. ನಿರಂಜನರು 'ಹಾಲವ್ವ ಕಟ್ಟಿದ ಎಮ್ಮೆ' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೨೦. ನಿರಂಜನರು 'ಕ್ಷಾಮ ಶಿಸು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೨೧. ನಿರಂಜನರು 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಕಥೆಗೆ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೨. ನಿರಂಜನ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಕಾದಂಬರಿ

೧.	ವಿಮೋಚನೆ	–	೧೯೫೩, ೧೯೫೫, ೧೯೭೬
೨.	ಬನಶಂಕರಿ	–	೧೯೫೪, ೧೯೫೯, ೧೯೭೬
೩.	ಸೌಭಾಗ್ಯ	–	೧೯೫೪
೪.	ಅಭಯ	–	೧೯೫೪, ೧೯೫೯, ೧೯೭೬
೫.	ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ	–	೧೯೫೪, ೧೯೭೬, ೧೯೭೭
೬.	ದೂರದ ನಕ್ಷತ್ರ	–	೧೯೫೪, ೧೯೫೬
೭.	ನವೋದಯ	–	೧೯೫೬
೮.	ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ	–	೧೯೫೫
೯.	ಏಕಾಂಗಿನಿ	–	೧೯೫೫
೧೦.	ಚಿರಸ್ಮರಣೆ	–	೧೯೫೫, ೧೯೭೫, ೧೯೮೧, ೧೯೮೩
೧೧.	ಕೊನೇ ನಮಸ್ಕಾರ	–	೧೯೫೫
೧೨.	ದೀಕ್ಷೆ	–	೧೯೫೬

೧೩. ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ – ೧೯೫೬, ೧೯೫೮, ೧೯೭೬
೧೪. ಮಿಣುಕುಹುಳ – ೧೯೫೬
೧೫. ವಿಲಾಸಿನಿ – ೧೯೫೬
೧೬. ಅಂಜನ – ೧೯೫೭
೧೭. ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ – ೧೯೫೮
೧೮. ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗದ ಕೈ – ೧೯೬೦–೬೧
೧೯. ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ಮಾಯೆ – ೧೯೬೨
೨೦. ಬಂಗಾರದ ಜಿಂಕೆ – ೧೯೬೩, ೧೯೭೬
೨೧. ನಂದಗೋಕುಲ – ೧೯೬೪, ೧೯೭೬
೨೨. ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ – ೧೯೬೭, ೧೯೭೬,
೧೯೭೭, ೧೯೭೭
೨೩. ನೋವು – ೧೯೬೫, ೧೯೭೬
೨೪. ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದೇ – ೧೯೭೧
೨೫. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ – ೧೯೭೬, ೧೯೮೨

ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳು

೧. ಅಯ್ಯನೈ! – ೧೯೪೫
೨. ಸಂಧಿಕಾಲ – ೧೯೪೬
೩. ರಕ್ತ ಸರೋವರ – ೧೯೪೭
೪. ಅನ್ನಪೂರ್ಣ – ೧೯೫೨
೫. ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ – ೧೯೫೩
೬. ವಾರದ ಹುಡುಗ – ೧೯೫೭
೭. ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ – ೧೯೫೭
೮. ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು – ೧೯೬೦
೯. ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ? – ೧೯೬೪
೧೦. ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು – ೧೯೬೫, ೧೯೬೮
೧೧. ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು – ೧೯೮೬

೧೨. 'ಧ್ವನಿ'-ಸಮಗ್ರ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ-೧ – ೧೯೮೬

೧೩. 'ಧ್ವನಿ'-ಸಮಗ್ರ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ-೨ – ೧೯೮೭

ನಾಟಕಗಳು

೧. ಸಂಗಮ ಸ್ನಾನ – ೧೯೬೧

೨. ಆಹ್ವಾನ – ೧೯೬೩

೩. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ – ೧೯೬೭

೪. ನಾವೂ ಮನುಷ್ಯರು! – ೧೯೮೫

೫. ಪಾಪಾಸುಕಳ್ಳಿ

೬. ಕಣ್ಣಿದ್ದವರಿಗೂ ನೀನೇ ಶಿವ

ಅಂಕಣ ಸಂಗ್ರಹ

೧. ಐದು ನಿಮಿಷ – ೧೯೫೩

೨. ಸಾಧನಾ – ೧೯೫೩

೩. ಕಾಲಕ್ಷೇಪ – ೧೯೫೭

೪. ಪುಷ್ಪಾಹಾರ – ೧೯೫೭

೫. ದಿನಚರಿಯಿಂದ – ೧೯೭೨

೬. ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ – ೧೯೭೨

೭. ಅಂಕಣ – ೧೯೭೨

೮. ನೆಳಲು-ಬೆಳಕು

ಲೇಖನ ಸಂಗ್ರಹ

೧. ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು – ೧೯೮೪

೨. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಓದಿದ್ದೀರಾ?

೩. ಮನ್ಮಥ ಮುಟ್ಟಿದ ಲೇಖನಿ

ಭಾಷಾಂತರ

ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ

ರಾಜಕೀಯ

ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ

ಜೀವನವೃತ್ತ

೧. ಋತುರಾಜ – ೧೯೬೧

೨. ಪುರುಷೋತ್ತಮ – ೧೯೬೪

ದಾಖಲೆ

೧. ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ಅಂತಃಕಲಹ

ಸಂದರ್ಶನ ಸಂಕಲನ

೧. ಮುಖತಃ – ೧೯೮೫

ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು

೧. ಜನತಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ೨೫ ಪುಸ್ತಕಗಳು – ೧೯೪೬–೪೭

೨. ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನದ ಎಂಟು ಪುಸ್ತಕಗಳು – ೧೯೫೧–೫೩

೩. ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ– ಕಿರಿಯರ ವಿಶ್ವಕೋಶದ
ಏಳು ಸಂಪುಟಗಳು – – ೧೯೭೦–೭೪

೪. ವಿಶ್ವ ಕಥಾಕೋಶ– ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು –
೨೫ ಸಂಪುಟಗಳು– – ೧೯೭೯–೮೨

ಇತರೆ

೧. ಮಾಡೋಣ ಚಿಂತೆ

೨. ಮುನ್ನುಡಿ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

೩. ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ– ನಿರಂಜನ ವಾಚಿಕೆ

ಧಾರವಾಹಿಯಾದ ಕಾದಂಬರಿ

೧. ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗದ ಕೈ

ನಿರಂಜನ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದ

೧. ವಿಮೋಚನೆ

೧. ರಷ್ಯನ್ ಆವೃತ್ತಿ – ೧೯೭೬
೨. ಪೋಲಿಷ್(ಪೋಲೆಂಡ್) ಭಾಷಾಂತರ – ೧೯೭೬
೩. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ – Wait for the moon – ೧೯೮೩
೪. ಮಲಯಾಳಂ – ಮೋಚನಂ – ೧೯೮೪
೫. ತೆಲುಗು – ವಿಮೋಚನ – ೧೯೮೫

೨. ಅಭಯ

೧. ತೆಲುಗು – ಅಭಯಧಾಮಂ – ೧೯೭೩

೩. ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ

೧. ಮಲಯಾಳಂ– ರಂಗಮ್ಮಯುಡೆ ವಾಡಗ ಪರಂಬು – ೧೯೮೦

೪. ಚಿರಸ್ಮರಣೆ

೧. ಮಲಯಾಳಂ – ಚಿರಸ್ಮರಣ – ೧೯೭೪,೧೯೭೮
೨. ಮರಾಠಿ – ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯಮ್ ವೀರಗಾಥಾ – ೧೯೭೯
೩. ತಮಿಳು – ನಿನ್ನೈವುಗಳ್ ಅಳಿವದಿಲ್ಲೈ – ೧೯೭೯,೧೯೮೧, ೧೯೮೫
೪. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ – The stars shine brightly – ೧೯೭೯
೫. ತೆಲುಗು – ಚಿರಸ್ಮರಣಂ – ೧೯೮೧
೬. ಬಂಗಾಳಿ – ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯ್ – ೧೯೮೧
೭. ತುಳು – ಮದಿಪ್ಪಂದಿ ನೆಂಪು – ೧೯೮೪

೫. **ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ**

೧. ಮಲಯಾಳಂ– ಅಪರಂಪಾರ ಸ್ವಾಮಿ – ೧೯೮೬

೬. **ಮೃತ್ಯುಂಜಯ**

೧. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ – ೧೯೮೨

೨. ಮಲಯಾಳಂ– ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ್ – ೧೯೮೫

೩. ತೆಲುಗು – ಮೃತ್ಯುಂಜಯುಡು – ೧೯೮೫

೪. ಹಿಂದಿ – ಮೃತ್ಯುಂಜಯ್ – ೧೯೮೬

೫. ಅರಬ್ಬಿ – ೧೯೮೬

ಕಥೆಗಳು: ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಹಿಂದಿ, ತೆಲುಗು, ರಷ್ಯನ್, ಮಲಯಾಳಂ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿದೆ.

೩. ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ – ನಿರಂಜನ ಪಯಣ

೧.	೧೯೨೪	–	ಜನನ (ಜೂನ್ ೧೫) ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಳಕುಂದ.
೨.	೧೯೩೦–೩೩	–	ಕಾವು ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷ ಅಧ್ಯಯನ.
೩.	೧೯೩೩–೩೮	–	ಸುಳ್ಯ ಹಯರ್ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ.
೪.	೧೯೩೪	–	ಸುಳ್ಯದ ದಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕಂಡದ್ದು.
೫.	೧೯೩೫	–	ಶ್ರೀ ಕೋಟ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ – ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಾಗಿ ಸೇವೆ
೬.	೧೯೩೫–೩೬	–	ವಿಟ್ಲ, ಕನ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಾದ ಮ್ಕಕಳ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ, ರಾಜರತ್ನಂರನ್ನು ಭೇಟಿ.
೭.	೧೯೩೫–೩೬	–	ಪುತ್ತೂರು ನಾಡಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ತೀನಂಶ್ರೀ,

ಗೋರೂರು, ವೀ. ಸೀ, ಅನಕೃರನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡದ್ದು.

೮. ೧೯೩೭ – ಪುತ್ತೂರಲ್ಲಿ ಜವಾಹರಲಾಲರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಿ ಕಾಂಗ್ರೇಸ್ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ. ಕಾವ್ಯನಾಮ: ಕಿಶೋರ. 'ತುಳುನಾಡ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆ (ಸಂಪಾದಕರು: ಯು ಫಣಿಯಾಡಿ). ಕನ್ನಡ ಕಥಾ ರಚನೆ. 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಸಾಪ್ತಾಹಿಕದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳ ಅಚ್ಚು.

೯. ೧೯೩೮ – ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿ ನೀಲೇಶ್ವರ ಪಯಣ

೧೦. ೧೯೩೮–೪೧ – ರಾಜಾಸ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ. ಕಮ್ಯೂನಿಸಂನ ಪರಿಚಯ. ಕಾಸರಗೋಡು ತಾಲೂಕು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಸಂಘಟನಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಕಯ್ಯೂರು ರೈತ ಹೋರಾಟ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ವೀಕ್ಷಣೆ. ಎಸ್ ಎಸ್ ಎಲ್ ಸಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಬಳಿಕ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಪಯಣ. 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು'ವಿನಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಪಾದಕ. ಆಳುವ ಪರಕೀಯರ ಹಂಗು ಬೇಡವೆಂದು ಎಸ್ ಎಸ್ ಎಲ್ ಸಿ ಉತ್ತೀರ್ಣತಾ ಪತ್ರದ ನಿರಾಕರಣೆ.

೧೧. ೧೯೪೨ – 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು'ವಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕೀಯ ದುಡಿಮೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸುದ್ದಿಗಾರ.

೧೨. ೧೯೪೩ – ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯ. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನ ಹಾಗೂ ಜನತಾ ರಂಗಭೂಮಿ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಯಾಣ, ಅನಕೃ ಭೇಟಿ. ಕರ್ನಾಟಕ

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂಘಟನಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಉಷಾ' ಮಾಸಿಕದಲ್ಲಿ ಕಥಾ ಪ್ರಕಟಣೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ೨೭ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಅನಕೃ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆಯ ಪ್ರಚಾರ.

೧೩. ೧೯೪೪ – ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ಸಮ್ಮೇಳನ. ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ. ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘ, ಜನತಾ ರಂಗಭೂಮಿಗಳ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. 'ತಾಯಿನಾಡು', 'Daily News', 'ಜನವಾಣಿ', ದೈನಿಕಗಳಿಗೂ ಮಂಗಳೂರಿನ ಸುದ್ದಿಗಾರ. 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು' ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ, 'ನವಭಾರತ' ದೈನಿಕಗಳ ನಗರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 'ನಾವೂ ಮನುಷ್ಯರು' ಬಯಲು ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯ ಟೀಕೆ. ರಬಕವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೨೮ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ.

೧೪. ೧೯೪೫ – ಮಂಗಳೂರು ಮಕ್ಕಳ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಉಸ್ತುವಾರಿ. ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವಲಸೆ. 'ವಾಣಿ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಹ ಸಂಪಾದಕತ್ವ – ಯೋಜನೆ ವಿಫಲ. 'ಪ್ರಜಾಮತ' ಸಾಪ್ತಾಹಿಕದ ಸಹ ಸಂಪಾದಕತ್ವ, 'ಸರೂ ಕೇಳಿದೆಯಾ?' ಅಂಕಣ ಪ್ರಕಟ. ಪ್ರಥಮ ಕಥಾ ಸಂಕಲನ 'ಅಯ್ಯನೈ!'

ಪ್ರಕಟ. ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿ 'ಸಮತಾವಾದ' ಬಿಡುಗಡೆ. ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ೨೯ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ.

೧೫. ೧೯೪೬ – ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಪಯಣ. ಕಮ್ಯೂನಿಷ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ 'ಜನಶಕ್ತಿ' ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಯೋಜನೆ. ಧಾರಾವಾಡದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿತ್ವ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಲು ಅನಕೃ ಅವರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ. 'ಉಷಾ' ಪತ್ರಿಕೆ, 'ಸರೋಜ ಸಂಚಯ'ದಲ್ಲಿ ಅಂಕಣ. 'ದೇಶಬಂಧು', 'ಛಾಯಾ'ದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆ. 'ಸಂಧಿಕಾಲ' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟ.

೧೬. ೧೯೪೭ – 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯ ಸಂಪಾದಕತ್ವ. 'ಸಂಗಾತಿ ಸಂಚಯ' ಅಂಕಣ ಪ್ರಾರಂಭ. ಹರಪನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ೩೦ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಯುವ ಲೇಖಕರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ. ಕಾಸರಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೧ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. 'ರಕ್ತ ಸರೋವರ' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟ. 'ಜನತಾ ಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ೨೫ ಸಂಪುಟಗಳ ಸಂಪಾದಕತ್ವ

೧೭. ೧೯೪೮-೫೦ – ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ವಿರುದ್ಧ ಸರಕಾರ ಅಸ್ತ್ರ ಹಿರಿದಾಗ ಭೂಗತ ಬದುಕು. 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯ ಮೇಲೆ ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆ ಜಾರಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಧಾರವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ವಿಷಯ ಪೂರೈಕೆ. ಬಳಿಕ ಭೂಗತರಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ. ಪಕ್ಷದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಿ

ವರಿಷ್ಠರಿಗೆ ಪತ್ರ, ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಅನುಪಮಾ)ಯ ಪರಿಚಯ. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೪ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ.

೧೮. ೧೯೫೧ – ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಆರಂಭ. ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯರು ನಿರಂಜನರಾದುದು. 'ಜನಶಕ್ತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧನ. ಕಾರವಾರಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ವಿಚಾರಣೆ, ದಂಡನೆ, ಬಿಡುಗಡೆ. ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನದ ಲಾಂಛನದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ. 'ಉಷಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಾಧನಾ ಸಂಚಯ' ಅಂಕಣ ಆರಂಭ. 'ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ'ದಲ್ಲಿ 'ಓದುಗರೊಡನೆ ಐದು ನಿಮಿಷ', 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ' ಅಂಕಣ ಆರಂಭ.

೧೯. ೧೯೫೨ – 'ನವಶಕ್ತಿ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಬಿಸಿಲು ಬೆಳದಿಂಗಳು' ಅಂಕಣ ಆರಂಭ. ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಸಂಘಟಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ೩೫ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಮುಂಬಯಿಯ 'ಚೇತನ' ಮಾಸಿಕದಲ್ಲಿ ಅಂಕಣ ಪ್ರಾರಂಭ. 'ಅನ್ನಪೂರ್ಣ' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟ.

೨೦. ೧೯೫೩ – ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆ. ಪ್ರಥಮ ಕಾದಂಬರಿ 'ವಿಮೋಚನೆ' ಪ್ರಕಟ. 'ಕೊನೆಯ ಗಿರಾಕಿ' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, 'ಐದು ನಿಮಿಷ' ಮತ್ತು 'ಸಾಧನ' ಅಂಕಣ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಬಿಡುಗಡೆ.

			ಪುರೋಗಾಮಿ ಪ್ರಕಾಶನದ ಎಂಟು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಂಪಾದಕತ್ವ
೨೧.	೧೯೫೪	–	ಬನಶಂಕರಿ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಅಭಯ, ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ, ದೂರದ ನಕ್ಷತ್ರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಕಟ. ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿ 'ತಾಯಿ' ಪ್ರಕಟ.
೨೨.	೧೯೫೫	–	ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪಯಣ. ೩೭ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೮ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ. 'ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ', 'ಏಕಾಂಗಿನಿ', 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ', 'ಕೊನೆ ನಮಸ್ಕಾರ' ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಕಟ.
೨೩.	೧೯೫೬	–	ನಿರಂಜನ–ಅನುಪಮ ಮದುವೆ. ಹೈದರಾಬಾದಿನ 'ಸಾಧನಾ' ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಧುಸಂಚಯ' ಅಂಕಣ ಪ್ರಾರಂಭ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೩೯ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿ ಸಮೇತ ಭಾಗಿ. 'ನವೋದಯ', 'ದೀಕ್ಷೆ', 'ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ', 'ಮಿಣುಕುಹುಳ', 'ವಿಲಾಸಿನಿ', ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಹಾಗೂ 'ಚೀಣಾ ದೇಶದ ನೀತಿ ಕಥೆಗಳು' ಕಥಾಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟ.
೨೪.	೧೯೫೭	–	'ಅಂಜನ' ಕಾದಂಬರಿ, 'ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, 'ಮದುವಣಗಿತ್ತಿ' ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿ, 'ಕಾಲಕ್ಷೇಪ', 'ಪುಷ್ಪಾಹಾರ' ಅಂಕಣ ಸಂಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟ.
೨೫.	೧೯೫೮	–	ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಪಯಣ. ಮಗಳು ತೇಜಸ್ವಿನಿಯ ಜನನ. 'ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ' ಕಾದಂಬರಿ, 'ಅಧಃಪತನ' ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿ ಬಿಡುಗಡೆ.

೨೩. ೧೯೬೦ – 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ಬಿಡುಗಡೆ. 'ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗದ ಕೈ' ಕಾದಂಬರಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮತ್ತು ಅದು ಧಾರಾವಾಹಿಯಾಗಿ 'ಪ್ರಜಾಮತ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟ.

೨೭. ೧೯೬೧ – ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಪಯಣ. ಸಂಗಮ ಸ್ನಾನ' ನಾಟಕ, 'ಜನತೆಯ ನಡುವೆ', 'ನನ್ನ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ'–ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿಗಳು, 'ಋತುರಾಜ'– ಜೀವನ ವೃತ್ತ ಕೃತಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆ.

೨೮. ೧೯೬೨ – ಪ್ರಜಾವಾಣಿಯಲ್ಲಿ 'ಬೇವುಬೆಲ್ಲ' ಅಂಕಣ ಪ್ರಾರಂಭ. 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಕಥಾ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬಹುಮಾನ. 'ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ಮಾಯೆ'–ಕಾದಂಬರಿ, 'ಹಿಮಾಲಯದ ದಳ್ಳುರಿ'–ರಾಜಕೀಯ ಕೃತಿ ಬಿಡುಗಡೆ.

೨೯. ೧೯೬೩ – ಸೀಮಂತಿಯ ಜನನ. 'ಬಂಗಾರದ ಜಿಂಕೆ'– ಕಾದಂಬರಿ, 'ಆಹ್ವಾನ'–ನಾಟಕ ಬಿಡುಗಡೆ.

೩೦. ೧೯೬೪ – ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ. 'ನಂದಗೋಕುಲ'–ಕಾದಂಬರಿ, 'ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಶಾಪ'– ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ'–ಜೀವನ ವೃತ್ತ ಪ್ರಕಟ.

೩೧. ೧೯೬೫ – ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೪೫ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ನಿರ್ಗಮನ. ಕಾರ್ಯನಿರತ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ದಿಲ್ಲಿಯ ಇನ್ಫಾ (ಇಂಡಿಯಾ ನ್ಯೂಸ್ ಅಂಡ್ ಫೀಚರ್ ಅಲಯನ್ಸ್) ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ',

'ದಿನಚರಿಯಿಂದ' ಅಂಕಣ ಪ್ರಕಟ. 'ನೋವು' ಕಾದಂಬರಿ, 'ನಾಸ್ತಿಕ ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು'- ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟ.

೩೨. ೧೯೬೭ – 'ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ' ಕಾದಂಬರಿ, 'ಮಾನವನ ಪಾಡು' ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿ, 'ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ' ನಾಟಕ ಪ್ರಕಟ.

೩೩. ೧೯೬೯ – ಕಿರಿಯರ ವಿಶ್ವಕೋಶ 'ಜ್ಞಾನ ಗಂಗೋತ್ರಿ'ಯ ರಚನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇನ್ಫಾದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ.

೩೪. ೧೯೬೯– ೭೧ – ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಸೆನೆಟ್ ಸದಸ್ಯತ್ವ.

೩೫. ೧೯೬೯– ೭೪ – 'ಜ್ಞಾನ ಗಂಗೋತ್ರಿ'ಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವ ೫೦೦೦ ಪುಟಗಳ ಏಳು ಸಂಪುಟಗಳ ವಿಶ್ವಕೋಶ ನಿರ್ಮಾಣ.

೩೬. ೧೯೭೧ – 'ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದೇ ಸಾಲದೇ?' ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಟ. ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯುಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಎಡಗೈ, ಎಡಗಾಲುಗಳ ಹತೋಟಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು.

೩೭. ೧೯೭೨ – 'ದಿನಚರಿಯಿಂದ', 'ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ' 'ಅಂಕಣ' ಮೊದಲಾದ ಅಂಕಣ ಸಂಗ್ರಹದ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟ .

೩೮. ೧೯೭೩ – 'ಗಾಂಧಿ ಇಂದು ನಾಳೆ'–ರಾಜಕೀಯ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟ.

೩೯. ೧೯೭೪ – 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಕಾದಂಬರಿಗೆ 'ಸೋವಿಯತ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ನೆಹರೂ' ಪುರಸ್ಕಾರ.

೪೦. ೧೯೭೫ – ತಾಯಿಯ ಮರಣ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ.

೪೧. ೧೯೭೬ – ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ ಸಂಸ್ಥಾಪನಾ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ. 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟ.

೪೨. ೧೯೭೧ – ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಪಂಥದ ದ್ವಿತೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನ. ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ರಂಗ ಮಧ್ಯದಿಂದ ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ.

೪೩. ೧೯೭೮ – ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪುರಸ್ಕಾರ. ಮಡದಿ ಅನುಪಮಾ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತು.

೪೪. ೧೯೭೯ – ೨೫ ಸಂಪುಟಗಳ ವಿಶ್ವ ಕಥಾ ಕೋಶದ ಯೋಜನೆ. ಸಂಪಾದಕತ್ವದ ಹೊಣೆ.

೪೫. ೧೯೮೧ – 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯ ಕಯ್ಯೂರು' ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟ.

೪೬. ೧೯೮೨ – ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯುಗೆ ತುತ್ತು. ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಮಾತಿಗೂ ಧಕ್ಕೆ. ಮತ್ತೆ ಚೇತರಿಕೆ. ವಿಶ್ವಕಥಾ ಕೋಶದ ಬಿಡುಗಡೆ.

೪೭. ೧೯೮೪ – ತೇಜಸ್ವಿನಿ ವಿವಾಹ. 'ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು' ಲೇಖನ ಸಂಗ್ರಹ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟ.

೪೮. ೧೯೮೫ – ಪುತ್ತೂರು ಸಂತ ಫಿಲೋಮಿನಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಗೌರವ ಸದಸ್ಯತ್ವ ನೀಡಿಕೆ. ಸಂದರ್ಶನ ಸಂಕಲನ 'ಮುಖತಃ' ಬಿಡುಗಡೆ.

೪೯. ೧೯೮೬ – 'ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ' ಗ್ರಂಥ ಅರ್ಪಣೆ. 'ನಡೆ ಚೆನ್ನ, ನುಡಿ ಚೆನ್ನ' ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ ಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟ.

೫೦. ೧೯೮೭ – ನಿರಂಜನ–ಮೂವತ್ತು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ–ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ಮೊದಲ ಸಂಪುಟ ಬಿಡುಗಡೆ.

೫೧. ೧೯೮೮ – ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಡಾ. ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ ಸಮಾರಂಭ.

೫೨. ೧೯೮೯ – ಮತ್ತೆ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯುಗೆ ತುತ್ತು. ಮಾತು–ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿಗೆ ತೊಂದರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಗಿತ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್.

೫೩. ೧೯೯೦ – ಅನುಪಮಾ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಉಲ್ಬಣ. ಸೀಮಂತಿನಿ ವಿವಾಹ

೫೪. ೧೯೯೧ – ಅನುಪಮಾ ನಿಧನ. ನಿರಂಜನ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಗಳು ತೇಜಸ್ವಿನಿ ಮನೆಗೆ.

೫೫. ೧೯೯೨ – ನಿಧನ. (ಮಾರ್ಚ್ ೧೩)

೪. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅನಕೃ, ೧೯೬೧, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಪ್ರಚೋದನೆ**, ಸಾಗರ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು

೨. ಅನಕೃ, ೧೯೪೬, **ಕನ್ನಡದ ದಾರಿ**, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು

೩. ಅನಕೃ, ೧೯೪೪, **ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು

೪. ಅನಕೃ, ೧೯೪೪, **ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡೆ**, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು

೫. ಅನಕೃ, ೧೯೭೨, **ಬರಹಗಾರನ ಬದುಕು**, ವಿಶ್ವಭಾರತಿ ಪ್ರಕಾಶನ

೬. ಅನಕೃ, ೧೯೫೦, **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಆನಂದ ಬ್ರದರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೭. ಅನಕೃ, ೨೦೦೭, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಯುಗಧರ್ಮ**, ಸಾಗರ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೮. ಅನಕೃ, ೧೯೭೮, **ನಗ್ನಸತ್ಯ**, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

೯. ಅನಕೃ, ೧೯೩೪, **ಜೀವನಯಾತ್ರೆ**, ಆನಂದ ಬ್ರದರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೦. ಅನಕೃ, ೧೯೪೭, **ಅಗ್ನಿಕನ್ಯೆ**, ಆನಂದ ಬ್ರದರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧. ಅನಕೃ, ೧೯೯೦, **ನಟಸಾರ್ವಭೌಮ,** ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೨. ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ, ೧೯೯೦, **ಬರಹಗಾರ್ತಿಯ ಬದುಕು,** ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೧೩. ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ, ೨೦೦೮, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿ,** ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೧೪. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು ಆರ್, ೧೯೭೧, **ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ** (ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ), ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಸಾಗರ

೧೫. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು ಆರ್, ೨೦೦೪, **ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ** (ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಳಹೊರಗು), ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೬. ಅಮೂರ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೯೪, **ಕನ್ನಡ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾದಂಬರಿ,** ಶ್ರೀಹರಿ ಪ್ರಕಾಶನ

೧೭. ಅಮೂರ ಜಿ ಎಸ್, ೨೦೦೩, **ಕನ್ನಡ ಕಥನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಣ್ಣಕಥೆ,** ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೮. ಅಮೂರ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೮೭, **ಅ ನ ಕೃಷ್ಣರಾಯ,** ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೯. ಅಮೂರ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೮೨, **ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ,** ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು

೨೦. ಅರ್ತಿಕಜೆ ವಿ ಬಿ, ೨೦೦೩, **ಹೀಗೊಂದು ವೃತ್ತಾಂತ,** ಕನ್ನಡ ಪ್ರಪಂಚ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುತ್ತೂರು

೨೧. ಅವಧಾನಿ ಜಿ ಎಸ್ (ಸಂ), ೧೯೯೨, **ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ–೧೯೯೧,** ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೨೨. ಅಶೋಕ ಟಿ ಪಿ, ೧೯೮೩, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕ– ವಿಮರ್ಶೆ,** ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಾಗರ

೨೩. ಆರ್ಕೆ ಮಣಿಪಾಲ, ೨೦೦೬, **ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸವಾಲು,** ಸಂವಾದ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಣಿಪಾಲ

೨೪. ಆರ್ಕೆ ಮಾಣಿಪಾಲ, ೧೯೮೮, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಶಯ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸ**, ಸಂಕ್ರಮಣ ಪ್ರಕಾಶನ ಧಾರವಾಡ

೨೫. ಈಶ್ವರಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ (ಸಂ), ೧೯೮೬, **ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು

೨೬. ಈಶ್ವರಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ (ಸಂ), ೧೯೮೭, **ನೆನಪು ಸಿಹಿ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು

೨೭. ಈಶ್ವರಭಟ್ಟ ಬೋಳಂತಕೋಡಿ (ಸಂ), ೧೯೮೮, **ಅನುಪಮಾ ಅಭಿನಂದನ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು

೨೮. **ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು**, (ಸಂ–೬), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು

೨೯. ಕರೀಗೌಡ ಬೀಚನಹಳ್ಳಿ, ೨೦೦೩, **ಶತಮಾನದ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

೩೦. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ ಎಂ, ೧೯೯೨, **ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ**, ಸಪ್ನಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೩೧. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ೧೯೯೦, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ**, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ

೩೨. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ೧೯೯೦, **ಯುಗಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ**, ಮನೋಹರಾ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ

೩೩. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ೧೯೮೨, **ವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿನಯ: ಕಾದಂಬರಿ**, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ

೩೪. ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಶಾ ಮಂ, ೧೯೭೨, **ಚಿರಚೇತನ**, ವಿಶ್ವ ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸದನ, ಗೋವಾ

೩೫. ಕೇಶವ ಶರ್ಮ, ೧೯೯೮, **ಶಬ್ದರೇಖೆ**, ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೩೬. ಕೇಶವ ಶರ್ಮ ಕೆ, ೨೦೦೮, **ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೩೭. ಕಿಂಞಣ್ಣ ರೈ ಕಯ್ಯಾರ, ೧೯೮೬, **ಸಾಹಿತ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು

೩೮. ಗಣೇಶ್ ಮೊಗಳ್ಳಿ, ೨೦೦೮, **ನಡುಗಾಲದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೩೯. ಗುರದತ್ತ ಪ್ರಧಾನ್ (ಅನು), ೧೯೮೫, **ಸಮಕಾಲೀನರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಎಂಗೆಲ್ಸ್**, ನವ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೪೦. ಗೋವಿಂದರಾಜ ಗಿರಡ್ಡಿ, ೨೦೦೧, **ಸಮಗ್ರ ವಿಮರ್ಶೆ- ಸಂಪುಟ ೨**, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೪೧. ಗೋವಿಂದರಾಜ್ ಗಿರಡ್ಡಿ, ೧೯೬೫, **ಸಣ್ಣಕಥೆಯ ಹೊಸ ಒಲವುಗಳು**, ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

೪೨. ಗೋವಿಂದರಾಜ ಗಿರಡ್ಡಿ, ೧೯೯೨, **ಸಾತತ್ಯ**, ಸ್ನೇಹ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೪೩. ಚದುರಂಗ, ೧೯೮೧, **ವೈಶಾಖ**

೪೪. ಚದುರಂಗ, **ಸಮಗ್ರ ಕಥೆಗಳು**, ಅಭಿರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೪೫. ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ, ೨೦೦೭, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಹಿತ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೪೬. ಚಂದ್ರಪೂಜಾರಿ ಎಂ, ೨೦೦೯, **ಸಂಶೋಧನೆ ಏನು? ಏಕೆ? ಹೇಗೆ?**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೪೭. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ(ಸಂ), ೧೯೯೨, **ಸಂಕ್ರಮಣ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಸಂಪುಟ- ೧, ಸಂಕ್ರಮಣ ಪ್ರಕಾಶನ

೪೮. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಬಿ ಎಸ್, ೨೦೦೪, **ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ**, ಸಿ ವಿ ಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೪೯. ತರಾಸು, ೧೯೮೫, **ರಕ್ತ ತರ್ಪಣ**, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೫೦. ತರಾಸು, ೧೯೯೧, **ಚಂದವಳ್ಳಿಯ ತೋಟ**, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೫೧. ತರಾಸು, ೧೯೯೮, **ನಾಗರ ಹಾವು**, ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೫೨. ತರಾಸು, ೧೯೮೪, **ಸಮಗ್ರ ಕಥೆಗಳು**, ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಬೆಂಗಳೂರು

೫೩. ತೇಜಸ್ವಿನಿ ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ೧೯೯೪, **ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ**, ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು

೫೪. ಧಾರವಾಡಕರ ರಾ ಯ, ೧೯೭೫, **ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಯಕಾಲ**, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

೫೫. ದಿವಾಕರ್ ಎಸ್, ೧೯೯೭, **ಶತಮಾನದ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳು**, ಪ್ರಿಜಂ ಬುಕ್ಸ್ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೫೬. ದೇಜಗೌ, ಸಿಪಿಕೆ(ಸಂ), ೧೯೬೯, **ಕಟ್ಟೀಮನಿ–ಬದುಕು ಬರಹ**, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು

೫೭. ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿ ಓ ಎಲ್, ೨೦೦೦, **ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ**, ಅಂಕಿತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೫೮. ನಾಗರಾಜಪ್ಪ ಕೆ ಜಿ (ಸಂ), ೧೯೮೯, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವುಗಳು**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೫೯. ನಾಯಕ ಜಿ ಹೆಚ್, ೨೦೦೯, **ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಂಕೋಲ

೬೦. ನಾಯಕ ಜಿ ಎಸ್ (ಸಂ), ೨೦೦೦, **ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ**, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಂಕೋಲ

೬೧. ನಾಯಕ ಹಾ ಮಾ, ೧೯೮೮, **ಸಂಪ್ರತಿ**, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೬೨. ನಾರಾಯಣ ಕೆ ವಿ, ೨೦೦೭, **ಕನ್ನಡ ಜಗತ್ತು ಅರ್ಧ ಶತಮಾನ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೬೩. ನಾವಡ ಎ ವಿ, ೧೯೯೨, **ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಲೇಖನಗಳು**, ಎನ್ ಆರ್ ಎ ಎಂ ಹೆಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕೋಟೇಶ್ವರ

೬೪. ನಿರಂಜನ, ೧೯೮೪, **ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಬದುಕು**, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು

೬೫. ನಿರಂಜನ, ೧೯೫೫, **ಏಕಾಂಗಿನಿ**, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೬೬. ನಿರಂಜನ, ೧೯೫೫, **ಚಿರಸ್ಮರಣೆ**, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೬೭. ನಿರಂಜನ, ೧೯೫೬, **ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ**, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು

೬೮. ನಿರಂಜನ, ೧೯೮೭, **ಮೃತ್ಯುಂಜಯ**, ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೬೯. ನಿರಂಜನ, ೧೯೫೪, **ಬನಶಂಕರಿ**, ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು

೭೦. ನಿರಂಜನ, ೧೯೮೬, **ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು**, ಲಲಿತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುತ್ತೂರು

೭೧. ನಿರಂಜನ, ೧೯೮೭, **ಸೇತುವೆ** (ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ, ನವೋದಯ, ದೂರದ ನಕ್ಷತ್ರ), ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೨. ನಿರಂಜನ, ೧೯೮೭, **ಕನಸು** (ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಪಂಚಾಮೃತ, ದೀಕ್ಷೆ, ಏಕಾಂಗಿನಿ), ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೩. ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ೧೯೮೨, **ವಿಶ್ವ ಕಥಾ ಕೋಶ–೨೫ ಸಂಪುಟಗಳು,** ನವಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೪. ನಿರಂಜನ, ೧೯೫೪, **ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ,** ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೫. ನಿರಂಜನ (ಸಂ), ೧೯೮೮, **ನಿರಂಜನ ವಾಚಿಕೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ,** ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೬. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತನೀ, ೧೯೮೬, **'ಧ್ವನಿ' ಸಮಗ್ರ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ–೧,** ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೭. ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತನೀ, ೧೯೮೬, **'ಧ್ವನಿ' ಸಮಗ್ರ ಕಥಾ ಸಮುಚ್ಚಯ–೨,** ಐಬಿಎಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೮. ನಿರಂಜನ, ೧೯೬೭, **ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ,** ವಿಜಯಭಾರತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೭೯. ನಿರಂಜನ, ೧೯೫೩, **ವಿಮೋಚನೆ,** ಡಿವಿಕೆ ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು

೮೦. ನಿರಂಜನ (ಅನು), ೧೯೫೪, **ತಾಯಿ,** ಭಾರತೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೮೧. ಬಸವರಾಜು ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ೧೯೫೧, **ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ,** ಶಾರದಾ ಪ್ರಕಟಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು

೮೨. ಬಸವರಾಜು ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ೧೯೯೮, **ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು,** ಸಪ್ನಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೮೩. ಬಸವರಾಜು ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ೧೯೮೦, **ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೆಡೆಗೆ,** ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೮೪. ಬಸವರಾಜು ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ೧೯೮೧, **ಕಾದಂಬರಿಕಾರನ ಕಥೆ,** ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು

೮೫. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ೨೦೦೦, **ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು**, ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಶ್ರೀನಾಗನೂರು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಠ, ಬೆಳಗಾವಿ

೮೬. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ೧೯೯೯, **ನಿರಂಜನ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ

೮೭. ಬಸವರಾಜು ಬಿ ಪಿ, ೨೦೦೮, **ಸಣ್ಣ ಪರದೆಯ ಮೇಲೆ**, ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ

೮೮. ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ನರಹಳ್ಳಿ, ೨೦೦೬, **ಅನಕೃ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಅಂಕಿತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೮೯. ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ನರಹಳ್ಳಿ, ೨೦೦೮, **ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪಥ**, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೯೦. ಭಾಸ್ಕರ ಜಿ, ೨೦೦೪, **ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ**, ಜನವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಡ್ಡಿ

೯೧. ಭಂಡಾರಿ ಆರ್ ವ್ಹಿ, ೨೦೦೩, **ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷ**, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಂಕೋಲ

೯೨. ಮಾಲತಿ ಪಟ್ಟಣ ಶೆಟ್ಟಿ, ೨೦೦೭, **ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ**, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ದೆಹಲಿ

೯೩. ಮುಗಳಿ ರಂ ಶ್ರೀ, ೧೯೯೩, **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ**, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು

೯೪. ಮುರಳೀಧರ ಹಿರಿಯಡಕ, ೧೯೯೨, **ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ೧೯೯೦**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

೯೫. ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ, ೨೦೦೦, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮುಖ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು

೯೬. ಮೋಹನ ಕುಂಟಾರ್, ೨೦೧೪, **ಕನ್ನಡ–ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷಾಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ ವಿ, ಹಂಪಿ

೯೭. ಮೋಹನ ಕುಂಟಾರ್, ೨೦೧೧, **ಪರಿಗ್ರಹ** (ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಲೇಖನಗಳು), ಸಿ ವಿ ಜಿ ಇಂಡಿಯಾ, ಬೆಂಗಳೂರು

೯೮. ಮಂಜುನಾಥ ಬೇವಿನಕಟ್ಟೆ (ಸಂ), ೨೦೧೦, **ಕನ್ನಡ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಕನಸಿನ ಆಯಾಮಗಳು**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೯೯. ಯರವಿನ ತೆಲಿಮಠ ಸಿ ಆರ್, ೨೦೦೦, **ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೧೦೦. ರಘುನಾಥನ್ ಡಿ, ೧೯೯೭, **ಸಮ್ಮುಖ**, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ

೧೦೧. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ, ೧೯೯೩, **ಪ್ರತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಅಭಿನವ, ವಿಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೦೨. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ, ೨೦೧೨, **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಗ್ವಾದಗಳು**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೧೦೩. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಹೆಚ್ ಎಸ್, ೧೯೮೯, **ನಿಲುವು**, ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೦೪. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಹೆಚ್ ಎಸ್, ೧೯೯೨, **ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೦೫. ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ, ೨೦೦೪, **ನಡುಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕಂದೀಲುಗಳು**, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ

೧೦೬. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ ಎನ್, ೧೯೮೬, **ಶಿಲ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸ**, ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಫಿಲೋಮಿನಾ ಕಾಲೇಜು, ಪುತ್ತೂರು

೧೦೭. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಬರಗೂರು, ೧೯೯೮, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜಕಾರಣ**, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೦೮. ಲೆನಿನ್, ೧೯೮೩, **ಸಮಾಜವಾದ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧ**, ಪ್ರಗತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾಸ್ಕೋ

೧೦೯. ವಸಂತಕುಮಾರ್ ತಾಳ್ತಜೆ(ಸಂ), ೧೯೯೩, **ಜನಪರ ನಿಲುವು**

೧೧೦. ವಿನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಕಾಕ್, ಆರ್ ಜಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ೧೯೮೦, **ವಿಮರ್ಶಾ ತತ್ತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ**, ಐಬಿಹೆಚ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧೧. ವಿನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಕಾಕ್, ೧೯೭೫, **ನವ್ಯತೆ**, ಸುರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

೧೧೨. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ೧೯೭೬, **ಪ್ರಗತಿಪಂಥ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಗತಿಪಂಥ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧೩. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ೧೯೯೨, **ನಿರಂಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನತೆ**, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧೪. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ೧೯೯೩, **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧೫. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ೧೯೯೨, **ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧೬. ವಿಷ್ಣುಭಟ್ಟ ಪಾದೆಕಲ್ಲು, **ವಿಚಾರ ಪ್ರಪಂಚ**, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ, ಉಡುಪಿ

೧೧೭. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಬೆಳ್ಳೂರು, ೨೦೧೧, **ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಥನ**, ಧಾತ್ರಿ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೧೮. ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟಿ ವಿ(ಸಂ), ೧೯೯೨, **ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾರ್ಗ**, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ

೧೧೯. ವ್ಯಾಸರಾಯ ಬಲ್ಲಾಳ, ೧೯೯೭, **ಬಂಡಾಯ**, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು

೧೨೦. ಶಿರೂರ ಬಿ ವ್ಹಿ, ೧೯೯೨, **ಸಂಶೋಧನಾ ಸ್ವರೂಪ**, ಅನ್ನಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

೧೨೧. ಶಿವಕುಮಾರ ಮಿಶ, ೧೯೬೬, **ಪ್ರಗತಿವಾದ**, ರಾಜಕಮಲ ಪ್ರಕಾಶನ

೧೨೨. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ ಎಸ್, (ಸಂ), ೧೯೮೯, **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಟನೆ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೨೩. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೭೭, **ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವುಗಳು**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೨೪. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೯೦, **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೨೫. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೮೦, **ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾರ್ಷಿಕ ೧೯೮೦**, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ

೧೨೬. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ ಎಸ್, ೧೯೮೨, **ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ**, ಪುರೋಗಾಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೨೭. ಶಿವಸ್ವಾಮಿ ಹೊಸ್ಕೆರೆ, ೧೯೭೯, **ಸಂಶೋಧನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ**, ತ ವೆಂ. ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು

೧೨೮. ಶ್ರೀನೀವಾಸ ಮೂರ್ತಿ ಕಾ ವೆಂ, ೨೦೦೩, **ನೆಲದ ಕಣ್ಣು**, ಸಿ ವಿ ಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೨೯. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು, ೧೯೭೪, **ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರುಣೋದಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ**, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು

೧೩೦. ಶ್ರೀಪತಿ ಹಳಗುಂದ ಕೆ, ೨೦೦೮, **ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯಾ ಜೀವನ**, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೩೧. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್ ಎಸ್, ೧೯೮೮, **ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೩೨. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್ ಎಸ್(ಸಂ), ೧೯೮೮, **ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು**, ದಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಅಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಕಂಪೆನಿ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೩೩. ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿ, ೧೯೯೦, **ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ**, ಪರಿಸರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ

೧೩೪. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ೨೦೦೭, **ಜನಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೧೩೫. ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ(ಸಂ), ೧೯೮೫, **ಮುಖತಃ**, ಸ್ಪಂದನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೩೬. ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ, ತೇಜಸ್ವಿನಿ ನಿರಂಜನ, ೧೯೯೪, **ನಾಡಿ: ನಿರಂಜನರ ಆಯ್ದ ಪತ್ರಗಳು**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ ಪುತ್ತೂರು

೧೩೭. ಸುಬ್ರಾಯ ಚೊಕ್ಕಾಡಿ, ೨೦೦೦, **ಕೃತಿಶೋಧ**, ಇಂಚರ ಪ್ರಕಾಶನ

೧೩೮. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟ ಕು ಶಿ, ೧೯೭೭, **ಲೋಕಾಭಿರಾಮ ಸಂಪುಟ–೪**, ಮಣಿಪಾಲ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಮಣಿಪಾಲ

೧೩೯. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟನ ಕು ಶಿ(ಸಂ), ೧೯೮೮, **ಬಲ್ಲಾಳರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು: ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು**, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಮೈಸೂರು

೧೪೦. ಹರಿಹರ ಪ್ರಿಯ ೧೯೯೮, **ಸಮಗ್ರ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆ(ಸಂ–೨)**, ಸಿ ವಿ ಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೪೧. ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿ, **ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಸಂ–೫**, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.